

Milli Məclis



**Milli Məclisin
2010-cu il
yaz sessiyası
Başa çatdı**



*“Azərbaycanda
hakimiyyətin
mənbəyi xalqdır!”*

H.Əliyev



Milli Məclis

Analitik informasiya jurnalı

Təsisçi:

Azərbaycan Respublikasının
Milli Məclisi

Redaksiya şurası:

Oqtay Əsədov, Ziyafət Əsgərov,
Bahar Muradova, Valeh Ələsgərov,
Səfa Mirzəyev, Əli Hüseynov,
Ziyad Səmədzadə, Eldar İbrahimov,
Hadi Rəcəbli, Arif Rəhimzadə,
Şəmsəddin Hacıyev, Nizami
Cəfərov, Rəbiyyət Aslanova,
Səməd Seyidov, Ağacan Abiyev,
Mələhət Həsənova

Baş redaktor:

Ülviyyə Abdullayeva

Baş redaktorun müavini:

Mübariz Əsgərov

Məsul redaktor:

Aidə Əhmədova

Məsul katib:

İsmət Həmidov

Dizayn:

Vəfadar Əliyev

"Kütləvi informasiya vasitələri
haqqında" Azərbaycan
Respublikası Qanununa
müvafiq olaraq təsis edilib.

Redaksiyanın ünvanı:

Azərbaycan 1152, Bakı,
Parlament prospekti 1.
Tel: (+99 412) 510 99 07
(+99 412) 510 67 01

Milli Məclisin
rəsmi web sahifəsi:
www.meclis.gov.az

"Milli Məclis" jurnalının
web sahifəsi:
www.jurnal.meclis.gov.az

Jurnal 2007-ci ilin may
ayından nəşr olunur

Bu sayda



Ekologiyanın qorunması əhalinin sağlamlığının qorunmasıdır	2
Heç kim unudulmur, heç nə yaddan çıxmır	6
Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əlaqələr genişlənir	10
Azərbaycan-Rusiya əməkdaşlığına parlamentlərin töhfəsi	12
Azərbaycan-İtaliya əlaqələri daha da möhkəmlənir	16
Bakıda Avropa Şurasının qadınlar və kişilər arasında bərabərlik məsələlərinə məsul nazirlərin VII konfransı keçirildi	20
Qurtuluşdan başlanan intibah yolu	24
Milli Məclisdə Azərbaycanın hərbi-siyasi təhlükəsizliyini təmin edən konseptual sənəd - hərbi doktrina müzakirə olundu	32
Xronika	33
NATO PA-nın növbəti yaz sessiyasında	38
Ziyafət Əsgərov: "Şərq çınarı meşələrindən ibarət olan Bəsitçay qoruğu hazırda Ermənistan tərəfindən amansızcasına qırılır"	39
İKTPI İcraiyyə Komitəsinin II fəvqəladə iclasında	40
ATƏT PA-nın Forumunda	41
Milli Məclisdə görüş	43
TÜRKPA-nın ofisinin rəsmi açılışı və ilk beynəlxalq konfransı	44
Mehmet Ali Şahin: "TÜRKPA-da birgə fəaliyyətimizlə ortaq gələcəyimizi qura bilərik"	46
Türkdilli ölkələrin qloballaşan dünyaya inteqrasiyası: reallıqlar, problemlər və perspektivlər	54
Serik Primbetov: "Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik və sabitlik Qazaxıstan Respublikasının ATƏT-də sədrliyi dövründə prioritet məsələlərdən biridir"	58
Azərbaycanda iqtisadi inkişafa xidmət edən vergi sistemi formalaşmış	64
1 iyun - Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü	68
Ziyad Səmədzadə -70	70
Tələtüm Quliyev -60	74
Tahirə Bünyadova: "Ziya mənim taleyimdir"	76
Ermənistanın iç üzü bir daha ifşa edildi	84
Azərbaycanın ədalətli mövqeyi möhkəmlənir	86
Erməni məkri baş tutmadı	90
İnternetin tənzimlənməsi zərurəti	94
Milli dövlətçilik tariximizdə ilk demokratik respublika təcrübəsi	98
Cümhuriyyət evi	104
Milli istiqlal şairi	106
İspaniya kortesləri	114
Qəribə qanunlar	120



Ekologiyanın qorunması əhalinin sağlamlığının qorunmasıdır

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin göstərişi ilə 2010-cu ilin ölkədə Ekologiya ili elan olunması dövlətin əhalinin sağlamlığına göstərdiyi qayğıdan irəli gəlir. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan dövlətinin bu addımı beynəlxalq təşkilatlar tərəfindən də yüksək qiymətləndirilir. Bu, sadəcə zərurətdən yaranan bir ideya olmaqla məhdudlaşmır. Ölkə vətəndaşlarının təhlükəsiz və sağlam mühitdə yaşamalarını təmin etmək Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin həyata keçirdiyi siyasətin ana xətlərindən biridir.

Əsrlər boyu bu məsələlərə diqqət verilmirdi. Ekologiyanın qorunmasına sonuncu dərəcəli iş kimi baxılırdı. Sovet İttifaqı zamanında daha çox planın icrası, istehsalatın artırılması məsələləri önə çəkilirdi. Bu zaman ekoloji tədbirlər demək olar həyata keçirilmirdi.

Sovet İttifaqına xas olan bütün bu ümumi meyllərə baxmayaraq, Ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycana rəhbərlik etdiyi 1970-80-ci illərdə respublikamızda ekoloji məsələlərin həllinə böyük diqqət göstərilirdi. 1969-cu ildə Azərbaycan rəhbərliyinə gəlmiş Heydər Əliyev özünəməxsus tükənməz enerji ilə sənaye və kənd təsərrüfatının

dirçəldilməsi, elm və mədəniyyətin inkişaf etdirilməsi sahəsində böyük işlər görməklə yanaşı, ətraf mühitin mühafizəsi, ekoloji problemlərin həll olunması, yaşayış məskənlərinin abadlaşdırılması və yaşıllaşdırılması məsələlərinə də daim diqqətlə yanaşırdı.

Heydər Əliyev qarşıda duran digər mühüm vəzifələrlə yanaşı iri sənaye şəhəri olan Bakıda əhalinin sağlamlığının qorunması üçün vacib olan yaşıllıqların salınması, Dənizkənarı bulvarda isə Milli Park yaradılması ideyasını irəli sürdü. Onun təşəbbüsü və gərgin əməyi nəticəsində Bakıda və Abşeron yarımadasında yaşıllaşdırma işləri geniş



Prezident İlham Əliyevin yanında ekoloji problemlərə həsr olunmuş müşavirə

vüsət aldı. O zamanlar “Bakını yaşıllaşdırmaq ümumxalq işidir!” şüarı altında tez-tez iməciliklər keçirilirdi. On il ərzində Bakıda yaşıllıqların sahəsi 3,4 dəfə genişləndirilərək 9,6 min hektara çatdırıldı.

O illərdə Bakının içməli su ilə təminatı, kanalizasiya problemlərinin həlli istiqamətində vacib addımlar atıldı. Lakin Azərbaycan müstəqil dövlət deyildi və bu sahədə müstəqil siyasət yürüdə bilmirdi.

Azərbaycan müstəqillik qazandıqdan sonra da ətraf mühitin və ekologiyanın mühafizəsi sahəsində dövlət siyasətinin əsası məhz Ulu öndər Heydər Əliyevin Prezidentliyi dövründə formalaşmağa başladı. 1993-cü ilin ikinci yarısından Bakı və Abşeronun yaşıllaşdırılmasına, pozulmuş ekoloji tarazlığın bərpasına, təbiətə vurulmuş yaraların sağaltılmasına yenidən, bu dəfə müstəqillik şəraitində, daha böyük özəmliliklə başlamaq mümkün oldu. Heydər Əliyevin bu sahədə həyata keçirdiyi tədbirlər sırasında Abadlaşdırma və Park-Bağ Təsərrüfatının İnkişafı Departamentinin yaradılması mühüm yer tutur.

Respublikamızda bu dövrdə qəbul edilən ekoloji siyasətə dair ilk sənəd olan “Azərbaycan Respublikasının Ekoloji Konsepsiyası”nda respublikamız üçün ətraf mühitin mühafizəsi baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edən problemlərin həlli üzrə əsas prinsiplər öz əksini tapdı.

Sağlamlıq və ətraf mühitin mühafizəsi baxımından hüquqi-normativ aktların hazırlanması və qəbul edilməsi sahəsində bir çox işlər görüldü. 1999-cu ildə Milli Məclisin qəbul etdiyi “Ekoloji təhlükəsizlik haqqında” Qanun Ulu öndər tərəfindən təsdiq olundu. 2000-ci ildə bu istiqamətdə daha iki qanun – “Ətraf mühitin mühafizəsi haqqında” və “Xüsusi mühafizə olunan təbiət əraziləri və obyektləri haqqında” qanunları qəbul edildi.

XX əsrin son rübündə ətraf mühitin mühafizəsi ümumbəşəri səviyyədə narahatlıq doğurduğu üçün bu sahədə fəaliyyət göstərən beynəlxalq təşkilatların əlaqələrinin genişləndirilməsi və əlaqələndirilməsi xüsusilə mühüm əhəmiyyət kəsb etdi. Azərbaycan Respublikası 1997-

2000-ci illərdə Türkiyə, Norveç, Gürcüstan, Qazaxıstan, Moldova, Rusiya Federasiyasının Dağıstan Respublikası ilə ətraf mühitin mühafizəsi sahəsində hökumətlərarası birgə əməkdaşlıq sazişləri imzaladı, bir sıra beynəlxalq konvensiyalara qoşuldu. Azərbaycan Respublikası Avropa Energetika Xartiyasının Protokolunu imzaladı. 1997-2000-ci illər ərzində “Tükənməkdə olan vəhşi heyvan və bitki növlərinin beynəlxalq ticarəti üzrə”, “Səhrələşməyə qarşı mübarizə üzrə”, “Atmosferin ozon qatının mühafizəsi üzrə”, “Ətraf mühitə təsirin transqranik kontekstdə qiymətləndirilməsi üzrə” və “Ətraf mühitlə bağlı informasiya əldə etmək üzrə” konvensiyalar Azərbaycanın Milli Məclisi tərəfindən ratifikasiya edildi. 1998-ci ildə Azərbaycan Respublikası hökuməti tərəfindən “Ətraf mühitin mühafizəsi üzrə Milli Fəaliyyət Proqramı” qəbul edildi. 1999-cu ilin əvvəllərindən Xəzər dənizi üzrə beynəlxalq ekoloji proqramı həyata keçirmək üçün Bakı şəhərində Xəzər Ekoloji Mərkəzi yaradıldı və fəaliyyətə baş-



ladı. 2003-cü ildə Ulu öndər bir sərəncamla iki milli proqram - “Azərbaycan Respublikasında ekoloji cəhətdən dayanıqlı sosial-iqtisadi inkişafa dair Milli Proqram” və “Azərbaycan Respublikasında meşələrin bərpa edilməsi və artırılmasına dair Milli Proqram” təsdiq etdi.

O ağır keçid illərində bütün çətinliklərə baxmayaraq, Azərbaycan dövlətinin yaşıllaşdırma, abadlaşdırma, ekologiya və ətraf mühitin qorunması sahəsində gördüyü böyük işlərlə yalnız fəxr etmək olar. Dövlətin ətraf mühitin və ekologiya qorunması ilə bağlı həyata keçirdiyi hər bir işdə Ulu öndərin Azərbaycan təbiətinə vurğunluğu, əhalinin sağlamlığına və gələcək nəsillərin sağlam mühitdə böyüməsinə qayğısı vardı.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin ətraf mühitin mühafizəsi istiqamətində əsasını qoyduğu ekoloji siyasət bu gün Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir. Azərbaycanın mövcud sosial-iqtisadi inkişafı bu sahəyə daha çox diqqət yetirməyə, böyük vəsait ayırmağa, daha irimiqyaslı layihələr həyata keçirməyə imkan verir. Son illər respublikamızda sosial-iqtisadi proseslər sürətlə inkişaf etdiyinə görə ekoloji siyasətdə yeni prinsiplərin işlənməsini, strateji siyasətin yürüdülməsini zəruri edir. Artıq ekoloji siyasət dövlət proqramlarının qəbul edilib yerinə yetirilməsi şəklində həyata keçirilir. Bu proqramlarda nəzərdə tutulan işlər üçün konkret vaxtın və maliyyə vəsaitinin əks olunması ekoloji siyasətin sistemli və mükəmməl şəkildə həyata keçirilməsinə imkan yaradır.

Cənab Prezident İlham Əliyevin 2004-cü ildə təsdiqlədiyi “Azərbaycan Respublikasında yay-qış otlaqlarının, biçənəklərin səmərəli istifadə olunması və səhrələşmənin qarşısının alınmasına dair Dövlət Proqramı”nda torpaqların eroziyaya uğramasının və şoranlaşmasının qarşısını

almaq, yay-qış otlaqlarının və biçənəklərin mühafizəsini gücləndirmək, onlardan istifadənin səmərəsini artırmaq və biomüxtəlifliyin qorunub saxlanılmasını təmin etmək məqsədilə bir sıra tədbirlərin həyata keçirilməsi nəzərdə tutulur. 2006-cı ildə Prezident İlham Əliyevin “Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılmasına dair 2006-2010-cu illər üçün Kompleks Tədbirlər Planı”nı təsdiq etməsi ilə ekoloji tədbirlərin sistemli şəkildə həyata keçirilməsi dövlət siyasətinin əsas istiqamətlərindən birinə çevrildi.

Bu kompleks tədbirlər planında ətraf mühitin mövcud vəziyyətinin bərpasına yönəldilmiş bütün əsas fəaliyyət istiqamətləri öz əksini tapdı. Belə ki, tədbirlər planında Bakı buxtasının, Bibiheybət zonasının, Heydər Əliyev adına Beynəlxalq Hava Limanının ətrafının, Abşeron yarımadasının göllərinin, neftlə çirklənmiş torpaqların, lay suları altında qalmış sahələrin və digər istehsal tullantıları ilə çirklənmiş ərazilərin ekoloji vəziyyətinin yaxşılaşdırılması, bərk məişət tullantılarının idarə olunması sxeminə uyğun Bakı və Sumqayıt şəhərlərində formalaşan tullantıların idarə olunmasının təkmilləşdirilməsi və s. məsələlərin həlli mexanizmləri dəqiqliklə göstərildi.

Bakı şəhərinin və Abşeron yarımadasındakı yaşayış massivlərinin kanalizasiyalasdırılması, mövcud təmizləyici qurğuların yenidən qurulması və yeni təmizləyici qurğuların tikilməsi istiqamətində tədbirlər görüldü. 2009-cu ilin sonunda Hövsan Aerasiya Stansiyasının istifadəyə verilməsi və buxtaya axıdılan kanalizasiya sularının qarşısı alınaraq aerasiya stansiyasına yönəldilməsi Bakı buxtasının tədricən təmizlənməsinə müsbət təsir edəcəkdir.

Xəzərin ekoloji vəziyyətinin yaxşılaşdırılması məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Xəzər dənizinin çirklənmədən qorunması

üzrə bəzi tədbirlər haqqında” Sərəncamından irəli gələn məsələlərin həlli istiqamətində beynəlxalq standartlara cavab verən modul tipli lokal çirkab sutəmizləyici qurğular quraşdırıldı. Bu istiqamətdə təkcə 2008-2009-cu illər ərzində gündə 6140 m³ çirkab sutəmizləmə gücünə malik 16 stansiya istismara verildi. Nəticədə aparılan monitoring qısa zaman ərzində Xəzər dənizinin suyunun çirklənmə səviyyəsinin aşağı düşdüyünü göstərdi. Çirkab sularını təmizləyən modul tipli qurğulardan yaradılmış “Xəzər dənizinin ekoloji mühitinin mühafizəsi sistemi”nin fəaliyyəti nəticəsində Abşeron yarımadasının şimal hissəsini əhatə edən Bilgəh, Buzovna, Mərdəkan, Pırşagı, Nardaran, Novxanı və Sumqayıt sahilboyu 86 km-lik ərazilərində bataqlıqlaşmış sahələrin və çirkab gölməçələrin 80%-i qurudularaq ekoloji tarazlıq bərpa olundu. Bu görülmüş işlərin nəticəsidir ki, artıq son illər çimərliklər vətəndaşlarımız üçün açıqdır.

Azərbaycan Respublikası Xəzər yarı dövlətlər arasında yeganə ölkədir ki, dənizin və onun akvatoriyasının çirklənmədən təmizlənməsi üzrə kompleks tədbirləri həyata keçirir. Bu tədbirlərin növbəti illərdə də davam etdirilməsi Xəzər akvatoriyasının daha da təmizlənməsi ilə nəticələncək və Abşeron yarımadasının Xəzər dənizini çirkləndirən mənbələr sırasından çıxarılmasına nail olunacaq.

Bundan əlavə 24 mart 2006-cı ildə Prezident İlham Əliyev “Azərbaycan Respublikasında bioloji müxtəlifliyin qorunması və davamlı istifadəsinə dair Milli Strategiya və Fəaliyyət Planı”nı təsdiq edilməsi haqqında sərəncam imzaladı. Beləliklə, təbii sərvətlərimizin mühüm tərkib hissəsi olan bioloji müxtəlifliyin, yəni bütün yaşayış mühitlərində, o cümlədən quruda, dənizdə və digər su ekosistemlərində və s. ekoloji komplekslərdə, o cümlədən bio-



gesenozlarda mövcud olan canlı orqanizmlərin qorunması üçün tarixi bir addım atıldı. Qeyd edək ki, hökumət tərəfindən 2010-2014-cü illəri əhatə edən ekoloji sahədə tədbirlər planı artıq hazırlanmışdır. Bütün bunlar onu göstərir ki, Azərbaycanda bu istiqamətdə çox ciddi işlər aparılır və ciddi yanaşmalar vardır.

Azərbaycan MDB və Avropa Şurası ölkələrinin ətraf mühitin mühafizəsinə dair ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunmasında və qanunvericiliyin uyğunlaşdırılmasında, təbii resursların səmərəli istifadəsində, ekoloji sistemin qorunmasında maraqlıdır. Son illər ölkəmizdə ekologiyaya dair 25-dən çox qanun qəbul olunub. Azərbaycan ətraf mühit və təbiətdən istifadə ilə bağlı 20-dən çox beynəlxalq konvensiyaya, razılaşmaya qoşulub. Zəngin təbii ehtiyatlara malik Azərbaycan xüsusi qorunan təbii ərazilər şəbəkəsinin yaradılmasına böyük diqqət verir. Qısa müddətdə xüsusi qorunan təbii ərazilərin sahəsi ölkənin ümumi ərazisinin 10%-nə çatdırılıb.

Azərbaycan dövlətinin yürütdüyü ekoloji siyasətdə iqtisadi inkişafın ekoloji tarazlıqla vəhdət təşkil etməsi, üstünlüyün ətraf mühitin qorunmasına verilməsi, ekoloji problemlərin ilk növbədə həll olunması, gələcək nəsillərin imkanları məhdudlaşdırılmadan çağdaş nəsillərin rifahının yaxşılaşdırılması ön xəttə çəkilmişdir.

Gördüyümüz kimi, Azərbaycan dövlətinin ekologiyanın qorunması ilə bağlı həyata keçirilən sosial-iqtisadi inkişaf strategiyası ekoloji problemlərin operativ həll edilməsinə, ətraf mühitin mühafizəsi istiqamətində ardıcıl və səmərəli tədbirlərin görülməsinə əlverişli şərait yaradıb. Ulu öndər Heydər Əliyevin təbiətə, gözəlliyə vurğunluğu, ətraf mühitə sayğısız münasibət göstərilməsinə qarşı barışmazlığı və qətiyyəti bu gün Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin də fəaliyyətinin başlıca stimuluna çevrilib. Dövlət başçısının təşəbbüsü və dəstəyi ilə reallaşdırılan layihələr Azərbaycanda ekoloji problemlərin tezliklə yoluna qoyula-

cağına inam yaradır.

Lakin ekologiyanın qorunması tək dövlət işi deyil. İnsan amili ekoloji problemlərin yaranmasında nə qədər böyük rol oynayarsa, ekologiyanın qorunması və bərpasında da o qədər mühüm əhəmiyyətə malikdir. Planetimizin ekoloji problemlərinin yarandığı bir dövrdə hər bir kəs təbiətin qorunmasında öz məsuliyyətini dərk etməlidir. Azərbaycan Prezidenti tərəfindən 2010-cu ilin Ekologiya ili elan olunması, qısa müddət ərzində Bakı və onun ətrafında 3 milyon ağacın əkilməsi barədə təşəbbüs irəli sürməsi bizim üçün füsətdir ki, doğma vətənimiz olan Azərbaycanın təbiətinin, havasının, suyunun bizə və gələcək övladlarımıza nə dərəcədə həyati vacib olduğunu bir daha dərinlən dərk edək və bu işə hər birimiz qoşulaq. Doğma təbiətimizi həm öz sağlamlığımız, həm də övladlarımızın gələcəyi, sağlam mühitdə yaşamaları naminə qoruyaq.

Sevindik Hətəmov

Millət vəkili

*“Əgər Azərbaycan nefti olmasaydı,
İkinci Dünya müharibəsində
SSRİ-nin İngiltərə-Amerika
koalisiyası ilə birlikdə
alman faşizminə qalib
gəlməsi mümkün
olmazdı”.*

Heydər Əliyev

1941-1945



65 İL

Heç kim unudulmur, heç nə yaddan çıxır



Mayın 9-da alman-faşist işğalçıları üzərində qələbənin 65 illiyi tamam oldu. Bu münasibətlə mayın 7-də Bakıda təntənəli mərasim keçirildi. Mərasimdə iştirak edən Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev Böyük Vətən müharibəsinin görkəmli sərkərdələrindən biri, tank qoşunları general-mayoru Həzi Aslanovun abidəsi önünə toplaşmış müharibə veteranları, ictimaiyyət nümayəndələri, paytaxt sakinləri ilə səmimi salamlaşaraq onların hər birini qələbə günü münasibətilə təbrik etdi. Dövlət başçısı iki dəfə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Həzi Aslanovun abidəsi önünə əklil qoyub, İkinci Dünya müharibəsində misilsiz qəhrəmanlıqlar göstərmiş cəsur sərkərdənin, xalqımızın igid oğullarının əziz xatirəsini dərin ehtiramla yad etdi.



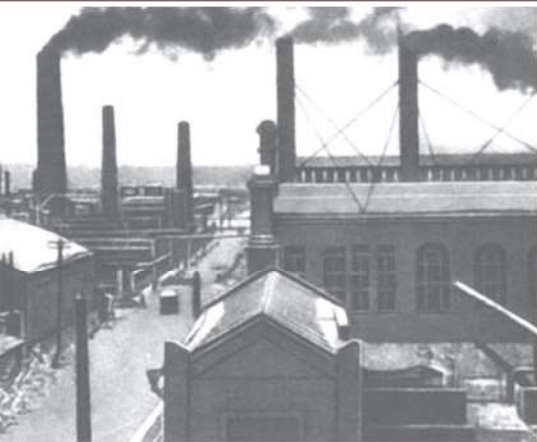
Mayın 9-da isə Prezident İlham Əliyev Moskvada Böyük Vətən müharibəsində qələbənin 65 illiyinə həsr olunmuş təntənəli bayram şənliklərində iştirak etdi. Yubiley şənliklərinin əsas hadisəsi Qızıl meydanda keçirilən parad idi. Paradda Rusiya, Azərbaycan, Ukrayna, Belarus, Qazaxıstan, ABŞ, Böyük Britaniya, Fransa, Polşa və digər ölkələrdən 12 minə yaxın hərbi qulluqçu, müharibə veteranları, 160-dan çox hərbi texnika, 120-dən artıq təyyarə və vertolyot iştirak etmişdir. Qələbə paradını tribunadan 21 ölkədən gəlmiş dövlət və hökumət başçıları,

habelə beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri, Böyük Vətən müharibəsinin veteranları izləmişlər.

Bəli, II Dünya müharibəsindən artıq 65 il ötsə də, onun ağrı-acıları hələ yaddaşlardan silinməmişdir. İndiki nəsil o qanlı-qadalı illərdə baş verən hadisələr barədə daha dolğun və obyektiv məlumat almağa ehtiyac duyur. Azərbaycan xalqının müharibədə fəal iştirakını, onun qələbə ilə başa çatması sahəsindəki fəaliyyətini tədqiq etmək və açıqlamaq mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çünki sovet adamları böyük rəşadət və inanılmaz qəhrəmanlıq göstərərək dünyanı

bürüməkdə olan “qara taun”un – faşizmin hücumunun qarşısını aldı, onu darmadağın etdi. Avropa ölkələrini faşizm əsarətindən qurtararaq dünya sivilizasiyasını faşizm təhlükəsindən azad etdi. II Dünya müharibəsi illərində Azərbaycan övladları böyük qəhrəmanlıq göstərmişlər.

1941-1945-ci illərdə respublikanın 640 mindən çox oğlan və qızları cəbhəyə getmişdir. Faşizm üzərində qələbə xalqın qanı, külli miqdarda maddi sərvətlərinin itirilməsi, böyük məhrumiyyətlər hesabına əldə edilmişdir. II Dünya müharibəsində həlak olan azərbaycanlıların sayı 300





mindən çoxdur ki, bu da müharibədə böyük mənfəət əldə edən ABŞ kimi ölkənin itkisindən artıqdır.

Azərbaycan hərbi əməliyyat meydanına çevrilməsə də, müharibənin əvvəlindən axırınadək fəal iştirak etdi. Azərbaycanın bütün maddi və mənəvi sərvətləri, insan qüvvəsi faşizmə qarşı müharibəyə cəlb edildi.

Böyük Vətən müharibəsi illərində Baltik dənizindən Qara dənizə qədər uzanmış cəbhənin tələb etdiyi bütün benzinin 80%-ni, sürtgü yağlarının 90%-ni Azərbaycan təmin edirdi. Heydər Əliyev bu barədə demişdir: “Əgər Bakının nefti olmasa idi, Sovetlər İttifaqının qələbəsi mümkün deyildi”.

Böyük Vətən müharibəsi başlananda azərbaycanlılardan ibarət 77-ci dağ-atıcı diviziyası, 223-cü, 396-cı, 402-ci və 416-cı milli atıcı diviziyaları yaradıldı.

Azərbaycanın 77-ci dağ-atıcı diviziyası müharibəyə 1941-ci ilin dekabrında 51-ci ordunun tərkibində Kerç-Feodosiya desant əməliyyatı

ilə başladı. Diviziya Kerç, Taman, Novorossiysk, Mozdok, Mineralniy vodu uğrunda gedən döyüşlərdə fərqləndi, Simferopolun azad edilməsində göstərdiyi qəhrəmanlığa görə “Suvorov” ordeni ilə təltif edildi. Döyüşlərdə ən fəal iştirak edən 77-ci diviziyaya “Simferopol diviziyası” fəxri adı verildi. Bütövlükdə Kırımın azad edilməsinə görə diviziyanın 3140 nəfər əsgər və zabiti orden və medallara layiq görüldü.

1944-cü ilin iyul ayından Pribaltikada və digər cəbhələrdə fəal iştirak edən 77-ci diviziyanın yüzrlə əsgər və zabiti orden və medallarla təltif edildi, 8 döyüşçü Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adını aldı. Döyüş əməliyyatlarına Krimdən başlamış 77-ci Simferopol dağ-atıcı Azərbaycan milli diviziyası 11000 kilometrə yaxın məsafəni qət edərək, Berlinə qədər getdi. Diviziyanın döyüş yollarında Heybət Heybətov, Tərlan Əliyərbəyov, Mahmud Əbilov, Məmmədbağır Bağirov, Hacıbaba Zeynalov, Hüseyn Məmmədov kimi generallar yetişmiş və onların hər

biri böyük sərkərdəlik məharəti göstərmişlər.

223-cü milli atıcı diviziyasının döyüş yolu 1942-ci ilin yayında Şimali Qafqazdan başlayaraq, Ukrayna və Moldaviyadan, Bolqarıstan, Yuqoslaviya və Macarıstandan Avstriyanın paytaxtı Vyanaya qədər uzanmışdır. Diviziya 1945-ci il





mayın 9-da Çexoslovakiyaya daxil olmuş və mayın 12-də Çeski Budl-vitse şəhərində Amerika ordusunun hərbi hissələri ilə görüşmüşdür. Diviziyanın əsgər və zabitlərindən 3483 nəfər orden və medallarla təltif edilmişdir. Diviziyanın bütün alayları - 1037-ci alay "Suvorov" ordeninə, 1039-cu alay "Kutuzov"

ordeninə, 1041-ci alay "Suvorov" və "Kutuzov" ordenlərinə, 818-ci alay "Boqdan Xmelnitski" ordeninə layiq görülmüş, 2 döyüşçüyə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verilmişdir.

44-cü ordunun tərkibində olan 402-ci milli atıcı diviziya Şimali Qafqazda Terek çayının sağ sahilində Qrozni-Mozdok istiqamətində ağır döyüşlərdə xüsusi fərqlənmişdir. Həmin döyüşlərdə 833-cü alayın komandiri mayor Akim Abbasov və 840-cı alayın döyüşçüləri qəhrəmanlıq göstərmişdilər.

416-cı milli atıcı diviziya 1942-ci ilin payızında Şimali Qafqazda 44-cü, az sonra 58-ci ordunun tərkibində Mozdok istiqamətində döyüşlərə başladı. Taqanroq şəhərinin azad edilməsində fəal iştirakına görə, "Taqanroq diviziyası" adına layiq görüldü. Diviziyanın 1368-ci atıcı alayı "Qırmızı Bayraq" ordeni, 1054-cü topçu alayı "Suvorov" ordeni, 444-cü əlahiddə topçu divizionu "Boqdan Xmelnitski" ordeni, 348-ci əlahiddə sanitar batalyonu "Qırmızı Bayraq" ordeni ilə təltif edildi. Ber-

linə kimi gedən diviziyanın 14396 nəfər əsgər və komandiri SSRİ-nin (bir çoxu xarici ölkələrin) orden və medalları ilə təltif olundu. Onlardan beş nəfəri Sovet İttifaqı Qəhrəmanıdır.

Bəli, bir yumruq kimi birləşərək bəşəriyyətin ən qorxulu düşmənləri ilə ölüm-dirim savaşına girən sovet xalqı böyük qəhrəmanlıq sayəsində bu imtahandan üzüağ çıxdı. Nəhayət, şər məğlub edildi. Bu Xeyirin Şər üzərində böyük qələbəsi idi. Ona görə də bizim ata və analarımızın çox böyük itkilər və mərhumiyyətlər bahasına əldə etdikləri bu qələbəni unutmağa haqqımız yoxdur. Necə ki, Azərbaycan Respublikasının Ümummilli lideri Heydər Əliyev müharibə, əmək və silahlı qüvvələr veteranları ilə görüşdə demişdir: "Azərbaycan xalqı, ictimaiyyət bu 50 ildə sizi yüksək qiymətləndirdiyi kimi, sizin fəaliyyətinizi, əməyinizi, xidmətlərinizi, rəşadətinizi bu gün də qiymətləndirir və bundan sonra da qiymətləndirəcəkdir".





Azərbaycanla Avropa Şurası arasında əlaqələr genişlənir

Beynəlxalq aləmin bərabər hüquqlu üzvü olmaq, Avropa ailəsinə inteqrasiya, Avropa Şurasına üzvlük Azərbaycan Respublikasının 1993-cü ilin yarısından etibarən Ulu öndər Heydər Əliyev tərəfindən həyata keçirilən xarici siyasətinin əsas prioritetləri olub. Ümummilli lider Heydər Əliyevin səyi nəticəsində 2001-ci ildə Azərbaycan Avropa Şurasına tam hüquqlu üzv seçilməklə ümumavropa dəyərləri xəzinəsinə töhfəsini verməyə başladı. Obrazlı olaraq “Avropa dövlətləri ailəsi” adlandırılan Avropa Şurasının 47 dövlətinin bayraqları sırasında bu gün müstəqil Azərbaycanın üçrəngli bayrağı qürurla dalğalanır.

Müasir Azərbaycan Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi ilə həyata keçirilən uğurlu xarici siyasət kursu sayəsində Avropa və Avroatlantik strukturlara sürətlə inteqrasiya edir, Avropa və Avroatlantik birliyin

dəyərlərini bölüşür və çoxtərəfli Trans-Atlantik təhlükəsizlik əməkdaşlığı proqramlarında iştirak etməklə Avropa qitəsində və onun sərhədlərindən kənarda təhlükəsizlik və sabitliyə mühüm töhfələr verir.

Azərbaycanla Avropa Şurası arasındakı uğurla davam etdirilən əməkdaşlıqda Azərbaycan parlamenti - Milli Məclis də yaxından iştirak edir. Əsasən də Azərbaycanın qanunvericilik bazasının müasir Avropa standartlarına uyğunlaşdırılması istiqamətində Milli Məclisin fəaliyyəti xüsusilə təqdirəlayiqdir. Həm AŞ PA, həm də Avropa Şurasının digər strukturları ilə Azərbaycan parlamenti arasında mövcud olan sıx əməkdaşlıq, qarşılıqlı səfərlər Avropa dəyərlərinin Azərbaycana inteqrasiyasına önəmli töhfələr verməkdədir.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun rəhbərlik etdiyi nümayəndə

heyətinin Avropa Şurası ölkələrinin parlament sədrlərinin Avropa Konfransında iştirakı əməkdaşlığın daha da inkişaf etdirilməsi baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir. İyunun 10-12-də Kiprin Limasol şəhərində keçirilən bu tədbirdə Avropa Şurasına üzv olan 43 ölkənin parlament sədri və sədr müavinləri iştirak edirdi. Tədbirin açılışında Kipr Respublikasının Nümayəndələr Palatasının Sədri qonaqları salamlayaraq hazırkı mürəkkəb zamanda fikir mübadiləsi üçün bu konfransın geniş imkanlar yaratdığını vurğuladı.

AŞ PA sədri Mövlud Çavuşoğlu konfransın birinci sessiyasının mövzusu olan “Parlament çərçivəsində müxalifətin hüquq və vəzifələri” barədə çıxış edərək beynəlxalq qurumda plüralizmə riayət olunduğunu nəzərə çatdırdı. Bununla yanaşı o, müxtəlif fobiyalara qarşı mübarizənin də vacib olduğunu xüsusi



qeyd etdi. AŞ PA sədri Kiprin bütövlüyünün təmin olunmasında ortaqların tapılmasının vacibliyini vurğuladı.

Öz növbəsində Kipr Respublikasının Prezidenti Demetris Kristofias konfrans iştirakçılarını belə mötəbər bir tədbirin açılışı münasibətilə təbrik etdi. Kipr Prezidenti bildirdi ki, parlament sədrlərinin Avropa Konfransının insanlıq qarşısında duran mühüm məsələlərin həllində yardım edəcəyinə böyük ümidlər bəsləyir.

Konfransın birinci günü "Parlament çərçivəsində müxalifətin hüquq və vəzifələri" mövzusu üzrə Bolqarıstanın Xalq Şurasının Sədri Tseska Tsaxneva məruzə etdi.

Parlament sədrlərinin Avropa Konfransı çərçivəsində Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov bir neçə rəsmi görüş keçirdi. Görüşlərdə Milli Məclis Aparatının rəhbəri Səfa Mirzəyev, Milli Məclisin AŞ PA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov iştirak etdilər. AŞ PA-nın sədri Mövlud Çavuşoğlu ilə görüşdə AŞ PA ilə Azərbaycan parlamenti arasında mövcud olan sıx əlaqələrdən söz açıldı. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri qarşıdan gələn parlament seçkilərindən danışaraq bu seçkilərin də digərləri kimi yüksək səviyyədə keçiriləcəyinə əminliyini bildirdi. Öz növbəsində cənab Çavuşoğlu Azərbaycanda keçiriləcək növbəti parlament seçkilərində AŞ PA üzvlərinin də müşahidəçi qisminə iştirak edəcəyini və bu prosesin demokratik prinsiplər əsasında keçiriləcəyinə inamını bildirdi.

Daha bir görüş Litva Seyminin Sədr müavini Ceslovas Yursenasla oldu. Milli Məclisin Sədri Azərbaycan-Litva münasibətlərindən söz açaraq dövlətlərimizin beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində səmərəli əməkdaşlıq etdiyini vurğuladı. O cümlədən Milli Məclisin Litva Seymi ilə birgə həyata keçirdiyi beynəlxalq layihələr xüsusi vurğulandı.



qərar qəbul edilmişdir.

Konfransın ikinci sessiyasının mövzusu "Qeyri-diskriminasiya prinsipinin həyata keçirilməsi" idi. Bu mövzu ilə bağlı İsveçrə Milli Şurasının Sədri Paskale Bruder Vyo-sun və Avropa Şurasının İnsan haqları üzrə ombudsmanı Tomas Hammerberqin məruzələri dinlənildi.

Daha sonra mövzu ilə bağlı parlament sədrləri və sədr müavinləri çıxış etdilər. Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri Oqtay Əsədov öz çıxışında qeyd etdi ki, bərabərlik və ayrı-seçkiliyə yol verilməməsi prinsipi Azərbaycanın Konstitusiyasında və qanunlarında birbaşa təsbit olunub. Azərbaycan parlamentinin spikeri bildirdi ki, Milli Məclis ayrı-seçkiliyə qarşı yönələn bir sıra beynəlxalq konvensiyalara qoşulmuşdur. Milli Məclis həm də bu konvensiyalarda nəzərdə tutulan şikayət prosedurlarını da tanımışdır. Sədr Oqtay Əsədov Milli Məclisin həmin konvensiyaların müddələrinin həyata keçirilməsi prosesində də bilavasitə iştirak etdiyini konfrans iştirakçılarının diqqətinə çatdırdı.

İnsan hüquqları müdafiəsi üzrə beynəlxalq nəzarət orqanlarında

Azərbaycanla bağlı məruzələr dinlənərkən hökumətin nümayəndə heyətinin tərkibində Milli Məclisin təmsilçiləri olur. Bununla yanaşı, beynəlxalq orqanların Azərbaycan hökumətinə təqdim etdikləri tövsiyələrin implementasiyası vəziyyəti Milli Məclisin komitələrində müzakirə olunur. Ümumiyyətlə, insan hüquqlarının müdafiəsi ilə bağlı Azərbaycan dövlətinin beynəlxalq öhdəliklərinin yerinə yetirilməsi sahəsində parlamentlə hökumət arasında konstruktiv əməkdaşlıq mövcuddur.

Milli Məclisin Sədri öz çıxışında onu da vurğuladı ki, hansı əsaslarla olursa-olsun şəxsi ayrı-seçkiliyə məruz qoymaq, onun ləyaqətini alçalmaq insanın varlığını danmaq deməkdir. Fərqli göründüyünə və ya fərqli düşündüyünə görə insana fərqli münasibət yolverilməzdir. Parlament üzvləri bunu fəaliyyətlərinin başlıca prinsiplərindən biri kimi qəbul etməlidirlər.

Avropa Şurası ölkələrinin parlament sədrlərinin Avropa Konfransı yekun sənədin qəbulu ilə öz işini başa vurdu.

Ülviyyə Abdullayeva
"Milli Məclis" jurnalının
baş redaktoru



AZƏRBAYCAN-RUSİYA ƏMƏKDAŞLIĞINA PARLAMENTLƏRİN TÖHFƏSİ

Azərbaycanla Rusiya arasında olan münasibətlərin tarixi kökləri çox qədimdir və çoxşaxəli xarakter daşıyır. Xüsusilə dövlət başçılarımızın qarşılıqlı səfərləri, bu səfərlər zamanı aparılan danışıqlar, imzalanan sənədlər ikitərəfli münasibətlərin inkişafının hüquqi bazasını daha da möhkəmləndirir, münasibətlərin inkişafında yeni mərhələlər ortaya qoyur. Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan Respublikası arasında ikitərəfli əlaqələrin hüquqi bazasını təşkil edən əsas sənədlərdən biri 1997-ci il iyulun 3-də imzalanmış “Dostluq, əməkdaşlıq və qarşılıqlı təhlükəsizlik haqqında” müqavilədir. Bu vaxta qədər isə Azərbaycanla Rusiya arasında 159 dövlətlərarası, hökumətlərarası və regionlararası sənəd

imzalanıb. Bu gün Rusiya Federasiyası ilə Azərbaycan arasında sözün həqiqi mənasında səmimi dostluq və qonşuluq əlaqələri mövcuddur. Qarşılıqlı tərəfdaş kimi ölkələrimiz həyatın bütün sahələrində əlaqələrin qurulmasında və inkişafında bütün potensial imkanlardan istifadə edir. Parlamentlərimiz ikitərəfli münasibətlərin inkişafında mühüm rol oynayır və bu sahəyə daim öz dəstəyini və töhfəsini verməyə çalışır. Parlamentlərarası əlaqələrin müxtəlif məqamlarına, qarşılıqlı səfərlərə, beynəlxalq qurumlarda və parlament assambleyalarında qarşılıqlı fəaliyyətə nəzər salmaq istəsək nə bir yazı ilə, nə bir məqalə ilə, nə də bir kitabla bu işin öhdəsindən gələ bilmərik.

Biz bütün bunların fonunda sadəcə olaraq Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun başçılığı ilə nümayəndə heyətinin iyunun 3-dən 5-dək Moskvaya olan səfərinin nəticələrinin bəzi məqamlarına toxunmaq istəyirik. Bəri başdan bu səfərin nümayəndə heyətimizin hər bir üzvündə doğrudan da xoş təəssürat yaratdığını əminliklə deyə bilərik. Moskvada Azərbaycanı, onun mədəniyyətini, məişətini xatırladan ölkəmizi və onun paytaxtı Bakını moskvalılara və bu nəhəng şəhərin qonaqlarına təqdim edən, tanıtdıran çox yerlər və çox məqamlar var. Domodedova Hava Limanında, eləcə də nümayəndə heyətimizin yerləşdiyi mehmanxananın, Federasiya Şurasının və Dövlət Dumasının binaları qarşı-



sında Rusiya və Azərbaycan bayraqlarının qoşa dalğalanması obrazlı desək, nümayəndə heyətimizə dövlət səviyyəsində “xoş gəldin” idi. Bu həm də Moskva sakinlərinə dost Azərbaycandan qonağımız var mesajı idi. Bu səmimiyyət bütün görüşlərdə öz təsdiqini tapırdı.

İyunun 3-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun ilk görüşü Rusiya Federasiya Şurasının Sədri Sergey Mironov ilə oldu. Sergey Mironov Rusiya ilə Azərbaycan arasında münasibətlərin yüksək səviyyədə olduğunu vurğuladı. Sergey Mironov hər iki ölkənin parlament nümayəndələrinin həm ikitərəfli əsasda, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətinin əhəmiyyətindən danışaraq, parlamentlərarası əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsinin vacibliyini diqqətə çatdırdı. Onun fikrincə, iki ölkənin parlamentlərarası əlaqələri uğurla inkişaf edir və bu, bütün sahələrdə Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinə xas ümumi müsbət dinamikanı əks etdirir. Dövlət rəhbərlərinin və parlament sədrlərinin daimi dialoqu və mütəmadi səfərləri mehriban qonşuluq münasibətlərinin daha da möhkəmləndirilməsinə öz töhfəsini verir.

Rusiya parlamenti yuxarı palatasının rəhbəri Azərbaycanın Böyük Vətən müharibəsi veteranlarının, hərbiçilərinin və şəxsən Prezident İlham Əliyevin Böyük Qələbənin 65 illiyi münasibətilə Moskvada keçirilən təntənələrdə iştirakını xatırlayaraq qeyd etdi ki, bu, Azərbaycan və Rusiya xalqlarının qarşılıqlı münasibətlərinin möhkəm zəmin üzərində qurulmasına dəlalat edir.

Görüşdə cənab Oqtay Əsədov qeyd etdi ki, dövlətlərimizin başçılarının şəxsi münasibətləri və səmərəli əlaqələri ölkələrimiz arasında əməkdaşlığın möhkəmləndirilməsi işinə böyük töhfə verir. Milli Məclisin Sədri Azərbaycan və Rusiya parlament nümayəndə heyətlərinin qar-



şılıqlı səfərlərinin və görüşlərinin xüsusi əhəmiyyətindən danışdı. Qeyd etdi ki, bu, ikitərəfli münasibətlərin və əlaqələrin getdikcə dərinləşdirilməsinin və inkişaf etdirilməsinin ciddi amilidir. Rusiya ilə Azərbaycan arasında qarşılıqlı münasibətlərin bütün istiqamətləri üzrə səmimi dostluq münasibətləri qurulmuş, qarşılıqlı anlaşma mövcuddur. Söhbətdə cənab Sədr xatırladı ki, 2001-ci ildə Milli Məclis ilə Federasiya Şurası arasında saziş imzalanmış, 2003-cü ildə isə parlamentlərarası komissiya yaradılmışdır. Milli Məclisin Sədri parlamentlərarası münasibətlərin bundan sonra da inkişaf edəcəyinə əminliyini ifadə edərək bu səviyyədə, habelə MDB Parlamentlərarası Assamble-

ya və digər beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində əlaqələrin əhəmiyyətini vurğuladı.

Oqtay Əsədov bildirdi ki, Azərbaycanda yaşayan müxtəlif xalqların və millətlərin nümayəndələrinin etnik, mədəni və dini ənənələrinin, dilinin qorunub saxlanması və inkişaf etdirilməsi üçün çox iş görülür. Bu yaxınlarda Azərbaycanda Dünya Dini Liderlərinin Sammiti keçirilmişdir. Tədbirdə Moskvanın və Bütün Rusiyanın patriarxı Kirill iştirak etmişdir.

Spiker görüşdə qeyd etdi ki, Azərbaycanda MDB ölkələrinin icmaları, habelə Rusiya İnformasiya Mədəni Mərkəzi fəaliyyət göstərir. Ölkənin bütün ali məktəblərində rus bölmələri var, bir çox orta təhsil müəss-



sisələrində tədris rus dilindədir. Bu isə Azərbaycanda rus dilinə və mədəniyyətinə verilən əhəmiyyəti əks etdirir.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov vurğuladı ki, Rusiyada Leyla xanım Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun nümayəndəliyi uğurla fəaliyyət göstərir. Nümayəndəlik ölkələrimizin gəncləri arasında münasibətlərin inkişaf etdirilməsi üçün çox iş görür. Bu yaxınlarda Moskvada Rusiya Azərbaycanlı Gənclər Təşkilatının (RAGT) konfransı keçirilmişdir. Konfransda Azərbaycan və Rusiya gəncləri iştirak etmişlər. Qeyd edildi ki, Rusiyada nəşr olunan “Baku” jurnalı da Azərbaycan xalqının zəngin tarixi və mədəni irsi, Azərbaycan reallıqları barədə Rusiya ictimaiyyətinə obyektiv informasiya verilməsi işinə xidmət edir.

Parlamentin Sədri Oqtay Əsədov Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli perspektivlərinə toxunaraq bildirdi ki,

bu münaqişə regionda inkişafı ləngidən başlıca amillərdəndir. Biz Rusiyanın ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədri kimi fəal səylərini yüksək qiymətləndirir və bundan sonra da problemin ədalətli həllinə kömək edəcəyinə ümid bəsləyirik.

Oqtay Əsədov rəsmi Bakının Rusiya parlamentinin bir neçə deputatının tanınmamış “Dağlıq Qarabağ Respublikası”nda keçirilən “parlament seçkilərinə” getməsinə münasibətini bir daha diqqətə çatdırdı. Sergey Mironov Rusiyanın prinsipal mövqeyini ifadə edərək vurğuladı ki, Rusiya “Dağlıq Qarabağ Respublikası” adlı heç bir dövlət qurumunu tanımır və bundan sonra da tanımaq fikrində deyil. O, Rusiya parlamentinin üzvlərinin bu seçkilərə getməsinə isə öz fəaliyyət və heç kimə lazım olmayan addım adlandırdı.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun Rusiya Dövlət Dumasının Sədri Boris Qrızlovla görüşü yaddaqalan oldu, ölkələrimizin mənafelə-

rinin qorunmasında və dəstəklənməsində çox vacib olan məqamlar müzakirə edildi. Hər iki sədr görüş zamanı ikitərəfli maraq doğuran, ölkələrimiz üçün bir sıra tələyüklü məsələlərə xüsusi həssaslıqla yanaşdılar. Boris Qrızlovun Azərbaycanın ən ağırlıq problemi olan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə fikirləri Rusiya tərəfinin bu məsələyə doğrudan da həssas münasibətinin bir nümunəsi idi. Duma Sədri dedi: “Rusiyanın mövqeyi birmənalıdır və dəyişməzdir. Rusiya Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü tanıyır və ona hörmətlə yanaşır. Dövlət Duması “Dağlıq Qarabağa” rəsmən heç bir deputat göndərməmişdir və rusiyalı deputatların qondarma “seçkilərdə” iştirakı barədə rəhbərliyə heç bir məlumat verilməmişdir. Onlar yaqin bildirildilər ki, belə xahişlə mənə müraciət etsələr, yox cavabı alacaqlar”.

Söhbətdə Boris Qrızlov Rusiya ilə Azərbaycan arasında qarşılıqlı münasibətlərin bütün sahələrdə



yüksək səviyyədə olduğunu və dinamik xarakter daşdığını vurğulamışdır. Qeyd edilmişdir ki, dövlət başçıları arasında səmərəli əlaqələri münasibətlərimizin möhkəmlənməsi işinə böyük töhfə verir. Dövlət Dumasının Sədri bildirmişdir ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Böyük Qələbənin 65-ci ildönümü münasibətilə Moskvaya səfəri əlaqələrimizin daha da möhkəmlənməsinə xidmət etmişdir. Görüşdə aşağı palatanın başçısı qələbənin əldə edilməsinə layiqli töhfə vermiş Azərbaycan xalqının xidmətlərini xüsusi qeyd etmişdir. O, deputatların həm ikitərəfli əsasda, həm də beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində qarşılıqlı fəaliyyətinin, o cümlədən parlamentlərarası əlaqələrin bundan sonra da dərinləşməsinin və inkişafının əhəmiyyətini xüsusi qeyd etmişdir. Boris Qrızlov demişdir ki, ölkələrimizin qanunverici orqanlar səviyyəsində əlaqələri uğurla inkişaf edir və bütün sahələrdə Rusiya-Azərbaycan münasibətlərinə xas olan ümumi müsbət dinamikanı bütövlükdə əks etdirir. Rusiya Dövlət Dumasının Sədri qazandığı böyük iqtisadi nailiyyətlər münasibətilə Azərbaycanı təbrik etmiş, qarşıdan gələn parlament seçkilərində uğurlar arzulamışdır.

Oqtay Əsədov bildirmişdir ki, Azərbaycan və Rusiya strateji tərəfdaşdır və ölkələrimiz arasında heç bir problem yoxdur. Spiker ikitərəfli münasibətlərin daha da möhkəmlənməsi və inkişafında ciddi amil olan dövlət başçıları arasında qarşılıqlı səfər və görüşlərinin rolunu xüsusi vurğulamışdır. Parlamentlərarası əlaqələrin dövlətlərarası münasibətlər sisteminə rolunu yüksək qiymətləndirən Sədr bu sahədə əməkdaşlığın bundan sonra da inkişaf edəcəyinə əminliyini ifadə etmişdir.

Oqtay Əsədov dünya maliyyə böhranına baxmayaraq, ölkəmizin inkişafından və iqtisadi nailiyyətlərindən söz açmış, diqqəti Azərbay-



canda yaşayan müxtəlif xalqların, o cümlədən rus mədəniyyətinin və dilinin qorunmasına, inkişafına yönəlmişdir.

Milli Məclisin Sədri onu da bildirmişdir ki, Heydər Əliyev Fondunun Rusiya nümayəndəliyi Leyla xanım Əliyevanın başçılığı ilə Moskvada gənclər arasında əlaqələrin inkişafında, bölgə həqiqətlərinin geniş ictimaiyyətə çatdırılmasında səmərəli fəaliyyət göstərir.

Diqqəti Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin nizamlanması perspektivlərinə cəlb edən Oqtay Əsədov qeyd etmişdir ki, münaqişənin həllinin uzanması region ölkələrinin inkişafını ləngidən əsas amildir. O, ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədr qismində Rusiyanın fəal səylərini vurğulayaraq ümidvar olduğunu bildirmişdir ki, Rusiya həmsədr ölkə kimi münaqişənin ədalətli həllinə və bütün regionda sabitliyin bərqərar olmasına dəstək göstərəcəkdir.

Nümayəndə heyətimiz səfər çərçivəsində bir sıra digər tədbirlərə də

qatıldı. Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov "Naməlum əsgər" məzarının önünə əklil qoydu. Böyük Vətən müharibəsi qurbanlarının xatirəsi yad olundu. Sonra nümayəndə heyətimiz "Moskovskiy Kreml" Dövlət Mədəni Tarix muzey-qoruğu ilə tanış oldu. Almaz fondunun və Orujeynaya Palatanın eksponatları nümayəndə heyətimizin üzvlərində böyük maraq oyatdı.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun başçılığı ilə Azərbaycan parlament nümayəndə heyətinin Moskvaya səfəri iyunun 5-də başa çatdı və nümayəndə heyətimiz həmin gün vətənə qayıtdı.

Nümayəndə heyətinin tərkibinə parlamentin Regional məsələlər komitəsinin sədri Arif Rəhimzadə, deputatlardan Mixail Zabelin, Adil Əliyev, Rüşət Quliyev, Milli Məclis Aparatının rəhbəri Səfa Mirzəyev və digər rəsmi şəxslər daxil idi.

Akif Təvəkküloğlu

Milli Məclisin mətbuat katibi



AZƏRBAYCAN-İTALİYA

ƏLAQƏLƏRİ DAHA DA MÖHKƏMLƏNİR



Akif Təvəkküloğlu

Milli Məclisin mətbuat katibi

Azərbaycanda İtaliyaya İtaliyada isə Azərbaycana maraq həmişə olub. Bu ölkələr arasında bənzərliklər də kifayət qədər çoxdur. Qədim və şanlı tarixə malik olan bu iki ölkə dünyaya zəngin mədəniyyət nümunələri, tarixin və elmin istiqamətlərini dəyişən dahi şəxslər bəxş etməsi ilə də fərqlənir. Xarici görünüşümüzə oxşar olmaqla yanaşı, mədəni dəyərlərimizdə də oxşar paralellər mövcuddur. İtalyanlar da bizim kimi incəsənətə, musiqiyə vurğundurlar. İtaliya mədəniyyət, incəsənət, musiqi və rəssamlıq sahələrində insanlığa möhtəşəm hədiyyələr ərməğan edib. Bu ölkə öz musiqisi ilə demək olar ki, bütün dünya sərhədlərini aşaraq ürəkləri fəth edir və özünə dünyəvilik adı qazandırır. Burada bir paralellik aparmaq istərdim. Şuşa doğma Qarabağımızın, Qarabağ isə Azərbaycanımızın konservatoriyası adlandırılır. Son vaxtlar milli musiqimizə göstərilən dövlət qayğısı onu dünyanın mənəvi inciləri sırasında yüksəldib. Yəni artıq Azərbaycan dünyanın konservatoriyası pasportunu alan ölkələrdən birinə çevrilir. Bu mənada, həqiqətən, İtaliya nəinki Avropanın, hətta dünyanın musiqi mərkəzlərindən biridir. Azərbaycanla İtaliya arasında əlaqələrimizin inkişafına böyük təkan verən oxşarlıqlara, paralellərə dair xeyli nümunələr göstərmək mümkündür. Sevindirici haldır ki, ikitərəfli münasibətlər



mükəmməl hüquqi bazaya malikdir. Bu vaxta qədər müstəqil Azərbaycanla İtaliya arasında 28 sənəd imzalanmışdır. Bu isə münasibətlərimizin yüksələn xətlə inkişafına geniş zəmin yaradır. Münasibətlərimiz həm siyasi, həm iqtisadi, həm də sosial-humanitar sahələri əhatə edir.

1997-ci ilin sentyabrında Prezident Heydər Əliyevin, 2005-ci ilin fevralında və 2008-ci ilin noyabrında Prezident İlham Əliyevin İtaliyaya rəsmi səfərləri ikitərəfli münasibətlərə xüsusi təkan vermiş və bu sahədə yeni mərhələlərin başlanğıcını qoymuşdur. Bu səfərlər əlaqələrimizin inkişafının bütün istiqamətlərinin konturlarını cızmış və əməkdaşlığımızın təməl daşlarına çevrilmişdir.

Möhkəm təməllər üzərində qurulan Azərbaycan-İtaliya əlaqələrinin inkişafını hər iki ölkənin parlamentləri daim dəstəkləyir və öz töhfələrini verməyə çalışırlar.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun rəhbərliyi ilə Azərbaycan parlament nümayəndə heyətinin İtaliyaya rəsmi səfəri, səfər zamanı aparılan danışıqlar, keçirilən görüşlər ikitərəfli münasibətlərdə parlamentlərin rolunun yeni keyfiyyətlə bundan sonra da davam edəcəyi inamını ortaya qoydu. Parlament nümayəndə heyətimizin mayın 3-dən 5-dək Romaya səfəri oldu. Bu səfər İtaliya Deputatlar Palatası Sədrinin rəsmi dəvəti əsasında həyata keçirildi. Nümayəndə heyətinin tərkibinə deputatlardan Əli Hüseynov, Azər Kərimli, Rüfət Quliyev, Qüdrət Həsənzadə, Milli Məclis Aparatının rəhbəri Səfa Mirzəyev və digər rəsmi şəxslər daxil idi. Nümayəndə heyətimizi Romada çox səmimi qarşıladılar. Bütün görüşlərdə nümayəndə heyətimizə olan xoş münasibət və mehribanlıq duyulurdu. Bu münasibətdə xüsusi çalarlar hiss olunurdu ki, bu da ümumilikdə İtaliyanın Azərbaycana, italyalıların isə



xalqımıza olan marağı kimi qiymətləndirilə bilər.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun ilk rəsmi görüşü İtaliya Deputatlar Palatasının Sədri Cianfranko Fini ilə oldu. Sədr Oqtay Əsədov ilk növbədə dəvətə görə cənab Finiyə təşəkkürünü bildirdi. Qeyd etdi ki, Azərbaycan və İtaliya arasında siyasi dialoqun davam etdirilməsi baxımından yüksək səviyyəli səfərlərin həyata keçirilməsi olduqca vacibdir. Milli Məclisin Sədri bildirdi ki, Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev ölkələrimiz və xalqlarımız arasında əlaqələrin daha da möhkəmləndirilməsinə böyük əhəmiyyət verir. İtaliya ölkəmiz üçün Avropada və dünyada ən mühüm tərəfdaşlardan biridir. İki ölkə arasında olan münasibətlərin daha da genişləndirilməsi üçün yaxşı perspektivlər mövcuddur. Ümumiyyətlə, hər iki sədr arasındakı danışıqlar zamanı həyatımızın bir çox sahələrini əhatə edən məsələlər müzakirə olundu. Siyasi, iqtisadi, mədəni, humanitar və parlamentlərarası münasibətlərə dair geniş fikir mübadiləsi aparıldı. Qeyd olundu ki, 2009-cu ildə İtaliya ilə Azərbaycan arasında ticarət dövriyyəsi

yəni 4 milyard ABŞ dollarına yaxın olub. Ötən illərdə iqtisadi əməkdaşlıq davamlı olaraq eyni səviyyədə olsa da, cari ilin bir neçə ayı ərzində iqtisadi göstəricilər nəzərə cəlb olundu ki, regiondakı beynəlxalq layihələrin həyata keçirilməsində aparıcı rol oynayan Azərbaycan Avropanın etibarlı strateji tərəfdaşına çevrilib.

Qeyd edək ki, Azərbaycanla İtaliya bir sıra beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində və eləcə də onların parlament assambleyaları səviyyəsində qarşılıqlı-faydalı əməkdaşlıq edirlər və bu əməkdaşlığı gələcəkdə daha da dərinləşdirmək məqsəduyğun hesab olunur. Parlamentlərimiz arasında sıx əlaqələr mövcuddur.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovla İtaliya Deputatlar Palatasının Sədri Cianfranko Fini arasındakı görüş zamanı Azərbaycanın neçə illərdən bəri üzləşdiyi ən ağır problemi - Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı məsələyə xüsusi diqqət yetirildi. İtaliya tərəfi bu problemə haqq və ədalət müstəvisində çox həssaslıqla yanaşır. Bu yanaşmanı obrazlı şəkildə ortaya qoymaq istə-



sək, doğrudan da deyə bilərik ki, bu mövqe haqqın və ədalətin bir nümunəsi kimi qiymətləndirilə bilər. Bu bizdə belə bir ümid yaradır ki, dünya birliyi bu məsələyə gec-tez düzgün qiymət verəcək, Azərbaycanın haqq işi qalib gələcək.

Xatırladıq ki, 2010-cu ilin fevral ayının 16-da İtaliya Senatı Cənubi Qafqazda vəziyyətlə bağlı qətnamə qəbul etmişdir. Bu qətnamədə Cənubi Qafqazda sülhün bərqərar olmasında, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində ölkələrin ərazi bütövlüyü prinsipinə böyük önəm verildiyi öz əksini tapmışdır. Senat Yeni Avropa Xartiyasında da təsbit olunduğu kimi, sərhədlərin toxunulmazlığı prinsipinə uyğun olaraq Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü bir daha dəstəkləmişdir. Qətnamədə bütöv bir regionun inkişafına maneçilik törədən Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin tezliklə sülh yolu ilə həllinin Avropa məkanı üçün əhəmiyyətli olduğuna diqqət yetirilir. Bu qətnamə ilə İtaliya Senatı öz hökumətinə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə dair BMT, ATƏT və Avropa Şurasının bütün qətnamələrinin, qərarlarının tam şəkildə yerinə yetirilməsinin təmin edilməsini tapşırır.

Deputatlar Palatasının Sədri görüş zamanı öz fikirləri ilə bir daha ölkəsinin bu sahədəki mövqeyini ortaya qoydu. O qeyd etdi ki: “Azərbaycan ikiqat haqsızlıqla üz-üzə qalıb. Həm torpaqları işğal olunub, həm də beynəlxalq birlik problemin ədalətli həllinə dəstək vermir”. Bu fikir bizim üçün çox dəyərlidir və bunu dünyanın çox nüfuzlu ölkələrindən birinin rəsmisinin beynəlxalq aləmə mesajı kimi də dəyərləndirmək olar. Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov İtaliya parlamentinin bir müddət öncə Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsilə bağlı qəbul etdiyi qətnaməyə görə Cianfranko Finiyə öz təşəkkürünü bildirdi və onu Bakıya dəvət etdi. Cianfranko Fini dəvəti qəbul etdiyini və məmnuniyyətlə Azərbaycana səfər edəcəyini dedi.

Bir qədər əvvəl İtaliya ilə Azərbaycan arasında müəyyən oxşarlıqlar olması barədə fikirləri obrazlı şəkildə təqdim etdik. Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun İtaliya Senatı Sədrinin müavini Vannino Kiti ilə görüşündə söylədiyi fikirlər bu oxşarlığın təsdiqinə dəlalət edən nümunə sayıla bilər. Həmin görüşdə Milli Məclis Sədri belə bir fikir söylədi: “Qədim ölkənizdə olarkən istər-istəməz xatirəmdə ötən əsrin əvvəllər

rində rus yazıçısı Maksim Qorkinin İtaliyaya səfərindən sonra Bakını qardaşlaşmış Neapol şəhərinə bənzətməsi ilə bağlı ifadələri canlanır. Həqiqətən də dəniz akvatoriyasında yerləşən ölkələrimizin təbii oxşarlığı sanki xalqlarımızın ənənələrində də öz əksini tapıb - hər iki xalq sülhsevər, qonaqpərvərdir, hər zaman ədalətə səy göstərəndir”. Bütün bunlar isə qarşılıqlı, səmimi münasibətlərə, hər məsələdə anlaşmaya, dostluğa şərait yaradır.

Parlamentlərimiz arasında işgüzar, səmimi münasibətlər dediklərimizin bariz nümunəsidir. Görüşdə qeyd olundu ki, gündən-günə inkişaf edən, Avropaya inteqrasiya yolunda möhtəşəm uğurlar qazanan Azərbaycan beynəlxalq və regional təşkilatlar çərçivəsində də İtaliya ilə əməkdaşlıqda maraqlıdır və bu sahədə qarşılıqlı dəstəyin zəruriliyi xüsusilə vurğulandı.

2006-cı ilin noyabr ayında Azərbaycan və Avropa İttifaqı arasında qəbul edilmiş Fəaliyyət Planı və 2009-cu ilin mart ayında Avropa İttifaqı Şurasının Şərq Tərəfdaşlığı haqqında bəyannaməsi strateji prioritetlərimiz sırasındadır və bu baxımdan Azərbaycan Avropa İttifaqının üzvü olan ölkələrlə, o cümlədən İta-



liya ilə daha sıx əməkdaşlıq etməkdə və onun Avropa İttifaqına inteqrasiya təcrübəsindən faydalanmaqda maraqlıdır. Görüşdə parlamentlərarası əlaqələrin daha da inkişaf etdirilməsi, regional məsələlər, iqtisadi, mədəni sahələrdə əməkdaşlığın perspektivləri və digər məsələlər diqqət mərkəzində oldu. Senat Sədri'nin müavini ölkəsinin Azərbaycana olan marağından danışaraq, ərəzi bütövlüyümüzə hörmətlə yanaşdıqlarını və ölkəmizin haqq işini dəstəklədiklərini qeyd etdi. Bildirildi ki, ölkələrimiz arasında əlaqələrin inkişafında bütün potensial imkanlardan istifadə olunması, parlamentlərimizin beynəlxalq təşkilatlarda əməkdaşlığının daha da artırılması hər iki ölkənin maraqlarına xidmət edir.

Sevindirici haldır ki, hər iki parlamentdə qarşılıqlı əlaqələr üzrə deputatlardan ibarət işçi qrupları fəaliyyət göstərir və son zamanlar qarşılıqlı səfərlər həyata keçirilir. İtaliya tərəfdən dostluq qrupunun sayı və tərkibinə diqqət yetirdikdə bir daha Senatın Azərbaycana olan diqqətinin və marağının şahidi oluruq. Senatda Azərbaycan üzrə dostluq qrupunun sayı 32 nəfərdən ibarətdir ki, bunların da hər biri bu ölkənin çox nüfuzlu

və görkəmli şəxsləridir. Qrupun rəhbəri isə Senatın Avropa Birliyi siyasəti üzrə komitəsinin sədri xanım Rossana Boldidir.

Azərbaycan parlament nümayəndə heyətinin növbəti görüşü İtaliya-Azərbaycan dostluq qrupunun rəhbəri xanım Rossana Boldi ilə oldu. Milli Məclisin Sədri qeyd etdi ki, İtaliyada xanım Rossana Boldinin şəxsində Azərbaycanın dostları ilə görüşməyindən çox məmnundur. “Mən inanıram ki, bu səfərim parlamentlərarası əlaqələrimizin bundan sonra daha da dərinləşməsinə xidmət edəcək. Azərbaycan tərəfi hesab edir ki, İtaliya ilə həm ikitərəfli, həm də beynəlxalq parlament təşkilatları çərçivəsində mövcud olan əlaqələrimizi daha da dərinləşdirmək olduqca vacibdir”. Bildirildi ki, İtaliya ilə Azərbaycan arasında əlaqələr möhkəm təməllər üzərində qurulub. İki ölkə arasında bu günə qədər imzalanmış sənədlər əməkdaşlıq üçün yeni imkanlar açmışdır. Əlaqələrin hüquqi bazasını bundan sonra da inkişaf etdirmək vacibliyi qeyd edildi. Hər iki ölkənin parlamentləri qanunverici orqan olaraq bunu dəstəkləyir. Dostluq qruplarının fəaliyyəti bir daha onu göstərir ki, dövlətlərarası münasibətlərimi-

zin inkişaf etdirilməsində hər iki tərəfdə ciddi siyasi iradə var.

Görüşdə dostluq qrupları arasında əlaqələrin canlandırılması, daha sıx təmasların qurulması üçün görüşlərin və qarşılıqlı səfərlərin intensivliyinin artırılması və deputatlar arasında şəxsi ünsiyyətin vacibliyi xüsusi vurğulandı.

Qeyd edək ki, siyasi və iqtisadi cəhətdən də maraqlarımızın üst-üstə düşdüyü məqamlar çoxdur. İtaliyanın iş adamları, şirkətləri Azərbaycan iqtisadiyyatına sərmayə qoyulmasını həyata keçirir, Xəzərin karbohidrogen ehtiyatlarının istismarında yaxından iştirak edirlər. Ümidvarıq ki, ölkəmizin xarici siyasətinin başlıca prioritetlərindən olan Avropa və Avratlantik qurumlara inteqrasiya, o cümlədən Avropa İttifaqı ilə əlaqələrin gücləndirilməsi, eləcə də Azərbaycanın Ümumdünya Ticarət Təşkilatlarına üzv olması prosesində İtaliya ölkəmizə dəstəyini əsirgəməyəcək. Xüsusilə Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin beynəlxalq hüquq normaları və prinsiplərinə uyğun şəkildə həlli ilə bağlı Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin İtaliya tərəfindən dəstəklənməsi prosesə öz müsbət təsirini göstərəcək.



Bakıda Avropa Şurasının qadınlar və kişilər arasında bərabərlik məsələlərinə məsul nazirlərin VII konfransı keçirildi

Gender bərabərliyi XX əsrin böyük nailiyyətidir. Bunu Azərbaycanın Birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban Əliyeva Avropa Şurası nazirlərinin “Gender bərabərliyi: bərabərliyin de-yure və de-fakto təminatı” mövzusunda həsr edilmiş VII konfransında çıxışı zamanı deyib. Mayın 24-25-də Bakının “Gülüstən” sarayında keçirilən konfransda Avropa Şurasına üzv dövlətlərin müvafiq sahədə fəaliyyət göstərən qurumlarının rəhbərləri, xaricdən, o cümlədən ABŞ-dan, Vatikandan, Kanadadan, Yaponiyadan və Meksikadan dəvət olunmuş qonaqlar, dövlət orqanlarının, Bakıdakı diplomatik korpusların, beynəlxalq və qeyri-hökumət təşkilatlarının təmsilçiləri iştirak edirdilər. Tədbirdə Azərbaycan Prezidenti Administrasiyasının Humanitar siyasət məsələləri şöbəsinin müdiri Fatma Abdullazadə Prezident İlham Əliyevin konfrans iştirakçılarına təbrik məktubunu oxudu.



“Azərbaycan xalqının adət-ənənələrində qadına çox böyük hörmət və qayğı ilə yanaşılır. Ailə dəyərləri cəmiyyətimizin ən mühüm və qiymətli dəyərləri olmuş və olaraq qalır. Azərbaycanlılar üçün ana müqəddəs simadır”.

Mehriban Əliyeva

Azərbaycanın Birinci xanımı Mehriban Əliyeva açılış mərasimində çıxış edərək dedi: “Çox məmnunam ki, Bakı müasir dünyada mühüm məsələlər və çağırışlara həsr olunmuş bir çox beynəlxalq görüş və konfranslara ev sahibliyi edir. Bu tədbir qlobal təcrübədən yararlanmaqda vacib fürsət olaraq, konstruktiv dialoq və birgə həll variantları üçün zəmin yaradır”. Azərbaycanın Birinci xanımı bu konfransı Bakıda keçirmək qərarını qəbul etdiyinə görə Avropa Şurasına minnətdarlığını bildirdi: “İnanıram ki, Azərbaycanın gender bərabərliyinə aid fəal mövqeyi və konkret strategiyası bu

tədbirin məhz Bakıda keçirilməsinin əsas səbəblərindəndir”. Mehriban Əliyeva konfransda müzakirə olunan problemlərin vacibliyini vurğulayaraq, gender və hüquq bərabərliyini hər hansı demokratik cəmiyyətin ən mühüm əsaslarından biri kimi dəyərləndirdi: “XX əsrin ən böyük nailiyyətlərindən biri ondan ibarətdir ki, biz cəmiyyətdəki dəyərlər və etik qaydaları dəyişməyə müvəffəq olduq. Gender probleminin ciddiliyi müxtəlif ölkələrdə tam şəkildə qavranılır və yalan stereotiplərin aradan qaldırılması prosesi artıq başlanmışdır”. Mehriban xanım Əliyevanın fikrincə, bütün bu müsbət dəyişik-

liklərə baxmayaraq, qarşıda duran məsələlər hələ də çoxdur.

Azərbaycanın Birinci xanımı qadınların hüquqlarının qorunmasında Azərbaycanda əldə edilən nailiyyətlərdən danışdı: “XX əsr Azərbaycan qadınının həyatında yeni dövrün başlanğıcı hesab edilə bilər. Məhz 1918-ci ildə Azərbaycan müsəlman Şərqiində ilk demokratik respublika olaraq qadınlara seçmək və seçilmək hüququnu vermişdir. Bu, bir çox digər Qərb ölkələrindən fərqli olaraq, əvvəl baş vermişdir. Müasir Azərbaycanda elə bir sahə yoxdur ki, orada qadınlar iştirak etməsin”.

Qadınların siyasi və ictimai fəa-



liyyətdə böyük nailiyyətlər əldə etdiyini bildirən Mehriban xanım Əliyeva qeyd etdi ki, 2009-cu ildə bələdiyyə orqanlarına seçilən qadınların sayı 2004-cü ildəki göstəricilərlə müqayisədə 7 dəfə artmışdır: “Hazırda qadınlar dövlət məmurları və elmi işçilərin demək olar ki, yarısını təşkil edirlər. Həkimlərin və məktəb müəllimlərinin əksəriyyəti qadınlardır. Ölkəmizdə hər beş ildən bir qadınların cəmiyyətdə rolu və mövqeyini müzakirə etmək məqsədi ilə ümumrespublika forumu keçirilir. Bütün bu nailiyyətlər müsbət və nikbin gələcəyə dəlalət edən göstəricidir”.

Azərbaycanın Birinci xanımı çıxışında bildirdi ki, Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü nəticəsində vətəndaşlarımızın, o cümlədən qadınların hüquqları pozulur: “Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi nəticəsində qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüş soydaşlarımızın təxminən yarısı qadınlardır. Məcburi köçkünlərin təhsilə, tibbi yardıma çıxışı və normal həyat şəraitlərinin yaradılması nəinki dövlətin, o cümlədən beynəlxalq təşkilatların daim gündəliyində olmalıdır”.

Mehriban xanım Əliyeva ailədə zorakılıq probleminin aktuallığından da danışdı: “Digər ölkələrdə olduğu kimi, bizim ölkədə də məişət zorakılığını müəyyən etmək çox çətinidir. Bununla belə, qadınlar və uşaqlara qarşı hər hansı zorakılıq hətta bir hadisə olsa belə, qəbul edilməzdir”.

Azərbaycanın Birinci xanımı qadına qarşı zorakı davranışlarına haqq qazandırmaq üçün ənənələrimizə və mentalitetimizə istinad etməyi mənəviyyatsızlıq və əxlaqa zidd adlandırdı: “Azərbaycan xalqının adət-ənənələrində qadına çox böyük hörmət və qayğı ilə yanaşılır. Ailə dəyərləri cəmiyyətimizin ən mühüm və qiymətli dəyərləri olmuş və olaraq qalır. Azərbaycanlılar üçün ana müqəddəs simədir”.

Mehriban Əliyeva bildirdi ki, sivilizasiyanın inkişafının müxtəlif dövrlərində qadınlar bir çox məsələlərdə kişilərdən asılı olub: “Vəziyyətin dəyişilməsində uğurlar bir çox siyasi, ictimai, sosial, dini və mənəvi amillərdən asılıdır. Lakin yekun nəticədə hər şey bizdən - bu planetdə yaşayan kişilər və qadınlardan asılıdır”.

Konfransda çıxış edən Avropa Şurası



Baş katibinin müavini xanım Mod de Bur Bukikkio qeyd etdi ki, real həyatda ən çox kişilər rəhbər vəzifələr tuturlar, qadınlar isə ikinci dərəcəli rol oynayırlar. Çox hallarda qadınlar əhalinin zəif kateqoriyası kimi qiymətləndirilir. Avropa Şurasının Baş katibinin müavini bildirdi ki, gender bərabərliyi qadın və kişilər arasında imkanların bütün sahələrdə bərabər tətbiq olunmasından ibarətdir.

Son illər ən böyük bərabərsizliklərin aradan qaldırıldığını deyən Avropa Şurasının rəsmisi qeyd etdi ki, qadınlar çox vaxt öz hüquqlarından lazımı səviyyədə istifadə edə bilmirlər. Bir sıra bərabərsizliklər, əlbəttə ki, qadınların hüquqlarının müdafiə olunmasında öz əlamətlərini göstərir. Bəzən qadınlar müxtəlif proseslərdə qurbana çevrilirlər.

Bakıda keçirilən konfransda işitərək etməkdən məmnun olduğunu bildiren BMT Baş katibinin müavini xanım Aşa Rouz Migiro təmsil etdiyi təşkilatın gender bərabərliyi istiqamətindəki fəaliyyətindən söz açaraq, BMT-nin bu prosesin həyata keçirilməsi üçün bir sıra layihələr icra etdiyini bildirdi. Çıxışının sonunda BMT Baş katibinin müavini dedi ki, Avropa Şurası gender bərabərliyində olan çatışmazlıq mövzusunun irəli sürülməklə çox vacib bir məsələyə müraciət edib: “Düşünürəm ki, biz bərabərliyi təmin etməklə inkişafa, sülhə nail olmaq üçün əlimizdən gələni əsirgəməməliyik. Bu konfrans isə həmin istiqamətdə çox vacib bir addımdır”.

Sonra konfrans işini “De-fakto gender bərabərliyinə nail olmaq üçün müsbət tədbirlərin həyata keçirilməsi və gender amilinin daxil edilməsi” mövzusunun müzakirəsi ilə davam etdirdi. Çıxış edənlər Avropanın bir hissəsi kimi Azərbaycanın gender məsələlərinə xüsusi diqqət ayırmasını yüksək qiymətləndirdilər. Vurğulandı ki, bu gün Azərbaycanda təhsil, məşğulluq və



ailə sahəsində gender bərabərliyi geniş təbliğ edilir.

Natiqlər gender məsələlərində təkmilləşdirilmiş qanunvericilik bazasının formalaşdırılmasının vacibliyini vurğuladılar.

Tədbirin ikinci günü əsas məruzəçi olan Milli Məclisin İnsan hüquqları komitəsinin sədri Rəbiyyə Aslanova Azərbaycanda gender bərabərliyi, qadın hüquqlarının qorunması sahəsində görülən işlər, qazanılan nailiyyətlər barədə danışdı. Millət vəkili Azərbaycanda qadın hüquqları və gender bərabərliyi ilə bağlı 142 sənəd imzalandığını bildirdi. Azərbaycanın insan və qadın hüquqlarına dair mövcud olan bütün əsas beynəlxalq sənədləri, o cümlədən qadınlara münasibətdə ayrı-seçkiliyin bütün növlərinin aradan qaldırılmasına dair konvensiyanı ratifikasiyadan keçirdiyini, 2006-cı ildə “Gender bərabərliyinin təmin edilməsi haqqında” qanunun, bu il mayın 25-də isə “Məişət zorakılığının qarşısının alınması haqqında” qanun layihəsinin birinci oxunuşda qəbul edildiyini konfrans iştirakçılarının diqqətinə çatdıran Rəbiyyə xanım Azərbaycanda gen-

der bərabərliyi sahəsində vəziyyətin de-yure tələb olunan səviyyədə olduğunu bildirdi.

Konfransda ölkədə qadın hüquqlarının qorunmasında, gender bərabərliyinin təmin olunmasında Azərbaycanın Birinci xanımı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İESKO-nun xoşməramlı səfiri, Milli Məclisin deputatı Mehriban Əliyevanın söyləri xüsusi qeyd olundu. Bildirildi ki, Azərbaycanda bir milyondan çox adamın qaçqın və məcburi köçkün şəraitində yaşaması gender bərabərliyinin real gerçəkliyə çevrilməsinə maneə yaranan ən böyük problemdir.

Tədbirdə Danimarka, Vatikan, Yunanıstan, Hollandiya və Fransanın nümayəndələri çıxış edərək, Bakıda keçirilən beynəlxalq konfransın gender bərabərliyi ilə bağlı dünyanı düşündürən problemlərin həllində böyük əhəmiyyətini qeyd etdilər. Tədbirin yekununda Avropa Şurası nazirləri tərəfindən qətnamə layihəsi, “De-yure və de-fakto gender bərabərliyinə nail olunmasına çağırış” adlı fəaliyyət planının layihəsi müzakirə edilərək qəbul olundu.





QURTULUŞDAN BAŞLANAN İNTİBAH YOLU

Tarixdə hər birinin öz yeri olan dahi şəxsiyyətlərimizin istər dövlətçilik ənənələrimizin yaradılması və inkişafı, istərsə də Azərbaycan mədəniyyətinin intibahı ilə bağlı misilsiz xidmətləri fəxr və qürur istinadgahımızdır. Amma bu dahilərimizin içərisində xalqın Ümummilli lideri zirvəsinə çatan yalnız bir nəfər var ki, o da Heydər Əliyevdir. XX əsr Azərbaycan tarixinin ən parlaq siması, qüdrətli şəxsiyyəti olan Heydər Əliyevin siyasi obrazı xalqımızın dövlətçilik şüurunun, tarixin sınağından şərəflə çıxmış bütöv bir idarəçilik məktəbinin, müasir ictimai-siyasi fikrinin ən davamlı keyfiyyətlərinin canlı mənzərəsidir. Heydər Əliyev böyük siyasi xadim, xalqın şəksiz lideri kimi hələ sağlığında canlı əfsanəyə çevrilmişdi. Buna görə də Heydər Əliyev fenomeni həmişə diqqəti cəlb etmiş, dünyanın məşhur dövlət xadimləri onun haqqında heyranlıqla söhbət açmışlar. Heydər Əliyevi Corc Vaşinqton, Franklin Ruzvelt, Uinston Çörçill, Mustafa Kamal Atatürk, Şarl de Qoll, Konrad Adenauer kimi məşhur şəxsiyyətlərlə müqayisə edənlər, siyasət nəhəngi, dünya siyasətinin patriarxı, siyasət şahmatının ustası, virtioz adlandıranlar heç də yanılmırlar. Çünki o, həqiqətən dahi şəxsiyyət idi.

Fərhad QƏRİBOV
Millət vəkili



Heydər Əliyev elə şəxsiyyətlər-dəndir ki, keçdiyi həyat yoluna nəzər yetirdikdə xalqımızın dünəni, bu günü, sabahı aydın görünür. Milli özünüdərkin ən yüksək siyasi ifadə-si olan müstəqil dövlət ideyası Azər-baycanın ən yeni tarixində məhz Heydər Əliyevin adı və şəxsiyyəti ilə bağlıdır. SSRİ dövlət təhlükəsizlik sistemində sırası işçidən rəhbər vəzifəyə kimi yüksəlmiş ilk azər-baycanlı olan Heydər Əliyev sovet rejiminin ideoloji məsələlərə xüsusi həssaslıqla yanaşdığı vaxtlarda Azərbaycanın milli maraqları üçün mümkün olan bütün işləri gördü. Sovet rejiminin sərt qanunlarına baxmayaraq, Azərbaycanda böyük iqtisadi, elmi və ədəbi-mədəni inkişafa, müstəqil düşüncəyə yol açdı. Qısa zaman kəsiyində Azərbaycan

ittifaq tərkibində o zaman üçün müa-sir iqtisadi potensiala malik respub-likaya çevrildi. Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə XX əsrin 70-ci illərindən elə bir tarixi bünövrə yaradıldı ki, onun möhkəm dayaqları üzərində gələcəkdə müstəqil Azərbaycanın qurulması, yeni tarixinin əsa-sının qoyulması labüd idi. Xalqımı-zın dahi oğlunun sovet dövründə Azərbaycan üçün gördüyü bütün işlər böyük gələcəyə hesablanmışdı və bu potensial müstəqillik illərində ölkəmizin başlıca dayaqlarını təşkil etdi.

Müstəqilliyimizin ilk illərində Azərbaycanda cərəyan edən xaosik proseslər təsdiq edirdi ki, yalnız möhkəm siyasi iradəsi olan bir rəh-bər ölkənin başı üstünü almış bütün təhlükələrdən qurtarmaq, dövlət

müstəqilliyimizi yaşatmaq kimi ağır bir missiyanın öhdəsindən gələ bilər. 1993-cü ildə AXC-Müsavat cütllüyünün dövlət idarəçiliyindəki kobud səhvlərinin məntiqi nəticəsi olaraq ağır sosial-iqtisadi gərginli-yin pik həddinə çatdığı, ölkə vətən-dəş müharibəsi təhlükəsi ilə üz-üzə qaldığı, torpaqlarımızın itirildiyi, bir sözlə, Azərbaycan dağılmaq və par-çalanmaq təhlükəsi ilə üzləşdiyi bir vaxtda xalqımızın Ümummilli lider Heydər Əliyevə üz tutması təsadüfi deyildi. Çünki ölkədəki hərc-mər-ciliyi, itaətsizliyi, anarxiyanı, siyasi çəkişmələri, Gəncədə başlamış qar-daş qırğını, hərbi xəyanəti, qanun-suz silahlı dəstələrin Bakıya yürüşü-nü yalnız o böyük insan aradan qal-dıra bilirdi. O zaman vəziyyəti düz-gün qiymətləndirən xalqın tələbi



Bakıya - ölkə rəhbərliyinə Heydər Əliyevin gəlməsi idi. Heydər Əliyevə ünvanlanan müraciətlər təkcə maddi-mənəvi iztirablara məruz qalan bir xalqın sadəcə vəziyyətdən çıxış yolu deyildi. Bu həm də Azərbaycan dövlətçiliyinin yaşaması, hələ kövrək olan müstəqilliyimizin qorunması üçün qəbul edilən tarixi ümumxalq qərarı idi. O ağır günlərdə ölkəni ancaq Heydər Əliyev dühasının xilas edəcəyinə bütün Azərbaycan xalqı qəlbən inanırdı. Heydər Əliyev də çox gözəl bilirdi ki, o ağır, qarışıq günlərdə özünü qabağa verməsə, kövrək olan müstəqillik əldən gedəcək, dövlətçilik məhv olacaq, xalq isə didərgin düşəcək. Ulu öndərin böyüklüyü həm də onda idi ki, hakimiyyətin ona qarşı həyata keçirdiyi təxribatları, qara-

yaxma kampaniyasını bir kənara qoyub o ağır və keşməkeşli günlərdə xalqın köməyinə tələsdi. Ulu öndər Heydər Əliyev sonralar həmin vaxtları xatırlayaraq deyirdi: “1993-cü ilin iyun ayında Azərbaycanda böyük dövlət böhranı yarandı. Azərbaycan dağılmağa başladı, o vaxtkı iqtidar ölkəni idarə edə bilmədi. Gəncədə toqquşma baş verdi, qan töküldü... Vaxtilə məni təqib edən, Naxçıvanda məni devirmək, məni Azərbaycandan sıxışdırıb çıxarmaq istəyən o vaxtkı iqtidar belə bir zamanda əlacsız qaldı və mənə müraciət etdi. Ancaq ondan əvvəl mənə müraciət edənlər bizim partiyanın üzvləri, Azərbaycanın müxtəlif təbəqələrinin nümayəndələri, ziyalıları oldu. Onlar məni yenidən Bakıya dəvət etdilər”.

1993-cü il iyunun 9-da Heydər Əliyevin Bakıya gəlməsi xəbəri xalq tərəfindən sevinclə, ruh yüksəkliyi ilə qarşılandı. Bakıya gəldikdən sonra parlamentə sədr seçilmək barədə iqtidarın və deputatların xahişini qəbul etməyən Heydər Əliyev Gəncədə yaranmış vəziyyətlə yerində tanış olmaq üçün ora yola düşdü, döyüş meydanına çevrilmiş hərbi hissələrin ərazisini gözdə, şəhər sakinləri, hərbi qulluqçularla görüşüb söhbət etdi. Heydər Əliyevin bu müdrik addımı xalqda gələcəyə bir inam yaratdı.

Dövlətçiliyimizə qənim kəsilən dairələrin xaos yaradıb Azərbaycanı parçalamaq planları puça çıxdı. Xalqın böyük inam bəslədiyi Heydər Əliyevin ətrafında birləşməsi Azərbaycan dövlətçiliyinin və xalqının



qanına susamış bütün planların üstündən birdəfəlik xətt çəkdi.

Heydər Əliyev 1993-cü il iyunun 15-də yekdilliklə Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin Sədri seçildi. Həmin gün parlamentin tarixi iclasında Heydər Əliyev çıxış edərək Ali Sovetin Sədri kimi Azərbaycan xalqının tarixi nailiyyəti olan dövlət müstəqilliyini qorumağı, möhkəmləndirməyi özünün əsas vəzifələrindən biri hesab etdiyini bildirdi: “Azərbaycan Respublikasının bugünkü ağır, mürəkkəb və gərgin vəziyyətini tam məsuliyyətlə dərk edirəm. Bu vəzifəni öz üzərimə götürərək öz məsuliyyətimi anlayıram və bunların hamısını rəhbər tutaraq əlimdən gələni edəcəyəm. Azərbaycan Respublikasının dövlət müstəqilliyi müasir tələblərlə, dünyada gedən proseslərlə bağlı olaraq təmin olunmalıdır. Bu sahədə mən çalışacağam və heç kəsin şübhəsi olmasın ki, ömrümün sonrakı hissəsini harada olursa olsun yalnız və yalnız Azərbaycan Respublikasının müstəqil dövlət kimi inkişaf etməsinə həsr edəcəyəm”.

Heydər Əliyevin ölkənin ali qanunverici orqanına sədr seçilməsi sözün əsl mənasında siyasi qayıdış idi. Onun xilaskar missiyası ilə gəlişi dövlətçilik tariximizin yeni şanlı bir səhifəsinin başlanğıcı oldu. 15 iyun tarixə Milli Qurtuluş Günü kimi daxil oldu. Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Heydər Əliyevin ölkə rəhbərliyinə qayıdışı gününü 1997-ci il 27 iyun tarixli qərarı ilə rəsmi olaraq Azərbaycan xalqının Milli Qurtuluş Günü elan etdi. Azərbaycanın işıqlı gələcəyinin təməli qoyulduğu 15 iyun haqlı olaraq əsl qurtuluş, xalqımızın fəlakətlərdən xilas olub qüdrətli bir dövlətin bünövrəsinin qoyulduğu gün kimi ən müasir tariximizə qızıl hərflərlə yazıldı. Milli Qurtuluş Günü qədərbilən xalqımız hər zaman əziz və qiymətli tutur, hər il böyük sevinc və fərəh hissi ilə qeyd edir. Bu müqəddəs

günü tarixə yazan isə Ümummilli lider Heydər Əliyevdir.

Bu parlaq dühanın xilaskarlıq missiyası nəticəsində Azərbaycan dünyanın siyasi xəritəsindən silinmək təhlükəsindən, Xalq Cümhuriyyətinin acı taleyini yaşamaq aqibətindən qurtuldu. Milli Qurtuluş yeni, yüksək intibaha açılan qapı kimi tariximizi şərəfləndirdi. Ulu öndərin müdrikliyi, uzaqgörənliyi, qətiyyəti və dövlətçilik istedadı sayəsində Azərbaycan tezliklə tələtumlərdən, sarsıntılardan uğurla çıxaraq gələcəyə inamla baxan bir dövlətə çevrildi.

Heydər Əliyev də özünün fəaliyyəti, tarixin gedisinə güclü təsir göstərən əzəməti və qüdrəti ilə 1993-cü ilin iyununda bir daha sübuta yetirdi ki, dövründən asılı olmayaaraq, tarixin həqiqi yaradıcısı məhz nəhəng şəxsiyyətlərdir. Onun tarixi qayıdışı obyektiv zərurət, sosial sifariş, xalqın istək və arzularının ifadəsi idi.

1993-cü ilin iyun ayından ölkədəki vəziyyətin nəzarət altına alınmasına nail olan Heydər Əliyevin həmin il oktyabrın 3-də Prezident seçilməsi ilə Azərbaycan dövlətçiliyini gözləyən faciələrin qarşısı alındı. Prezident seçkiləri ərəfəsində Ali Sovetin Sədri kimi həm də Azərbaycan Prezidentinin səlahiyyətlərini həyata keçirən Heydər Əliyev öz seçkiqabağı proqramında belə bəyan edirdi: “Azərbaycan Respublikasında demokratik, hüquqi dövlət qurulmalıdır. Azərbaycan Respublikası demokratiya yolu ilə getməlidir, heç vaxt totalitar sistemə, kommunist rejiminə qayıtmamalıdır. Azərbaycan Respublikasında siyasi plüralizm hökm sürməlidir. İnsan, söz, din, dil azadlığı - bunların hamısı bərqərar edilməlidir. İnsan hüquqlarının qorunması bizim əsas məqsədlərimizdən biri, dövlət orqanlarının, hüquq-mühafizə orqanlarının əsas vəzifələrindən biri olmalıdır... Biz iqtisadiyyatda köklü islahatlar apa-

rıb, bazar iqtisadiyyatına keçməliyik. Bizim borcumuz bütün Azərbaycanın simasını dəyişdirməkdir, Azərbaycanı inkişaf etmiş, sivilizasiyalı, demokratik prinsiplərlə yaşayan bir dövlətə, cəmiyyətə çevirməkdir, Azərbaycan vətəndaşlarının gələcək həyatını azadlıq, demokratiya yolu ilə təmin etməkdir. Biz bu yolun yolçusuyuq, bu yolla da gedəcəyik. Bu yol xalq yoludur”. Bu, həm də Azərbaycan dövlətçiliyinin yaşayacağına və möhkəmlənəcəyinə bir əminlik idi.

Artıq o günlərdən 17 il ötür. Aradan keçən bu illər təkcə sözügedən qayıdışa bəslənən ümidlərin özünü doğrultması ilə yadda qalmadı, həm də Azərbaycanın gələcək inkişafının etibarlı bünövrəsi qoyuldu. Heydər Əliyev tarixi qayıdışı ilə xilaskarlıq missiyasını ləyaqətlə yetirə yetirdi. Eyni zamanda, Azərbaycanın indiki sürətli inkişafının strategiyası, bütün sahələrdə həyata keçirilən köklü islahatlar da öz başlanğıcını milli qurtuluşdan götürdü. 1993-cü ildən sonra cərəyan edən siyasi ictimai, iqtisadi proseslər, bütün sahələrdə inkişafa doğru dönüş yaradılması həqiqətən də ölkəmizə milli mənafehlərimizi əldə rəhbər tutan xarizmatik və qətiyyətli liderin, əsl siyasətçinin rəhbərlik etməsindən xəbər verirdi. O siyasətçidən ki, üzləşdiyi çətinliklərə, maneələrə, dövlət çevrilişi cəhdlərinə baxmayaraq, Azərbaycanı parçalanmaqdan, vətəndaş müharibəsi təhlükəsindən qurtardı. Heydər Əliyevin Prezident seçilməsi isə Azərbaycanda tamamilə yeni bir ictimai - siyasi münasibətlər sisteminin bərqərar edilməsinə, nəhayət, ümumxalq maraqlarının gerçəkləşməsinə xidmət edən proseslərin start götürməsinə səbəb oldu, xalqın özünə inamını, sabaha nikbin baxışlarını bərpa etdi, dövlətçiliyimizin əsasını təmin edən ictimai-siyasi sabitliyin əsasını qoydu. Azərbaycan yalnız Heydər Əliyevin siyasi hakimiyyətə



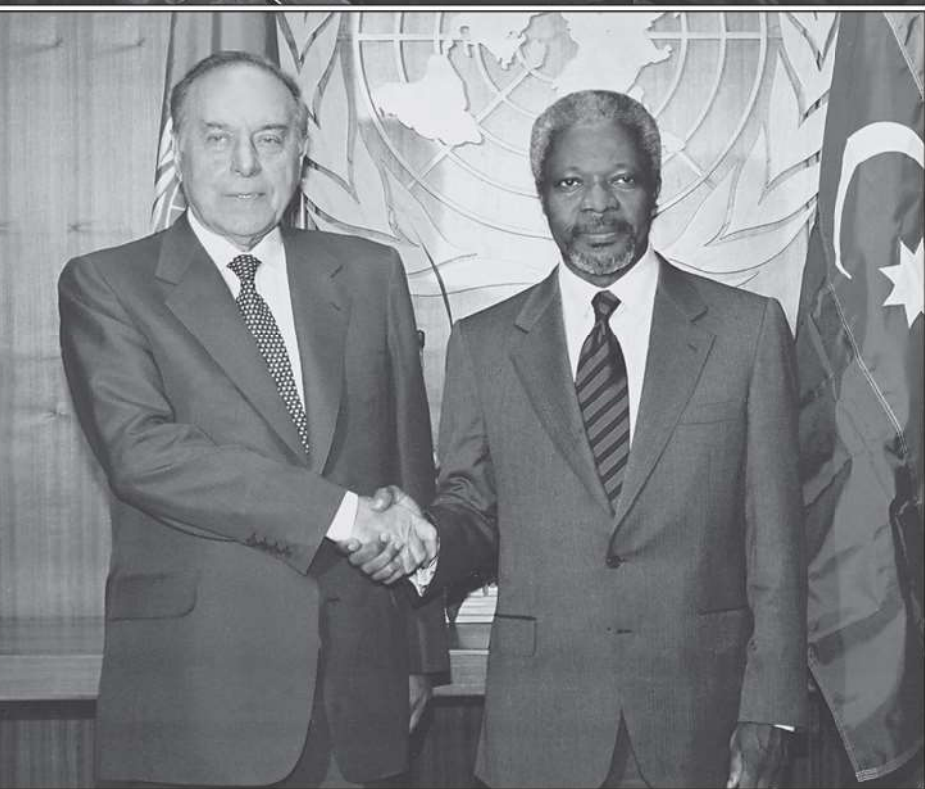
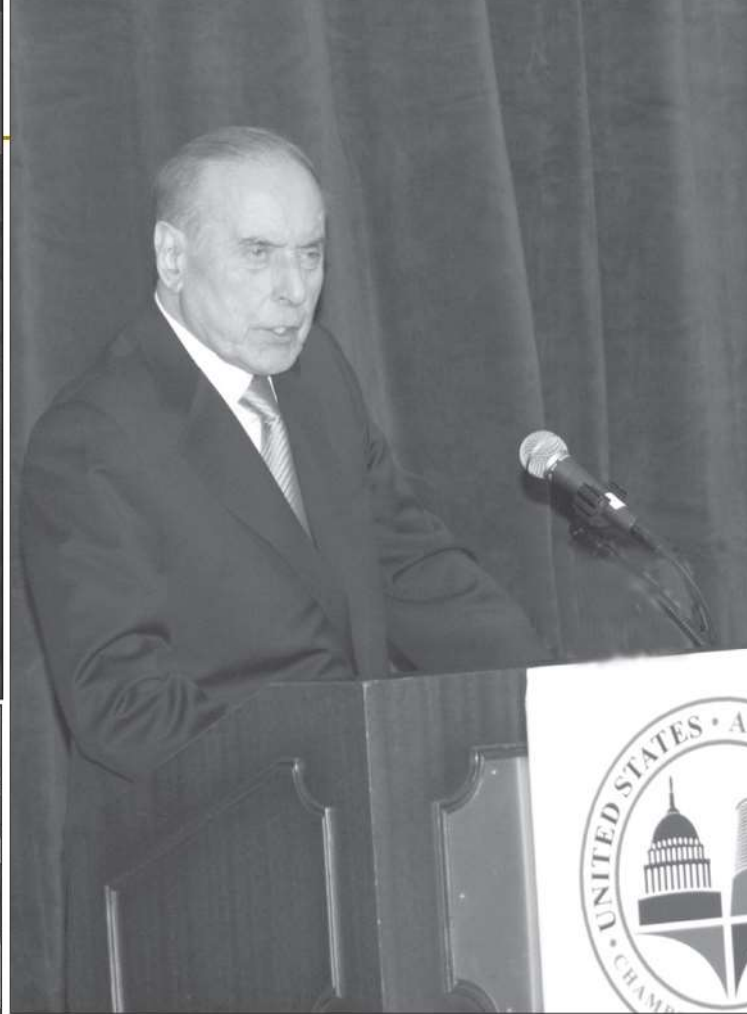
qayıdışından sonra özünün geosiyasi imkanlarını gerçəkləşdirə bildi.

Ümummilli lider Heydər Əliyevin siyasəti nəticəsində Azərbaycan beynəlxalq aləmdən təcrid olunmaq təhlükəsindən sovuşdu, dünya dövlətləri arasında özünə layiqli yer qazandı, ölkənin ictimai-siyasi, sosial-iqtisadi, elmi-mədəni həyatında dönüş yarandı, sivil və hüquqi dövlət quruculuğunun əsası qoyuldu. Ölüm hökmü və senzura ləğv edildi, müstəqil Azərbaycanın ilk Konstitusiyası qəbul olundu, milli-

mənəvi sərvətlərimizə - dilimizə, dinimizə, tarixi irsimizə qayğı dövlət siyasəti səviyyəsinə qaldırıldı.

Ulu öndərin 1993-cü ildə xalqın istəyi ilə hakimiyyətə qayıdışından sonra irəli sürdüyü dövlətçilik konsepsiyası mahiyyət etibarilə Azərbaycanın tarixi ənənələrini və müasir Avropa dəyərlərini özündə birləşdirən yeni inkişaf modeli kimi özünü doğrultmuşdur. İctimai-siyasi sabitliyi və sosial-iqtisadi inkişafı bu modelin əsas dayacağına çevirən Heydər Əliyev cəmiyyətdə dayanıqlı

milli birliyə nail olmaq üçün hər şeydən öncə insan hüquq və azadlıqlarının maksimum təminatı məsələsinə xüsusi diqqət yetirmişdir. Ulu öndərimiz özünəməxsus müdrikliklə bəyan etmişdir ki, siyasi sabitliyə nail olmadan yeni idarəetmə sistemə keçidi reallaşdırmaq, bazar iqtisadiyyatı və demokratiya kimi fundamental prinsiplərin tətbiqinə nail olmaq mümkün deyil. Heydər Əliyev Azərbaycanda milli dövlətçiliyin prioritet inkişaf istiqamətlərini müəyyənləşdirərək xalqın milli





mentalitetinin səciyyəvi cəhətlərini də nəzərə almışdır.

Heydər Əliyev özünün zəngin iqtisadi bilik və təcrübəsi əsasında Azərbaycanın yeni dövr üçün iqtisadi inkişaf prioritetlərini müəyyənləşdirmiş, bu sahədə mövcud problemlərin həlli yollarını göstərmişdir. Ümummilli liderimiz mərkəzi planlaşdırma və bölgü prinsiplərinin hakim olduğu ictimai-iqtisadi formasıyadan azad bazar iqtisadiyyatına optimal keçid modelini irəli sürmüş və həyata keçirmişdir.

XX əsrin sonlarında Azərbaycanda dövlətçilik ənənələrinin bərpa edilib zənginləşdirilməsi, Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi, onun əbədi, dönməz xarakter alması, ölkəmizin dinamik iqtisadi inkişaf yolu ilə inamla irəliləməsi, beynəlxalq nüfuzunun sürətlə artması Heydər Əliyevin uzaqgörən və zəngin siyasi fəaliyyəti sayəsində mümkün oldu. Heydər Əliyev öz əməlləri ilə, xalqa əvəzsiz xidmətləri ilə tariximizdə əbədiyaşarlıq qazandı. Ölkəmizin inkişafı üçün onun hazırladığı strateji istiqamətlər hələ uzun illər müstəqil dövlətimizin möhkəmləndirilməsi və gücləndirilməsi, iqtisadi qüdrətinin artırılması, xalqımızın layiq olduğu xoşbəxt həyata qovuşması işinə xidmət edəcəkdir. Zəmanəmizin ən görkəmli siyasi xadimi uzaqgörənliyi, qətiyyəti və əzmkarlığı ilə Azərbaycanın yeni tarixində dövlətçiliyimizin möhkəmlənməsinə, müstəqilliyimizin əbədi olmasına verdiyi töhfələrə görə xalqımızın Ümummilli liderinə çevrildi.

Heydər Əliyev xalqımızın qürur mənbəyi, qazandığımız bütün nailiyyətlərin səbəbkarı, uğurlu gələcəyimizin təməlini qoyan millət atasıdır. Müstəqil Azərbaycan və onun əldə etdiyi uğurlar Ümummilli liderimiz Heydər Əliyevin fəaliyyətinin şah əsərləridir. Ulu öndərimiz qeyd edirdi: “Yaratdığım hər bir şey mənim üçün əzizdir. Zavod da, fab-

rik də, elektrik stansiyaları da, yol da, körpü də, ev də, bina da, saray da - hər bir şey. Amma mənim üçün hər şeydən əziz mənim xalqımdır, mənim Vətənimdir, mənim torpağımdır”. Bu müqəddəs amala bütün həyatı boyu sadıq qalan Heydər Əliyev elə böyük vətənpərvər, müdrik dövlət xadimi idi ki, xalqının və dövlətinin müqəddəratını yalnız qısa dövr üçün düşünmürdü. Bütün parametrlərə görə haqlı olaraq dünyanın ən böyük azərbaycanlısı adını daşımağa layiq olan Heydər Əliyev Azərbaycanın nailiyyətlərinin,

Bakı-Tbilisi-Ərzurum neft-qaz kəmərlərinin inşasının başa çatdırılması ilə Prezident İlham Əliyev Azərbaycanın bölgədəki lider mövqeyini daha da möhkəmləndirdi. Bakı-Tbilisi-Qars yeni dəmir yolu xəttinin çəkilişinin başlanması isə regionun lider dövləti olan Azərbaycanın xarici maddi və mənəvi dəstək olmadan belə iri maliyyə tutumlu layihələrin reallaşdırılmasına qadir olduğunu göstərdi. Bütün bunlar həm də Azərbaycanın iqtisadi müstəqilliyini bütün dünyaya nümayiş etdirdi.

XX əsrin sonlarında Azərbaycanda dövlətçilik ənənələrinin bərpa edilib zənginləşdirilməsi, Azərbaycanın müstəqilliyinin möhkəmləndirilməsi, onun əbədi, dönməz xarakter alması, ölkəmizin dinamik iqtisadi inkişaf yolu ilə inamla irəliləməsi, beynəlxalq nüfuzunun sürətlə artması Heydər Əliyevin uzaqgörən və zəngin siyasi fəaliyyəti sayəsində mümkün oldu. Heydər Əliyev öz əməlləri ilə, xalqa əvəzsiz xidmətləri ilə tariximizdə əbədiyaşarlıq qazandı.

zəfərlərinin sonrakı onilliklərdə də davam etməsi, müəllifi olduğu milli inkişaf strategiyasının bəhrələrinin gələcək nəsillər üçün də daha əlamətdar olması nəminə fədakarlıqla çalışmışdır.

Ulu öndərin milli maraqlara əsaslanmaqla həyata keçirdiyi çoxşaxəli siyasət bu gün onun layiqli varisi - Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev tərəfindən inamla davam etdirilir. Cənab İlham Əliyevin siyasi xəttinin bir neçə aspektinə diqqət yetirməklə onun Azərbaycan dövlətçiliyinin inkişafına, ölkənin milli maraqların müdafiəsinə və iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsinə nə kimi töhfələr verdiyini görmək olar. İlk növbədə Prezident İlham Əliyev Ulu öndərin başladığı neft strategiyasını uğurla davam etdirdi. Bakı-Tbilisi-Ceyhan və

Prezident İlham Əliyevin əzmkarlıqla davam etdirdiyi çoxşaxəli islahatlar kursu respublika iqtisadiyyatında böyük uğurlara zəmin yaradıb, hər bir vətəndaşın həyatında irəliləyişlərə səbəb olub. Uğurlu siyasət, bütün sahələrdə qazanılan nailiyyətlər həm də Azərbaycanın beynəlxalq imicini daha da gücləndirib. Heydər Əliyev siyasətinin Prezident İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirildiyini aydın görən xalqımız bu siyasəti yüksək dəyərləndirir və Prezidentin ətrafında daha sıx birləşməklə Azərbaycanın dünyanın inkişaf etmiş ölkələri sırasında layiqli yer tutmasına nail olmağı Ulu öndərin ruhu qarşısında mənəvi borc sayır. Heydər Əliyevin xilas etdiyi Azərbaycan Ulu öndərin ideyalarından güc alaraq bu gün gələcəyə doğru inamla addımlayır.



Milli Məclisdə Azərbaycanın hərbi-siyasi təhlükəsizliyini təmin edən konseptual sənəd - hərbi doktrina müzakirə olundu

Mayın 31-də Milli Məclisin yaz sessiyasının sonuncu iclası keçirildi. İclası Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov açdı. Əvvəlcə iclasda "Azərbaycan Respublikasının İnzibati Xətalər Məcəlləsi"nə, "Ailə Məcəlləsi"nə, "Əməliyyat-axtarış fəaliyyəti haqqında", "Milli arxiv fondu haqqında", "Əmək pensiyaları haqqında" "Bədən tərbiyəsi və idman haqqında" qanunlara edilən əlavə və dəyişikliklərlə bağlı qanun layihələri qəbul edildi. Daha sonra Milli Məclis "Azərbaycan Respublikasının Goranboy rayonunun və Naftalan şəhərinin inzibati ərazi bölgüsündə qismən dəyişiklik edilməsi haqqında" qanun layihəsini təsdiqlədi.

İclasın sonunda Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov bildirdi ki, bugünkü iclas yaz sessiyasının sonuncu iclasıdır. Lakin Milli Məclisin 84 üzvünün müraciətinə əsasən növbədənəkar sessiyanın çağırılacağını və növbədənəkar sessiyanın dəqiq vaxtı barədə məlumat verilməyini deputatların diqqətə çatdırdı.

İclasın sonunda Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni səsləndirildi. Bununla da Milli Məclisin 2010-cu ilin yaz sessiyası öz işini başa çatdırdı.



İyunun 8-də Milli Məclisin növbədənəkar sessiyasının ilk iclası keçirildi. Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov növbədənəkar sessiyanı açıq elan etdikdən sonra Azərbaycan Respublikasının Dövlət himni

səsləndirildi. Əvvəlcə cari məsələlərə baxıldı. Spiker Oqtay Əsədov deputatların qaldırdıqları məsələlərə münasibət bildirdi. Sonra gündəlikdəki qanun layihələri müzakirə olundu. "Azərbaycan Respublikası Hökuməti və Böyük Liviya Ərəb Xalq Sosialist Cəmahiriyyəsi arasında diplomatik, xidməti və xüsusi pasportlara malik şəxslərin viza tələbindən azad edilməsi haqqında" Anlaşma Memorandumunun təsdiq edilməsi barədə", həmçinin "Asiyada Qarşılıqlı Əlaqə və Etimad yaratma Tədbirlərinə dair Konfransın Katibliyinin Nizamnaməsində dəyişiklik edilməsi haqqında" Protokollun təsdiq edilməsi barədə", "Azərbaycan Respublikası Prezidentinin və Estoniya Respublikası Prezidentinin Birgə Bəyannaməsinin təsdiq edilməsi haqqında", Azərbaycan Hökuməti ilə Estoniya və Yunanıstan Hökumətləri arasında sərmayələrin təşviqi və qarşılıqlı qorunması, təbii fəlakətlərin, texnogen qəzaların qarşısının alınması, nəticələrinin aradan qaldırılması, diplomatik pasporta malik şəxslər üçün viza tələbinin ləğv edilməsi ilə bağlı sazişlər təsdiq olundu.

İclasda Azərbaycan Respublikası Mərkəzi Seçki Komissiyası üzvünün seçilməsi haqqında məsələyə də baxıldı. Milli Məclisin qərarına əsasən Şaitdin Sərdar oğlu Əliyev Mərkəzi Seçki Komissiyasının üzvü seçildi. Daha sonra "Fövqəladə hallar orqanlarında xidmətkeçmə haqqında" qanun layihəsi birinci oxunuşda qəbul olundu.

Axşam iclasında Prezident İlham Əliyevin qanunvericilik təşəbbüsü ilə parlamentə təqdim etdiyi "Azərbaycan Respublikasının hərbi doktrinası" layihəsi müzakirəyə çıxarıldı. Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, Təhlükəsizlik və müdafiə komitəsinin sədri Ziyafət Əsgərov diqqətə çatdırdı ki, Prezident İlham Əliyevin sərəncam və tapşırıqlarına əsasən Azərbaycan Respublikasının Milli Təhlükəsizlik Konsepsiyası hazırlanmış, milli təhlükəsizliyə dair qanun qəbul edilmişdir. Hərbi doktrina da dövlətimizin başçısının birbaşa tapşırığına əsasən hazırlanmışdır. Sənəddə təkcə hərbi sahədə deyil, siyasi, iqtisadi, humanitar sahələrdə də müdafiə sisteminin əsasları öz əksini tapmışdır.

Sənəddə əks olunan əsas məqamlardan biri şəxsiyyət, cəmiyyət və dövlətin vəhdət şəklində mühafizəsinin təmin olunmasıdır. Bununla yanaşı, doktrina Ermənistan işğalçı dövlət kimi göstərilmişdir. Diqqət çəkən digər maraqlı cəhət isə Azərbaycanın beynəlxalq əməkdaşlığının əsas istiqamətlərinin və prinsiplərinin aydın əks etdirilməsidir.

Sonra sənəd geniş müzakirə olundu, deputatlar çıxış edərək sənədin əhəmiyyətindən danışdılar. Bildirildi ki, bir neçə qanunun bazasında hazırlanmış doktrina Azərbaycanın milli təhlükəsizliyi, müdafiəsi, daxili və xarici təhdidlərin qarşısının alınması üçün bütün müddəaları özündə əks etdirir. Müzakirələrin yekununda hərbi doktrina səsə qoyularaq qəbul edildi.



Mayın 24-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov Rusiya Federasiyası Dağıstan Respublikasının Prezidenti Maqomedşalam Maqomedovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Milli Məclisin Sədri qonağı səmimi salamlayaraq Maqomedşalam Maqomedovu Dağıstan Respublikasının Prezidenti seçilməsi münasibətilə təbrik etdi, ona bu məsul vəzifədə uğurlar arzuladı. Bildirdi ki, Azərbaycan Rusiya Federasiyasının regionları, o cümlədən Dağıstanla əməkdaşlığın inkişafına böyük əhəmiyyət verir. Cənab Sədr əməkdaşlığımızın dərin tarixi köklər və oxşar mədəniyyətlər üzərində kökləndiyini qeyd edərək əlaqələrimizin daha da dərinləşməsi üçün iqtisadi, mədəni, humanitar sahələrdə geniş imkanların mövcud olduğunu bildirdi: “İnanırıq ki, Dağıstan Respublikasının yüksək səviyyəli nümayəndə heyətinin ölkəmizə səfəri münasibətlərimizin daha da dərinləşməsinə öz müsbət təsirini göstərəcək”.

Səmimi qəbul üçün minnətdarlı-

ğını bildirən Dağıstan Respublikasının Prezidenti Maqomedşalam Maqomedov ünvanına söylənən xoş sözlər üçün minnətdarlığını ifadə edərək, Dağıstanın Azərbaycanla əməkdaşlığa böyük maraq göstərdiyini söylədi. Bildirdi ki, tarixən xalqlarımız arasında mehriban dostluq və qardaşlıq münasibətləri mövcud olmuş və bu münasibətlər bu gün də yüksək səviyyədə davam edir.

Dağıstan Prezidenti parlamentlərə arası əlaqələrimizin inkişafını yüksək dəyərləndirərək qanunverici orqanlar arasında informasiya və təcrübə mübadiləsinin əhəmiyyətini vurğuladı.

Söhbətdə tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə parlament Aparatının rəhbəri Səfa Mirzəyev, Milli Məclisin komitə sədri Arif Rəhimzadə, Dağıstan Xalq Məclisinin Sədri Maqomed-Sultan Maqomedov, Rusiya Federasiyasının ölkəmizdəki səfiri Vladimir Doroxin və digər rəsmi şəxslər iştirak edirdilər.



Mayın 13-də Milli Məclisdə parlamentin Sədri Oqtay Əsədov ölkəmizdə səfərdə olan Serbiya Prezidenti Boris Tadićlə görüşdü. Cənab Sədr qonağı səmimi salamlayaraq müstəqil Azərbaycanın Avropada mühüm geostrateji mövqeyə malik Serbiya ilə əlaqələrin inkişafına böyük əhəmiyyət verdiyini bildirdi. Qeyd edildi ki, dövlət başçılarının qarşılıqlı səfərləri zamanı aparılan danışıqlar və imzalanmış sənədlər əməkdaşlığımızın gələcək inkişafı üçün əlverişli zəmin yaratmışdır. Azərbaycan Serbiya ilə siyasi, iqtisadi və mədəni sahələrdə əlaqələrin inkişafında maraqlıdır.

Milli Məclisin spikeri parlamentlər səviyyəsində də münasibətlərimizin yüksələn xətlə inkişaf etdiyini vurğulayaraq bildirdi ki, hər iki ölkənin qanunvericilik orqanlarında parlamentlərə arası əlaqələr üzrə işçi qrupunun fəaliyyət göstərməsi təqdirəlayiqdir.

Görüşdə cənab Sədr Azərbaycanca-



nın ən ağır problemi olan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllində Serbiyanın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləməsini yüksək dəyərləndirdi və belə bir inamı ifadə etdi ki, beynəlxalq birliyin səyi nəticəsində bu problem tezliklə öz ədalətli həlli-ni tapacaqdır.

Səmimi qəbul üçün minnətdarlığını bildiren Serbiya Prezidenti Boris Tadiç Azərbaycana ilk rəsmi səfərindən və burada aparılan danışıqlardan razı qaldığını bildirdi. Qonaq qeyd etdi ki, səfər zamanı keçirilən görüşlərdə ölkələrimiz arasında siyasi, enerji, kənd təsərrüfatı, humanitar və digər sahələrdə əlaqələrin inkişafı və gələcək inkişaf perspektivləri barədə geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Serbiya Prezidenti dövlətlərarası münasibətlərin inkişafında parlamentlərin rolunu xüsusi dəyərləndirərək bu sahədə əməkdaşlığın inkişafının əhəmiyyətini vurğuladı. Prezident Boris Tadiç Kosovo məsələsində Serbiyanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləməsinə və bu sahədə atdığı addımlara görə Azərbaycan rəhbərliyinə öz minnətdarlığını ifadə etdi. O, belə bir fikri vurğuladı ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü Serbiya üçün prinsip məsələsidir və onun ölkəsi Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminin həllində Azərbaycanın mövqeyini birmənalı şəkildə dəstəkləyir.

Söhbətdə tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə Milli Məclis Sədrinin müavini Valeh Ələsgərov, parlament Aparatının rəhbəri Səfa Mirzəyev, ölkəmizin Serbiyadakı səfiri Eldar Həsənov və digər rəsmi şəxslər iştirak edirdilər.



Mayın 12-də Milli Məclisdə parlament Sədrinin müavini Valeh

Ələsgərovun YUNİSEF-in Mərkəzi və Şərqi Avropa, MDB ölkələri üzrə regional direktoru Stiven Allen ilə görüşü keçirildi.

Sədr müavini Valeh Ələsgərov Azərbaycanın YUNİSEF-lə səmərəli əməkdaşlığından danışıaraq əlaqələrimizin bundan sonra da yüksək səviyyədə davam edəcəyinə əminliyini ifadə etdi.

Görüşdə parlamentin vitse-spikeri Heydər Əliyev Fondunun uşaqlarla bağlı layihələrin həyata keçirilməsindəki rolundan söz açdı, ölkədə uşaq baxçalarının, məktəblərin, tibb mərkəzlərinin, o cümlədən Talassemiya Mərkəzinin inşasında fondun yaxından iştirak etdiyinə diqqət çəkdi.

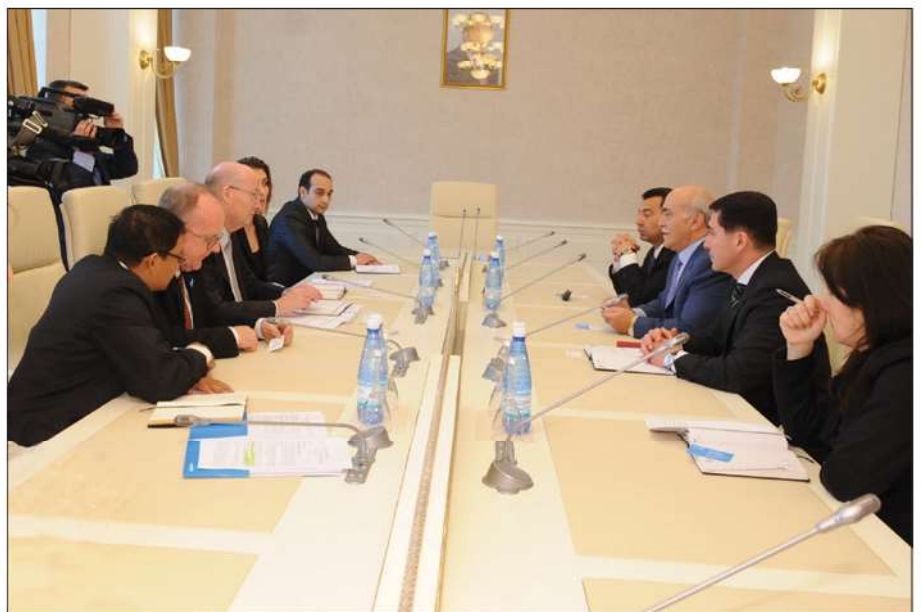
YUNİSEF-in Mərkəzi və Şərqi Avropa, MDB ölkələri üzrə regional direktoru Stiven Allen ünvanına deyilən xoş sözlərə görə təşəkkürünü bildirdi. Qonaq ölkəmizdə uşaq hüquqlarının müdafiəsinə yönəlmiş tədbirləri, səhiyyə, təhsil sahəsində aparılan faydalı işləri müsbət qiymətləndirdi. O, dünyada gedən maliyyə böhranı fonunda dövlətin apardığı məqsədyönlü siyasət nəticəsində Azərbaycanda müşahidə olunan inkişafdan məmnunluğunu bildirdi. Qonaq təmsil etdiyi qurumun tövsiyələrinin həyata keçirilməsində Milli Məclisin rolunu yüksək qiymətləndirdi, bu sahədə qəbul edilən bir sıra qanunların qəbulunun əhəmiyyətini vurğuladı.

sonra Stiven Allen Azərbaycanda yuvenal ədliyyədəki irəliləyişləri qeyd edərək bu sahə ilə bağlı fikirlərini açıqladı.

Tədbirdə iştirak edən Milli Məclisin komitə sədrləri Əli Hüseynov və Səməd Seyidov bildirdilər ki, YUNİSEF-lə əlaqələrimiz yüksək səviyyədə inkişaf edir və ölkədə Prezident tərəfindən təsdiq edilmiş uşaqlar üçün nəzərdə tutulan proqramlar çərçivəsində əhəmiyyətli tədbirlər görülür. O cümlədən Milli Məclisdə uşaq, qadın, ailə problemləri ilə bağlı beynəlxalq konvensiyaların ratifikasiya edilməsinə xüsusi diqqət yetirilir.



Mayın 11-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov İsveçrə parlamentinin Azərbaycanla dostluq qrupunun sədri xanım Kristina Egerszegi-Obristin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Görüşdə cənab Sədr Azərbaycanın özünə yaxın dost hesab etdiyi İsveçrə ilə əlaqələrin inkişafına böyük əhəmiyyət verdiyini bildirdi. Milli Məclisin Sədri dövlət başçılarının görüşləri zamanı qal-





dırılan məsələlərin bu gün real həyatda öz əksini tapdığını məmnunluqla vurğulayaraq, həyatın müxtəlif sahələrində əməkdaşlığımızın günbəgün dərinləşdiyini söylədi.

Söhbətdə İsveçrə iş adamlarının Azərbaycan iqtisadiyyatının müxtəlif sahələrinə marağı təbii hal kimi dəyərləndirildi. Qeyd edildi ki, elm, təhsil, humanitar sahələrdə də əlaqələrin genişləndirilməsi üçün böyük imkanlar vardır.



Mayın 11-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov Beynəlxalq Paralimpiya Komitəsinin prezidenti Filip Kreveni qəbul etdi. Cənab Sədr Azərbaycanda da paralimpiya hərəkatının geniş vüsət aldığını, ölkəmizdə paralimpiyaçılar üçün MDB məkanında analoqu olmayan stadion inşa edildiyini bildirərək idmançılarımızın son olimpiyadada 10 medal qazandığını qeyd etdi. Milli Məclisin spikeri özünün də idmana böyük maraq göstərdiyini vurğulayaraq, Azərbaycan Tennis Federasiyasının prezidenti kimi bu sahədə görülən işlər barədə danışdı. Qonaq öz növbəsində paralimpiyaçılar üçün Azərbaycanda yaradılmış şəraiti yüksək qiymətləndirdi, Qafqazın bu bölgəsində "İdman hamı üçün" prinsipinin real həyatda öz əksini tapdığını şahidi olduğunu qeyd etdi. Çıxışının sonunda qonaq Beynəlxalq Paralimpiya Komitəsinin "Şərəf" medalını spikerə verərək, onu təmsil etdiyi komitənin adından Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevə təqdim etməyi xahiş etdi.



Aprelin 26-da Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov İran İslam Şurası Məclisinin Azərbaycanla dostluq qrupunun sədri Seyid Kazım Musəvinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Cənab Sədr bu

cür səfərlərin əlaqələrin inkişafı baxımından əhəmiyyətli olduğunu bildirdi və bu ilin fevralında İranın Tehran və Təbriz şəhərlərinə səfərlərini xatırlayaraq orada keçirdiyi görüşlərdən, aparılan danışıqlardan məmnun qaldığını vurğuladı. Bildirildi ki, Azərbaycanla İran arasında ki münasibətlər dostluq və qardaşlıq təməli üzərində qurulub. Bu günədək dövlətlərimiz arasında 90-dan çox sənəd imzalanıb.

Azərbaycan parlamentinin spikeri həmçinin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsində İranın Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü dəstəkləməsini və problemin həllində vasitəçilik təklifini yüksək dəyərləndirdi.

Qonaq İran parlament Sədrinin salamlarını Milli Məclisin Sədrinə çatdıraraq səfərin məqsədindən danışdı. Sonra tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.



Aprelin 21-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov İndoneziya Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini Pramono Anunq Vibovonun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Azərbaycan parlamentinin spikeri qeyd etdi ki, müstəqil Azərbaycan Cənubi-Şərqi Asiya ölkələri arasında özünəməxsus yeri olan İndoneziya ilə əlaqələrin inkişafına böyük önəm verir. Görüşdə qeyd edildi ki, bu günədək ölkələrimiz arasında 5 sənəd imzalanmışdır, 20-dən çox sənəd üzərində iş aparılır. Cənab Sədr nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarda Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin müzakirəsi zamanı İndoneziyanın Azərbaycanın haqlı mövqeyini müdafiə etməsini yüksək qiymətləndirərək İndoneziya hökumətinə və xalqına öz minnətdarlığını bildirdi.

İndoneziya Nümayəndələr Palatası Sədrinin müavini Pramono An-

unq Vibovo Azərbaycanda gördüyü qonaqpərvərlikdən məmnun qaldığını dilə gətirdi. O, səfər zamanı keçirdiyi görüşlərin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirərək bildirdi ki, vaxtilə separatizmdən əziyyət çəkmiş İndoneziya Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ problemini yaxşı başa düşür, bu məsələnin həllində ölkəmizin mövqeyini və ərazi bütövlüyünü birmənalı şəkildə dəstəkləyir.

Söhbətdə parlamentlərarası əlaqələrin, iqtisadi, mədəni, humanitar sahələrdə əməkdaşlığın inkişaf perspektivləri, regional münaqişələrin həlli yolları və tərəfləri maraqlandıran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.



Aprelin 15-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov Ümumçin Xalq Nümayəndələri Yığıncağının Milli Azlıqlar Komissiyasının direktor müavini, Çin parlamentinin Mərkəzi Asiya, Azərbaycanla dostluq qrupunun sədr müavini Ley Minqçiuunun başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Parlamentin Sədri Çinin Sinxay əyalətində zəlzələ nəticəsində həlak olanların ailə üzvlərinə Milli Məclis adından başsağlığı verdi. Spiker bildirdi ki, bu günədək Azərbaycanla Çin arasında 30-dan çox müqavilə imzalanmışdır.

Cənab Sədr Çin iqtisadiyyatının sürətlə inkişaf etdiyinə diqqət çəkərək Azərbaycanda da bu sahədə mühüm nailiyyətlər əldə edildiyini bildirdi.

Görüşdə Dağlıq Qarabağ problemindən söz açan Milli Məclisin Sədri BMT Təhlükəsizlik Şurasında məsələnin müzakirəsi zamanı Çinin Azərbaycanın mövqeyini dəstəkləməsini məmnunluqla qeyd etdi. Qonaq Ümumçin Xalq Nümayəndələri Yığıncağı Sədrinin salamlarını Milli Məclis Sədrinə çatdırdı və bildirdi ki, Çinlə Azərbaycan arasındakı həyatın bütün sahələrində mövcud



olan əlaqələr hər iki xalqın rifahı naminə daha da inkişaf etməkdədir.

Görüşdə tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.



Aprəlin 14-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov AŞ PA-nın Sədri Mövlud Çavuşoğlunu qəbul etdi. Azərbaycan parlamentinin spikeri Mövlud Çavuşoğlunu AŞ PA kimi mötəbər beynəlxalq quruma Sədr seçilməsi münasibətilə təbrik etdi, ona gələcək fəaliyyətində uğurlar arzuladı. Milli Məclisin Sədri müstəqil Azərbaycanın hüquqi dövlət quruculuğu və demokratiya yolunda inamla addımladığını diqqətə çatdıraraq ölkəmizin Avropa strukturlarına inteqrasiyaya böyük önəm verdiyini bildirdi. Cənab Sədr AŞ PA-nın yeni rəhbərliyinin Azərbaycan ictimaiyyətinə narahət edən, bölgənin inkişafına böyük maneçilik törədən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ probleminə münasibətdə obyektiv mövqedən çıxış edəcəyindən, bu məsələyə həssaslıqla yanaşacağına inamını ifadə etdi.

Səmimi qəbul üçün minnətdarlıq edən qonaq onun ünvanına deyilən xoş sözlər üçün təşəkkür etdi. AŞ PA-ya Sədr seçilməsinə Azərbaycan nümayəndə heyətinin böyük dəstək verdiyini bildiren cənab Çavuşoğlu ilk təbriklərini də Azərbaycan Prezidentindən, Milli Məclis Sədrindən və buradakı dostlarından almasından qürur duyduğunu söylədi.

AŞ PA Sədri kimi fəaliyyəti dövründə müxtəlif ictimai-siyasi proseslərə, problemlərə baxışda ikili standartların ləğvinə çalışacağını ifadə edən cənab Çavuşoğlu Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə xüsusi diqqət yetirəcəyini bildirdi. Söhbətdə tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparıldı.



Martın 18-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov Rumıniyanın xarici işlər naziri Teodor Bakonskinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Azərbaycanın Rumıniya ilə əlaqələrin inkişafına böyük önəm verdiyini qeyd edən cənab Sədr dövlət başçılarının sözləri nəticəsində bu gün münasibətlərimizin strateji əməkdaşlıq səviyyəsində yüksəldiyini vurğuladı. Qeyd edildi ki, Prezidentlər səviyyəsində 7 qarşılıqlı səfər həyata keçirilmişdir ki, bunun da məntiqi nəticəsi kimi ölkələrimiz arasında əməkdaşlığa dair 49 sənəd imzalanmışdır. Nümayəndə heyətlərinin qarşılıqlı səfərləri zamanı aparılan danışıqlar və imzalanmış sənədlər əməkdaşlığımızın möhkəm hüquqi bazasını yaratmışdır.

Milli Məclisin Sədri 2009-cu ildə Prezident İlham Əliyevin Rumıniyaya səfəri zamanı strateji tərəfdaşlıq və əməkdaşlıq barədə imzalanmış sənədin əhəmiyyətini yüksək dəyərləndirdi.

Bildirildi ki, bu gün Azərbaycan Avropanın enerji təhlükəsizliyi sisteminə mühüm töhfələr verir. Bu baxımdan bölgənin təhlükəsizliyi həm də Avropanın təhlükəsizliyi deməkdir.

Söhbətdə Sədr dövlətlərarası münasibətlər sistemində parlamentlərin mühüm rol oynadığını və bu sahədə hər iki ölkənin qanunvericilik orqanında təqdirəlayiq fəaliyyət göstərdiyini qeyd etdi. Bildirildi ki, Azərbaycan və Rumıniya parlamentlərindəki dostluq qrupları arasında yaranmış sıx münasibətlər təcrübə və informasiya mübadiləsi baxımından çox əhəmiyyətlidir.

Səmimi qəbul üçün minnətdarlığını bildiren qonaq Azərbaycana xarici işlər naziri kimi ilk dəfə səfər etdiyini bildirdi. O, burada keçirdiyi görüşlərin əhəmiyyətini yüksək qiymətləndirərək, xarici işlər naziri kimi dostluq münasibətlərinin daha da möhkəmlənməsi üçün sözlərini əsirgəməyəcəyini ifadə etdi. Qonaq ölkələrimiz arasındakı əlaqələrin strateji xarakter daşdığını vurğuladı.



Teodor Bakonski ölkəsinin Azərbaycanla siyasi, iqtisadi, mədəni, humanitar sahələrdə əməkdaşlığa böyük maraq göstərdiyini qeyd edərək gələcəkdə bu ölkə ilə strateji tərəfdaşlıq əlaqələrini daha da inkişaf etdirmək niyyətində olduğunu bildirdi.

Söhbətdə tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.



Martın 15-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov ATƏT Parlament Assambleyasının Sədri Joao Soaresin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Azərbaycan parlamentinin spikeri nümayəndə heyətini səmimi salamlayaraq bu səfərin regionda vəziyyəti öyrənmək baxımından əhəmiyyətli olduğunu qeyd etdi. Bildirildi ki, Azərbaycan dünyanın nüfuzlu beynəlxalq qurumları, o cümlədən ATƏT PA ilə əlaqələrin inkişafını önəmli hesab edir. Cənab Sədr Azərbaycanın Cənubi Qafqazdakı geosiyasi mövqeyini diqqətə çatdıraraq, ölkəmizin Avropanın enerji təhlükəsizliyi sistemin-

dəki rolundan söz açdı. Bildirildi ki, regiondakı həll olunmamış münaqişələr bölgənin Avropa strukturlarına inteqrasiyasına və inkişafa mane olmaqla yanaşı Cənubi Qafqazın təhlükəsizliyini daim təhdid edir. 2008-ci ilin avqustunda regionda baş vermiş hadisələri xatırlayan Milli Məclis Sədri bu cür münaqişələrin həllinin yubanmasının necə təhlükəli nəticələrə gətirib çıxara biləcəyini ifadə etdi. Azərbaycan parlamentinin Sədri belə bir fikri vurğuladı ki, bu məsələdə Avropa artıq öz seçimini etməlidir. Ya bölgədə inkişafı, tərəqqini seçməli, ya da erməni lobbisinin uydurmalarını "dinləməlidir".

ATƏT PA-nın Sədri Joao Soares Azərbaycanda gördüyü inkişafdan, burada keçirdiyi görüşlərdən məmnun qaldığını bildirərək Azərbaycan parlament nümayəndə heyətinin ATƏT PA-dakı fəaliyyətini yüksək dəyərləndirdi. Bildirildi ki, mövcud münaqişələrin tezliklə həlli bölgənin təhlükəsizliyi və inkişafı baxımından günün tələbidir.

Söhbətdə tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparıldı.

Görüşdə Milli Məclis Sədrinin müavini, parlamentin ATƏT PA-da daimi nümayəndə heyətinin rəhbəri Bahar Muradova, parlamentin komitə sədri Eldar İbrahimov, Milli Məclis Aparatının rəhbəri Səfa Mirzəyev, ATƏT PA-nın Cənubi Qafqaz üzrə məruzəçisi Qoran Lenmarker və digər rəsmi şəxslər iştirak edirdilər.



Martın 15-də Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədov Slovakiyanın xarici işlər naziri Miroslav Layçakın başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini qəbul etdi. Milli Məclisin Sədri müstəqil Azərbaycanın Avropa dövlətləri, o cümlədən Slovakiya ilə əlaqələrin inkişafına böyük önəm verdiyini söylədi. Cənab Sədr bu gündəki ölkələrimiz arasında 7 hüquqi sənədin imzalandığını diqqətə çatdıraraq belə bir fikri vurğuladı ki, əməkdaşlığımızın hüquqi bazasının daha da möhkəmlənməsi üçün müxtəlif sahələr üzrə yeni sazişlərin imzalanması və hökumətlərarası müstəqil komissiyaların yaradılması məqsəduşun olardı.

Görüşdə Milli Məclisin Sədri Azərbaycanın Dağlıq Qarabağ kimi ağırlı probleminə diqqət çəkərək bildirdi ki, münaqişənin həllinin uzanması bölgənin, o cümlədən bütün Avropanın təhlükəsizlik arxitekturası üçün təhlükə yaradır.

Səmimi qəbul üçün minnətdarlığını bildirən qonaq hər iki ölkənin müstəqillik illərində böyük uğurlara imza atdığını söylədi. Qonaq onun ölkəsinin Azərbaycanla iqtisadi, siyasi, humanitar sahələrdə əməkdaşlığa böyük maraq göstərdiyini qeyd etdi. Söhbətdə siyasi, iqtisadi, mədəni, parlamentlərarası əlaqələrin genişləndirilməsi, regional münaqişələrin həlli yolları və tərəfləri maraqlandıran digər məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparıldı.



NATO PA-nın növbəti yaz sessiyasında

Milli Məclis Sədrinin birinci müavini, parlamentin Təhlükəsizlik və müdafiə komitəsinin sədri və NATO PA-dakı daimi nümayəndə heyətinin rəhbəri Ziyafət Əsgərovun başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti mayın 27-dən iyunun 2-dək Latviyada NATO Parlament Assambleyasının yaz sessiyasında iştirak etdi. Nümayəndə heyətinin tərkibinə deputatlardan Siyavuş Novruzov, Mələhət İbrahimqızı və Tahir Süleymanov daxil idi.

Riqa şəhərində keçirilmiş toplantıda Əfqanıstanda, Qərbi Balkanlarda vəziyyət, NATO-Rusiya strateji tərəfdaşlığının inkişafı, nüvə təhlükəsizliyi və raketdən müdafiə, global iqlim dəyişiklikləri, enerji təhlükəsizliyi, iqtisadi böhranın nəticələri, yoxsulluğun aradan qaldırılması və digər məsələlər müzakirə olundu.

Parlament nümayəndə heyətinin üzvləri diskussiyaya çıxarılan məsələlərə münasibət bildirdi, fikir mübadiləsi apardılar.

Səfər müddətində parlament nü-



mayəndə heyətinin rəhbəri Ziyafət Əsgərovun NATO PA-nın Prezidenti Con Tannerlə görüşü keçirildi. Görüşdə Azərbaycanla NATO və NATO PA arasında mövcud münasibətlərə toxunan cənab Z.Əsgərov Avroatlantik strukturlara integrasiya, Azərbaycanın antiterror əməliyyatlarında iştirakı barədə cənab Tannerə qısa məlumat verəndən sonra ölkəmizdə mövcud iqtisadi durum, həyata keçirilən islahatlar barədə ətraflı danışdı, ölkəmizin qoşulduğu beynəlxalq layihələrin həm Azərbaycan, həm də bütün Avropa üçün əhəmiyyətindən söz açdı, enerji təh-

lükəsizliyinin təmin olunmasında Azərbaycanın verdiyi töhfəyə diqqəti cəkdi.

Ziyafət Əsgərov Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi barədə NATO PA-nın Prezidentinə geniş məlumat verdi və Ermənistanın Azərbaycana təcavüzü ilə əlaqədar NATO PA-nın qətnamə qəbul etməsini tələb etdi.

Nümayəndə heyətinin üzvləri, eyni zamanda, Azərbaycanın Latviyada səfirliyi tərəfindən ölkəmizin milli bayramı - Respublika Günü münasibətilə keçirilmiş tədbirlərdə də iştirak etdilər.



Ziyafət Əsgərov:

Şərq çınarı meşələrindən ibarət olan Bəsitçay qoruğu hazırda Ermənistan tərəfindən amansızcasına qırılır

Azərbaycan Respublikası Milli Məclis Sədrinin birinci müavini Ziyafət Əsgərov mayın 14-dən 16-dək Sankt-Peterburqda keçirilən III Beynəlxalq Neva Ekoloji Konqresində iştirak etdi.

Mayın 14-də MDB PAA-nın Baş mənzil qərargahının yerləşdiyi Tavriceskiy sarayında toplaşan konqresin plenar iclası Rusiya Federal Məclisi Federal Şurasının Sədri Sergey Mironov və BMT-nin sənaye inkişafı üzrə direktoru Kande Yukmellanın çıxışları ilə başladı. Plenar iclasda Rusiya Federasiyasının xarici işlər nazirinin müavini A.Denisov, Koreya Respublikasının ekolojiya naziri Li Man I və digər ölkələrin rəsmi şəxsləri də çıxış etdilər.

Konqresdə çıxış edən Milli Məclis Sədrinin birinci müavini Ziyafət Əsgərov tədbir iştirakçılarına Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun salamlarını çatdırdı və bildirdi ki, Azərbaycan MDB və Avropa Şurası ölkələrinin ətraf mühitin mühafizəsinə dair ekoloji təhlükəsizliyin təmin olunmasında və qanunvericiliyin uyğunlaşdırılmasında, təbii resursların səmərəli istifadəsində, ekoloji sistemin qorunmasında maraqlıdır. Məlum olduğu kimi, bu gün dünya qlobal ekoloji problemlərlə - iqlimin dəyişməsi, atmosferin sənaye tullantıları

ilə çirklənməsi, təbii kataklizmlər, şirin su ehtiyatlarının tükənməsi, səhralaşma və digər məsələlərlə üzləşib. Milli Məclis Sədrinin birinci müavini konqres iştirakçılarına son illər ölkəmizdə ekolojiya dair 25-dən çox qanunun qəbul olunduğunu, Azərbaycanın ətraf mühit və təbiətdən istifadə ilə bağlı 20-dən çox beynəlxalq konvensiyaya, razılaşmaya qoşulduğunu diqqətə çatdıraraq ölkəmizdə bioloji müxtəlifliyin, ekoloji sistemin qorunması sahəsində vəziyyət barədə məlumat verdi: "Zəngin təbii ehtiyatlara malik Azərbaycan xüsusi qorunan təbii ərazilər şəbəkəsinin yaradılmasına böyük diqqət verir... Qısa müddətdə xüsusi qorunan təbii ərazilərin sahəsi ölkənin ümumi ərazisinin 10 %-ə çatdırılıb".

Azərbaycanın xüsusi qorunan təbii ərazilərinin 44 min hektarının 17 ildir Ermənistan tərəfindən işğal edildiyini bildiren birinci vitse-spiker bu təbii qoruqlarda ermənilər tərəfindən yaşıl soyqırım həyata keçirildiyini konqres iştirakçılarının nəzərinə çatdırdı: "...Şərq çınarı

meşələrindən ibarət olan Bəsitçay qoruğu hazırda Ermənistan tərəfindən amansızcasına qırılır".

Sonra Azərbaycan hökumətinin ekoloji problemlərin həllinə kompleks yanaşdığını bildiren birinci vitse-spiker Ziyafət Əsgərov bu sahədə bütün respublikanı əhatə edən layihələrdən danışdı: "Ölkə Prezidenti 2006-cı ildə "Azərbaycan Respublikasında ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması üçün kompleks tədbirlər planı haqqında" fərman imzalayıb. Hazırda ekoloji vəziyyətin yaxşılaşdırılması ilə bağlı yeni proqramın hazırlanması başa çatmaqdadır. Prezidentin fərmanı ilə 2010-cu il "Ekologiya ili" elan olunub".

Milli Məclis Sədrinin birinci müavini Ziyafət Əsgərov çıxışının sonunda MDB çərçivəsində əməkdaşlığın müzakirə olunan məsələlərə də öz səmərəli töhfəsini verəcəyinə inamını bildirdi.

Sonra konqres öz işini dəyirmi məsələdə davam etdirdi. III Beynəlxalq Neva Ekoloji Konqresinin sonunda qətnamə qəbul olundu.

İKTPI İcraiyyə Komitəsinin II fövqəladə iclasında



Bu il mayın 10-da İslam Konfransı Təşkilatına üzv dövlətlərin Parlamentlər-
arası İttifaqının (İKTPI) İcraiyyə
Komitəsinin İstanbulda II açıq
fövqəladə iclası keçirildi. Tədbirdə Azərbaycan Respublikası Milli Məclis Sədrinin birinci müavini Ziyafət Əsgərov və Aparatın Beynəlxalq münasibətlər şöbəsinin Beynəlxalq parlament təşkilatları ilə iş sektorunun müdiri Rahim Axundov iştirak etdilər.

Fövqəladə iclasın gündəliyində duran əsas məsələ "İsrailə çağırış: Yerusəlimdə yeni yaşayış məskənləri dünyada sülhə xələl gətirəcək" mövzusu idi.

İclası giriş sözü ilə Birləşmiş Ərəb Əmirliklərinin Federal Milli Şurasının spikeri, İKTPI-nin XIII sessiyasının Sədri Əbdül Əziz Abdullah açdı, sonra isə iclasa sədrlik edən Türkiyə Böyük Millət Məclisinin Sədri Mehmet Ali Şahin çıxış etdi.

Türkiyə Respublikasının Baş naziri Rəcəb Tayyib Ərdoğan da iclasda nitq söylədi. O, nitqində İsrail tərəfindən Fələstində müsəlman əhaliyə qarşı aparılan əməllərdən söz açaraq orada dinc əhəlinin, xüsusilə anaların öldürülməsi faktına toxundu. Mövzu ilə bağlı debatlar və çıxışlarda İsrailin bu hərəkəti-

nin regionda sülhə təhlükə yaratdığı qeyd edildi.

İclasda Milli Məclis Sədrinin birinci müavini Ziyafət Əsgərov çıxış edərək ölkəmizin mövqeyini tezis şəklində iştirakçıların diqqətinə çatdırdı. Vitse-spiker qeyd etdi ki, Azərbaycan qardaş Fələstin xalqının sülh və sabitliyə nail olmasını, Qüds paytaxt olmaqla müstəqil, suveren Fələstin dövlətinin yaradılması sahəsində söylərini dəstəkləyir. Bundan başqa, Ziyafət Əsgərov son illər islama qarşı ciddi təhdidlər, dözümsüzlük və diskriminasiya kimi halların aradan qaldırılması üçün birgə söylərin göstərilməsinin vacibliyini vurğuladı.

Milli Məclis Sədrinin birinci müavini Ermənistanın Azərbaycana hərbi təcavüzündən söz açaraq Ermənistanla davam edən münəqi-

şədə ölkəmizin tutduğu ədalətli mövqeyin İKT tərəfindən dəstəklənməsinə, münaqişənin həlli ilə bağlı indiyə kimi bu təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş qətnamələrə görə İslam Konfransı Təşkilatının üzvü olan ölkələrin parlament nümayəndə heyətlərinə səmimi təşəkkürünü bildirdi.

Sonda Ziyafət Əsgərov Azərbaycanın XIII İslam Konfransı Sammitinin 2014-cü ildə Bakıda keçirilməsi ilə bağlı İKT Baş katibinə ünvanlanmış rəsmi müraciətini xatırlayaraq tədbir iştirakçılarından xahiş etdi ki, ölkəmizin namizədliyini dəstəkləsinlər.

Çıxışlardan sonra "İsrailə çağırış: Yerusəlimdə yeni yaşayış məskənləri dünyada sülhə xələl gətirəcək" adlı İstanbul Bəyannaməsi müzakirə olunub qəbul edildi.



ATƏT PA-nın Forumunda



Milli Məclisin nümayəndə heyəti mayın 14-15-də ATƏT PA tərəfindən Qazaxıstanın Alma-Atı şəhərində keçirilən “ATƏT-in Avrasiya ölçüsü” mövzusunda II Trans-Asiya Parlament Forumunda iştirak etdi. Milli Məclis Sədrinin müavini Bahar Muradovanın rəhbərlik etdiyi nümayəndə heyətinə millət vəkili Eldar İbrahimov, Rəbiyyə Aslanova, Fəttah Heydərov və nümayəndə heyətinin katibi İlqar Fərzəliyev daxil idi. Forumda müzakirə olunan mövzuların ölkəmiz üçün əhəmiyyəti barədə məlumat əldə etmək məqsədilə parlament nümayəndə heyətinin rəhbəri Bahar xanım Muradovaya bir neçə sualla müraciət etdik.

- Bahar xanım, forum çərçivəsində hansı məsələlər müzakirə olundu?

- “ATƏT-in Avrasiya ölçüsü” Trans-Asiya Parlament Forumu çərçivəsində dörd sessiya keçirildi. Sessiyalarda Əfqanıstanda təhlükəsizlik, terrorçuluğa qarşı mübarizə, tərksilah, Avrasiya məkanında iqtisadi münasibətlər, əmək miqrasiyası, təbii sərvətlərin idarə edilməsi, ekoloji problemlər, dini dözümlülük, siyasi inkişaf, insan alveri, gender məsələləri və Qırğızıstanda baş verən hadisələr müzakirə olundu.

Biz birinci sessiyanın “Regional təhlükəsizlik: Əfqanıstan” mövzusu üzrə çıxış edərək bölgədə baş verən hadisələrdən narahatlığımızı ifadə etdik. Qeyd olundu ki, burada gedən proseslər qonşu ölkələrlə yanaşı ATƏT regionu üçün də ciddi təhlükə yaradır. Həmçinin qeyd etdik ki, Əfqanıstan mövzusunı müzakirə edərkən oradakı insan alverindən, narkotik alverindən də danışırıq.

Halbuki Cənubi Qafqazda, xüsusilə də Qarabağda mövcud olan analoji problemlərə isə müvafiq reaksiya göstərilir.

“Avrasiya: inkişaf edən bazarlar və artan çağırışlar” mövzusunda keçirilən sessiyada iqtisadi inkişaf, ticarət, resursların idarə edilməsi, ekoloji problemlər ətrafında müzakirələr aparıldı.

Bu sessiyada nümayəndə heyətimizin üzvü, Milli Məclisin Aqrar siyasət komitəsinin sədri Eldar İbrahimov çıxış edərək qlobal maliyyə böhranı şəraitində Azərbaycanın iqtisadi inkişafı barədə ətraflı məlumat verdi. Eyni zamanda Azərbaycanın dünyanın bir çox neft və qaz şirkətləri ilə sıx əməkdaşlıq etdiyi, zəngin təbii ehtiyatları, beynəlxalq ticarət əlaqələrinin genişlənməsi xüsusi vurğulandı. Azərbaycanda alternativ enerji mənbələrindən istifadə barədə də iştirakçılara məlumat verildi. Ermənistanın Azərbaycan təbiətinə, mədəni irsinə vurduğu ziyan, o cüm-

lədən, meşə zolaqlarının məhv edilməsi, Azərbaycan çaylarına ermənilər tərəfindən zəhərli maddələrin axıdılması da diqqətə çatdırıldı. Qırğızıstan hadisələrinə həsr olunmuş sessiyada mən çıxış edərək bildirdim ki, beynəlxalq təşkilatlar yardımları ünvanlı şəkildə göstərməlidirlər. Sabitliyə nail olmaq üçün Qırğızıstanda legitim orqanlar yaradılmalıdır.

- Son zamanlar Avropa Parlamenti də daxil olmaqla Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı ədalətli mövqe müşahidə edilməkdədir. Forumda münaqişəyə dair hər hansı bir münasibət bildirildimi?

- ATƏT-in elə bir tədbiri, parlament konfransı yoxdur ki, orada münaqişələrdən, o cümlədən Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsindən danışılmasın. Bu, əlbəttə, ilk növbədə ATƏT rəsmilərinin çıxışlarında öz əksini tapır. ATƏT PA-nın bu tədbirində isə Dağlıq Qarabağ mövzusu ayrıca bir



məsələ kimi qoyulmamışdı. Amma əgər biz regional təhlükəsizlik məsələsindən danışırıqsa, iqtisadi inkişaf, yaranmaqda olan bazarlar, insan alveri, dini dözümlülük, siyasi inkişaf məsələlərini müzakirə ediriksə, bu proseslərə mane olan məsələlərdən biri kimi münaqişələr, separatizm mütləq qeyd olunmalıdır. Çünki bu proseslərin normal inkişafı üçün ilk növbədə münaqişələr həll edilməlidir. Bizim çıxışlarımızda Ermənistanın işğalçılıq siyasətinin ATƏT regionunda inkişafı və təhlükəsizliyi real təhdid etməsini əsaslandırmağımız ermənistan nümayəndə heyətini qıcıqlandırdı. Hətta Ermənistan tərəfindən Dovtyan çıxışında əməlli başlı “gileyləndi” ki, Azərbaycan bizi hər şeydə günahkar sayır, hətta belə getsə, İslandiyaadakı vulkanda da bizi günahkar biləcəklər. Sonda isə bizi Dağlıq Qarabağda keçiriləcək “seçkilərə” də dəvət etdi.

Rəbiyyət xanım ondan sonra çıxış edəndə forum iştirakçılarına bildirdi ki, o, özü qarabağlıdır, amma Qarabağda keçirilən “seçkilərə” onu ermənistanlı həmkarı dəvət edir. Bu Ermənistanın işğalçı üzünü və necə etnik siyasət yürütdüklərini ifşa edir. Biz bura regional problemlərdən birgə çıxış yollarını tapılması üçün yığılmışıq. Dağlıq Qarabağın və ətraf rayonların Ermənistan tərəfin-

dən işğalı Azərbaycanın ən böyük və ağırlı problemi olmaqla regional təhlükəsizliyə də böyük təhiddir. Problemin həll etmədən Avropada təhlükəsizlikdən danışmaq olmaz.

Mən hesab edirəm ki, beynəlxalq qurumların bu münaqişə ilə bağlı verdiyi qərarlar Azərbaycanın mövqeyini möhkəmləndirir. Həmçinin dünya ictimaiyyətinin bu münaqişəni həll etmək istəyini ortaya qoyur. Bunun özü də prosesin həllinə təsir edən amillərdir.

Bizə müəyyən addımlar atmağı təklif edirlər. Məsələn, Minsk qrupunun tərkibinin dəyişdirilməsini, ATƏT çərçivəsindən bu məsələni çıxarıb, BMT müstəvisində həll etməyi. Lakin mən elə fikirləşirəm ki, dünyanın aparıcı ölkələrinin təmsilçiləri olan ATƏT-in Minsk qrupunun həmsədrləri siyasi iradə ortaya qoyaraq Ermənistanı təzyiq vasitələrini işə salsalar bu məsələnin həllinə nail ola bilərlər.

- Bahar xanım, sizin rəhbərliyinizlə Milli Məclisin nümayəndə heyəti mayın 24-dən 27-dək Danimarkada səfərdə oldu...

- Bəli. Kopenhagen şəhərində ATƏT PA-nın mənzil qərargahında olduq. ATƏT tədqiqatçıları, qurumun Baş katibi və digər rəsmi şəxslərlə bir sıra görüşlər keçirdik. Həmçinin katibliyin iş prinsipləri ilə maraqlandıq. Səfər çərçivəsində

millət vəkllərimiz Danimarka parlamentinin fəaliyyəti ilə tanış oldular. Danimarka parlamentinin ATƏT PA-dakı nümayəndə heyəti ilə görüşdük.

Onu da qeyd edim ki, ATƏT PA Azərbaycanda gedən prosesləri xüsusi diqqətlə izləyir və bu, ATƏT-in “OSCE magazine” jurnalında və ATƏT PA-nın həftəlik bülletenlərində mütəmadi nəşr olunur.

Bizim ATƏT PA rəsmiləri ilə görüşlərimizdə əməkdaşlığımızın hazırkı vəziyyəti, gələcək inkişaf perspektivləri barədə fikir mübadiləsi aparıldı. Bu görüşlərdə ATƏT-in həm hökumətlərlə, həm də parlamentlərlə iş prinsipində müəyyən dəyişikliklərə ehtiyac olduğunu qeyd etdik. Biz bildirdik ki, Parlament Assambleyasının yerli missiyasında hər hansı bir fəaliyyət görmürük. Nə onların bizim səfərlərimizdən xəbərləri olur, nə də biz onlardan hansısa məlumatlar, tövsiyələr ala bilirik. Eyni zamanda, ATƏT PA ilə qurumun Nazirlər Şurasının fəaliyyətlərində uzlaşdırılmalı məqamlar var. Azərbaycan ATƏT-lə münasibətlərində məhz bu problemlərin aradan qaldırılmasında maraqlıdır. Eləcə də istəyimiz odur ki, Azərbaycana münasibətdə ikili standartlar aradan qaldırılsın.

Bu səfər çərçivəsində Danimarka parlamentinin ATƏT-də olan nümayəndələri ilə də görüşlər keçirdik. Çox uğurlu keçən bu görüş bizim parlamentlərimiz arasında ilk görüş olmaqla ikitərəfli münasibətlərə həsr olunmuşdu. Onlar Azərbaycana dair, bizim fəaliyyətimizlə bağlı bir çox suallar verdilər. Onlar biləndə ki, dünya iqtisadi böhranı Azərbaycana nəinki təsir etməyib, hətta Azərbaycanda 9% inkişaf qeydə alınıb, çox təəccübləndilər. Bundan sonra Azərbaycanla daha yaxından tanış olmaq istədiklərini bildirdilər. Mən onları Azərbaycana dəvət etdim. Yəqin ki, ən tezi seçki öncəsi onlar Azərbaycana gələcəklər.

MİLLİ MƏCLİSDƏ GÖRÜŞ



Mayın 13-də Azərbaycan-Gürcüstan parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun üzvləri Milli Məclisdə Gürcüstan Prezidentinin xanımı Sandra Elizabet Rulofsla görüşdülər.

Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovun salamlarını Gürcüstanın Birinci xanımına çatdıran Azərbaycan-Gürcüstan parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun rəhbəri Qənirə Paşayeva bildirdi ki, Azərbaycanda yaşayan gürcülər və Gürcüstanda yaşayan azərbaycanlılar ölkələrimiz arasında ən möhkəm körpüdür. Azərbaycan parlamentinin deputatları müxtəlif beynəlxalq təşkilatlarda Gürcüstanla bağlı məsələlərin müzakirəsi zamanı strateji müttəfiqimiz olan rəsmi Tbilisinin mövqeyini daim dəstəkləyir. Parlamentlərimiz arasında, həmçinin bir çox digər sahələr üzrə əməkdaşlığımız genişlənir.

Qənirə Paşayeva Gürcüstan Prezidenti Mixail Saakaşviliyə və onun xanımına azərbaycanlıların problemlərinə həssas yanaşdıqlarına, eləcə də göstərdikləri diqqət və qayğıya görə minnətdarlığını çatdırdı. Milli Məclisin deputatı, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva ilə Sandra Elizabet Rulofsun birgə həyata keçirdikləri layihələri, eləcə də ikitərəfli əməkdaşlığa dair hazırladıqları yeni layihələri yüksək qiymətləndirdi, bu layihələrin Azərbaycanla Gürcüstan arasında münasibətlərin inkişafına böyük töhfələr verdiyini qeyd etdi.

Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinə toxunan Qənirə Paşayeva diqqətə çatdırdı ki, Ermənistan münaqişə ilə bağlı nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların qəbul etdiyi qərarları yerinə yetirmir və işgala son qoymur.

Bildirildi ki, Azərbaycan və Gürcüstan Prezidentləri və onların xanımları arasındakı dostluq münasibətləri parlamentlərimiz üçün də önəmlidir.

Səmimi sözlər üçün minnətdarlığını bildirən Sandra Elizabet Rulofs diqqətə çatdırdı ki, bundan əvvəl Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva ilə görüşündə Gürcüstanla Azərbaycan arasında olan bəzi önəmli məsələləri müzakirə etmişlər. Qeyd olunmuşdur ki, bizim hamımız üçün ərazi bütövlüyü ən həssas məsələdir.

Görüşdə yeni əməkdaşlıq sahələrini müəyyənləşdirdiklərini deyən Gürcüstanın Birinci xanımı Azərbaycanla Gürcüstan arasında məktəblər və teatrlar arasında, həmçinin qan xəstəliklərinin azaldılması sahəsində də əməkdaşlığın həyata keçirilməyini bildirdi.



TÜRKPA-nın ofisinin rəsmi açılışı və ilk beynəlxalq konfransı



Mayın 24-də Milli Məclisdə Türkdilli Ölkələrin Parlament Assambleyasının (TÜRKPA) mənzil-qərargahının açılışı oldu. Açılış mərasimində Milli Məclis Sədri-nin birinci müavini Ziyafət Əsgərov, Türkiyə Böyük Millət Məclisi Sədrinin müavini Nevzat Paktil, Qazaxıstan parlamentinin xarici əlaqələr, müdafiə və təhlükəsizlik məsələləri komitəsinin sədri Amzəbek Jolşıbekov və digər rəsmi şəxslər iştirak edirdilər. Qonaqlar TÜRKPA-nın ofisi ilə tanış oldular, katibliyin əməkdaşlarına fəaliyyətlərində uğurlar arzuladılar.



Həmin gün TÜRKPA-nın mənzil-qərargahının açılışından sonra Milli Məclisdə “Parlament diplomatiyası - TÜRKPA” adlı beynəlxalq konfrans keçirildi. Konfransı açan TÜRKPA-nın baş katibi Ramil Həsənov qonaqları salamlayaraq bildirdi ki, qurumun əsas məqsədi türkdilli ölkələr arasında əlaqələrin gücləndirilməsi, qanunvericiliyin beynəlxalq normalara uyğunlaşdırılması və digər məsələlərin həyata keçirilməsindən ibarətdir. Təşkilat yarandığı gündən bəri artıq bir sıra mühüm tədbirlər keçirmişdir. Ramil Həsənov yaxın zamanlarda digər türkdilli ölkələrin parlamentlərinin də TÜRKPA-ya üzv olacaqlarına ümidvar olduğunu bildirdi.

Sonra Milli Məclis Sədrinin birinci müavini Ziyafət Əsgərov qonaqları Milli Məclisin Sədri və öz adından təbrik etdi, konfransın əhəmiyyətindən danışdı. Ziyafət Əsgərov bildirdi ki, TÜRKPA quruma üzv

ölkələr arasında siyasi, iqtisadi, mədəni sahədə əlaqələrin daha da güclənməsinə təkan verəcək: “Belə əməkdaşlığın türkdilli ölkələr arasında viza rejiminin ləğv olunması ilə nəticələnməsinə ümid edirik. Bununla da bizim xeyallarımızda tutduğumuz türk dünyası yaranacaq. Bu ölkələr bir-birlərinin problemlərinin həllinə yardım edəcəklər”.

TBMM Sədrinin müavini Nevzat Paktil çıxışında belə bir tədbirin təşkilinə görə TÜRKPA-nın fəaliyyətində olan sədrinə - Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədova minnətdarlıq etdi. O dedi ki, türkdilli ölkələr arasında birliyin, ortaq mədəniyyətin, iqtisadi, siyasi əlaqələrin inkişafında mühüm rol oynayan TÜRKPA artıq beynəlxalq aləmdə nüfuz qazana bilmiş, sıx əməkdaşlıq edərək bir sıra uğurlara imza atmışdır.

Sonra Milli Məclisin Azərbaycan-Türkiyə parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun rəhbəri Nizami

Cəfərov, TBMM-in Türkiyə-Azərbaycan parlamentlərarası dostluq qrupunun rəhbəri Mustafa Kabakçı, Qazaxıstan parlamentinin deputatı Kılışbay Bisenov, AŞ PA-dakı Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidov, TBMM-in Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq Təşkilatı Parlament Assambleyasındakı (QDİƏTPA) nümayəndə heyətinin rəhbəri Kəmaləddin Göktaş, QDİƏTPA-da Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri Asəf Hacıyev, TBMM-in ATƏT PA-dakı nümayəndə heyətinin rəhbəri Alaəttin Böyükqaya, ATƏT-in Bakı ofisinin rəhbəri, səfir Əli Bilge Cankorel, Milli Məclisin deputatları Asim Mollazadə, Qənirə Paşayeva çıxış edərək tədbirin əhəmiyyətindən danışdılar. Çıxışlarda birgə ortaq tarix, mədəniyyət və ədəbiyyat dərsliklərinin hazırlanması, diaspor təşkilatlarının birləşməsi, ortaq türk dilinin yaradılması təklifləri irəli sürüldü.

TBMM 99. yıl





Mehmet Ali Şahin:

TÜRKPA-da birgə fəaliyyətimizlə ortaq gələcəyimizi qura bilərik

TBMM bu il 90 illik yubileyini böyük sevinc və coşqunluqla qeyd edir. 2010-cu il ərzində davam edəcək yubiley tədbirləri və mərasimlər, TBMM-in 90 ildə əldə etdiyi nailiyyətlər və uğurlar, eyni zamanda, məclisin bəzi özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə bağlı Türkiyə parlamentinin Sədri Mehmet Ali Şahinə bir neçə sualla müraciət etdik.



- Hörmətli Sədr, Türkiyə Böyük Millət Məclisinin yaranmasının 90-cı ildönümü münasibətilə təbriklərimizi qəbul edin. TBMM 90 illik yubileyini necə qeyd edir?

- Təşəkkür edirəm. Türkiyə Böyük Millət Məclisinin yaranmasının 90 illiyini böyük həyəcan və qürur içərisində qeyd edirik. 90 illik parlament tariximiz bəzi ölkələrə baxanda qısa sayılsa da, bu gün dünyadakı bir çox ölkələrə nəzərən kifayət qədər uzun bir dövrdür.

Dünyada qurtuluş mübarizəsini başlayan və idarə edən, sonra da respublikanı yaradan yeganə parlament Türkiyə Böyük Millət Məclisidir. Fəaliyyətə başladığı andan ölkəmizin taleyinə dair mühüm qərarlar qəbul edən, bu gün də problemlərimizin həlli ünvanı olan uca məclisimizin 90 illiyi müxtəlif tədbirlərlə qeyd olunur.

İl boyunca davam edəcək tədbirlərimiz əziz Atatürkün milli mübarizəmizin ilk addımını atdığı Samsundan başladı. Məclisimizin açılışına gedən yolda mühüm xidmətləri olan Samsun, Amasya, Ərzurum və Sivasda

xalqın iştirakı ilə bir çox tədbirlər həyata keçirildi. Eyni zamanda, əziz Atatürkün Ankaraya gəlişinin ildönümü münasibəti ilə mərasimlər təşkil edildi. Bununla yanaşı mədəni aksiyalardan idman yarışmalarına, konsertlərdən simpoziumlara, nəşr işlərindən sərgilərə qədər müxtəlif tədbirlər də həyata keçirməkdəyik.

Bizim üçün böyük məna və əhəmiyyət kəsb edən "90 illikdə 90 sənəd" adlı sərgimizi 2010-cu il yanvarın 5-də açdıq. Sərgidə məclisimizin ilk protokollarından tutmuş qanunlara qədər müxtəlif tarixi sənəd və fotosəkillər yer aldı.

90 illik yubiley çərçivəsində futboldan basketbola, atletikadan güləşə qədər çox müxtəlif idman tədbirləri də nəzərdə tutulub. 2010-cu il martın 14-də Ankarada Türkiyə, Azərbaycan, Qırğızıstan, Qazaxıstan və Özbəkistandan olan idmançıların qatıldığı TBMM-in 90 illiyi - TÜRKPİA Kuboku Beynəlxalq Güləş Turnirinin dost və qardaş ölkələr arasındakı tarixi əlaqələrə yeni bir töhfə verdiyini düşünürəm.

İstiqlal savaşı illərində
TBMM-in ilk binası





Liseylər arasında ilk dəfə olaraq milli suverenlik mövzusunda qısametrajlı film yarışması təşkil edəcəyik. Türkiyə fotomüxbirləri dərnəyi ilə birgə “90 illikdə 90 fotosəkil” sərgisi keçirməyi də planlaşdırırıq.

Məclisimiz yaranandan bu vaxta qədər millət vəkili olmuş 11 min 731 nəfər deputatımızın şərəfinə Ankara Gölbaşında 90-cı İl Məşəsi saldıq. Bu layihəmizi 81 ildə (inzibati ərazidə-red.) də həyata keçirməyi planlaşdırırıq. Bununla parlamenti-mizin ətraf mühitə olan münasibətini göstərməyə çalışırıq.

Bu tədbirlər 90 il əvvəl yaşananları, müstəqilliyə gedən yoldakı qəhrəman mübarizənin hər mərhələsini

Sivas konqreslərini çağıraraq Anadoluadakı müqavimət hərəkətlərini addım-addım təşkilatlandırmış, parlamenti-mizin təməllərini atmışdılar. Əsarətə qarşı birləşərək məclisimizi açan qəhrəmanlar millətimizi tək bir vücut halına gətirərək müstəqillik mübarizəmizi idarə etmişlər.

Məclisimizin açılışı ilə dövlətin suverenliyinin və iqtidarının mənbəyi tamamilə dəyişmiş, millət iradəsinə söykənən yeni bir hakimiyyət anlayışı meydana gəlmişdir. O mürəkkəb və çətin şərtlər əsasında məclisin açılması başda əziz Atatürk olmaqla istiqlal qəhrəmanlarımızın xalqın iradəsinə və demokratiyaya nə qədər böyük dəyər verdiklərini

“Bu gün üfəqdə günəşin doğulduğunu necə görəmsə, uzaqdan bütün Şərq ölkələrinin oyanışını da elə görəəm. Müstəqillik və azadlıqlarına qovuşacaq olan bir çox qardaş xalq vardır” sözləri ilə də bunu daha öncədən görmüşdür.

O günlərdə millətimizi müstəqilliyə qovuşdurmağa müvəffəq olan məclisimiz bu gün də demokratiyamızı və azadlıqlarımızı daha da gücləndirərək ölkəmizi inkişaf etdirmək üçün əzmkarlıqla çalışmaqdadır.

- İlk məclisdə azərbaycanlı millət vəkillərinin də olduğunu öyrəndik. Məclisin o dövrki quruluşu necə idi?



“Yaşasın hakimiyyəti milliyyə” tablosu

millətimizə və gələcəyimiz olan gənclərə aydın şəkildə izah etmək, bu coşqunluğu xalqımızla birlikdə paylaşmaq məqsədi daşıyır.

- TBMM-in qurucu bir parlament olduğunu qeyd etdiniz. Xahiş edirik Türkiyə parlamentinin bu xüsusiyyətindən qısaca da olsa bəhs edəsiniz.

- Millətimizin mübarizə əzminin və azadlıq ehtirasının simvolu olan məclisimizin açılışı ərəfəsində yaşananlar tariximizin ən şərəfli səhifələridir.

Millətimizin köksündən çıxan qəhrəmanlar əvvəl Ərzurum və

göstərir.

Məclisimiz hələ dövlət yox ikən, ordu yaradılmadan, respublika elan edilmədən, yəni hər şeydən əvvəl açılması ilə dünyanın tək xilaskar və qurucu parlamenti olmaq xüsusiyyətini daşımaqdadır.

Bu şəkildə fəaliyyətə başlayan məclisimizin öndərliyində aparılan milli mübarizəmizin sonunda vətən torpaqları işğaldan azad edilmiş, millətimiz azadlığına qovuşmuşdur.

Millətimizin məclisimizlə birlikdə apardığı müstəqillik mübarizəsi bir çox məzlum millətlərə də nümunə olmuşdur. Necə ki, əziz Atatürk

- Müstəqillik mübarizəmizdə və şərəfli tariximizdə xüsusi yeri olan birinci məclisimizin quruluşunda azərbaycanlı qardaşlarımızın mühüm töhfələri olmuşdur.

Türk Parlament Tarixi Araşdırma Qrupunun məlumatlarına görə, 337 millət vəkili seçildiyi ilk məclisdə Azərbaycan mənşəli Mustafa Lütfü bəy Siverekdən millət vəkili seçilmişdir. Azərbaycanın Şamaxı şəhərindən Hacı Sədrəddin Əfəndinin oğlu olan Mustafa Lütfü bəyin milli mübarizəmizdə mühüm xidmətləri olmuşdur. Azərbaycandan İstanbula gələn Mustafa Lütfü bəy



Diyarbakırdə ilahiyyatdan dərs demiş, Siverek İdadisində (hazırlıq məktəbi) müdir vəzifəsində dək yüksəlmişdir. 1920-ci il iyunun 8-də keçirilən seçkilərdə Siverekdən millət vəkili seçilən Mustafa Lütfü bəy məclisdə Milli təhsil və xarici əlaqələr komissiyasının üzvü olmuşdur. İlk məclisdən sonra müəllimliyə qayıtmış və 1939-cu ildə Urfada vəfat etmişdir.

İlk məclisimizin millət vəkilləri yetişdikləri mühit, aldıkları təhsil, mənsub olduqları peşələr etibarlı ilə bir-birindən fərqli, ancaq daşıdıqları müstəqillik ideyası cəhətdən bir olan insanlar idilər. Onlar ölkəmizin hər tərəfindən Ankaraya gələrək vətənin xilasını, müstəqilliyin qazanılmasını üçün birlikdə mübarizə aparırdılar. Özlərini vətən üçün fəda etməyə hazır olan bu millət vəkillərimiz həttə top səsləri Ankara yaxınlığından eşidilməyə başlayanda belə parlamentin işini dayandırmadılar: bir gün məclis kürsüsündə, başqa gün cəbhələrdə millətimizlə birlikdə çiyin-çiyinə mübarizə apardılar. Bu qəhrəmanlar sırasında Azərbaycan mənşə-

li millət vəkiliimizin olması ölkələri-miz arasındakı qardaşlığın tarixi dərinliyini göstərən bariz nümunədir. Çünki biz Azərbaycanla mərhum Heydər Əliyevin dediyi kimi, “bir millət, iki dövlətlik”. Ürəkləri bir-biri üçün döyünən qardaş ölkələr yaxşı gündə də, çətin gündə də bir-birinin yanında olmuş və bu qırılmaz sıx əlaqələrimiz bundan sonra da güclənərək davam edəcəkdir.

Bu vəsilə ilə şanlı keçmişi bizlərə miras qoyan başda əziz Atatürk və Mustafa Lütfü bəy olmaqla ilk məclisimizdə təmsil olunmuş bütün millət vəkillərimizi rəhmət və şükranlıqla xatırlayıram.

- Aradan keçən 90 ildə TBMM-in yarandığı günlə bu gününü müqayisə etsək, hansı dəyərləndirmələr aparmaq olar?

- Bir az əvvəl də qeyd etdiyim kimi, məclisimiz yaranarkən millətimiz yoxluq və imkansızlıq içərisində, əsarətin kölgəsində öz varlığı uğrunda savaş aparırdı. Müstəqillik mübarizəsini millətimizlə birlikdə zəfərlə başa çatdıran məclisimiz

sonradan da ölkəmizin yenidən abadlığını və inkişafını təmin edən addımlar atmışdır. Məclisimizdən çıxan hər qanun ölkəmizin demokratiyasını, azadlıqlarını gücləndirmiş, inkişafını təmin etmişdir. Aradan keçən 90 il ərzində ölkəmiz məclisimizin öndərliyində iqtisadiyyatdan sağlamlığa, təhsildən ictimai-mədəni həyata qədər bir çox sahələrdə əhəmiyyətli məsafələr qət etmişdir. Yaşanan o çətin dövrlərlə müqayisədə Türkiyə bu gün qloballaşan dünyanın Qərblə Şərqini, Şimalla Cənubunu birləşdirən, fərqli mədəniyyətləri qovuşdurən güclü bir üzvüdür. Məclisimizin açılışından bu günə qədər Türkiyə bir tərəfdən öz inkişafını davam etdirmiş, digər tərəfdən də regionda və beynəlxalq aləmdə nüfuzunu artırmışdır. Böyük Atatürkün “Yurdda sülh, cahanda sülh!” sözünü özünə rəhbər tutan Türkiyə Balkanlardan Qafqaza, Asiyadan Avropaya qədər geniş bir ərazidə yaşanan münaqişələrin həlli və davamlı sülhün hakim olması üçün böyük səy göstərmiş və göstərməkdədir.



TBMM-in 90 illik yubiley tədbirləri Anıt Qəbrin ziyarəti ilə başladı



Məqsədimiz Orta Şərq və Qafqaz başda olmaqla bölgəmizi qarşıdurma və anlaşmazlıqlarla xatırlanan bir region olmaqdan çıxarmaqdır. Sahib olduğu potensial imkanlarla bölgəsinin ən güclü ölkələrindən biri olan Türkiyə Azərbaycan başda olmaqla dost və qardaş ölkələrlə əlaqələrinə də böyük əhəmiyyət verməkdədir. Məclisimiz yarandığı gündən bu əlaqələrin inkişafı üçün hər cür səy göstərmişdir. 2008-ci il noyabrın 21-də yaranmasını İstanbulda rəsmiləşdirdiyimiz TÜRKPİ isə parlamentlərimiz arasındakı əlaqələrimizin tacıdır.

Öz külündən yenidən doğan ölkəmizin, məclisimizin liderliyində qət etdiyi məsafə çox əhəmiyyətlidir, ancaq yetərli deyil. Bizlərə şanlı bir miras qoyub gedən, qurub yaradan qəhrəmanlardan aldığımız ilham və güclə ölkəmizi əziz Atatürkün göstərdiyi müasir mədəniyyət həddinə çatdırmaq üçün dayanmadan çalışırıq.

- Yeni yaranan və mərkəzi Bakı şəhəri seçilən TÜRKPİ hansı ümidlər vəd edir?

- TÜRKPİ Azərbaycan başda olmaqla türkdilli ölkələrlə birlik, bərabərlik və həmrəyliyimizi gücləndirəcək çox əhəmiyyətli bir parlamentlərarası təşkilatdır. Bildiyiniz kimi, keçən ilin sentyabr ayının sonlarında Bakıda reallaşdırılan TÜRKPİ-nin I plenar iclasında təşkilatın qurulması işi tamamlandı və onun katibliyi yaradıldı. Ölkələrimiz arasında tarixin dərinliklərindən gələn dostluq və qardaşlıq əlaqələrini gücləndirəcək TÜRKPİ-dən çox şey gözləyirik. Ortaq tarix, mədəniyyət və dilə sahib qardaş ölkələr olaraq bir araya gəlmək, problemlərimizi paylaşmaq, bir-birimizə yardımçı olmaq, təcrübə və imkanlarımızı bölüşmək istəyirik. Bölgənin güclü ölkələri olaraq qloballaşan dünyanın yaratdığı imkanlardan optimal şəkildə yararlanmağa məcburuq.

Bununla ölkələrimizin inkişaf və tərəqqisində daha böyük uğurlar əldə edə bilərik.

Qafqaz bölgəsi enerji qaynaqları başda olmaqla sahib olduğu potensialla dünyada strateji əhəmiyyəti artan bölgələrin önündə gəlməkdədir. Əlaqələrimizə və bütün sahələrdəki əməkdaşlığımıza çeviklik gətirmək, xalqlarımız arasındakı yaxınlığı gücləndirmək ölkələrimizin ortaq maraqlarındadır. Eyni dəyərləri paylaşan qardaş ölkələrin parlamentləri olaraq bu regionun münaqişə və gərginliklərin deyil, sülhün və əmin-amanlığın hakim olduğu bir bölgə olması üçün bərabər çalışırıq. Bu bölgədəki hər hansı inkişaf bizə bir-başə təsir edir. Qardaşlarımızın dərdi bizim dərdimiz, xoşbəxtliyi bizim xoşbəxtliyimizdir. Dağlıq Qarabağ nümunəsində də gördüyümüz kimi, Azərbaycanın yaşadığı hər bir problem bizi yaxından maraqlandırmaqdadır.



Xalqlarımızı birləşdirən bağların ölkələrimizə verdiyi imkanları qiymətləndirərək əməkdaşlıq və həmrəylik şəraitində TÜRKPDA-da birgə fəaliyyətimizlə ortaq gələcəyimizi qura bilirik. Regional ittifaqların artdığı bir dövrdə TÜRKPDA-nın çox uyğun və doğru bir addım olduğuna, bölgədə sülhə və inkişafa, sabitliyə və rifaha xidmət edəcəyinə ürəkdən inanıram. Bu baxımdan, Azərbaycan başda olmaqla TÜRKPDA-nın yaradılmasında iştirak edən bütün üzv

- Türkiyənin bölgədə və dünyada böyük iddiaları vardır. Türkiyə Böyük Millət Məclisi kimi buna müvafiq olaraq ölkəmizin inkişaf və tərəqqisinə, daxildə və xaricdə güclü bir ölkə olmasına xidmət etməyə çalışırıq.

Bildiyiniz kimi, son dövrdə ölkəmizin dünyadakı nüfuzu artmış, Türkiyə bir çox beynəlxalq təşkilatlarda mühüm rollar almışdır. Avropa Birliyinə tamhüquqlü üzv olmaqla bağlı müzakirələrinə davam edən Türkiyə

ölkəmizi ən yüksək səviyyədə təmsil edəcəyinə və bölgə ölkələrinin problemlərinin həllinə yardımçı olacağına ürəkdən inanıram.

Hörmətli Çavuşoğludan başqa məclisimizin bir çox üzvləri də müxtəlif beynəlxalq parlament təşkilatlarında mühüm vəzifələr tuturlar. Bunlar bizi çox məmnun edən və həyəcanlandıran nailiyyətlərdir.

Türkiyənin beynəlxalq sahədə uğurlar qazanması və fəaliyyətini artırmasının qardaş Azərbaycanda da

ölkələrin parlament başçılarını və nümayəndələrini ürəkdən təbrik edirəm.

- TBMM-in 90 illiyində parlamentiniz üçün mühüm olan bir hadisə də reallaşmışdır. Türkiyə parlamentinin deputatı Mövlud Çavuşoğlunun AŞ PA sədri seçilməsi bizləri də çox məmnun etdi. Son zamanlarda beynəlxalq əlaqələrdə və dünya siyasət səhnəsində parlament diplomatiyasının əhəmiyyəti artır. Bu baxımdan TBMM-in bu sahədəki müvəffəqiyyətlərini və bunun ölkələrimizlə türk dünyası əlaqələrinə təsirini şərh edərdiniz.

NATO və ATƏT başda olmaqla bir çox beynəlxalq qurumların ortağı olaraq strateji və iqtisadi əməkdaşlıq qurmuşdur. Eyni zamanda, Türkiyə Qara Dəniz İqtisadi Əməkdaşlıq və İslam Konfransı Təşkilatları kimi üzv olduğu digər qurumlar çərçivəsində də bölgə ölkələri ilə güclü əlaqələr qurmaqdadır. Həmçinin Türkiyə böyük səs çoxluğu ilə BMT Təhlükəsizlik Şurasının müvəqqəti üzvü seçilmişdir. Bu, Türkiyənin hədəflərini və məsuliyyətini artırmışdır. Qeyd etdiyiniz kimi, parlamentimizin üzvü, Antalyanın millət vəkili hörmətli Mövlud Çavuşoğlu AŞ PA sədri seçilmişdir. Hörmətli Çavuşoğlunun bu yeni vəzifəsində

eyni duyğularla qarşılandığını bilirik. Biz də Türkiyə olaraq, bütün beynəlxalq platformalarda Azərbaycan başda olmaqla bölgə ölkələrinin yaşadığı problemlərin həlli üçün hər cür səy göstərməkdəyik.

Müasir dövrdə parlament diplomatiyası ikili və regional əlaqələrin ən mühüm sütununu təşkil etməkdədir. Ölkələrarası münasibətlərin inkişafı üçün yalnız iqtisadi və siyasi əlaqələr kifayət etmir. Bu münasibətlərdə parlament diplomatiyasının da əhəmiyyəti böyükdür. Parlamentlər xalqları təmsil etdiyi üçün millət vəkiliyyətinin bir araya gəlməsi xalqların bir araya gəlməsi deməkdir. Biz bu baxımdan parlament diploma-



tiyasına çox əhəmiyyət veririk. Həm məclis rəhbərliyi, həm komissiyalar, həm də dostluq qrupları olaraq ziyarətlər reallaşdırır, xaricdən qonaqlar qəbul edirik.

TBMM Sədri kimi Şimali Kipr Türk Cümhuriyyətindən sonra ilk rəsmi ziyarətim Azərbaycana oldu. TÜRKPAN-ın I plenar iclasına qatılmaq üçün Azərbaycana etdiyim ziyarət çərçivəsində dövlət başçısı hörmətli İlham Əliyevlə, Milli Məclisin Sədri hörmətli Oqtay Əsədovla,

mentlərinin müvəffəqiyyətini daha da artıracaq.

- Türkiyə parlamentinin maraqlı xüsusiyyətlərindən biri də çox əhəmiyyətli bəzi tarixi məkanların ona bağlı olmasıdır. Məsələn, Dolmabağça sarayı kimi bir çox köşk və saraylar. Bu barədə nə deyə bilərsiniz?

- Bəli, qeyd etdiyiniz kimi, millətimizin ən qiymətli tarixi mədəni zənginlikləri arasında olan saray,

lak qəsri, Florya Atatürk köşkü və İctimai Təsisləri, Yalova Atatürk köşkü, Beykoz qəsri. Ayrıca Ulduz Farfor və Çini Fabriki ilə Hərəkə İpəkli Toxuma və Xalça Fabriki də Milli Saraylar Dairə Başkanlığımıza daxildir.

Dolmabağça sarayının həm ehtisamı, həm də tariximizdə oynadığı rol baxımından milli saraylarımıza bağlı strukturlar arasında xüsusi yeri vardır. Tariximizin ən ağırlı və ən böyük dəyişikliklərinin yaşandığı



Baş nazir hörmətli Artur Rasizadə ilə görüşdüm. Bu görüşlərdə dost və qardaş iki ölkə arasında son dərəcə yaxşı olan əlaqələrin gücləndirilməsi üçün qarşılıqlı fikir mübadiləsi apardıq.

Azərbaycandan nümayəndə heyətləri zaman-zaman TBMM-i və ölkəmizi ziyarət edirlər. Tez-tez Milli Məclisin deputatlarını və əməkdaşlarını TBMM-də qəbul edir, məlumat və təcrübə mübadiləsi aparırıq. Böyük əhəmiyyət verdiyimiz və bütün səviyyələrdə reallaşdırılan bu ziyarətlərin bundan sonra da artaraq davam edəcəyinə inanıram. Əminəm ki, bu əlaqələr və yaxınlaşmalar TBMM-in və qardaş ölkələrin parla-

köşk və qəsrlər Böyük öndər Qazi Mustafa Kamal Atatürk tərəfindən Türkiyə Böyük Millət Məclisinə bağlanmışdır. Parlamentimiz Milli Saraylar Dairə Başkanlığı ilə həm ölkəmizin, həm də insanlığın ortaq mirası olan tarixi zənginliklərimizə sahib çıxmaqdadır.

Milli saraylarla bağlı Dolmabağça başda olmaqla saray, köşk və qəsrlər bizim göz bəbəyimizdir. Bu bənzərsiz əsərlər tarixi və mədəni mirasa qarşı məsuliyyətimizin bir ifadəsidir.

Məclisimizin idarəçiliyində olan saray, köşk və qəsrlər bunlardır: Dolmabağça sarayı, Böylərbəyi sarayı, Ulduz şala, Kiçiksü qəsri, İhlamur qəsri, Aynalıkavak qəsri, Mas-

illərin şahidi olan bu nadir əsər bir dövlətin yıxılmasına və gənc Türkiyə Respublikasının qurulmasına da şahidlik etmişdir. Əziz Atatürk 1938-ci il noyabrın 10-da bu məkanda gözlərini əbədi yummuşdur.

Bunlardan başqa ilk parlamentimizin yığıncaqlarının keçirildiyi Ankara Ulus səmtindəki tarixi bina da son dövrdə Mədəniyyət Nazirliyindən bizə təhvil verilmişdir. Məqsədimiz millətimizin bizlərə əmanəti olan bənzərsiz tarixi məkanları və əsərləri ən gözəl şəkildə qoruyaraq gələcək nəsillərə çatdırmaqdır. Bu prinsip milli saraylarımızla bağlı fəaliyyətimizin ana xəttini təşkil edir.

"Milli Məclis" jurnalı



TÜRKDİLLİ ÖLKƏLƏRİN QLOBALLAŞAN DÜNYAYA İNTEQRASIYASI:

REALLIQLAR, PROBLEMLƏR VƏ PERSPEKTİVLƏR



Gövhər Baxşəliyeva

*AMEA-nın Şərqsünəşliq
İnstitutunun direktoru,
millət vəkili*

Qloballaşan dünyamızda inteqrasiya prosesləri getdikcə böyük vüsət alır. Xalqlar və ölkələr sürətlə bir-birinə yaxınlaşır, hətta lokal və regional problemlər belə əksər halda beynəlxalq ictimaiyyətin müzakirəsinə çıxır. Planetimiz getdikcə sərhədsizləşir. Təcridolunma, hansısa ölkənin özünü ayrıca bir dünya kimi təsəvvür etməsi artıq mümkün deyil. Bu, türkdilli ölkələrə də aiddir. Öz müstəqilliyinin 19-cu ildönümünü qeyd edən Azərbaycanın, Qazaxıstanın, Qırğızıstanın, Türkmənistanın və Özbəkistanın bütün sahələrdə mühüm islahatlar apardıklarını, demokratikləşdirmə, insan haqlarının təmin olunması, bazar iqtisadiyyatı infrastrukturunun yaradılması proseslərində böyük tərəqqiyə nail olduqlarını və bunun onların dünya birliyinə inteqrasiyasına kömək etdiyini xüsusi vurğulamaq lazımdır.

Beynəlxalq iqtisadi əməkdaşlığın nümunəsi kimi Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac boru kəməri, TRASEKA, böyük "İpək yolu"nun bərpası layihələri türkdilli xalqların bir-birinə və bütövlükdə dünyaya inteqrasiyasına bariz nümunədir.





ilə bağlı dəyərlər getdikcə cəmiyyətə bizim üçün daha çox həyat normasına çevrilir. Amma bu meyarların ümum-millî dəyərlər sırasında öz yerini tam tutması üçün müəyyən zaman kəsiyi lazımdır.

Azərbaycan cəmiyyəti müstəqil-lik qazanandan sonra özündən asılı olmayaraq, fərqli mədəniyyətlərin arasına düşüb və onların hər birinin qarşılıqlı təsirini üzərində hiss edir. Əlbəttə, bu halda ziddiyyətlərin olması da təbiidir. Sadəcə cəmiyyətətimizdən və onun hər bir üzvündən sayıqlıq, düzgün seçim etmək bacarığı tələb olunur. İnteqrasiya prosesi o zaman uğurlu olar ki, cəmiyyət öz "Mən"-ini itirməsin. Bu mənada türkdillil ölkələr bu gün hansısa ənənəvi, yaxud modern dəyərlər sistemindən imtina yolu ilə deyil, onların ən müsbət cəhətlərini özündə birləşdirmək yolu ilə getməlidir.

Demokratik dəyərlər mətbuat və

təhsil sistemi vasitəsi ilə ictimai şüura yeridilməlidir. İnkişafa mane olan stereotiplər çıxışdırılıb şüurlardan çıxarılmalıdır. Dövlət, cəmiyyət və şəxsiyyət arasındakı qarşılıqlı münasibətlər yeni səviyyəyə qaldırılmalıdır. İctimai təşkilatların dövlət idarəçiliyinə cəlb edilməsi genişlənməlidir.

Azərbaycanda artıq bu istiqamətdə xeyli ciddi addımlar da atılıb. Ümumiyyətlə, Azərbaycan çağdaş nailiyyətləri mənimsəmək baxımından həmişə Şərqdə birinci olub. Xalqımız daim dinc, yanaşı yaşamaq ənənəsinə sadıq qalıb. Müasir mədəni nailiyyətlər Azərbaycanda başqa müsəlman cəmiyyətlərinə nisbətən daha çox yayılıb. Məhz bu təcrübə və amil inteqrasiya proseslərinin sürətləndirilməsi üçün Azərbaycan da əlverişli şərait yaradır.

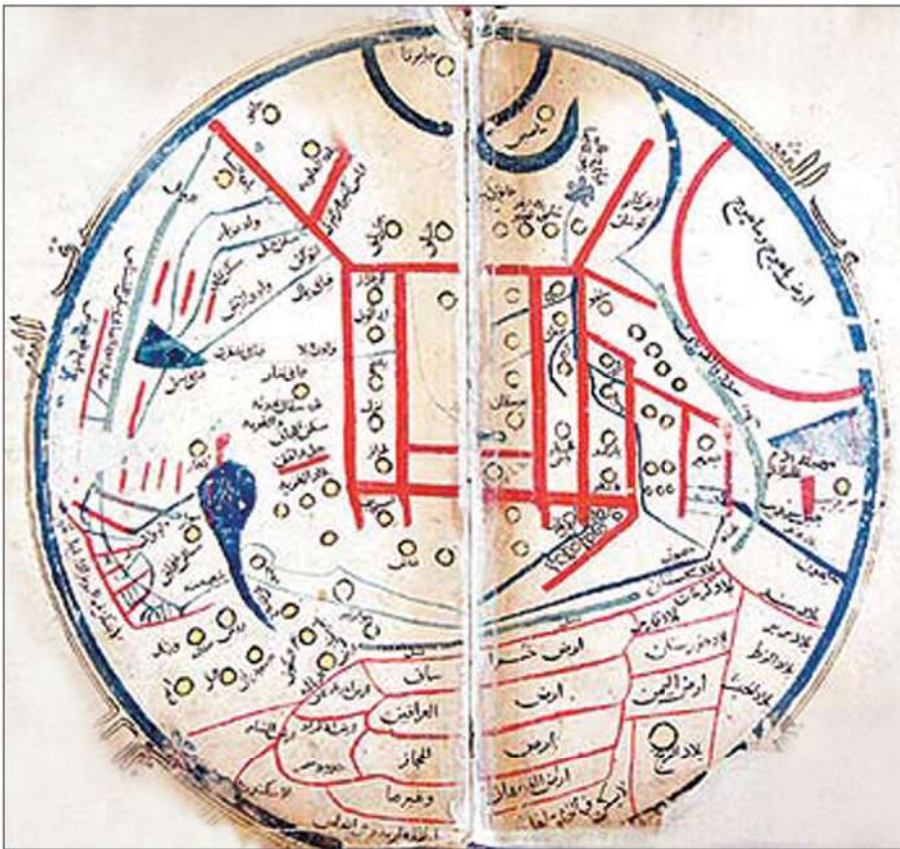
Bu gün Azərbaycanda həyata keçirilən islahatlar milli mədəniyyətə

timizin möhkəm təməli üzərində qurulur. Çünki milli-mədəni dəyərləri, milli kimliyimizi mənimsəmədən Avropa dəyərlərini qəbul edə və özümüzünküləşdirə bilmərik.

Bu gün azərbaycanlı gənclərin böyük hissəsi müsəlman dünyası ölkələrində, Avropa və Amerikada təhsil alırlar. Zənnimcə, onların həmin ölkələrin mədəniyyətindən daha çox bəhrələnmək imkanı var. Onlar vətənə dönəndə bu mədəniyyətlərin də nailiyyətlərini özləri ilə gətirəcək və bununla da mədəni sintezə güclü təsir göstərə biləcəklər.

Ulu öndərimiz Heydər Əliyev Azərbaycanın sivil dünyaya inteqrasiyasının reallaşmasında böyük demokratik ənənəyə və regionda xüsusi çəkiyə malik olan qardaş Türkiyənin roluna daim ciddi önəm verir, ölkələrimizin uğurlarının məhz sıx qarşılıqlı əməkdaşlıqdan keçdiyini bildirirdi. Həqiqətən bu da faktıdır ki, qloballaşma ideyasının gerçəkləşməsi və sivilizasiyaların qovuşması üçün vacib olan Şərq-Qərb münasibətlərinin tənzimlənməsində Türkiyə əhəmiyyətli rola malikdir və region üçün nümunə ola biləcək dövlətdir. Bəlkə də qardaş ölkənin elə bu sürətli inkişafı, modern dünyanın bir parçası olması onun ayrı-ayrı "siyasi" və terrorist qrupların hədəfinə çevrilməsinə səbəb olub. ABŞ Konqresi Nümayəndələr Palatasının Xarici Əlaqələr Komitəsində qondarma erməni soyqırımı haqqında qərar layihəsinin təsdiq edilməsi bu günlərin aktual mövzudur...

Fikrimizcə, bu gün söhbət Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərindən deyil, daha geniş miqyasda - ümumtürk dünyası həmrəyliyindən getməlidir. Bu gün Türkiyənin qarşılaşdığı problemlə bağlı dəstək təkcə Azərbaycandan deyil, digər türk respublikalarından da gəlməlidir. Ümumiyyətlə, məqalənin əvvəlində qoyduğumuz problemin üzərinə qayıda-



Türk dünyasının ilk xəritəsi.
Mahmud Kaşğarinin "Divani-lüget-it-türk" kitabı.

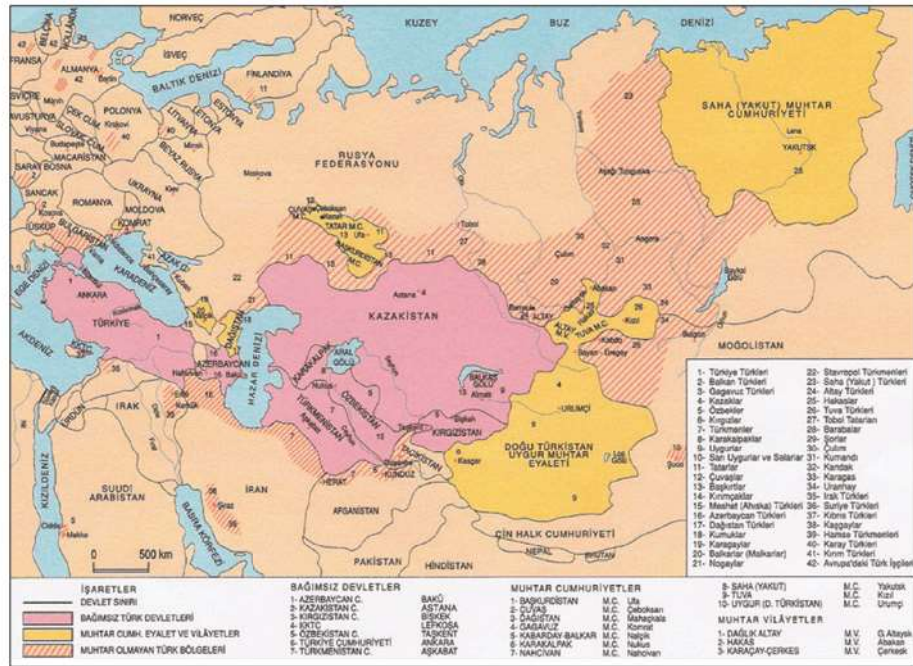


raq bildirirəm ki, qloballaşma və integrasiya proseslərinə biz ilk növbədə özümüzə başlamalıyıq. Əgər Şərqlə Qərb, əgər fərqli sivilizasiyalar vahid məcraya gəlirsə, eyni kökə, eyni milli-mənəvi dəyərlərə malik xalqlar niyə bir-birinə qovuşmamalıdır? Vaxtilə sovet rejimi bu xalqları bir-birindən ayırmaq üçün onlara müxtəlif adlar qoysa da, köklərini ayrı-ayrı millətlərin tarixlərində axtarmağa məcbur etsə də, mənəvi, ruhi bağlılığı qıra bilmədi. Bu gün əsas məsələ həmin əlaqələri genişləndirmək, həmin bağları möhkəmləndirməkdir.

Fikrimcə, bunu reallaşdırmaq üçün vasitələr də çoxdur. Məsələn, bu məqsədlə türk respublikalarının müxtəlif forma və məzmunlu birlikləri yarana və yaxud elmi, ədəbi, mədəni sahələrdə nailiyyətlərə görə ümumtürk respublikalarının vahid mükafatları, fəxri adları təsis edilə bilər. Ya da götürək terror problemini. Türk respublikalarının terrorizmə qarşı vahid mübarizə təşkilatını yaratmaq mümkün deyilmi? Əlbəttə, mümkündür və onu da qeyd edirəm ki, dövlətlərimiz ayrı-ayrı olsa da, çox vaxt eyni mənşəli, eyni xətti problemlərlə üz-üzə qalır.

Türkdilli ölkələr arasında ticarət-iqtisadi əlaqələri genişləndirmək məqsədi ilə ikitərəfli və çoxtərəfli layihələrin, xüsusən sənaye, kənd təsərrüfatı, nəqliyyat, kommunikasiya və turizm sahəsində layihələrin hazırlanmasının və həyata keçirilməsinin əhəmiyyətini bir daha qeyd etmək istərdim.

Parlamentlər, hakimiyyət strukturları, yerli özünüidarəetmə orqanları və qeyri-hökumət təşkilatları arasında əməkdaşlığın daha da dərinləşdirilməsinə xüsusi əhəmiyyət verilməlidir. Türkdilli dövlətlərin dünya iqtisadiyyatına integrasiya prosesi də durmadan davam etdirilməlidir. Türkdilli dövlətlərin geosiyasi vəziyyətini nəzərə alaraq, hər-tərəfli iqtisadi və sosial inkişafın



təmin olunması üçün onların bəynəlxalq maliyyə institutları ilə, iqtisadi təşkilatlarla, regional birliklərlə əməkdaşlığı genişləndirilməlidir, bütövlükdə dünya iqtisadiyyatına integrasiya prosesi sürətləndirilməlidir.

Milli iqtisadi maraqlardan irəli gələn şərtlər əsasında türkdilli dövlətlər Ümumdünya Ticarət Təşkilatının tamhüquqlu üzvü olmalıdırlar. Azərbaycan artıq Avropa İttifaqı ilə "Tərəfdaşlıq və Əməkdaşlıq Sazişi" imzalamış, Avropa qonşuluq siyasətinə daxil edilmişdir. Bu istiqamətdə digər türkdilli dövlətlərin səyləri gücləndirilməli, bütün sahələrdə Avropa standartlarının tətbiq edilməsi üzrə məqsədyönlü tədbirlər görülməlidir. Türkdilli ölkələrin malik olduqları zəngin təbii sərvətlər, onların mövcud iqtisadi, elmi-texniki potensialı bu sahədə daha səmərəli əməkdaşlıq üçün əlverişli şərait yaradır. Bütün bunlar, habelə ölkələrimizin mühüm coğrafi mövqeyi regionun iqtisadi tərəqqi zonasına çevrilməsi, dünya iqtisadi sisteminə layiqli yer tutması üçün yaxşı zəmindir. Bu, həm də türkdilli ölkələrə siyasi üstünlüklər verir.

Yazımı XX əsr türk dünyasının böyük öndərlərinin sözləri ilə bitirmək istərdim.

Mustafa Kamal Atatürk:

"Efendiler! Çalışmadan, öğrenmeden, yorulmadan rahat yaşama yollarını alışkanlık haline getiren milletler önce onurlarını, sonra hürriyetlerini, daha sonra, geleceklerini kaybetmeye mahkumdurlar".

Heydər Əliyev:

"Dəfələrlə dediyimiz "Biz bir millət, iki dövlətik" sözləri hər bir azərbaycanlının qulağında səslənməlidir. Bu ifadə bizim gələcəyimizin programıdır".

Düşünürəm ki, bu ifadə digər türkdilli dövlətlərə də aiddir və onların da programına çevrilməlidir.

Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatına (ATƏT) 2010-cu il yanvarın 1-dən Qazaxıstan sədrlik edir. Qazaxıstan ATƏT-ə sədrlik hüququ qazanan ilk Orta Asiya ölkəsidir. Bundan başqa, o, bu vəzifəni həyata keçirəcək ilk postsovet respublikasıdır. Qazaxıstanın xarici işlər naziri və dövlət katibi Kanat Saudabayev ATƏT sədri olarkən bildirib ki, ölkəsi Vankuverdən Vladivostokadək təhlükəsizliyin möhkəmləndirilməsi və əməkdaşlığın dərinləşdirilməsi üçün səy göstərəcək. Bununla bağlı "Milli Məclis" jurnalı Qazaxıstanın Azərbaycandakı fövqəladə və səlahiyyətli səfiri Serik Primbetova bir neçə sualla müraciət etdi.



Serik Primbetov:

“Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik və sabitlik Qazaxıstan Respublikasının ATƏT-də sədrliyi dövründə prioritet məsələlərdən biridir”

- Cənab səfir, regionun lider dövlətləri kimi böyük potensial və nüfuz sahibləri olan Azərbaycanla Qazaxıstan arasında münasibətlərin möhkəmlənməsini və inkişafını necə görürsünüz?

- Qeyd etmək istərdim ki, Qazaxıstanla Azərbaycan çox yaxın qonşu və strateji tərəfdaşdır. Xalqlarımız arasındakı dostluq münasibətləri çoxəsrlilik tarixə malikdir. Bizim ümumi tariximiz, mədəniyyətimiz,

oxşar mentalitetimiz, sıx qohumluq əlaqələrimiz, eləcə də ümumi sərhədlərimiz var. Azərbaycanlılar və qazaxlar Ümummilli lider Heydər Əliyevin Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayevə dost münasibətini hələ də yaxşı xatırlayırlar. Bu gün Nursultan Nazarbayev və Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyev arasında olduqca səmimi münasibətlər mövcuddur. Buna sübut kimi Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Nursul-

tan Nazarbayevin 2009-cu il oktyabrın əvvəlində Azərbaycana səfərini göstərmək olar. Səfər çərçivəsində dövlətlər arasında ikitərəfli əməkdaşlığın səmərəli və sıx inkişafına ünvanlanmış sənədlər imzalandı. Bu sənədlərin imzalanmasının zəmini 2009-cu il sentyabrın 30-da Bakıda keçirilən Qazaxıstan-Azərbaycan dövlətlərarası iqtisadi əməkdaşlıq komissiyasında hazırlanmışdı. Maliyyə böhranının bütün dünya ölkələri-



nə zərbə vurduğu bir vaxtda Qazaxıstan xalqı Azərbaycanın sosial-iqtisadi sahədə əldə etdiyi uğurlara ürəkdən sevinir.

Ölkəmiz Qafqaz regionunun lider dövləti olan Azərbaycanı enerji layihələrinin reallaşmasında, nəqliyyat və kommunikasiya sahəsində əməkdaşlıqda, eləcə də Xəzər hövzəsində təhlükəsizliyin təmin olunmasında etibarlı tərəfdaş hesab edir.

Qazaxıstan-Azərbaycan əməkdaşlığının ardıcıl inkişafı Mərkəzi Asiyada və Qafqazda sabitliyin möhkəmlənməsinə xidmət edərək hər iki dövlətin uğurlu inkişaf tendensiyasına pozitiv təsir göstərir.

Çoxtərəfli əməkdaşlıq məsələlərində də Qazaxıstanla Azərbaycanın mövqeləri üst-üstə düşür. Bizim ölkələr BMT, ATƏT, MDB və bir sıra digər təşkilatlar çərçivəsində əməkdaşlıq edirlər.

Məqamdan istifadə edərək Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Nursultan Nazarbayevin bu il yanvarın 29-da ölkəmizin xarici siyasətinin əsasını təşkil edən xalqa müraciətindən sitat gətirmək istərdim: "Qazaxıstan regional və beynəlxalq iqtisadi proseslərdə öz iştirakçı rolunu məsuliyyətlə dərk edir və bunu bütün müstəqillik illəri dövrü qüsursuz yerinə yetirir... Qazaxıstanın yüksək beynəlxalq nüfuzu ölkəmizə Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatına rəhbərlik etməyə imkan yaratdı".

Bu missiya Qazaxıstan üçün məsuliyyətli və nüfuzludur. Xüsusi qeyd etmək istəyirəm ki, ölkəmizin 2010-cu ildə ATƏT sədrliyinə namizədliyini ilk dəstəkləyənlərdən biri məhz Azərbaycan idi. Göstərdiyi dəstəyə görə Qazaxıstan Azərbaycana dərin minnətdarlığını və ehtiramını bildirir.

Sualın yekununda Qazaxıstan və Azərbaycanın öz geniş potensial imkanlarından istifadə edərək dövlətlərimizin sosial-iqtisadi inkişafı üçün nəzərdə tutulan layihələri

uğurla reallaşdıracağılarına və dünya birliyində layiqli yerlərini daha da möhkəmləndəcəklərinə qəti inamımı bildirmək istəyirəm.

- Enerji resurslarının alternativ ixrac layihələrinin həyata keçirilməsi istiqamətində Qazaxıstan böyük potensiala malikdir. Bu baxımdan Qazaxıstan hansı strateji əməkdaşlıq istiqamətləri üzərində düşünür?

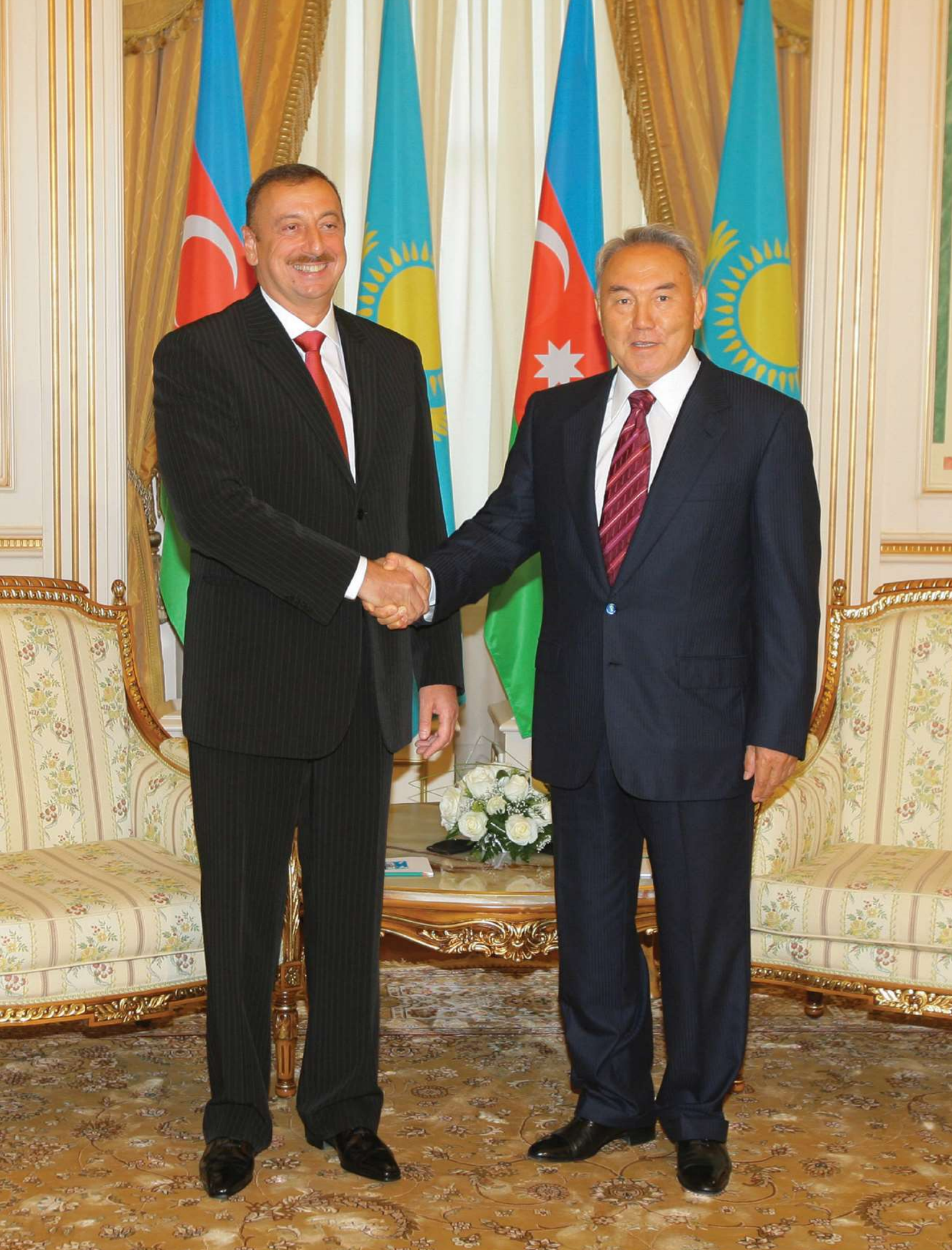
- Düşünürəm ki, böyük enerji resurslarına malik olan hər bir ölkə daha sərfəli, eləcə də alternativ nəql yolları axtarışındadır desəm səhv etmərəm. Bu baxımdan enerji layihələrinin reallaşdırılmasında, nəqliyyat, kommunikasiya və digər sahələrdə Azərbaycan Qazaxıstanın perspektivli tərəfdaşdır. Bu istiqamətdə beynəlxalq və regional iqtisadi təşkilatlar çərçivəsində uğurlu əməkdaşlıq aparılır.

Qazaxıstan Qafqazdan keçərək Qara dəniz və Avropaya çıxış yolu əldə etməkdə maraqlıdır, özü də tək neft və qaz ilə deyil, həm də digər quru yüklərlə. Öz növbəsində Qazaxıstan Azərbaycan üçün Mərkəzi Asiyaya, Çinə, Rusiyanın cənubuna, Cənub-şərqi Asiyaya çıxış üçün tranzit ölkədir.

Neft sahəsində Qazaxıstan-Azərbaycan əməkdaşlığının əsas istiqaməti Qazaxıstan neftinin transxəzər marşrutu vasitəsilə dünya bazarına çatdırılmasıdır. Bu sahədə genişlənmə əməkdaşlığının nümunəsi kimi "KazMunayQaz" şirkəti ilə ARDNŞ arasındakı aktiv qarşılıqlı əməkdaşlığı göstərmək olar.

Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Nursultan Nazarbayevin 2009-cu il oktyabrın 2-də Azərbaycana rəsmi səfəri zamanı Qazaxıstan və Azərbaycanın milli neft şirkətləri rəhbərləri arasında neft-qaz sahəsin-







də əməkdaşlığın genişləndirilməsi-nə dair bir sıra vacib sənədlər imzalanmışdır. “Qazaxıstan Xəzər Nəqli Sistemi” layihəsi xüsusi önəm daşıyır. Bu layihə hasilatı artan, ilk növbədə Qaşağan və Tengiz yataqlarından hasil olunan Qazaxıstan neftinin Xəzər dənizi vasitəsilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan və yaxud Azərbaycan ərazisində yerləşən digər neft nəqli sistemləri ilə ilkin mərhələdə ildə 23 mln. ton, daha sonra isə ildə 35-56 mln. ton neftin beynəlxalq bazarlara ötürülməsini nəzərdə tutur. Hazırda bu layihənin reallaşması üçün işlər görülür.

Hər iki ölkənin iqtisadiyyatının, eləcə də regional əməkdaşlığın inkişafı baxımından Prezident İlham Əliyevin Qazaxıstana 2006-cı ilin iyun ayında səfəri zamanı imzalanan “Azərbaycan Respublikası və Qazaxıstan Respublikası arasında neftin Qazaxıstan Respublikasından Xəzər dənizi və Azərbaycan Respublikasının ərazisindən keçməklə Bakı-Tbilisi-Ceyhan sistemi ilə beynəlxalq bazarlara nəql edilməsinə dəstək verilməsi və şərait yaradılması haqqında müqavilə” böyük əhəmiyyət daşıyır. 2009-cu il dekabrın 31-ə qədər BTC Tengizşevroyl şirkəti tərəfində aktiv istifadə olunurdu. Təəssüflər olsun ki, cari ildə BTC neft kəməri ilə neftin nəqli dayandırılmışdır. Buna səbəb BTC neft boru kəmərinə neft nəqlinin tariflərinin artmasıdır. Tengizşevroyl yeni tarifləri əlverişsiz sayaraq bu marşrutdan neftin nəqlini müvəqqəti olaraq dayandırmağı qərara alıb. Hazırda Tengizşevroyl BTC ilə tariflərin əvvəlki səviyyəyə endirilməsinə dair danışıqlar aparır. Ümid edirik ki, tərəflər bu məsələdə razılığa gələcəklər.

Qazaxıstan tərəfi neftin Bakı-Supsa neft kəməri, eyni zamanda, tariflərin iqtisadi əlverişliliyi müqabilində Bakı-Batumi neft kəməri ilə nəqlində də maraqlıdır. Perspektivdə yeni Bakı-Qara dəniz marşrutu

layihəsinin işə salınması variantına da baxıla bilər. Hazırda Qazaxıstan nefti tankerlər vasitəsilə Bakıya, oradan isə dəmir yolu xətti ilə Batumidə yerləşən neft terminallarına çatdırılır. Bununla yanaşı Qazaxıstan öz neftinin nəqli üçün Rusiya və Çin istiqamətlərindən də aktiv istifadə edir.

- Azərbaycanla Qazaxıstan mənəvi, etnik amillərlə bir-birinə bağlı olmaqla yanaşı TÜRKPANIN təsisçilərindən biridir. TÜRKPANIN perspektivini necə görürsünüz və Qazaxıstan bu təşkilatdan nələr gözləyir?

- Fərsətdən istifadə edərək Milli Məclis rəhbərliyinə TÜRKPAN katibliyinə yaratdığı şəraitə, göstərdiyi daimi diqqət və dəstəyə görə minnətdarlığımı bildirmək istədim. TÜRKPANIN baş katibi Ramil Həsənovun Qazaxıstan tərəfindən müavini Məls Səmqaliyev artıq öz vəzifəsinin icrasına başlayıb.

Türkdilli Dövlətlərin Parlament Assambleyasının yaradılması parlamentlərarası əməkdaşlığımızın tamamilə yeni mərhələsidir. Biz ümid edirik ki, parlament diplomatiyasının köməyi ilə TÜRKPAN ölkələrimiz arasındakı siyasi dialoqun inkişafına yeni impuls verərək regional və global təhlükəsizlik, eləcə də qardaş xalqların mənəvi birliyinə və yaxınlaşmasına xidmət edən müxtəlif təşəbbüslərin hazırlanması və həyata keçirilməsi üçün münasib siyasi məkanın yaradılmasına töhfəsini verəcək. Öz tərəfimizdən biz gənc və böyük potensiala malik beynəlxalq təşkilatın fəaliyyətinə dəstək vermişik və gələcəkdə də bunu edəcəyik.

- MDB, eləcə də Orta Asiya dövlətləri arasında ilk dəfə olaraq ATƏT-ə bu ildən başlayaraq sədrlik edən Qazaxıstan yeni vəzifəsində hansı ideyaları reallaşdırmağı düşünür?

- Qazaxıstanın bu il ATƏT-ə rəhbərliyi ölkəmizin namizədliyi ilə bağlı qərarın qəbulunda MDB dövlətlərinin, o cümlədən Azərbaycanın verdiyi dəstəyin köməyi sayəsində reallaşdı.

Qazaxıstan ATƏT sədri kimi hər şeydən əvvəl təhlükəsizlik anlamının 30-40 il bundan əvvəlki mahiyyət daşımasını nəzərə alır. Müasir dövrdə dünya siyasətində Asiya və Avropa təmayüllərinin qarşılıqlı təsirinin artması, Avrasiyanın müxtəlif guşələrinə mənsub dövlətlərin və regional birliklərin coğrafi, geo-siyasi yaxınlaşması müşahidə olunur.

ATƏT sədri qismində təşkilatın səmərəliliyinin artırılmasına dair addımlarımızı davam etdirərək qurumun bütün fəaliyyətinin bərabər şəkildə aparılmasını davam etdirəcəyik.

Yanvarın 14-də Vyanada keçirilən ATƏT-in Daimi Şurasında inqurasiyada Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Nursultan Nazarbayev video-müraciətində fəaliyyətdə olan sədrliyin şüarını səsləndirdi. Dörd “T” adlanan bu şüar “trast”(inam), “tradişn”(ənənə), “trancparsi”(transparentlik) və “tolerans”(tolerantlıq) üzərində qurulub. Birincisi, bu gün ehtiyac duyduğumuz qarşılıqlı inamdır. İkincisi, ATƏT-in prinsip və dəyərlərinə sadıqlıq deməkdir. Üçüncüsü, “ikili standartlardan” və “böyük xətlərdən” azad, beynəlxalq əlaqələrdə maksimal dərəcədə şəffaflıq və transparentlik anlamı daşıyır. Təhlükəsizlik hədələri və onların qarşısının alınmasında konstruktiv əməkdaşlığı nəzərdə tutur. Nəhayət, dördüncü, global təmayüllərin müasir dünyada getdikcə böyük mənə daşıyan mədəniyyətlərarası və sivilizasiyalararası dialoqun möhkəmləndirilməsinə tətbiqidir.

Bu istiqamətdə Qazaxıstan üçün prioritet Mərkəzi Asiyanın dayanıqlı sabitliyinin və inkişafının qorunmasıdır. Təşkilatın səlahiyyətinə aid



məkanda adıçəkilən prioritetlərin reallaşması öz növbəsində yeni terror təhlükəsi və çağırışlarına qarşı (terrorizm və ekstremizm, mütəşəkkil cinayətkarlıq, narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi və s.) mübarizənin gücləndirilməsidir. ATƏT-in Orta Asiya və təşkilatın nəzarətində olan ərazidə narkotik təhlükəyə qarşı real mübarizəyə qoşulması bütövlükdə bizim üçün çox önəmlidir. ATƏT-in bu ilin iyul ayında Vyana-da keçiriləcək konfransı narkotik və prekursorların qanunsuz yayılması ilə mübarizə ilə bağlı gələcək fəaliyyətə yönəlib.

Həmçinin hesab edirik ki, ATƏT-in terrora qarşı fəaliyyətində radikallaşma meyilləri barədə xəbərdarlıq, terroristlərin maliyyə mənbələrinin kəsilməsi, əsas enerji infrastrukturalarının terror hücumlarından qorunması kimi istiqamətlər gücləndirilməlidir. Bu məqsədlə bu ilin oktyabr ayında Astanada Qazaxıstanın sədrliyi altında ATƏT-in icra strukturlarının və digər beynəlxalq təşkilatların iştirakı ilə terrorizmə qarşı mübarizəyə həsr olunmuş konfrans keçiriləcəkdir. Qazaxıstan ATƏT-in Xarici İşlər Nazirləri Şurasının 17-ci toplantısının (Afina, dekabr 2009) qərarına əsaslanaraq diqqətini Avropa təhlükəsizliyinin

gələcəyinə dair dialoqun (keçən il yunanıstanlı sədr tərəfindən irəli sürülmüş “Korfu” prosesi) inkişafına yönəldəcəkdir.

Hesab edirik ki, bu məsələ Əfqanıstan problemi və tolerantlıqla bərabər bu ilin sonunda Qazaxıstan-da keçiriləcək ATƏT-ə üzv ölkələrin zirvə toplantısının əsas tematikasını təşkil edə bilər. Biz əminik ki, bu zirvə toplantısı üzv dövlətlərə ATƏT-in cavabdeh olduğu Avroatlantik və Avrasiya zonasında, eləcə də onun hüdudlarından kənarda əməkdaşlığın yeni istiqamətlərini müəyyənləşdirməyə təkan verəcək. Fikrimizcə, ATƏT Sammiti Helsinkiyə aktının 35, Paris xartiyasının 20 illiyində əlamətdar hadisə ola bilər.

Əfqanıstan tematikası Mərkəzi Asiya problematikasi ilə sıx bağlıdır və bizim sədrliyimiz dövründə prioritet istiqamətlərdən biridir. Bu sahənin inkişafında biz həmişə qurumun ekspert potensialı çərçivəsində ATƏT-in Əfqanıstan sərhədlərinin və Mərkəzi Asiya istiqamətində sərhədlərin möhkəmlənməsinə, sərhədyanı əməkdaşlığın inkişafına, hüquq-müdafiə fəaliyyətinin gücləndirilməsinə və digər məsələlərə diqqət yetirmişik, gələcəkdə də onları diqqətdə saxlayacağıq.

Sammitə hazırlığın ilkin mərhə-

ləsinin yekunlarını nəzərdən keçirmək üçün biz bu ilin iyul ayında Almatıda nazirlərin qeyri-rəsmi toplantısının keçirilməsini təklif etmişik.

İqtisadi-ekoloji ölçülərə gəldikdə isə əsas prioritet kimi Qazaxıstan və Orta Asiya dövlətləri üçün transkontinental tranzit və nəqliyyat dəhlizlərinin inkişafıdır. Bu anlamda ölkəmizin qeyd edilən problematikanı ikinci prioritet məsələ kimi seçməsi region dövlətlərin maraqlarını qoruması nöqteyi-nəzərindən tamamilə özünü doğruldur və böyük məna kəsb edir.

Rəhbərliyin əsas vəzifələrindən biri də sabit inkişaf üçün əhəmiyyətli olan Orta Asiyanın ekoloji problemlərinin həllidir. Fikrimizcə, ATƏT-in ətraf mühitin qorunması sahəsindəki potensialını işə salmaq lazımdır. Xüsusilə də bütövlükdə təşkilatın cavabdeh olduğu ərazilərdə ekoloji təhlükəsizliyin təmin edilməsi kontekstində Aral dənizi problematikasının inkişaf etdirilməsi vacibdir. Bununla əlaqədar demək istərdim ki, bu il Aral problematikasına dair həm regionda, həm ATƏT katibliyində, həm də Avropa Parlamentində yüksək səviyyəli nümayəndələrin ATƏT, AB, BMT və Aral Dənizinin Xilası Beynəlxalq Fondun İcra Komii-





təsinin iştirakı ilə bir sıra tədbirlər həyata keçiriləcək. Əsas tədbir kimi ilin sonunda Aral məsələsinə dair xüsusi donor konfransının keçirilməsi nəzərdə tutulur.

İnsan məfhumu bizim sədrliyimiz dövründə gündəliyin əsas mövzusu olaraq qalır. Öz ölkəmizdə etniklərarası və dinlərarası razılığa dair böyük təcrübəyə malik olduğumuzdan sədrliyimiz dövründə biz ATƏT məkanında da tolerantlıq məsələlərini və mədəniyyətlərarası dialoqu əsas prioritet kimi götürmək fikrindəyik. Cari ilin iyun ayının 29-30-da Astanada keçiriləcək ATƏT-in yüksək səviyyəli tolerantlıq və diskriminasiyaya qarşı konfransı müxtəlif sivilizasiyalara, mədəniyyətlərə öz layiqli töhfəsini verəcək, əvvəl qəbul olunmuş qərarların praktiki reallaşmasına xidmət edəcəkdir.

Daha vacib bir tədbir bizim təşkilatçılıq və sponsorluğumuz ilə Kopenhagen sənədinin 20 illiyinə həsr olunmuş konfransdır. Burada fundamental insan və hüquq azadlıqlarına dair, milli azlıqlar və seçkilər üzrə öhdəliklərin yerinə yetirilməsi müzakirə olunacaq. Adı çəkilən tədbirlər əsas tədbirlər sırasındadır. Hazırda ATƏT-in Qazaxıstan nümayəndəliyi diqqətini bu məsələlərin üzərində cəmləyib.

- **Mərkəzi Asiya və MDB məkanında nüfuzlu liderlərdən biri olan Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Nursultan Nazarbayev ölkəsinin hər cür separatizmə qarşı olduğunu dəfələrlə bəyan edərək dövlətlərin ərazi bütövlüyünün tərəfdarı olduğunu bildirib. MDB məkanında ədalətli mövqeyi ilə seçilən Qazaxıstan Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı, xüsusən də bu münaqişənin tezliklə həlli üçün ATƏT sədri kimi hansısa layihə və ya təkliflər irəli sürməyi planlaşdırırmı?**

- Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə yardım etmək də daxil olmaqla Cənubi Qafqazda təhlükəsizlik və sabitlik məsələsi Qazaxıstan Respublikasının ATƏT-də sədrliyi dövründə prioritet məsələlərdən biridir. Bu məsələyə Qazaxıstan Respublikasının Prezidenti Nursultan Nazarbayev böyük diqqət ayırır. Hesab edirik ki, Azərbaycan və Ermənistanla ümumi tarixə malik olan Qazaxıstan ATƏT sədri kimi məsələnin tarixini dərinlən bilərək və anlayaraq danışıqlar prosesinə pozitiv impuls verməklə Bakı ilə İrəvan arasında etimadın möhkəmlənməsinə yardım edəcək.

Cənubi Qafqaza səfəri çərçivəsində

də ATƏT-in fəaliyyətdə olan sədri, Qazaxıstanın dövlət katibi və xarici işlər naziri Kanat Saudabayev bu ilin fevral ayında Bakıda oldu. Səfər çərçivəsində Azərbaycan Prezidenti cənab İlham Əliyevlə, Milli Məclisin Sədri Oqtay Əsədovla, xarici işlər naziri Elmar Məmmədyarovla görüşlər keçirildi. Qazaxıstan sədrliyinin bu viziti sülh prosesinin tənzimlənməsində yeni yanaşmaların və praktiki tədbirlərin formalaşmasında vacib mərhələ idi. Azərbaycan rəhbərliyi ilə keçirilən görüşlərdə fəaliyyətdə olan sədr münaqişənin həllində maraqlı olduqlarını nümayiş etdirən ATƏT-in Minsk qrupu həmsədrlərinin sülhməramlı səylərini dəstəklədiyini bildirdi. Eyni zamanda, Kanat Saudabayev Qazaxıstan Prezidenti Nursultan Nazarbayevin Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsinin həllinə dair Ermənistan Prezidenti S.Sarkisyanla Astana şəhərində üçtərəfli formatda danışıqların keçirilməsi təklifini Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevə çatdırdı. Düşünürük ki, bu ilin may ayında Moskvada keçiriləcək MDB dövlət başçıların qeyri-rəsmi sammitində Nursultan Nazarbayev və İlham Əliyev görüşərək münaqişənin gələcək həlli yollarına dair müzakirələr aparacaqlar.





Azərbaycanda iqtisadi inkişafa xidmət edən vergi sistemi formalaşib

Bu il Vergilər Nazirliyi özünün 10 yaşını qeyd etdi. Azərbaycan Respublikasının vergi xidmətində son 10 ildə mərhələlər üzrə aparılan kompleks islahatlar nəticəsində ölkəmizdə təkmil və dayanıqlı vergi sistemi formalaşib. Ötən 10 ildə vergi sistemində əldə olunan müvəffəqiyyətlər, hazırda tətbiq edilən yeniliklərlə bağlı bir neçə sualla vergilər naziri cənab Fazil Məmmədova müraciət etdik.

- Fazil müəllim, Vergilər Nazirliyinin yaradılmasından 10 ildən çox vaxt keçir. Bütövlükdə bu gün inkişafda olan Azərbaycan iqtisadiyyatında vergi xidmətinin rolunu necə qiymətləndirərdiniz?

- Ölkəmizdə aparılan düzgün iqtisadi siyasətin və uğurlu islahatların nəticəsi olaraq artıq neçə ildir ki, Azərbaycan dünya miqyasında sürətlə inkişaf edən ölkələr sırasında öz mövqeyini qoruyub saxlayır. Azərbaycan iqtisadiyyatında inkişafın hazırkı səviyyəsi 1993-cü ildən başlayaraq Ümummilli lider Heydər Əliyevin idarəçilik məharəti, gərgin və yorulmaz əməyi nəticəsində formalaşmış ictimai-siyasi sabitlik, əlverişli investisiya mühiti, uğurlu neft strategiyası və toplanmış güclü iqtisadi potensialın kəmiyyət ifadəsidir. Ulu öndərin əsasını qoyduğu iqtisadi inkişaf strategiyasının cənab Prezident İlham Əliyevin rəhbərliyi altında davam etdirilməsi ölkə iqtisadiyyatının potensial imkanlarının daha da artırılmasına imkan vermişdir ki, nəticədə bu gün Azərbaycanda dayanıqlı və stabil bir iqtisadi sistem formalaşmışdır. Təsədüfi deyil ki, Azərbaycan dünya iqtisadiyyatını sarsıtmış böhranlı vəziyyətdən minimum itkilərlə çıxıb çıxmışdır. 2009-cu ildə MDB-nin üzvü olan bir çox dövlətlərdə iqtisadi azalma 6%-dən yüksək olduğu halda, Azərbaycan iqtisadiyyatı 9,3%-lik iqtisadi artıma nail olmuşdur. Dövlət tərəfindən qoyulan əsaslı investisiyalar, sahibkarlığın inkişafına ayrılan güzəştli kreditlər, infrastruktur layihələrinin icrası, xarici investorlar üçün əlverişli şərait və bu kimi amillər iqtisadiyyatda yüksək iqtisadi potensialın yaradılmasına səbəb olmuşdur.

2009-cu ildə Azərbaycana 9,2 milyard dollar investisiya qoyulmuşdur ki, bunun da 7,3 milyard dolları daxili sərmayələrdir. Bütün bunlar bir daha onu göstərir ki, Azərbaycanda artıq liberal, öz zən-



gin resurslarına əsaslanan, dünya birliyinə sürətlə inteqrasiya edən iqtisadi bir sistem qurulmuşdur.

Ölkəmizin vergi sistemi də inkişaf edən iqtisadiyyatımızın tələblərinə cavab verməyə çalışır. Ötən 10 ildə vergi xidmətində aparılan genişmiqyaslı islahatlar vergi sisteminin təkmilləşdirilməsinə, onun beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılmasına yönəlmişdir. Həyata keçirilən vergi siyasəti təkcə büdcə gəlirlərini təmin etməyi nəzərdə tutan fiskal məqsədlərə deyil, həm də ölkədə iqtisadi inkişafı sürətləndirmək, optimal vergitutma mexanizmi ilə əlverişli investisiya mühiti yaratmaq, sahibkarlığın inkişafını stimullaşdırmaq kimi məqsədlərə xidmət edir. Bu məqsədlərə nail olmaq üçün vergi sisteminin həm qanunvericilik, həm də inzibatchılıq baxımından təkmilləşdirilməsinin ölkənin ümumi iqtisadi inkişafının təmin olunmasında özünəməxsus rolu vardır. Bu illər ərzində vahid vergi qanunvericiliyi bazası yaradılmış və təkmilləşdirilmiş, funksional fəaliyyət sahələri üzrə metodiki göstərişlər və idarəetmə mexanizmləri tətbiq olunmuş, vergi orqanlarında struktur islahatları aparılmışdır. Bu gün biz ötən 10 ilin nailiyyətlərini yenidən təhlil etdikdə vergi xidmətinin iqtisadi sistemdə tutduğu rolun əhəmiyyətliliyinin və vacibliyinin bir daha şahidi oluruq.

- Dövlət real sektorun stimullaşdırılmasına böyük diqqət göstərir. Bu ildən bəzi vergilərin dərəcələri də aşağı salınıb. Bu, vergi yığımlarına necə təsir göstərə bilər?

- Cənab Prezident İlham Əliyevin qeyd etdiyi kimi, ölkəmizdə bazar iqtisadiyyatına keçid başa çatmış, sosial-iqtisadi inkişaf keyfiyyətcə yeni mərhələyə qədəm qoymuşdur. Bu mərhələnin mühüm xüsusiyyəti ondan ibarətdir ki, ölkə iqtisadiyyatında özəl sektor ön mövqeyə çıxır,

sahibkarlıq subyektləri aparıcı qüvvəyə çevrilir. Sahibkarlığa hərtərəfli dəstəyin göstərilməsi 2010-cu ildə də hökumətin qarşısında qoyulmuş əsas vəzifələrdən biridir. Bu baxımdan Azərbaycan hökuməti real sektorun inkişafına böyük önəm verir. Əlbəttə ki, sahibkarlığın inkişafına dövlət dəstəyinin mühüm bir hissəsi də mövcud vergitutma mexanizmlərinin, o cümlədən qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi vasitəsilə həyata keçirilir. 2009-cu ildə global maliyyə böhranına baxmayaraq, ölkə Prezidentinin təşəbbüsü ilə real sektorun dəstəklənməsi məqsədilə vergi yükünün azaldılması istiqamətində qanunverici addımlar atılmışdır. 2010-cu ildən mənfəət vergisinin dərəcəsi 22%-dən 20%-ə, fiziki şəxslərdən gəlir vergisinin dərəcəsinin maksimal həddi 35%-dən 30%-ə, fərdi sahibkarlar üçün isə 35%-dən 20%-ə endirilmişdir. Qeyd edirəm ki, ölkə iqtisadiyyatına investisiya qoyuluşunun genişləndirilməsi və müəssisələrin istifadəsində qalan maliyyə vəsaitlərinin artırılması məqsədilə mənfəət vergisinin dərəcəsi əvvəlki illərdə də mərhələlərlə aşağı salınaraq 2001-2006-cı illər ərzində 27%-dən 22%-ə endirilmişdir.

Vergi dərəcələrinin aşağı salınması müəyyən həcmdə büdcə gəlirlərinin real sektorda qalmasını şərtləndirir. Lakin məsələyə başqa bir aspektdən baxdıqda görə bilərik ki, dövlət vergi dərəcələrini aşağı salmaqla real sektoru stimullaşdırır, şirkətlərin daha sabit və davamlı inkişafına şərait yaradır, onların mənfəətinin, gəlirlərinin artmasını mümkün edir ki, bu da nəticə etibarilə gələcəkdə vergitutma bazasının artması hesabına vergi ödəmələrinə öz müsbət təsirini göstərəcəkdir.

Beləliklə, hökumətin vergi siyasəti təkcə fiksəl deyil, həm də iqtisadi mühiti tənzimləyici xarakter daşıyaraq, sahibkarlığın stimullaşdırılması funksiyalarını yerinə yetirir.

- Fazil müəllim, qeyd etdiyiniz uğurların əldə olunmasında müasir informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinin özünəməxsus rolu vardır. Bu sahədə görülən işlər barədə məlumat verərdiniz.

- Ölkəmizdə müasir idarəetmə sisteminin qurulmasına və bu sahədə informasiya-kommunikasiya texnologiyalarının tətbiqinə böyük önəm verilir. 2006-cı ildən Vergilər Nazirliyində tətbiq edilən Avtomatlaşdırılmış Vergi İnformasiya Sistemi (AVİS) vergi inzibatchılığının tam şəkildə elektronlaşdırılmasına, operativ informasiya mübadiləsinin təmin olunmasına, vergi ödəyicilərinə geniş elektron xidmətin göstərilməsinə, vergi bəyannamələrinin qəbulu və emalı prosesinin sadələşdirilməsinə imkan yaratmışdır. Məhz AVİS hesabına elektron bəyannamə sistemi, ƏDV-nin depozit hesabı, banklarla elektron sənəd mübadiləsi, eləcə də digər mühüm layihələrin reallaşdırılması mümkün olmuşdur. 2007-ci ildə ölkəmizdə elektron bəyannamə sisteminin tətbiqi vergi ödəyicilərində böyük maraq doğurmuşdur. Hazırda əlavə dəyər vergisi (ƏDV) ödəyicilərinin 99,4%-i, digər vergi ödəyicilərinin isə 87,1%-i bəyannaməni elektron formada təqdim edirlər.

Vergidən yayınma hallarının qarşısının alınması və ƏDV üzrə inzibatchılığın təkmilləşdirilməsi məqsədilə 2008-ci ilin əvvəlindən ƏDV-nin vahid depozit hesabının tətbiqinə və müvafiq proqram təminatının istifadəsinə başlanılmışdır. Bununla da ƏDV-nin ödənilməsindən yayınma və digər qeyri-qanuni hallara qarşı yeni səmərəli sxemin tətbiq edilməsinə nail olunmuşdur. Depozit hesabın tətbiq olunduğu ilk ildə, yəni 2008-ci ildə ƏDV üzrə daxilolmalar 2007-ci ilin müvafiq dövrü ilə müqayisədə 70%-dək artmışdır.

Vergi ödəyicilərinə təqdim edilən müasir elektron xidmətlər sırası-



na bu ilin yanvarın 1-dən etibarən elektron vergi-hesab fakturalarının tətbiqi də əlavə olunmuşdur. Bu yenilik həm vergi ödəyiciləri üçün, həm də vergi inzibatçılığı baxımından əhəmiyyətlidir. Bu addımın vergi ödəyiciləri üçün gətirdiyi müsbət dividendlərin detallarına toxunmadan yalnız onu qeyd etmək istərdim ki, elektron xidmətlərin spektrinin genişləndirilməsi bizim əsas prioritetlərimizdəndir. Elektron vergi hesab fakturaları vergi xidməti orqanları ilə vergi ödəyiciləri arasında əlaqələri elektron vasitələrdən istifadə etməklə təmin edir, vergi ödəyicilərinin işini asanlaşdırır. Qeyd etdiklərim vergi ödəyicilərinə xidmət sahəsində həyata keçirilən son yeniliklər deyil.

Bu günlərdə Vergilər Nazirliyində “Elektron hökumət” layihəsi çərçivəsində vergi ödəyiciləri ilə vergi orqanları arasında elektron sənəd mübadiləsinə imkan verən “onlayn kargüzarlıq” sistemi işə salınmışdır. Bu sistem AVİS vasitəsilə nazirliyin daxili kargüzarlıq sisteminə inteqrasiya olunmuşdur. İstifadəçilər internetlə göndərdikləri sənədin vergi orqanı daxilində hərəkətini real-vaxt (“on-line”) rejimində izləyə və icraçı ilə birbaşa telefon əlaqəsi yarada bilirlər. “Onlayn kargüzarlıq” sistemi vasitəsilə vergi orqanına göndərilən bütün müraciətlər rəsmi sənəd statusu daşıyır.

Xidmətdən vergi ödəyiciləri öz aralarındakı yazışmalar üçün də istifadə edə bilirlər. Belə innovasiya xarakterli yeniliklərin tətbiqi bundan sonra da davam etdiriləcəkdir.

- Kommersiya hüquqi şəxslərin dövlət qeydiyyatı 2008-ci ilin yanvarından etibarən “bir pəncərə” prinsipi ilə həyata keçirilir. Ötən 2 ilə nəzər yetirdikdə bu sahədə nələri qeyd etmək istərdiniz?

- Bildiyiniz kimi, ölkə Prezidenti möhtərəm İlham Əliyevin müvafiq sərəncamına əsasən sahibkarlıq fəa-

liyyətinin inkişafı üçün böyük əhəmiyyət kəsb edən “bir pəncərə” sisteminin reallaşdırılması Vergilər Nazirliyinə həvalə edilmişdir.

Dövlət qeydiyyatının “bir pəncərə” prinsipi ilə həyata keçirilməsi elektron hökumətin əsas elementləri sırasına daxildir. Bu prinsipin tətbiqi ilə sahibkarlıq subyektlərinin qeydiyyatı zamanı çoxsaylı və uzunmüddətli inzibati prosedurlar tamamilə aradan qaldırılmışdır. İndi bizneslə məşğul olmaq istəyən hər kəs 3 günə qeydiyyata alınır və fəaliyyətə başlayır. Dünyada ən müterəqqi praktikalardan olan “bir pəncərə” sistemi həm bizneslə məşğul olmaq istəyən vətəndaşlar, həm də qeydiyyat prosesini həyata keçirən dövlət strukturları üçün çox səmərəlidir.

Bütün bunlar dövlət başçısının ölkədə sahibkarlığın inkişafına böyük önəm verdiyinin bariz nümunəsidir. 2007-ci il dekabrın 29-da “bir pəncərə” sisteminin açılış mərasimində iştirak edən cənab Prezident bu sistemi yenilik, müasirlik, gələcəyə doğru böyük addım kimi qiymətləndirmişdir. Ölkə başçısı əminliyini bildirmişdir ki, dövlət qeydiyyatı sahəsində həm şəffaflıq təmin olunacaq, həm də sahibkarlıqla məşğul olmaq istəyənlər üçün daha münbit şərait yaradılacaq, bu sistemin işə düşməsindən sonra Azərbaycanda bütövlükdə iqtisadi inkişaf daha da yüksək sürətlə davam etdiriləcəkdir.

Qeyd olunanlar bir daha bu sahədə müşahidə olunan iqtisadi aktivliklə öz təsdiqini tapmışdır. Təkcə 2008-ci ildə 44 mindən artıq sahibkarlıq subyekti, o cümlədən 6471 kommersiya hüquqi şəxsi vergi orqanlarında dövlət qeydiyyatına alınmışdır. Kommersiya hüquqi şəxslərin sayı 2007-ci ilin müvafiq dövrünə nisbətən 30% artmışdır.

Dövlət başçısının bu sahədə tapşırıqlarını əsas tutaraq ötən 2 il ərzində biz bir sıra müterəqqi yeniliklərin tətbiqinə nail olmuşuq ki, bu

da beynəlxalq qurumlar tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Təsədüfi deyil ki, sahibkarlıq subyektlərinin “bir pəncərə” prinsipi ilə qeydiyyatı sistemi Dünya Bankı və Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası tərəfindən də müəssisələrin qeydiyyatı sahəsində ən uğurlu islahat hesab edilmişdir.

Hazırda biz qeydiyyat prosesini daha da sadələşdirmək niyyətindəyik. Düşünürəm ki, aparılan işlərin nəticəsi olaraq 2010-cu il ərzində Azərbaycanda fiziki şəxslərin elektron qeydiyyatının gerçəkləşməsi mümkün olacaq. Perspektivdə sahibkarların qeydiyyat idarəsinə gəlmədən elektron formada qeydiyyata alınması layihəsi üzərində iş gedir.

- Siz bir sıra beynəlxalq təşkilatların adlarını çəkdiniz. Ümumiyyətlə, Vergilər Nazirliyinin başqa ölkələrin vergi sistemləri ilə əlaqələri hansı səviyyədədir? Hansı beynəlxalq təşkilatların üzvüyük?

- Azərbaycanın vergi sisteminin ötən 10 ildə əldə etdiyi uğurlardan biri də beynəlxalq vergi sistemində inteqrasiyasıdır. Digər ölkələrin vergi orqanları ilə ikitərəfli və çoxtərəfli əsaslarda qurulan əməkdaşlıq, vergi sahəsində fəaliyyət göstərən nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarla hərtərəfli işgüzar əlaqələr Azərbaycanın beynəlxalq inteqrasiya siyasətinə uyğun həyata keçirilmişdir. Azərbaycan 2002-ci ildən Avropadaxili Vergi Administrasiyaları Təşkilatının tamhüquqlu üzvüdür, həmçinin MDB vergi orqanları rəhbərlərinin Koordinasiya Şurasının işində fəal iştirak edir. Xüsusi olaraq qeyd etmək istərdim ki, 2003 və 2008-ci illərdə bu qurumun toplantıları Bakıda yüksək səviyyədə keçirilmişdir. Məhz bu əlaqələr nəticəsində Azərbaycanda aparılan vergi islahatları Beynəlxalq Valyuta Fondu, Dünya Bankı, Avropa İttifaqı, eləcə də Azərbaycandakı vergi islahatları ilə əyani tanış olan



Avtomatlaşdırılmış Vergi İnformasiya Sisteminin təqdimat mərasimi (17.03.2006)

bir çox ölkələrin vergi administrasiyaları tərəfindən dəstəklənmişdir.

Milli vergi sisteminin əldə etdiyi nailiyyətlər və həyata keçirilən müntəzəm layihələr, eyni zamanda, bu uğurların daha fəal şəkildə təbliğ edilməsi və digər ölkələrin vergi orqanları ilə əməkdaşlığının genişləndirilməsi artıq həmin ölkələrin vergi orqanlarının marağını Azərbaycanla əlb etməkdədir.

Ötən dövr ərzində xarici dövlətlərin vergi orqanları ilə qurulmuş əməkdaşlığın hüquqi bazası da genişləndirilmiş, Fransa, Çexiya və Estoniyanın vergi administrasiyaları ilə əməkdaşlığa dair memorandumlar imzalanmışdır. Hazırda Böyük Britaniya, İrlandiya, Litva, Latviya və Macarıstanın vergi orqanları ilə analoji sənədin imzalanması üçün müvafiq işlər həyata keçirilir.

Aparılmış işlər nəticəsində artıq 39 dövlətlə "Gəlirlərə və əmlakla görə vergilərə münasibətdə iqlat vergitutmanın aradan qaldırılması və vergidən yayınmanın qarşısının alınması" haqqında sazişlər imzalanmışdır. 15-dən artıq ölkə ilə analoji sazişlər imzalanmağa hazırdır və ya saziş layihələrinin razılaşdırılması üzrə danışıqlar aparılır.

- Bu ilin əvvəllərində Vergilər Nazirliyində struktur dəyişiklikləri həyata keçirilib. Yeni struktur dəyişiklikləri, xüsusən də yeni idarələrin yaradılması hansı keyfiyyət dəyişikliklərinə imkan verəcək?

- İlk növbədə qeyd edim ki, iqtisadi inkişafın və müasir dövrün tələblərindən irəli gələn vəzifələr vergi nəzarətinin bütün formalarının təkmilləşdirilməsini, inzibətçilik tədbirlərinin koordinasiyasında yeni yanaşma metodlarının və müasir idarəetmə prinsiplərinin tətbiqini zəruri edir. Bu zərurətlə əlaqədar vergi islahatlarının davam etdirilməsi və səmərəliliyinin daha da yüksəldilməsi ilə bağlı kompleks tədbirlər həyata keçirilməkdədir. Cari ilin yanvar ayında aparılan struktur islahatları nəticəsində vergi inzibətçiliyinin funksional imkanlarının təkmilləşdirilərək mərkəzləşdirilməsinə, idarəetmədə çevik və səmərəli metodların tətbiq olunmasına, vergi ödəyicilərinə xidmət səviyyəsinin yüksəldilməsinə və əhatə dairəsinin daha da genişləndirilməsinə nail olunmuşdur. Struktur dəyişiklikləri ilə Vergilər Nazirliyi yanında Vergi Auditi Departamentinin nəzdində

büdcə daxilolmaları üzrə proqnozların vaxtında və tam şəkildə icrasının təmin edilməsində mühüm rol oynayacaq idarə - Bakı Şəhər Vergilər Departamentinin 1, 2 və 3 saylı filialları ləğv edilərək, onların bazasında Vergi Borclarının Məcburi Alınması İdarəsi, Bəyannamələrin Qəbulu və İşlənməsi İdarəsi, Vergi Ödəyicilərinə Xidmət İdarəsi yaradılmışdır.

Sonda qeyd etmək istərdim ki, bütövlükdə əldə olunan nailiyyətlər yeni inkişaf strategiyasının həyata keçirilməsi üçün səmərəli baza yaratmışdır. Bu bazanın əsasında vergi qanunvericiliyinin daha da təkmilləşdirilməsi, vergi inzibətçiliyinin səmərəliliyinin artırılması, vergi nəzarətinin gücləndirilməsi və vergi hüquq-pozmaları ilə mübarizə qarşımızda duran başlıca vəzifələrdəndir.

Dövlət vergi orqanları bu sahədə islahatları və kompleks tədbirləri xalqımızın Ümummilli lideri Heydər Əliyev tərəfindən əsası qoyulan və ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyevin rəhbərliyi altında davam etdirilən iqtisadi inkişaf strategiyasına uyğun olaraq həyata keçirmək əzmindədirlər.

"Milli Məclis" jurnalı

“Valideyn üçün dünyada, həyatda pis uşaq yoxdur. Uşaq gözəldir. Azərbaycanın Prezidenti kimi mənim üçün də respublikamızda hər bir uşaq gözəldir. Mən Azərbaycanda uşaqların hər birini gözəl, hər birini istedadlı hesab edirəm. Azərbaycanın hər bir uşağını öz doğma övladım hesab edirəm”.

Heydər Əliyev



1 iyun - Uşaqların Beynəlxalq Müdafiəsi Günü





Ziyad Səmədzadə - 70

Hörmətli Ziyad müəllim!

Sizi - Milli Məclisin deputatını, tanınmış iqtisadçı alimi, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvünü anadan olmağınızın 70 illiyi münasibəti ilə səmimi qəlbdən təbrik edirəm!

Siz Azərbaycan Dövlət Universitetinin İqtisadiyyat fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirdikdən sonra elmə olan həvəsiniz sayəsində 1962-1965-ci illərdə SSRİ Elmlər Akademiyasının İqtisadiyyat İnstitutunun aspiranturasında təhsil almış və namizədlik dissertasiyası müfadiə edərək iqtisad elmləri namizədi alimlik dərəcəsi almısınız. Siz hələ 31 yaşında ikən doktorluq dissertasiyasını müdafiə etmiş, işgüzarlığınız və bacarığınız sayəsində Azərbaycan EA-nın İqtisadiyyat İnstitutunda kiçik elmi işçi vəzifəsindən Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun elmi işlər üzrə prorektoru vəzifəsindədək yüksəlmisiniz. Siz müxtəlif vaxtlarda Azərbaycan KP MK-nın İqtisadiyyat şöbəsinin müdiri, Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin İqtisadiyyat məsələləri daimi komissiyasının sədri, Ali Sovet sədrinin birinci müavini, Dövlət Plan Komitəsinin sədri, Azərbaycan Respublikası Baş nazirinin birinci müavini vəzifələrində çalışmış, Avropa Birliyi Komissiyasının ölkəmizə texniki yardımı üzrə Azərbaycanın milli koordinatoru olmusunuz. Ali Sovetin sizin sədrliyinizlə 1991-ci il oktyabrın 18-də keçirilən iclasında ölkəmizin müstəqilliyi haqqında Konstitusiya aktı qəbul edilmişdir.





Siz həm də Beynəlxalq Menecment Akademiyasının, Beynəlxalq Şərq Neft Akademiyasının akademiki, Azərbaycan İqtisadçılar İttifaqının sədri, Beynəlxalq İqtisadçılar İttifaqının vitse-prezidentisiniz. Sizin 500-dən çox elmi əsər və məqalələriniz elmi ictimaiyyət tərəfindən yüksək dəyərləndirilmişdir. Sizin yetişdirdiyiniz iqtisadçı alimlər bu gün Azərbaycan elminin inkişafında yaxından iştirak edirlər. Siz 1999-cu ildən iqtisadiyyat elminin yeniliklərini və ölkəmizin iqtisadi nailiyyətlərini təbliğ edən “İqtisadiyyat” qəzetinin təsisçisi və baş redaktorusunuz.

Sizin “Böyük yolun mərhələləri” (Azərbaycan iqtisadiyyatı yarım əsrdə, onun reallıqları və perspektivləri) adlı fundamental əsəriniz Azərbaycan xalqının Ümummilli lideri Heydər Əliyevin nurlu xatirəsinə həsr edilmişdir.

Dünya ölkələrinin iqtisadi inkişaf təcrübəsindən bəhs edən “Dünya iqtisadiyyatı: Çin iqtisadi möcüzəsi” adlı kitabınız elmi ictimaiyyətin geniş marağına səbəb olmuşdur.

Hörmətli Ziyad müəllim!

Siz iqtisadçı alim, fəal ictimai xadim kimi xalqın hörmətini qazanmışınız. Həç də təsadüfi deyildir ki, siz Azərbaycan Respublikası Ali Sovetinin X-XII çağırışlar deputatı olmuş, bu gün müstəqil Azərbaycanın III çağırış Milli Məclisinin deputatı, İqtisadi siyasət Komitəsinin sədri kimi təqdirəlayiq fəaliyyət göstərir, qanun yaradıcılığı işinə öz layiqli töhfələrinizi verirsiniz. Siz həm də Azərbaycan-Sloveniya parlamentlərarası əlaqələr üzrə işçi qrupunun rəhbəri, Belarus, Çin, İspaniya, Portuqaliya, Suriya ilə əlaqələr üzrə qrupların üzvü kimi Milli Məclisin beynəlxalq münasibətlərinin inkişafında yaxından iştirak edirsiniz. İnanıram ki, bundan sonra da ölkə iqtisadiyyatının inkişafı, dövlətçiliyimizin möhkəmləndirilməsi naminə zəngin iş təcrübənizi və səylərinizi əsirgəməyəcəksiniz.

Hörmətli Ziyad müəllim!

Siz həm də el-obada böyük hörmət qazanmış, ləyaqətli övladlar yetirmiş gözəl ailə başçısısınız. Təsadüfi deyil ki, böyük qızınız Aygün Səmədzadə tanınmış bəstəkarlarımızdandır.

Sizi 70 illik yubileyiniz münasibəti ilə bir daha ürəkdən təbrik edir, yaşıңызın bu müdrik çağında sizə uzun ömür, can sağlığı arzulayır, çoxşaxəli fəaliyyətinizdə yeni-yeni uğurlar diləyirəm!

Hörmətlə,

Oqtay ƏSƏDOV

Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri

Bakı şəhəri, 25 iyun 2010-cu il.



Hörmətli Ziyad müəllim.

Azərbaycan cəmiyyəti Sizi ziyalı elitanın görkəmli nümayəndəsi olaraq xalqımızın rifahı naminə fədakarcasına çalışan, əməyini və biliyini bu yola təmənnəsiz sərf etməkdən zövq alan bir insan və respublikanın müxtəlif tarixi dövrlərində özünəməxsus rolu olan ictimai-siyasi xadim kimi tanıyır.

Uzun müddət parlamentdə millət vəkili və komitə sədri kimi göstərdiyiniz fəaliyyət iqtisadiyyat sahəsindəki qanunvericilik bazasının formalaşması və müasir tələblərə uyğunlaşdırılması baxımından çox dəyərlidir.

Bütün bunlara görə və eyni zamanda, öz sadəliyi və alicənablığı ilə seçilən bir insan kimi Sizinlə Ulu öndər Heydər Əliyev ideyalarının bərqərar olması uğrunda çiyin-çiyinə çalışmaqdan məmnun olduğumu bildirirəm.

Bahar Muradova

Milli Məclis Sədrinin müavini

Akademik Ziyad Səmədzadə dostum, həmkarım və intellektinə qibtə etdiyim insanlardandır. Uzun illər siyasi arenada aktiv fəaliyyət göstərən Ziyad müəllim çox ünsiyyətçi, qəlbi geniş və dostluqda sədaqətli.

Milli Məclisin iclaslarında Ziyad müəllimlə eyni masa arxasında əyləşəndən onu daha yaxından tanımağa başladım. Cəsarətlə deyə bilərəm ki, xalqımızın yetişdirdiyi görkəmli şəxsiyyətlər sırasında xüsusi yer tutan akademik Ziyad Səmədzadə həm insan, həm deputat, həm də ən nəcib xüsusiyyətlərə malik dost kimi əvəzəlməzdir. Hörmətli akademikimizlə olan dostluq münasibətlərimlə fəxr edirəm.

Abel Məhərrəmov

Milli Məclisin deputatı, BDU-nun rektoru

Əziz və hörmətli Ziyad müəllim.

Yarım əsrə yaxındır ki, Siz istedadınızı, bilik və bacarığınızı xalqa və cəmiyyətə xidmətə həsr etmisiniz. Azərbaycanın iqtisad elminə yeni nəfəs gətirən tədqiqatlarınızla Siz elmin ən yüksək zirvələrini fəth etmisiniz.

Siz elm aləmində olduğu kimi ictimai-siyasi fəaliyyət sahəsində də əldə etdiyiniz nailiyyətlərlə fəxr edə bilərsiniz. Uzun illərdən bəri müxtəlif dövlət vəzifələrində uğurla çalışaraq, Azərbaycan iqtisadiyyatının inkişafına dəyərli töhfələr vermişsiniz. Bu gün Siz Milli Məclisin İqtisadi siyasət komitəsinin sədri kimi dövlətimizin qanunvericilik bazasının inkişafına və möhkəmləndirilməsinə səriştəli kömək göstərirsiniz.

Hörmətli Ziyad müəllim. 70 yaş ömrün nura qarq olan çağı, müdriklik zirvələrindən biridir. Mən bu yüksək zirvədə Sizə xalqımızın xoşbəxt gələcəyi naminə fəaliyyətinizdə daha böyük uğurlar, uzun ömür, möhkəm can sağlığı arzulayıram.

Səfa Mirzəyev

Milli Məclis Aparatının rəhbəri

Ölkəmizin iqtisadiyyat elminə böyük şərəf və şöhrət gətirən, müstəqil respublikamızın neft strategiyasını dünyada tanıdan, iqtisadiyyat elmində öz dəst-xətilə seçilən və ölkə iqtisadiyyatının möhkəmləndirilməsində misilsiz xidmətləri olan akademik Ziyad Səmədzadə bundan sonra da Azərbaycan Respublikasının dinamik inkişafına özünün sanballı töhfələrini verəcək, ölkəmizin ictimai-siyasi həyatında tükənməz enerjisini, bilik və bacarığını əsirgəmədən ona xas olan böyük təşəbbüskarlıqla çalışacaqdır.

Eldar İbrahimov

Milli Məclisin deputatı



Akademik Ziyad Səmədzadə uzunillik elmi və praktiki fəaliyyəti, yorulmaz zəhməti, dərin savadı, geniş intellekti sayəsində bu gün vətəninə və onun sərhədlərindən çox-çox uzaqlarda böyük alim, nüfuzlu şəxsiyyət, geniş dünyagörüşlü insan kimi tanınır.

Ziyad müəllim elə sayılıb-seçilənlərdəndir ki, o, ən yüksək insani keyfiyyətlər zirvəsini fəth etmişdir. Ziyad müəllimi yalnız elmi, təşkilatçılıq, idarəçilik fəaliyyəti ilə xarakterizə etsək, onun bir şəxsiyyət kimi portreti natamam olardı. O, sözün əsl mənasında hərtərəfli insandır. Tariximizə, ədəbiyyatımıza, musiqimizə, incəsənətimizə olan xüsusi həvəsi və marağı Ziyad müəllimi fərqləndirən keyfiyyətlərdəndir. Onun tarda ifasını dinləyəndə duyğulanmaya bilmirsən.

Akademik Ziyad Səmədzadənin 70 illik ömrünün hər ili mənalı fəaliyyəti ilə fərqlənir, yadda qalır. Ziyad müəllimə möhkəm can sağlığı, diləklərini, ideyalarını, planlarını həyata keçirməyə yetəcək qədər uzun ömür arzulayıram.

Elmira Süleymanova

Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili (Ombudsman)

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, iqtisad elmləri doktoru, professor Ziyad Əliabbas oğlu Səmədzadə görkəmli iqtisadçı alimlərdən biridir. Respublika iqtisadiyyat elminin bir sıra aparıcı istiqamətlərinin formalaşması, qurulması və inkişafı real həyatdan uzaq bəhrəsiz diskussiyaları qəbul etməyən akademik Ziyad Səmədzadənin adı ilə bağlıdır.

Lionid İvanoviç Abalkin

Beynəlxalq İqtisadçılar İttifaqının vitse-prezidenti, Rusiya Elmlər Akademiyasının akademiki

Ziyad Səmədzadənin şəxsində görkəmli alim-tədqiqatçı və tanınmış ictimai-siyasi xadim keyfiyyətləri ahəngdar şəkildə qovuşub. Onun Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü kimi ölkəmizdə iqtisadiyyat elminin inkişafında və müasir iqtisadi təfəkkürün formalaşmasında xidmətləri hamılıqla etiraf olunur və yüksək qiymətləndirilir. Eyni zamanda, görkəmli alimin tədqiqatları Azərbaycanın hüduqlarından kənarda da diqqəti cəlb edir, hörmətlə qarşılanır.

Ziyad Səmədzadə həm ictimai xadim və millət vəkili kimi, həm də alim-tədqiqatçı kimi fəaliyyətində xüsusi bacarıq və fəallıq nümayiş etdirməsi ilə də seçilir. Eyni zamanda, Milli Məclisin İqtisadi siyasət komitəsinin sədri, "İqtisadiyyat" qəzetinin baş redaktoru vəzifələrini yorulmadan, layiqincə yerinə yetirir.

Ziyad Səmədzadəni əlamətdar yubileyi münasibətilə səmimi qəlbdən təbrik edir, ona can sağlığı, uzun ömür, elmi işlərində və ictimai-siyasi fəaliyyətində yeni-yeni nailiyyətlər arzulayıram.

Əli Əhmədov

Milli Məclisin deputatı, Yeni Azərbaycan Partiyasının sədr müavini

Ziyad müəllimlə tanışlığım o, Xalq Təsərrüfatı İnstitutunun prorektoru, mən isə həmin ali məktəbin tələbəsi olandan başlayıb. Ziyad müəllimin Azərbaycan iqtisadiyyat elminin inkişafında böyük xidmətləri var. O, bu gün bir çox insanlar üçün müəllimdir. Ziyad müəllimin həyatı, elmi fəaliyyəti böyük məktəbdir.

Çingiz Əsədullayev

Milli Məclisin deputatı, Azərbaycan Banklar Assosiasiyasının vitse-prezidenti



Təlatüm Quliyev - 60

Hörmətli Təlatüm müəllim!

Sizi anadan olmağınızın 60 illiyi münasibəti ilə ürəkdən təbrik edirəm! Sizə uzun ömür, möhkəm can sağlığı, mühüm dövlət qulluğu vəzifənizdə yeni-yeni uğurlar arzulayıram!

İnsan öz həyatının həm mərkəzi, həm də məqsədidir. Öz şəxsiyyətini inkişaf etdirmək, daxili potensialını gerçəkləşdirmək hər kəsin ali məqsədidir. Həyatda insanın ən böyük uğuru özünü tam ifadə etməsi, mənəvi gözəlliyini üzə çıxarmasıdır.

Sizin zəngin və mənalı həyat yolunuz seçdiyiniz amallara, kamil şəxsiyyət idealına sadıqlıq parلاق nümunəsidir. Hansı sahədə, hansı vəzifədə çalışmağınızdan asılı olmayaraq, Siz həmişə işinizə vicdanla yanaşmağınız, dürüstlüyünüz, paklığınız və digər yüksək keyfiyyətləriniz sayəsində başqalarına örnək olmusunuz. Siz öz həyatınız və fəaliyyətinizlə daim bu həqiqəti təsdiq etmişiniz və indi də təsdiq edirsiniz ki, insanın ömür yollarında göstərdiyi səylərin ən böyük bəhrəsi onun öz şəxsiyyətidir.

Deyirlər, hər insan bir aləmdir. Yaş üstünə yaş gəldikcə bu aləmin kamilliyi də artır, nuru da çoxalır. 60 yaş ömrün elə bir məqamıdır ki, bu yaşda insan keçdiyi yola nəzər salır, həyatda qazandığı uğurlara qiymət verir, eyni zamanda, gələcək planlarını götür-qoy edir, doğma Vətənin inkişafı üçün daha hansı işləri görə biləcəyini müəyyənləşdirir. Bu baxımdan Sizin fəxr edə biləcəyiniz nai-





liyyətlər də, bundan sonra həyata keçirməli olduğunuz işlər də çoxdur.

Siz iyirmi doqquz ildən artıqdır ki, öz taleyinizi Azərbaycan parlamenti ilə bağlamısınız. Burada İşlər İdarəsinin Məxfi-protokol şöbəsinin referenti vəzifəsindən Milli Məclis Aparatının Ümumi şöbəsinin müdiri vəzifəsinədək şərəfli bir yol keçmisiniz. Biliyiniz, təcrübəniz, yüksək peşəkarlığınız və təşkilatçılıq qabiliyyətiniz sayəsində öhdənizə düşən vəzifələri, tapşırılan işləri həmişə layiqincə yerinə yetirmisiniz. Alicənablığınız, səmimiyyətiniz, təvəzökarlığınız Sizi hamının - iş yoldaşlarınızın, dostlarınızın və yaxınlarınızın sevimlisinə çevirmişdir. Səriştəli rəhbərliyiniz altında Ümumi şöbə parlamentin və onun Aparatının ahəngdar fəaliyyətini tənzimləyən çevik qurum halına gəlmişdir.

İşçiyə qiymət verilməsi üçün əsas götürülən ən vacib meyarlardan biri onun peşəkarlıq səviyyəsi, digəri isə mənəvi keyfiyyətləridir. Bu iki məziyyəti öz mənliliyində birləşdirən şəxs çalışdığı kollektivdə həm bacarıqlı əməkdaş kimi, həm də zəngin daxili aləmi və mədəniyyəti olan insan kimi böyük nüfuz qazanır. Məmnunluq hissi ilə qeyd etmək istəyirəm ki, Siz bu sadalanan dəyərləri öz simanızda uğurla təcəssüm etdirirsiniz.

Sizin xidmətləriniz dövlətimizin rəhbərliyi tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Siz 3-cü dərəcəli “Vətənə xidmətə görə” ordeni ilə təltif edilmiş, ikinci dərəcə dövlət müşaviri ixtisas dərəcəsinə layiq görülmüsunüz.

Siz həm də gözəl ailə başçısı, mehriban həyat yoldaşı, qayğıkeş atasınız. Övladlarınızı Vətənimizə layiq insanlar kimi yetişdirmək üçün əlinizdən gələni əsirgəməmişiniz.

Azərbaycanın inkişafının indiki dövründə parlamentin üzərinə məsul vəzifələr düşür. Qarşıda duran işlərin vaxtında və keyfiyyətlə həyata keçirilməsi Milli Məclis Aparatının və onun Ümumi şöbəsinin səmərəli fəaliyyətindən çox asılıdır. Mən əminəm ki, Siz və Sizin rəhbərlik etdiyiniz şöbə indiyə qədər olduğu kimi, bundan sonra da tapşırılan işlərin hamısını yüksək peşəkarlıqla yerinə yetirmək üçün bütün bilik və bacarığınızı sərf edəcəkdir.

Hörmətli Təlatüm müəllim, Sizi şanlı yubileyiniz münasibəti ilə bir daha səmimi qəlbdən təbrik edirəm. Sizə xoşbəxtlik və səadət diləyirəm. Qoy həmişə üzünüz gülsün!

Hörmətlə,

Oqtay ƏSƏDOV

*Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sədri
Bakı şəhəri, 18 may 2010-cu il.*



**Tahirə
Bünyadova:**

*Ziya
mənim
taleyimdir*

Faşizm üzərində qələbə sovet xalqının mənəvi gücü, fəvqəladə iradəsi, böyük dözümlü ilə qazanıldı. Bu xalqların böyük birliyi idi: şimaldan cənuba, qərbdən şərqə bütün ölkə bir yumruq kimi birləşmişdi. Doğrudan da bəşər tarixi hələ belə mənəvi birlik görməmişdi. Ön cəbhədə döyüşçülərin qəhrəmanlıqlarını arxa cəbhədəki insanların fədakarlıqları tamamlayırdı. Arxa cəbhədə insanların bircə qayğısı vardı: “Hər şey qələbə üçün, hər şey cəbhə üçün!” Bu gün qələbədən 65 il keçsə də, bu fədakarlıqlar aktual və ibrətamizdir.

“Milli Məclis” jurnalı da 9 may Qələbə Günü ərəfəsində Tahirə Bünyadova ilə görüşüb müharibənin o qanlı-qadali illərində insanların qəhrəmanlıqlarına bir daha nəzər saldı. Tahirə xanım Bünyadova Böyük Vətən müharibəsi illərində Moskvada təhsil almış, paytaxtın bombardman edilməsinin, müdafiə olunmasının canlı şahidi olmuşdur. O, Böyük Vətən müharibəsinin və eyni zamanda, elmin böyük qəhrəmanı olan mərhum akademik Ziya Musa oğlu Bünyadovun həyat yoldaşıdır. Söhbət əsnasında Tahirə xanımdan Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Bünyadovun cəbhə xatirələri barədə də məlumat aldıq.



- Tahirə xanım, Ziya Bünyadovun ailəsi kimi sizin ailənizi də tale bir diyardan başqa diyara qovub. Gəncliyiniz və tələbəlik illəriniz II Dünya müharibəsinin qanlı-qadalı illərinə düşüb...

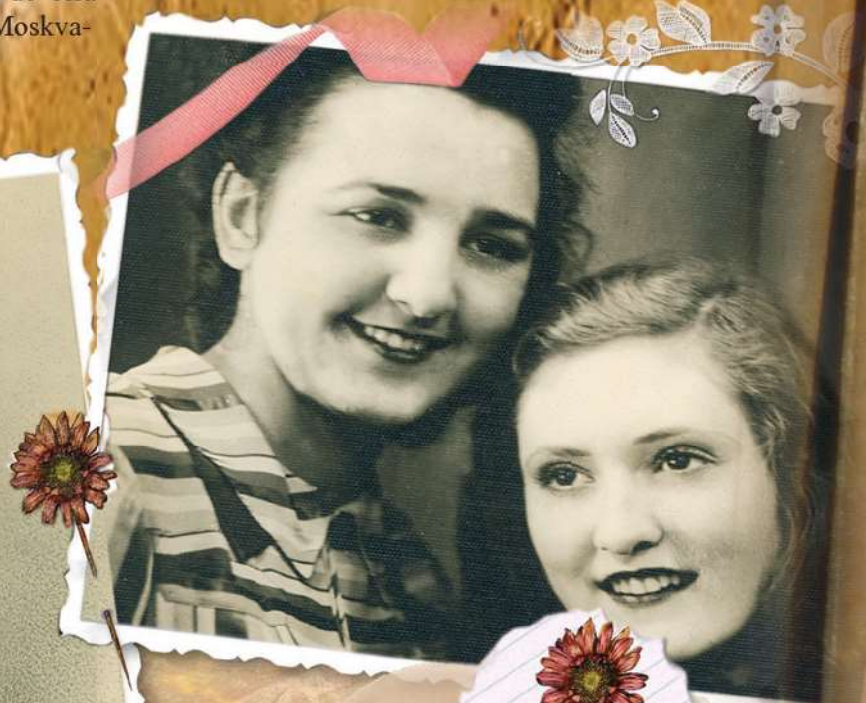
- Atam və anam azərbaycanlıdır. Mən isə Özbəkistanda doğulmuşam. Anam Yusif Vəzir Cəmənzəminlinin kiçik bacısıdır. 1905-ci ildə ermənilər Azərbaycanda azərbaycanlılara qarşı qırğınlar törəndə Ağdamda xəstələnmiş ana babam Məşədi Mirbaba yalnız üç aydan sonra - ara sakitləşib yollar açılarda Şuşaya çatdırılsa da, çox keçmədən dünyasını dəyişir. Anamın anası Seyid Əzizə Seyid Hüseyn qızı 6 uşaqla (böyük oğlu Əbülhəsən 21 yaşında gözlənilmədən vəfat etmişdi) tək qalır. Vəziyyətin ağırlığını görən gənc Yusif Vəzir Cəmənzəminli bu ailəni də götürüb Aşqabada, orada ərdə olan böyük bacısı Bəyimin yanına gedir. İllər ötür. Anam Azat Aşqabadda I dərəcəli gildiya

taciri Heydər Qurban oğluna əvə gedir. Atamla anam Daşkəndə gedib, ev alıb orada yaşayırlar. Atam çox varlı adam idi. Onun çoxlu evləri, mülkləri vardı. Sovet hökuməti yarandı bütünlükdə var-dövləti, evi, hətta səs hüququ da əlindən alınan atam belə vəziyyətə tab gətirə bilmir. Hətta dəhşətli aclıq illərində (1933-cü il) bizə ərzaq talonu da vermirdilər. Atam evin əşyalarını satıb un, çörək alırdı. Hər şey tükənəndən sonra 1933-cü il sentyabrın 9-da atam aclığa, dərddə, qüssəyə dözməyərək dünyasını dəyişdi. Anam yeddi uşaqla tək qaldı. Amma o, çox zəhmətkeş qadın idi. Bizi böyütmək, oxutmaq üçün hər şeyə əl atırdı: alver edir, başqalarına pulla paltar yuyurdu.

Böyük qardaşım Əkbər Moskva-da yaşayırdı və orada oxuyurdu. Anam böyük çətinliklərlə də olsa bizi bir-bir Moskva-

ya oxumağa göndərirdi. Hamımız orada ali təhsil almışdıq.

Mən orta məktəbə on yaşında getmişəm, çünki kulak uşaqlarına təhsil almaq qadağan olunmuşdu. Yalnız 1935-ci ildə Stalin konstitusiyası çıxandan sonra məni tatar məktəbinə göndərdilər. Məktəbdə çox fəal olmuşam. Böyük Vətən müharibəsi illərində isə məktəbli həmyaşıdlarımla birlikdə qələbə gününü yaxınlaşdırmaq üçün səylə çalışırıq. O zaman Daşkənd böyük hərbi hospitalı xatırladırdı. Mən pioner baş dəstə rəhbəri, məktəbin hərbi rəhbəri idim. Yayda pioner düşərgələrində işləməyə gedir, tibb bacısı kursunu qurtardıqdan sonra təxliyə hospitalında növbətçilik edirdim. Biz ağır





yaralılara, köməyə möhtac olan əsgərlərə qulluq edir, onların dilindən məktublar yazırdıq. Hər evdən kimsə cəbhəyə getdiyi üçün (bacım Səyyarə də cəbhədə idi) biz hamımız bir ailə kimi idik: yaşından asılı olmayaraq, hamı bir monolit qüvvə kimi bütün gücünü bir məqsədə - işğalçı faşist qüvvələrini məhv etməyə, vətəni onların tapdağından qurtarmağa yönəlmişdi.

1943-cü ildə orta məktəbi bitir

dan bizi təqətdən salmışdı.

Bir müddət sonra bizi Alekseyevsk şəhərində yerləşən ikimər-təbəli, yöndəmsiz bir baraka köçürdülər. Sonrakı tələbəlik, elə aspirantlıq illərimiz də burada keçdi.

Ərzaq məhsullarının yığılması, alaq otlarının vurulması, ziyanvericilərlə mübarizə və digər işlərdə iştirak etmək üçün tez-tez bizi Moskva-terafı bağ - bostanlara göndərirdi-

idi, yoxsa tale yazısı?

- Məncə, tale yazısı. Çünki elə bil tale bizi bir-birimizə tərəf qovurdu. Dönüb Ziya ilə keçirdiyim həyat yoluna baxanda tanışlığımıza, bizi bir-birimizə cəlbədlənən ömür tellərimizə indi də təəccüb edirəm. Şuşa ilə Aşqabad, Daşkəndlə Moskvadan, Göyçay, Astara və Bakıdan Ziya ilə məni bir-birimizə doğru gətirən ancaq tale yazısı ola bilərdi.

1946-cı ildə IV kursda oxuyurdum. Daşkənd-



rəndə 20 yaşımdı, fəal və əlaçı olmağımı nəzərə alıb məni Özbəkistanın göndərişi ilə Moskvaya Şərqşünaslıq İnstitutuna oxumağa göndərdilər. Moskvaya gəldim: əynimdə sırtlıq, ayaqlarımda keçə çəkmələr, başımda yaylıq. Qəbul imtahanlarını müvəffəqiyyətlə verib Nəriman Nərimanov adına Şərqşünaslıq İnstitutunun tələbəsi oldum. Mənə yataqxanada yer verdilər.

1943-cü ildə yataqxanamız bombalananda bizi Poveletsk vağzalına tərəfdə olan boş kilsədə yerləşdirdilər. Böyük və soyuq kilsə zalında elə döşəmənin üstündə yatırdıq. Oğlanlardan bizi boş butulkalardan çəkilmiş "demarkasiya xətti" ayırırdı: bacı-qardaş kimi idik. Çox böyük əziyyətlər çəkirdik. Aclıq da bir yan-

lər. Sonra isə Leninqrada ətrafında oduncaq tədarükü üçün meşə qırmağa gedirdik. Biz bütün günü var gücümüzlə işləyir, axşamlar isə ac, susuz "evə" - yaxın kəndlərdəki komalara qayırdırdıq. Aclıq o dərəcəyə çatmışdı ki, bağlardan oğurluq etməyə məcbur olurduq. Burada mən əvvəlcə malyariya, sonra isə revmatizm xəstəliyinə tutuldum.

Nəhayət, gözlənilən an gəlib çatdı. 1945-ci ilin 9 may günü indi də gözümün önündədir. Levitan radiodan faşist Almaniyasının təslim olduğunu - qələbəni elan edəndə insanlar kimi Qızıl meydana axışdı. Bir-birini tanımayan insanlar belə qucaqlaşır, öpüşür, qələbə münasibətilə bir-birini təbrik edirdilər. Şəhər atəş-fəşanlıq qorqu almışdı...

- Tahirə xanım, Ziya müəllimlə necə tanış oldunuz? Bu bir təsadüf

dən - yay tətildən yenidən qayıdıb hamı ilə birlikdə instituta gedirdim. Qapının ağzında hərbi libasda ucaboş, arıq bir oğlan dayanmışdı. Diqqətimi sinəsindəki Sovet İttifaqı Qəhrəmanının Qızıl ulduzu çəkdi. Bildim ki, bu oğlan haqqında danışılan azərbaycanlı, Sovet İttifaqı Qəhrəmanı Ziya Bünyadovdur. İnstitutumuza təzə gələn bu tələbə də mənə baxırdı. Yanından sakitcə ötüb keçdim. Sonra o, tez-tez qarşımda peyda olmağa başladı. Ciddi, qaraqabaq görkəmi vardı. Bəzən instituta gedəndə dinməzsöyləməz qarşıma çıxırdı. Tünd qaraları altından məni alovlu-alovlu süzürdü. Onun bu qəribə hərəkətləri məni qorxutsa da, özümü o yerə qoy-murdum: sakitcə yanından keçirdim.



Bu qərribə oğlan barədə o zaman yanıma gələn anama da danışanda onun məsləhəti belə olmuşdu:

- Qızım, ehtiyatlı ol! Birdən xuliqan-zad olar. Sən ona salam ver.

Anamın məsləhətinə əməl etdim. Ziya növbəti dəfə yolumu kəsəndə ona salam verdim. Gözləmədiyi münasibətdən o, özünü itirdi, donub qaldı. Bununla da mənim mikrodrmam öz həllini tapdı.

Sonralar mənə məlum oldu ki, Ziya sən demə mənimlə danışmağa cürət etmirmiş?!

İnstitutda hamı Ziya ilə fəxr edirdi. Axı hər institutda qəhrəman tələbə olmurdu. Mehriban, qayğıkeş, həmişə köməyə hazır olan Ziya uşaqları elə ilk gündən özünə valeh etmişdi. İnstitutun qızları bu mavi gözlü, yaraşıqlı

fikirləşim, anamla məsləhətləşim” - dedim. Anam da əvvəlcə razılıq vermədi. Bacım Xavəri Moskvaya yanıma oğlana baxmaq adı ilə göndərsə də, ona məni evi-eşiyi olmayan, kasıb oğlana ərə getmək fikrindən daşındırmaq tapşırığı vermişdi. Amma Ziya ilə tanışlıqdan dərhal sonra Xavər fikrini dəyişdi, anama teleqram vurdu ki, oğlan çox yaxşı insandır.

1947-ci ilin mayında Ziya ilə rəsmi nikah bağladım. VVAQ-dan çıxanda nə mənim, nə də Ziyanın cibində pul yox idi. Əl-ələ verib yataqxanaya qədər olan bir neçə kilometrlik yolu piyada getdik. Yataqxanada yaxın dostlarımızın əhatəsində toyumuzu etdik. Rəfiqələrim Valya və Nastya 24 sayılı otağı gənc ailə üçün boşaltmışdılar. Beləliklə, bizim - I kurs tələbəsi Ziya Bünyadov və IV kurs tələbəsi olan mənim ailə həyatımız başladı.

- Hələ tələbəlik illərində biz ondan müharibə haqqında xatirələrini danışmağı xahiş edəndə boyun qaçırırdı:

- Olan olub, keçən keçib - deyirdi.

Bir dəfə Ziya axır ki, yola gəldi:

- Yaxşı, danış deyirsiniz, danışım da, - dedi. O, lap əvvəldən başladı:

- Uşaqlıqdan özümü döyüşçü hesab eləmişəm. Hər şeydə hərbi atama oxşamağa çalışmışam. O vaxt bütün respublikada olduğu kimi bizim Göyçayda da (ailəsi artıq doğulduğu Astaradan Göyçaya köçmüşdü - “M.M”) məktəblilər mütəmadi olaraq hərbi-idman oyunlarında iştirak edirdilər...

Məktəbi bitirəndən sonra



oğlana “göz verib, işıq vermirdilər”...

Mənə isə Ziyanın qorxusundan heç kim yaxın düşə bilmirdi. Müharibədən sonra institutumuzda tez-tez təşkil olunan rəqs axşamlarında oğlanlar mənə yaxın gəlmirdilər. Əgər kimsə məni rəqsə çağırmağa cürət etsə idi, Ziyanın qəzəbinə tuş gəlirdi.

Ziya mənə evlilik təklif edəndə isə dərhal cavab vermədim: “ Qoy

Lakin təhsilimiz arasındakı bu fərq tezliklə azaldı. Ziya bir ilin əvəzinə iki ilin imtahanlarını verdi. O, çox istedadlı, müəllimlərin sevimli tələbəsi idi. Həm də MDU-nun coğrafiya fakültəsində qiyabi təhsil alırdı. Bu da ona sonrakı fəaliyyətində çox kömək etdi.

- **Tahirə xanım, Ziya Bünyadov heç cəbhə xatirələrini danışdı?**

“Gənclər aviasiyaya!” çağırışına qoşularaq Bakıya təyyarəçilik məktəbinə yollandım. Amma ayağımdakı o qədər də böyük olmayan anadangəlmə şişə görə tibbi komissiyadan keçə bilmədim. Ona görə də Bakı piyadalar məktəbinə yollandım... 1941-ci ilin mayında hərbi məktəbi bitirən kimi məni birbaşa xidməti yerimə - Bessarabiyada Dnestr çayı sahilindəki Benderi adlı kiçik şəhərə göndərdilər...

Davanın birinci gününü çox dəqiq-



liklə xatırlayıram. Aydın, təmiz, sərin bir bazar səhəri idi...Həyatımda ilk döyüşə müharibə başlandıktan sonra bir saat sonra girdim. Dar səngərə sığınmış başımız üzərindən uçan ağır bombardmançıların uğultusuna qulaq asırdım... Bu zaman göydəki təyyarələrdən üçü ayrılıb bizim səngərlərin üstünə şığıdı və ilk partlayışlar başladı. Gündüz sanki gecəyə döndü. Ətrafda göz-gözü görmürdü. Qulaqbataıcı gurultular - hər yan toz, duman. Toz bir azca yatandan sonra həyatımda ilk dəfə ölümle görüşdüm, qan iyini duydum. Çox mürekkəb, dəhşətli hisslər idi: yoldaşlarımla hərəsi bir tərəfdə yaralanmışdı. Ölənlər də vardı. Qısa xidmət müddətində dostlaşdığım əsgər də artıq nəfəs almırdı (Tahirə xanım fikrə dalır - "M.M").

Ziya həmişə deyirdi: "Cəbhədə hər bir addım igidlikdir. Tələm-tələsik qazılmış səngərdə düşmənin artilleriya atəşinin sonunu gözləmək özü də igidlikdir". Ziyanın cəbhə

həyatı uzun hekayədir. Onun danışdıqlarını "Ziya mənim taleyimdir" kitabında ətraflı yazmışam.

(Tahirə xanım susur. Bir qədər keçəndən sonra əlavə edir - "M.M").

- O həmişə zarafatla deyirdi ki, hər oğlanın işi deyil ki, cərimə batalyonunda ola-ola ona Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı versinlər.

Müharibə illərində cərimə batalyonlarında olan yalnız iki döyüşçü Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı alıb. Onlardan biri də Ziya idi.

- Ziya Bünyadov cərimə batalyonuna niyə düşmüşdü?

- Ziyanı növbəti kəşfiyyatlardan birinə göndərirlər. O, zaman ordumuz hücumu keçib düşməni geri oturdur. Döyüşdən sonra komandanlıq kəşfiyyatçıların lüzumsuz yerə düşməni arxasına niyə göndərildiyini soruşanda Ziyanın komandiri hər şeyi kəşfiyyatçıların boynuna atır. Ziya etiraz edir: "Necə yəni bizi sən göndərmədin?" - deyir. Komandir

isə üzə durur ki: "Yox, özünüz getmisiniz".

Ziya elə cərgədə ikən tapançasını çıxarıb komandirin çiyindən atır.

O vaxt Ziyanı "Qızıl Ulduz" medalına təqdim etmişdilər. Həm də onun cəbhədəki qəhrəmanlıqları dillərdə gəzirdi. Qəzetlərdə tez-tez onun haqqında yazırdılar. Ona görə də hay-küy qaldırmadılar, medaldan məhrum etdilər, vəzifəsini isə aşağı saldılar. Beləliklə, 1945-ci ilin yanvarında Ziyanı 123-cü əlahiddə (cərimə) rotasının komandiri təyin edib qarşısına olduqca çətin xüsusi tapşırıq qoyurlar: düşmənin üçqat müdafiə xəttini yarıb Pilsa çayı üzərindəki 80 metrlik minalanmış körpünü almanlara partlatmağa imkan verməyərək ələ keçirmək və 89-cu qvardiya diviziyasının əsas qüvvələri körpünü keçənədək əməliyyat meydanını nəzarətdə saxlamaq. Qarşıdakı Visla-Oder (14 yanvar-7 fevral 1945-ci il) əməliyyatının gedişatı məhz bu tapşırıqdan



Azərbaycan Elmlər Akademiyasının Rəyasət Heyəti (1995-ci il)

Soldan sağa (oturublar): N. A. Quliyev, Z. M. Bunyadov, E.Y. Salayev, M. T. Abasov, U. K. Ələkbərov

(dayanıblar): F. Q. Maqsudov, A. A. Nadirov, Ə. Ə. Zərgərov, T. N. Şahtaxtinski, B. Ə. Nəbiyev, Ş. K. Tağıyev, A. A. Əlizadə

asılı idi. 14-15 yanvarda 123-cü cərimə rotası tapşırığı tam olaraq yerinə yetirir. Rotanın 670 nəfər döyüşçüsündən 47 nəfəri sağ qalır. Hamıya orden və medal, Ziyaya isə Sovet İttifaqı Qəhrəmanı adı verirlər. Ziya Berlinə kimi gedir. Mühəribədən sonra onu Berlinin Pankovo rayonunun komendant köməkçisi təyin edirlər.

- Ziya Bünyadovun qarşısında əla hərbi karyera açılmışdı. Stabil xidməti yüksəlişi, yüksək təminatı yarım tələbə həyatına dəyişməsinin səbəbi nə idi?

- Ziya adı kimi çox nurlu, enerjili adam idi. Daim insanlara fayda verməyə can atırdı. Böyük vətənpərvər idi. Onu orduya gətirən də elə bu idi. Ziyanın gəncliyində düşmən əhatəsində olan ölkəmizi imperia-lıqlar yer üzündən silməyə hazır idi. Hamı vətənin müdafiəsinə can atırdı. Ziyanın da hərbi sənəti seçməsi o dövrün reallıqları ilə bağlı

idi. 1945-ci ildə isə vəziyyət dəyişmişdi. Düşmən məhv edilmiş, SSRİ qüdrətli dövlətə çevrilmişdi. Həm də Ziya savaştan yorulmuşdu, müharibədə çoxlu yaralar, iki dəfə də kontuziya almışdı. Bədəninə iki iri qəlpə var idi. Düzdür, onun birini 30 il sonra çıxartdılar. Vaxt keçdikcə kontuziya tutmaları da azaldı, sonralar isə tamam qeyb oldu.

Onu da deyim ki, Ziya Bibiheybət şeyxlərinin nəslindəndir. Özü bu haqda deyirdi ki, "ata tərəfdən 15 sülaləm şeyx olub və onların hər birinin adı məlumdur. Mənim əsil adım Ziyavuddindir". Onun bütün uluları alim, bilikli adamlar olub. Maraqlı da burasıdır ki, heç biri öz əcəli ilə ölməyib.

Ziyanın atası 7 dil bilirdi. Ərəbcə Quranı mükəmməl oxuyurdu. Musa Bünyadov oğluna hələ məktəb yaşlarından ərəb dilini və Quranı öyrətmişdi. Ziyanın şərqşünaslıq sahəsini seçməsi də elə buradan qaynaqlanır.

- Tahirə xanım, Ziya müəllim üçün Moskvada böyük imkanlar var idi...

- Bəli. Həqiqətən Ziya üçün Moskvada böyük imkanlar var idi. Onun müəllimi dünya şöhrətli şərqşünas, böyük alim Yevgeni Aleksandroviç Belyayev Ziyanın yorulmadan, inadla, əsl tədqiqatçı ehtirası ilə işləməsinə, yüksək bacarığını və istedadını hamıdan əvvəl görmüşdü. Ziya Belyayevin rəhbərliyi ilə diplom işini, namizədlik, sonra isə doktorluq işini böyük müvəffəqiyyətlə müdafiə etmişdi.

Mən institutu Ziyadan əvvəl bitirib iki il də tərcüməçilik kursunda oxuyandan sonra Ümumittifaq Tele-radio Komitəsinin "Türkiyəyə verilişlər" Baş redaksiyasına təyinat aldım. Bir aylıq sınaq müddətindən sonra redaktor və tərcüməçi işləməyə başladım. Yaxşı maaş alırdım. Yataqxanada qalsaq da, ev verəcəklərini vəd etmişdilər.

Ziya institutu bitirəndən sonra



ona xaricdə işləməyi təklif etdilər. Amma Ziya götür-qoy edəndən sonra aspiranturaya daxil oldu. 1954-cü ildə “İtalyan imperializmi Afrikada” mövzusunda dissertasiyasını müdafiə edəndən sonra ona həm Moskva-da, həm də Leninqradda müəllimlik təklif etdilər. Ziya isə vətəninə - Azərbaycana can atırdı. Hətta Moskvada bu gün-sabah alacağımız mənzil də onu saxlamaq gücündə deyildi.

Mən isə Moskvada qalmaq istəyirdim. Oğlumuz Cəmil bir ildən sonra məktəbə getməli idi. Artıq Moskvaya öyrəşmişdim. Burada dostlarım, maraqlı işim var idi. Bakıda isə hər şeyi təzədən başlamağa idim. Amma Ziyani fikrindən döndərmək qeyri-mümkün idi.

1954-cü ilin avqustunda o, mənə Moskvada qoyub Bakıya qayıtdı. Burada Ziyani Elmlər Akademiyasının Tarix İnstitutunda böyük elmi işçi vəzifəsinə qəbul etdilər. Mən isə düşünürdüm ki, bəlkə fikrindən daşındı, yenidən ona daha böyük perspektivlər vəd edən Moskvaya qayıtdı. Amma yanlışmışdım.

Ziya tez-tez zəng edib Bakıya gəlməyimi üçün mənə dilə tuturdu. Altı yaşlı Cəmil də atasının xiffətini çəkəndə, bildirmirdi. Axır bir gün kefsiz olduğumu görüb boynumu qucaqladı, əllərini sığallaya-sığallaya dedi: “... Gəl gedək atanın yanına!” Uşağın bu sözü mənim bütün tərəddüdlərimə son qoydu. Qəti qərar verdim - gedirik Ziyanın yanına!

Mənə Moskvadan Azərbaycan radiosunun Türkiyə verilişləri şöbəsinin baş redaktoru vəzifəsinə təyin etdilər. İkiotaqlı ev verdilər. Sahəsi kiçik olsa da, uzun illərin yataqxana həyatından sonra bu ev bizə imarət kimi görünürdü. Mənim iş yerim evimə yaxın idi. Onda Ziya Akademiyanın Tarix İnstitutunda işləməklə yanaşı, universitetdə də dərs deyirdi. Onu heç vaxt boş oturan görməzdin. Daim işləyirdi. Həmişə kimlənsə əsərlərini, məqalələrini

nəzərdən keçirər, çoxlu mütləq edər, tərcümə edər, hey yazardı... Ziya heç başa düşə bilmirdi ki, nəyə görə bəziləri alimlik dərəcəsinə almaq üçün dəridən-qabıqdan çıxıb, sonra da ömrü boyu başqalarının nailiyyətlərini şərh etməklə məşğul olur:

- Necə ola bilər ki, alim bir il ərzində bir-cə sətir belə yazmaya? Necə ola bilər ki, on il ərzində bir-cə əsər yaratmayıb özünü alim sayasan?

Bu suallar onu daim düşündürürdü. Ziya “Babək və Bizans”, “Şəki qalasının yeri haqqında təzə məlumatlar”, “Bəzz qala-şəhərinin lokalizasiyası barədə”, “Mingəçevir” adı haqqında, “Xürrəm” sözü barədə” adlı məqalələri ilə özünü çox yaxşı tanıtmışdı. Onun bu əsərləri erməni tarixçiləri arasında ciddi narahatlıq yaratmışdı.

1960-cı ildə Ziyanın Mxitar Qoşun “Alban xronikası”nı ön söz və şərh-lərlə çap etdirməsi elmdə əks-səda doğurdu. Bütün həmkarlarından müsbət rəylər daxil olurdu. Təkcə ermənilər narazı qalmışdı. Halbuki Ziya heç vaxt elmdə milli və ya ərəzi məhdudiyyəti, ayrı-seçkilik qoymur, öz yaradıcılığı ilə elmin sərhəd tanımadığını bir daha təsdiq edirdi.

Qədim əlyazmalarını saxtalaşdırmaqla, arxivlərdəki sənədləri məhv etməklə öz tarixlərini uyduran ermənilərə Ziyanın yazdıqları sərf etmirdi. Ən maraqlısı o idi ki, Ermənistanın vəzifəli şəxsləri Ziyani öz tərəflərinə çəkməyə çalışır, ona “qızıldan dağlar” vəd edirdilər. Təki Ziya Azərbaycan tarixinə aid yazdığı əsərlərdən imtina etsin. Bu da alınmayanda, Ziyani fiziki cəhətdən aradan götürməyin yollarını axtarırdılar.

Ermənilər Ziyanın başına külli miqdarda (bir milyon rubl) mükafat da təyin etmişdilər. 1989-cu ildə isə onun həyatına açıq-aşkar qəsd etməyə cəhd edildi. Belə ki, həmin il Ziyani İrana beynəlxalq seminara

dəvət etmişdilər. Ziya Tehrana qatarla gedəsi olur. Ziyani aparan qatar gecə saat 3-də Tehrana çatmağa az qalmış stansiyaların birində dayanır. Vaqona polis geyimli bir şəxs qalxır və “akademik Ziya Bünyadov buradadır?” - deyərək soruşur. Baş verənlərə təəccüb qalan Ziya nə lazım olduğunu bilmək istəyir. O, deyir ki, “əmr var ki, düşsəniz, sizi maşınla aparacaq”. Ziya qayıdır ki, “nəyə görə düşürəm. Onsuz da vaxtından bir gün tez çatıram”. Ondan əl çəkmirlər ki, “biz kimik, buyruq quluyuq”. Nə isə Ziya onu müşayiət edən təbrizli tərcüməçisi Cəlal bəylə qatardan düşüb polisin təklif etdiyi “Toyota”ya əyləşir. Onlar maşına oturan kimi bir az aralıda dayanmış refrijerator maşını sürətlə onların üstünə sürür və “Tayota”ya zərblə çırpılır. Ziyagilin oturduğu maşın bir neçə dəfə aşır. Refrijerator isə aradan çıxır. Ziyanın sinəsi, əlləri əzilir, ayağı ciddi yaralanır. Təcili yardım maşını onu Sarabdakı xəstəxanaya çatdırır. “Toyota”nın yaralı sürücüsünü də onlarla bir palatada yerləşdirirlər. Ziya özünə gələn kimi “Toyota”nın sürücüsünün boğazından yapışıb soruşur ki: “Refrijeratorun sükanının arxasındakı kim idi?”. Əvvəlcə o, heç nə demək istəmir. Amma bu cüssəli insanın zərər görmədiyini görüb sürücünün erməni olduğunu bildirir. Palataya gəlib ona ağrıkəsici iynə vurmaq istəyən həkimdən Ziya dərhal soruşur: “Hayes?(ermənisən?)”. Həkim də qeyri-ixtiyari “hayes” - deyərək cavab verəndə Ziya onu yaxına buraxmır, təcili olaraq Tehrana göndərilməsini tələb edir. Ziya deyirdi ki, əgər “Tayota” yox, başqa maşın olsa idi, biz sağ qalmazdıq. Yerli hakimiyyət orqanları bunu təsadüfi hadisə hesab edərək istintaq aparmadılar. Mən isə tamam başqa fikirdəyəm. Rusiyanın İrandakı səfiri oradakı bütün ermənilərin mənim gəlişimdən xəbərdar olduğunu mənə demişdi.



- Ziya Bünyadova öldürüləcəyi ilə bağlı hər hansısa bir xəbərdarlıq edilmişdimi?

- Ziyanın kabinetinin qapısı həmişə açıq olardı. Yanına gələn də çox idi: xətrinə deyilmişlər, incidilmişlər, evi əlindən alınanlar və s. O, hamıya kömək etməyə çalışırdı. Ziya şəxsi marağını güdənlərlə, rüşvət-xorlarla, oğrularla, insanlara ədalətsizlik edənlərlə daim savaşıda idi. Özünə nə qədər düşmən qazanmışdı. Onlar bizə zəng vurur, hədə-qorxu gəlir, xəbərdarlıq edirdilər. Mən bu zənglər haqqında Ziyaya danışanda əlini yelləyib deyirdi:

- Fikir vermə, sadəcə qorxutmaq istəyirlər. Sən qorxma, bacarmazlar...

Amma ölümünü sanki hiss etmişdi. Ziya alimlərlə birlikdə Əlyazmalar İnstitutunun keçmiş direktoru Cahangir Qəhrəmanovun qəbri üstünə gedəndə orada nitq söyləyir (Ziya onunla çox yaxın dost idi). Nitqinin sonunda birdən qəbirə üz tutub deyir:

- Cahangir, səni yuxuda görmüşəm. Deyirsən darıxmışam. Darıxma. Bu yaxınlarda görüşəcəyik...

Bu hadisə fevralın 11-də baş vermişdi. Fevralın 21-də isə Ziyanı öldürdülər...

O dəhşətli gündən sonra həyatım alt-üst oldu. Qaniçənlərin gözü Ziyanın qanı ilə doymadı. Onlar Amerikada oxuyan nəvəmi... (Tahirə xanım ağlayır, bir az keçəndən sonra özünü birtəhər toxtadıb davam edir - "M.M") Musanı da öldürdülər... Oğlum Cəmil isə bircə övladının faciəsinə dözməyib ürəyi partladı... (hıçqırıq onu boğur - "M.M")

Dağ boyda ərimi, ilk övladımı, sevimli nəvəmi itirdim. Mən əvvəllər nə baş verdiyini anlaya bilmirdim. Elə ilk andan məni insanların məhəbbəti əhatə etmişdi. Teleqramların, telefon zənglərinin, məktubların ardı-arası kəsilmirdi. Bəlkə də insanların Ziyaya olan bu sonsuz məhəbbətidir məni ayaq üstə saxla-



Ziya Bünyadov ilk nəvəsi Musa ilə

yan. Mən indi başa düşürəm ki, ölüm Ziyanı həyatdan silə bilmədi.

...Musanın qətindən sonra xəstəxanada yatırdım... Gözümü açanda başımın üstündə dostların, tanışların, qohum-əqrəbanın mənə zillənən baxışlarını gördüm. Anladım ki, onlar Ziyanın hənirini məndən alırlar.

Deyirlər zaman yaraları sağaldır. Yalan sözdür! Dünyada heç kim və heç nə onların yoxluğunu - Ziyanın, ilk oğlum Cəmilin, ilk nəvəm Musanın yoxluğunu əvəz edə bilməz.

Vaxt keçdikcə məndə belə bir inam yaranır ki, bu müsibəti törə-

dənlər, insan cildinə girmiş bu vəhşilər hesablarında yanılıblar. Ziyanı həyatdan silə bilmədilər. Heydər Əliyevin AMEA-nın Şərqşünaslıq İnstitutuna Ziya Bünyadovun adını verməsi, onun adını əbədləşdirməsi tarix elmimizdə Ziya Bünyadov ənənələrinin, onun başladığı işlərin davam etdirilməsinə bir çağırışdır.

Bu gün mən görəndə ki, Ziyanın kitabları dəfələrlə çap edilir, necə böyük maraqla qarşılanır, qəlbim fərəhlə dolur. Ziyanın yaradıcılığı və gördüyü işlər bu gün də Vətəninə şərəflə xidmət edir.



Sankt-Peterburqda MDB PAA-nın 34-cü plenar iclasında iştirak edən deputatlarımız Ermənistanın işğalçı və terrorçu bir dövlət kimi Avropanın gələcək təhlükəsizliyini böyük təhdid altına aldığını tutarlı faktlar və arqumentlərlə əsaslandırıdılar.

Ermənistanın iç üzü bir daha ifşa edildi

Milli Məclisin komitə sədrləri Arif Rəhimzadə, Rəbiyyə Aslanova, Əli Hüseynov, deputatlardan Fəzail Ağamalı, Adil Əliyev, Məjlum Şükürov aprelin 5-dən 9-dək Sankt-Peterburqda səfərdə oldular. Milli Məclisin nümayəndə heyəti Müstəqil Dövlətlər Birliyi iştirakçı-dövlətlərinin Parlamentlararası Assambleyası (MDB PAA) çərçivəsində keçirilən bir sıra tədbirlərə qatıldılar.

Milli Məclisin nümayəndə heyəti aprelin 6-da MDB PAA-nın Sosial siyasət və insan hüquqları, Elm və təhsil daimi komissiyalarının iclaslarında iştirak etdi. Nümayəndə heyəti həmin gün MDB PAA-nın iştirakçı-dövlətlərin parlament nümayəndə heyətləri rəhbərləri ilə keçirilən MDB PAA Şurasının iclasına da qatıldı. Şuranın iclasında MDB PAA-nın 34-cü plenar iclasının təşkili məsələləri, gündəliyi və digər cari məsələlər müzakirə olundu. Həmçinin MDB PAA-nın 2009-cu il fəaliyyətinin nəticələrinə yekun vuruldu, 2010-cu il üçün fəaliyyət planı dəqiqləşdirildi.

Aprelin 7-də MDB PAA-nın 34-cü plenar iclası öz işinə başladı. Plenar iclasda bu təşkilat tərəfindən

MDB dövlətləri üçün hazırlanmış Əqli mülkiyyətin model kodeksi, həmçinin "Dövlət elektron xidmətləri haqqında", "Elmi kəşflərin hüququnun qorunması haqqında" model qanunlar qəbul edildi, MDB iştirakçı-dövlətlərində rəssamlıq təhsilinin inkişafının qanunvericilik təminatlarına dair tövsiyələr, "Yerli özünüidarəetmələrin inzibati təşkilinin ümumi prinsipləri haqqında" sənədlər də bəyənildi. Sessiyada həmçinin MDB dövlətlərinə və parlamentlərinə Böyük Vətən müharibəsi veteranları

nın, arxa cəbhə əməkçilərinin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi ilə bağlı müraciət də qəbul edildi.

Elə həmin gün Böyük Vətən müharibəsində alman faşizmi üzərində qələbənin 65-ci ildönümünə həsr olunmuş konfrans öz işinə başladı. Toplantıda Rusiya Federasiyasının Prezidenti Dmitri Medvedyevin tədbir iştirakçılarına məktubu dinlənildi.

Aprelin 8-də isə MDB Parlament Assambleyası ilə AŞ PA-nın birgə təşkil etdiyi "Avropanın gələcək təh-





lükəsizliyi” mövzusunda beynəlxalq konfrans keçirildi. Konfransda MDB PAA Şurasının Sədri, Rusiya Federal Məclisi Federal Şurasının Sədri Sergey Mironov, AŞ PA Sədri Mövlud Çavuşoğlu giriş sözü ilə çıxış etdilər. Sonra konfrans iştirakçılarının mövzu ilə bağlı çıxışları dinləndi.

Azərbaycan nümayəndə heyətinin rəhbəri Arif Rəhimzadənin çıxışında problemin mahiyyətinə varması, Avropanın gələcək təhlükəsizliyini təhdid edən konkret amilləri təhlil etməsi maraqla qarşılandı. Avropa təhlükəsizliyinin bir neçə aspektləri üzərində dayanan A.Rəhimzadə əsasən ərazi, etnik və digər iddialar nəticəsində yaranan münəqişələrin tənzimlənməsi məsələsinə toxundu: “Hesab edirik ki, hər şeydən əvvəl problem münəqişə iştirakçıları tərəfindən yerinə yetirilməyi təqdirdə onlara dəqiq təsir mexanizmləri və məcburetmə tədbirləri nəzərdə tutan qaydalar işlənilib hazırlanmalıdır”.

Arif Rəhimzadə Azərbaycan torpaqlarının 1/5 hissəsini işğal edən Ermənistanın münəqişə ilə bağlı BMT Baş Assambleyasının və Təhlükəsizlik Şurasının dörd qətnaməsinə, AŞ PA, ATƏT kimi nüfuzlu təşkilatların bir sıra sənədlərinə məhəl qoymadığını misal göstərdi: “Çünki Ermənistanla təsirlər öyüd-nəsihədən uzağa getmir. Nəticə isə göz qabağındadır. Münəqişə 20 ildir davam edərək regionun iqtisadi və sosial inkişafına, mühüm Ümumavropa layihələrinin reallaşmasına maneçilik yaradır, özündə yeni qanlı müharibəyə çevrilmə potensialı daşıyır”.

Ümumi qəbul edilmiş sərhədlərə və ərazi bütövlüyünə, suverenliyə hörmət, bir-birinin daxili işlərinə müdaxilə edilməməsi kimi baza prinsiplərinin Avropa təhlükəsizliyinin məhək daşını təşkil etdiyini vurğulayan Milli Məclisin deputatı bildirdi ki, ərazi bütövlüyü və xalqların öz müqəddəratını təyinetmə anlayışları-



nın nisbəti xüsusi əhəmiyyət daşıyır: “Bu problem beynəlxalq hüquqda, 1975-ci ilin Helsinki Yekun Aktında kifayət qədər aydın göstərilib. Buna baxmayaraq, xalqların öz müqəddəratını təyin etməsi prinsipinin ərazi bütövlüyü prinsipindən üstünlük təşkil etməsi barədə yalançı müddəə polietnik cəmiyyətin demokratik quruluşunun dağıdılmasına yönəlmiş siyasi proqramların əsasını təşkil etməkdədir. Bu siyasi proqramın bir-cə adı var - separatizm!”

Daha sonra çıxışçı təhlükəsizliyə böyük təhdid olan beynəlxalq mütəşəkkil cinayətkarlıqla, xüsusən də onun bir növü olan terrorçuluqla mübarizənin əhəmiyyətindən danışdı: “...Beynəlxalq cəmiyyət bu bəla ilə mübarizədə ümumi strategiya hazırlamalıdır. Bu zaman terrorizmlə mübarizədə tərəflərin öhdəlikləri, təsir mexanizmləri, bütün hüquqi və digər məsələlər dəqiq göstərməlidir”. Arif Rəhimzadə fikirlərini əsaslandırmaq üçün uzun müddətdir ki, Azərbaycanla yanaşı Rusiyanın, Qazaxıstanın, Avropanın və digər ölkələrin də əziyyət çəkdiyi erməni terrorizminin cəzasız qaldığını misal çəkdi: “Erməni terror təşkilatları 1973-2001-ci illərdə təkcə Qərbi Avropa ölkələrində 235 terror aktı törətmiş, 70 nəfəri öldürmüş, 41 nəfəri isə öldürməyə cəhd göstərmişlər”. O, bunların arxasında Ermə-

nistan dövlətinin durduğunu tutarlı faktlarla ortaya qoydu: “Mənə etiraz edib deyə bilərlər ki, bu terror aktlarını həyata keçirənlər ayrı-ayrı şəxslərdir və ona görə də Ermənistan Respublikasına qarşı heç bir iddia irəli sürülə bilməz. Ola bilsin ki, onlar Ermənistan hüdudlarından kənarda da yaşayırlar. Lakin onlar Ermənistanın əsas siyasi partiyalarından biri olan Daşnaksütun partiyasının və onun hərbi qanadı olan ASALA-nın üzvləridir. Necə olur ki, Fransada terror törətməyinə görə həbsxanada yatmış Melkonyan İrəvanda xalq qəhrəmanı kimi qarşılaşırlar. Ermənistan dövləti isə onu yüksək dövlət mükafatı ilə təltif edir. Bu artıq ayrı-ayrı şəxslərin əməli yox, Ermənistan Respublikasının siyasətidir.

Buna baxmayaraq, MDB dövlətləri də daxil olmaqla, heç bir dövlət Ermənistanın terrorçu fəaliyyətlərinə etiraz səsini qaldırmadı. Niyə? Görünür bədnam “siyasi məqsəduyğunluq” nöqtəyi-nəzərindən...

Bütün bunları söyləməkdə məqsədim odur ki, etibar və səmimiyyət olmadan təhlükəsizlik sisteminin təkmilləşdirilməsi mümkün deyil... Əgər biz bundan sonra da Arkadi Raykin demiş “bir şey fikirləşib, başqa şey yazacağıqsa”, Avropa təhlükəsizliyinin təkmilləşməsində çətin irəliləyiş əldə edə bilək”.



Azərbaycanın ədalətli mövqeyi möhkəmlənir

Müsaibimiz millət vəkili, Milli Məclisin Hüquq siyasəti və dövlət quruculuğu komitəsinin sədr müavini, “Azərbaycan Respublikası Dağlıq Qarabağ bölgəsinin azərbaycanlı icması” İctimai Birliyinin idarə heyətinin üzvü Rövsən Rzayevdir.

- Bildiyiniz kimi, bəzi dövlətlərin parlamentləri, Avropa Parlamenti Azərbaycanın ədalətli mövqeyini əks etdirən sənədlər qəbul edib. Münaqişənin həlli istiqamətində parlamentimizin diplomatiyasının rolu haqqında nə deyə bilərsiniz?

- Bir neçə gün öncə Avropa Parlamenti Cənubi Qafqazda vəziyyətə dair qətnamə qəbul edib. Həmin sənəddə birmənalı göstərilib ki, Azərbaycanın ərazi bütövlüyü bərpa olunmalı, işğal edilmiş ərazilər Ermənistan silahlı qüvvələri tərəfindən tamamilə boşaldılmalı, Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icması öz tarixi torpaqlarına qayıtılmalıdır. Bununla da Azərbaycanın ərazi bütövlüyü təmin olunmalıdır. Bu qərar çox mühüm bir qərardır, onun qəbul edilməsi diplomatiyamızın uğuru və ədalətin bərqərar olmasıdır.

Diplomatik fəaliyyət geniş başa

düşülməlidir. Bu, ilk növbədə Prezidentimiz cənab İlham Əliyevin müəyyən etdiyi və xalqımızın istəyinə, iradəsinə söykənən strategiyasının bəhrələridir. Öz növbəsində Milli Məclisimizin rəhbərliyinin, parlamentin dostluq qruplarının da əməyi danılmazdır. Parlamentarilərimiz mütəmadi olaraq digər ölkələrdəki həmkarları ilə görüşlər keçirir, orada aparılan müzakirələrdə Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılmasına çalışırlar. Təbii ki, düzgün qurulmuş fəaliyyət nəticəsində müxtəlif ölkələrin parlamentariləri Azərbaycan torpaqlarının Ermənistan tərəfindən işğal edilməsi faktını öyrənir, tanıyır və ərazi bütövlüyümüzün bərpasını nəzərdə tutan sənədlərə dəstək verirlər.

Ədalət hissini digər hissələrdən daha üstün tutan insanlar nəhayət ki, Avropa Parlamentində belə bir qətnamə qəbul ediblər. Qətnamədə

haqlı olaraq regionda həll olunmayan münaqişələri iqtisadi, sosial inkişafa və Cənubi Qafqaz ölkələrində Şərq Tərəfdaşlığının tam reallaşmasına maneə kimi qiymətləndirir, regionda sabillik üçün münaqişələrin dinc yolla həllini zəruri hesab edirlər. Avropa İttifaqının Cənubi Qafqaz ölkələrinə münasibətdə suverenlik və ərazi bütövlüyü prinsiplərinə hörmətlə yanaşılmasının zəruriliyini vurğulayan Avropa Parlamenti sənəddə Şərq Tərəfdaşlığının məqsədlərindən birinin tərəfdaş ölkələrin dövlətçiliyinin və ərazi bütövlüyünün möhkəmləndirilməsinə real dəstək olduğunu xatırladaraq region ölkələrinin suverenliyi və ərazi bütövlüyünə qarşı hər hansı bir şərtin irəli sürülməsini yolverilməz hesab edir.

Xatırlatmaq istəyirəm ki, analoji qərar 2009-cu ilin may ayının 15-də Almanyanın Bundestaqı tərəfindən



qəbul olunmuşdur. Orada da Qafqazda olan problemlərlə bağlı aydın və ədalətli fikirlər öz əksini tapmışdır. Həmin qərarda Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası, məcburi köçkünlərimizin, o cümlədən Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının öz torpaqlarına qayıtmasının vacibliyi vurğulanır. 2010-cu ilin fevral ayında isə İtaliya parlamenti eyni məzmunlu sənəd qəbul etdi. Yəni bu silsilə addımlar onu göstərir ki, Ermənistanın işğalçılıq siyasətinə qarşı beynəlxalq müstəvidə addımlar güclənməkdədir. Həmin sənədlərdə münaqişələrin sülh yolu ilə həll olunmasının vacibliyi vurğulanır. Beynəlxalq hüququn müddəaları və bu müddəalardan irəli gələn məsələlər bizə imkan verir ki, öz problemimizi sülh yolu ilə həll edə bilək. Bilirsiniz ki, Azərbaycan xalqı inanır və gözləyir ki, ərazi bütövlüyümüz sülh yolu ilə bərpa olunacaq. Bununla yanaşı qeyd etmək istəyirəm ki, bizim artıq qüdrətli ordumuz formalaşmış və bu ordu hər an torpaqlarımızı işğalçılardan azad etməyə hazırdır. Çox təqdirəlayiq haldır ki, Azərbaycanda bu gün Müdafiə Sənayesi Nazirliyi fəaliyyət göstərir və qısa müddət ərzində Azərbaycanda keyfiyyətli, yüksək standartlara cavab verən silah-sursat, hərbi texnika istehsal edilir. İnandırmaq ki, illər keçdikcə bu proses daha da inkişaf edəcək və bizim mövqeyimiz güclənəcək.

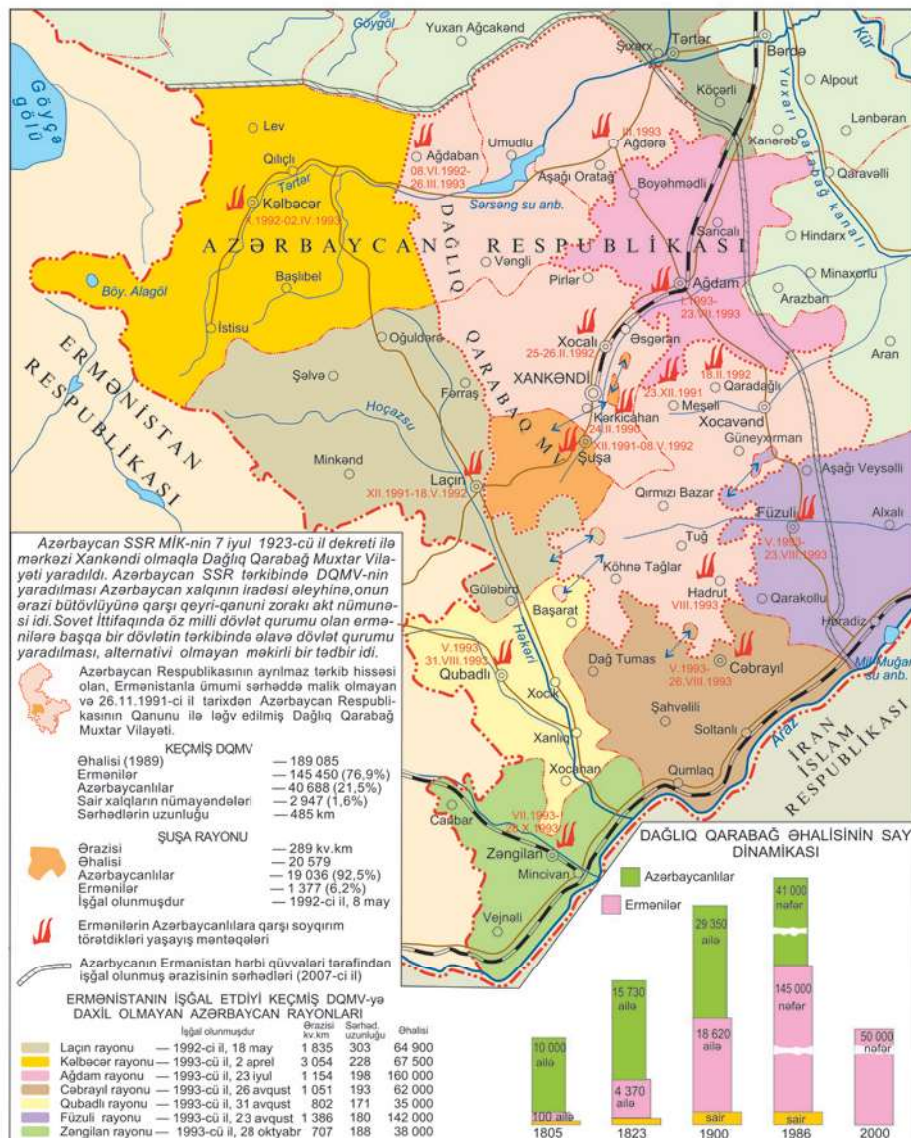
Bu gün Azərbaycan hər bir sahədə inkişaf edir. Ölkəmizdə Ulu öndər Heydər Əliyevin müəyyənləşdirdiyi siyasət uğurla həyata keçirilir. Mən fəxr edirəm ki, Heydər Əliyev kimi dahi bir şəxsiyyətlə bir zamanədə yaşamışam. Heydər Əliyev siyasi kursu bu gün ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən davam etdirilir. Bu siyasət xalqımız tərəfindən dəstəklənir və bu gün biz onun bəhrəsinin şahidləriyik. İnandırmaq ki, bu siyasət ölkəmizin ərazi bütövlüyünün bərpa olmasına gətirib çıxaracaq.

- **“Azərbaycan Respublikası Dağlıq Qarabağ bölgəsinin azərbaycanlı icması” İctimai Birliyi Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılmasında nə kimi addımlar atır?**

- “Dağlıq Qarabağ bölgəsinin azərbaycanlı icması” İctimai Birliyi ilə bağlı onu demək istəyirəm ki, ötən il icmanın qurultayı keçirilib. Qurultayda ictimai birliyin sədri və 22 nəfərdən ibarət idarə heyəti seçilib. Mən də həmin idarə heyətinin üzvüyəm. Bildiyiniz kimi, ölkə Prezidentinin sərəncamı ilə səmərəli fəaliyyət göstərməsi üçün ictimai birliyimizə mənzil-qərargah ayrılıb. Hazırda qərargahda təmir işləri apa-

rılır və yaxın vaxtlarda bu qərargah fəaliyyət üçün açıq olacaq və ictimai birlik Azərbaycan həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində daha səmərəli fəaliyyət göstərəcək. Dağlıq Qarabağ bölgəsinin azərbaycanlı icmasının rəsmi saytının hazırlanması başa çatmaqdadır. SHUSHA.AZ saytı dörd dildə fəaliyyət göstərəcək. Saytımız üçün kifayət qədər materiallarımız var. Dağlıq Qarabağ münaqişəsi həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinə çatdırılması istiqamətində görülən işlər və bundan sonra görülməsi nəzərdə tutulan işlər saytda öz əksini tapacaq. Bundan əlavə biz xarici ölkələrdə Dağlıq Qarabağla bağlı

YUXARI QARABAĞ





sərgilər, nümayişlər keçiririk. Hesab edirəm ki, icmamızın qərarı istifadəyə verildikdən sonra biz orada işlərimizi daha planlı şəkildə apara biləcəyik.

- Rövşən müəllim, son zamanlar Dağlıq Qarabağ probleminin həlli ilə bağlı yeni fikirlər söylənir. Sizcə, Ermənistanın qeyri-konstruktiv mövqe tutmaqda davam etməsi danışıqlar prosesinə necə təsir edir?

- Azərbaycanın ən böyük problemi ərazi bütövlüyünün pozulması və torpaqlarımızın 20%-nin bu günə qədər işğal altında qalmasıdır. Ölkə Prezidenti cənab İlham Əliyev bu problemin həllini ən prioritet məsələ kimi qarşıya qoyub. Azərbaycan dövlətinin bu istiqamətdə apardığı siyasət aydın və konstruktivdir. Bu gün ATƏT-in Minsk qrupu çərçivəsində Ermənistan-Azərbaycan, Dağ-

lıq Qarabağ münaqişəsinin həlli ilə bağlı danışıqlar aparılır. Biz bu formatı dəstəkləyirik və inanırıq ki, tezliklə münaqişənin həlli reallaşacaq. Minsk qrupunun təklif etdiyi yenilənmiş Madrid prinsiplərinə Azərbaycan artıq öz razılığını bildirib. Hesab edirəm ki, qarşı tərəf - Ermənistan konstruktiv mövqe göstərməlidir. Ermənistan təqdim olunan şərtləri qəbul etsə, proses bir qədər də irəli gedəcək. Yenilənmiş Madrid prinsiplərində Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün bərpası, Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icmasının öz torpaqlarına qayıtması, ev-eşiklərinə köçməsi kimi müddəalar öz əksini tapıb. Bu isə bizim üçün ən vacib məsələdir.

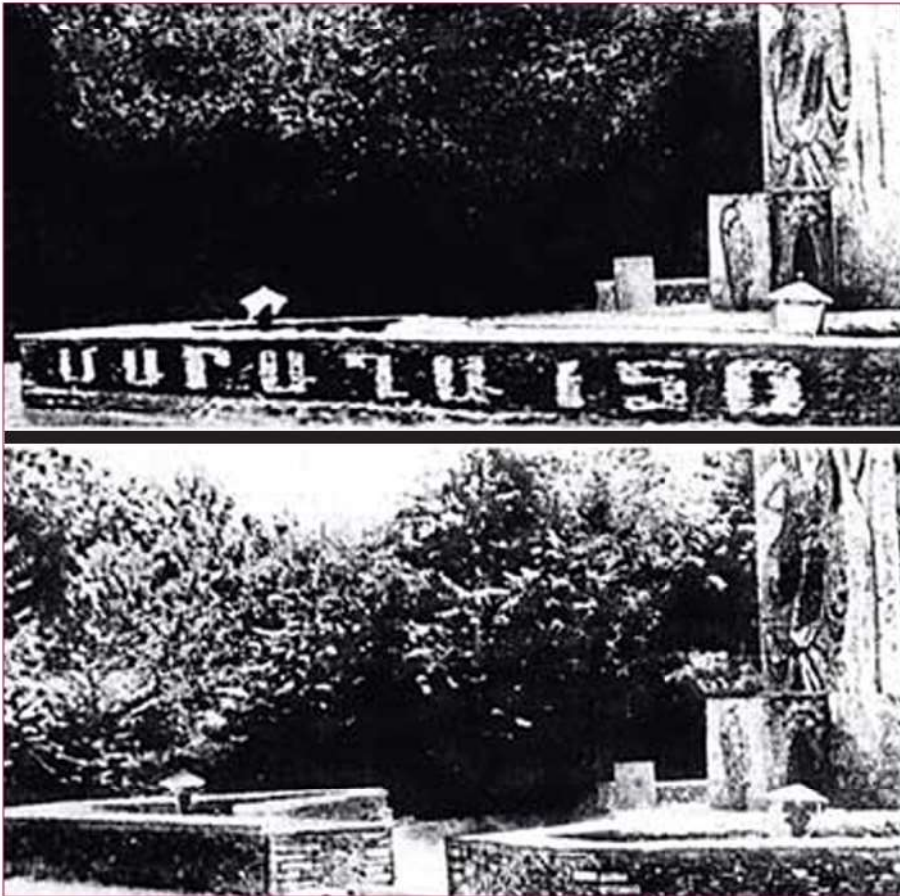
Azərbaycan Respublikası Prezidentinin apardığı xarici siyasət nəticəsində biz bir sıra mühüm uğurlar qazana bilmişik. Bildiyiniz kimi, Azərbaycanın vahid təşkil edən

daxili və xarici siyasəti çox güclüdür və bu gün Azərbaycan daha güclü dövlət kimi mövcuddur. Güclü siyasi dövlət o deməkdir ki, onun bazisini təşkil edən güclü iqtisadiyyatı vardır.

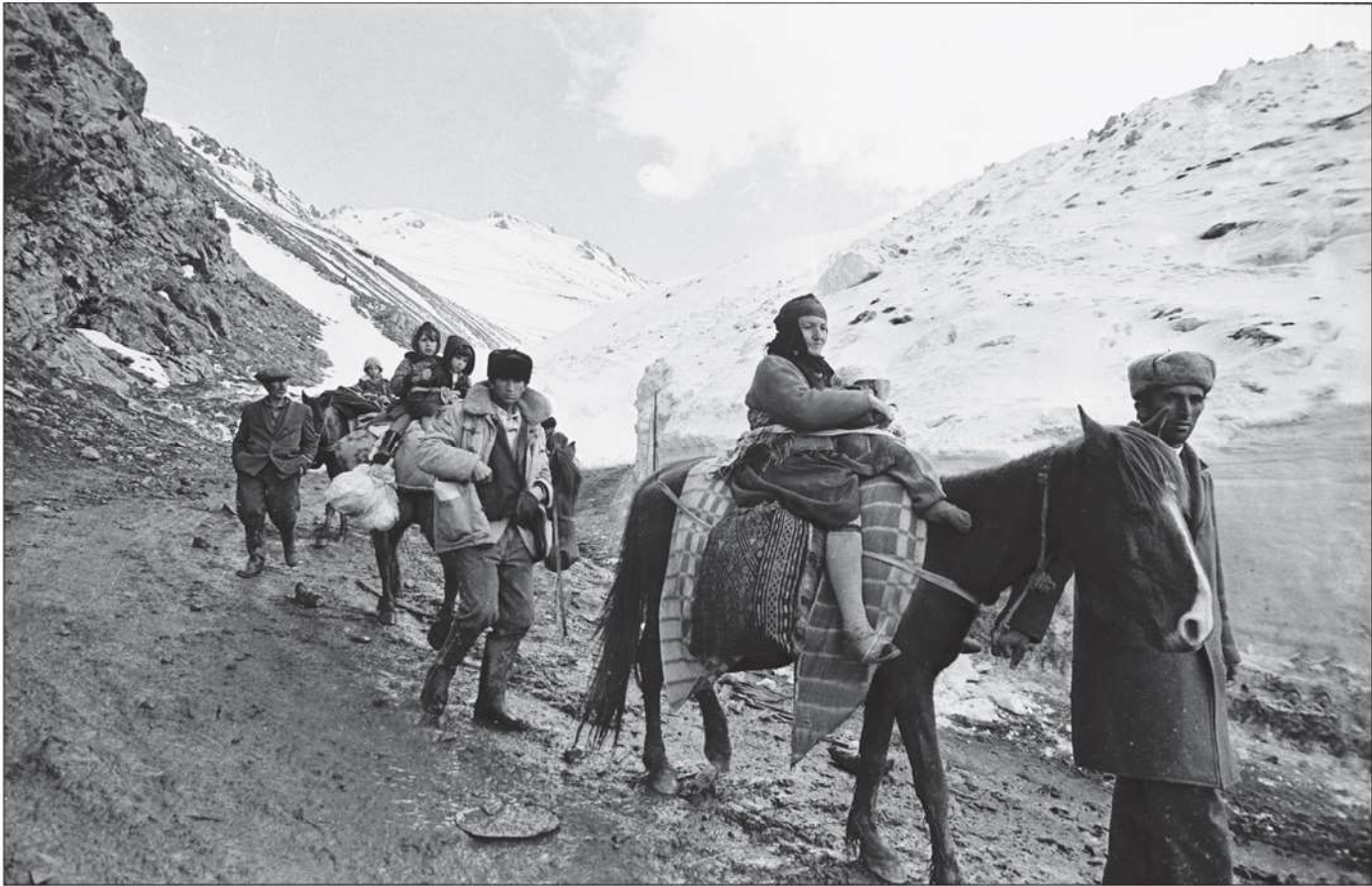
- Qeyd etdiyiniz kimi, Ermənistan Minsk qrupunun təklif etdiyi yenilənmiş Madrid prinsiplərini qəbul etmək istəmir. Sizcə, beynəlxalq təşkilatların, bəzi dövlətlərin münaqişə ilə bağlı qəbul etdiyi sənədlər işğalçı Ermənistanın mövqeyini dəyişməyə məcbur edəcəkmiki?

- Ermənistanın konstruktiv mövqeyə gəlməsi üçün təbii ki, beynəlxalq qurumların bu kimi addımlar atması çox vacibdir. Ona görə vacibdir ki, münaqişənin sülh yolu ilə həllinə nail olunsun. Amma təəssüf ki, Ermənistan rəhbərliyinin mövqeyi sülh danışıqlarının taleyini şübhə altına salır. Ermənilər özlərinə işğal üzərində qurulmuş bir dövlət yaradıblar. Məsələn, Ermənistanın indiki müdafiə naziri 1992-ci ildə Şuşanın işğalı zamanı orada sovet ordusundan qalmış 366-cı alayın komandanının müavini idi və bu hisslərlə yaşayan adam təbii ki, normal həyat düşüncəsindən uzaqdır. Ona görə də Ermənistan qonşuluq şəraitində yaşamaq prinsiplərindən uzaqdır. Amma inanıram ki, Azərbaycanın dövlət başçısı öz uğurlu siyasəti nəticəsində torpaqlarımızın sülh yolu ilə azad edilməsinə nail olacaq.

Beynəlxalq təşkilatlar da fəallıq etməlidir. Fikrimcə, xarici parlamentlərdə, beynəlxalq təşkilatlarda qəbul olunan qətnamələr və qərarlar bundan sonrakı proseslərə Azərbaycanın mənafeyi baxımından öz töhfəsini verməlidir. Çox təəssüf edirəm ki, Ermənistanın xarici işlər naziri Nalbandyan Avropa Parlamentinin qərarına çox qeyri-peşəkar münasibət bildirib. O söyləyib ki, bu sənəd Moskva Bəyannaməsinə, Akvillada qəbul edilmiş bəyanata, Madrid prinsipləri



Ermənilər Qarabağa gəlmələrinin 150 illiyi münasibəti ilə ucaltdıqları abidənin üzərindən sonradan tarixi pozublar



nə uyğun deyil. Aydınlıq üçün bildirim ki, Moskva Bəyannaməsində münəqişenin beynəlxalq hüquq normaları çərçivəsində həll edilməsi göstərilir. İndiyə qədər qəbul edilmiş beynəlxalq sənədlər də özündə Azərbaycanın ərazi bütövlüyünü ehtiva edir. Bu gün bütün dünya şahiddir ki, Azərbaycan münəqişenin həllində yalnız və yalnız sülh yoluna üstünlük verir. Bununla belə, bizim güclü ordumuz var və danışıqlar nəticə verməyə, biz müharibə yolu ilə də olsa, torpaqlarımızın azadlığı uğrunda mübarizəyə qalxacağıq. Ümid edirəm ki, problemin sülh yolu ilə tənzimlənməsində maraqlı olan Minsk qrupunun həmsədr ölkələrinin rəhbərləri Ermənistanı konstruktiv addımlar atmağa məcbur edə biləcəklər. Çünki artıq Ermənistan da anlayır ki, bugünkü realıqda birtərəfli dövlət kimi qalmaq mümkün deyil. İqtisadi inkişaf baxımından geridə qalan bu ölkə sosial faciələr

yaşaya bilər. Dünyanın işğalçı kimi tanıdığı bir ölkə apardığı bu siyasət nəticəsində düşdüyü uçurumdan çıxma bilməz. Yalnız və yalnız dünya ilə bir addımlamaqla, birgə yaşamaq prinsiplərinə əməl etməklə, sülh siyasəti yeritməklə dövrün tələblərinə cavab vermək olar.

Artıq dünya bir həqiqəti etiraf edir ki, Cənubi Qafqazda sabitlik Azərbaycandan asılıdır. Azərbaycanın tutduğu mövqe həlledici əhəmiyyət daşıyır. Cənubi Qafqazda sülh və təhlükəsizlik isə Dağlıq Qarabağ probleminin ədalətli həllindən sonra mümkündür.

- Separatçı Dağlıq Qarabağ rejimi tərəfindən qondarma "parlament seçkiləri" keçirilib. Sizcə, bu hadisə proseslərə nə dərəcədə təsir göstərə bilər?

- 23 may 2010-cu il tarixində qondarma Dağlıq Qarabağ rejimi guya "parlament seçkiləri" keçirib. Bilirsi-

niz ki, Dağlıq Qarabağın azərbaycanlı icması məsələ ilə bağlı öz bəyannatını verib. Bəyannatda da qeyd olunub ki, nə qədər ki, Dağlıq Qarabağ bölgəsindən Ermənistan silahlı qüvvələri çıxmayıb, azərbaycanlı icması öz doğma torpaqlarına qayıtmayıb, nə qədər ki, azərbaycanlı və erməni icmasının normal həyat tərzini bərpa olunmayıb, orada heç bir seçkinin keçirilməsindən, onun nəticələrinin tanınmasından söhbət gedə bilməz. Bu hadisə növbəti dəfə ermənilər tərəfindən beynəlxalq ictimaiyyəti aldatmaq və onların gözlərindən pərdə asmaqdan başqa bir şey deyil. Nə keçirilən "seçki", nə də onun nəticələri heç bir beynəlxalq qurum tərəfindən qəbul olunmur. BMT-nin Baş katibi də məsələ ilə bağlı bir daha qeyd edib ki, dünya tərəfindən tanınmamış qurumların seçkiləri və onların nəticələri qəbul olunmayacaq. Gün gələcək ermənilər özləri də nəhayət ki, bunu anlayacaqlar.



Erməni məkri baş tutmadı

*Azərbaycan nümayəndə heyəti
onun qarşısını vaxtında aldı.*

Müsaibimiz Milli Məclisin Beynəlxalq münasibətlər və parlamentlərarası əlaqələr komitəsinin sədri, ölkəmizin AŞ PA-da nümayəndə heyətinin rəhbəri Səməd Seyidovdur.

- Səməd müəllim, AŞ PA-nın yaz sessiyasında Azərbaycan üçün əhəmiyyətli olan məsələlər müzakirə olundumu?

- Bəli, keçən sessiya bizim üçün əhəmiyyətli oldu. Bilirsiniz ki, Azərbaycanla bağlı məruzə hazırlandı və Monitoring Komitəsində onun müzakirəsi keçirildi. Monitoring Komitəsində müəyyən tənqidi məqamlar səslənməsinə baxmayaraq, Azərbaycan üzrə məruzəçilər A.Herkel və D.Qrekx öz çıxışlarında ölkəmizdə gedən prosesləri kifayət qədər obyektiv işıqlandırdılar. Bu yalnız onların mövqelərinin dəyişməsi deyil. Biz dəfələrlə Andres Herkelin Azərbaycana qarşı qərəzli mövqedən çıxış etməsinin şahidi olmuşuq. Belə bir dəyişikliyi - obyektivliyə meyilliliyi təsadüf kimi

qiymətləndirmək olmaz. Bunun səbəbi var. Əvvəllər Azərbaycan AŞ PA-da, ümumiyyətlə, dünyada nə qədər qərəzli təqdim olunsada, reallığı gizlətmək mümkün deyil. Realıq isə ondan ibarətdir ki, Azərbaycan regionun ən sürətli inkişaf edən dövlətidir və onun xarici siyasəti regionda xüsusi reytingə malikdir. Ona görə də bunlarla hesablaşmamaq, bunları nəzərə almamaq və beynəlxalq təşkilatlara təqdim etməmək sonda həmin şəxslərin özlərinə qarşı yönələ bilər. Onları qeyri-obyektivlikdə, qərəzli mövqe tutmaqda, subyektiv yanaşmada ittiham edə bilərlər. Çünki Azərbaycanın inkişafı, Azərbaycan Prezidentinin apardığı siyasətin nəticələri göz qabağındadır.

Monitoring Komitəsində Azər-

baycandakı vəziyyətlə bağlı yalnız məruzəçilər çıxış etmədilər. Onlarla yanaşı, ölkəmizdə olmuş, Azərbaycan həqiqətlərini öz gözləri ilə görmüş komitənin digər üzvləri də danışdılar. Onlar Azərbaycanda dəfələrlə olublar və ölkəmiz haqqında kifayət qədər məlumata malikdirlər. Bunun özü də Azərbaycan haqqında qərəzli danışmağın qeyri-mümkün olmasının ikinci səbəbidir. Artıq iki-üç nəfərin təqdimatı ilə Azərbaycan haqqında rəy formalaşdırmaq mümkün deyil. Azərbaycan dünyaya açıqdır. Hər kəs Azərbaycana gəlib vəziyyətlə yaxından tanış ola bilər. Təbii ki, bu insanların arasında iki-üç nəfər bizə qarşı qərəzli mövqe tutan adam ola bilər, amma qalanları reallığı təqdim edəcək.



- Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı AŞ PA-da müzakirələrin aparıldığını duyduq.

- Bilirsiniz ki, AŞ PA prezidenti Ermənistan-Azərbaycan, Dağlıq Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı bir neçə bəyanat verib. Xüsusən də Alt komitənin fəaliyyəti, Azərbaycan və Ermənistan nümayəndə heyətlərinin görüşü ilə bağlı. Qeyd edək ki, Ermənistan tərəfi bu istiqamətdə həddindən artıq qeyri-konstruktiv mövqe tutur. Onlar, ümumiyyətlə, görüşlərdən imtina edirlər. Bunu da onunla əsaslandırırırlar ki, "biz danışıqlar prosesinə müdaxilə etmək istəmirik. Biz Minsk formatını dəyişmək istəmirik. Ona görə də biz AŞ PA çərçivəsində Azərbaycan nümayəndə heyəti ilə görüşlər keçirməyəcəyik".

Bu fikir kökündən yanlışdır. Ona görə ki, AŞ PA heç vaxt danışıqlar prosesinə müdaxilə etmir. AŞ PA-da Dağlıq Qarabağ məsələsinə dair danışıqlar başlayan ilk gündən bəyan etmişik ki, biz Minsk qrupunun fəaliyyətinə müdaxilə etmək fikrində deyilik, müdaxilə edə də bilmərik, çünki mandatımız tamamilə başqadır. Bizim mandatımız 2005-ci ildə Azərbaycan Respublikasının bugünkü Prezidenti, o vaxt nümayəndə heyətinin rəhbəri İlham Əliyev tərəfindən formalaşdırılmış mövqedir. Bu mövqe isə məhz o vaxt AŞ PA-da nümayəndə heyətinin rəhbərliyi altında formalaşmış və qəbul olunmuş Dağlıq Qarabağla bağlı qətnəmədir. AŞ-ın Dağlıq Qarabağla bağlı qəbul etdiyi qətnəmə bizim üçün AŞ-da və digər beynəlxalq təşkilatlarda iş aparmaq üçün tövsiyə xarakterli yox, əsas sənəddir. Biz bu sənəddəki bəndlərin implementasiyası ilə məşğul olmağa hazırıq. Bu, Minsk qrupunun işinə müdaxilə etmək deyil, əksinə, məqsəd Dağlıq Qarabağ haqqında məlumatı Avropa ictimaiyyətinə, deputatlarına, rəsmilərinə çatdırmaq, Dağlıq Qarabağ

haqqında düzgün məlumatı bu insanların şüurunda formalaşdırmaqdır. Belə məsələlərdən əgər ermənilər imtina edirlərsə, demək onlar düzgün məlumatın yayılmasının əksinə çıxırlar, düzgün məlumatı gizlədirlər. Bununla da öz iç üzlerini açmış olurlar. Ona görə biz bu tezisləri, bu məntiqi ortaya qoyanda Ermənistan nümayəndə heyəti geri çəkilmədi. Məcbur olub görüşə də gəldi, iştirak da etdi. Hətta Azərbaycan nümayəndə heyətinin fəaliyyəti sayəsində növbəti sessiyada da görüş keçiriləcək. Azərbaycan və Ermənistan nümayəndə heyətləri rəhbərlərinin, hər iki tərəfin müxalifət nümayəndələrinin iştirakı ilə AŞ PA prezidentinin rəhbərliyi altında növbəti görüşü baş tutacaq. Bu o deməkdir ki, kim nə qədər çalışsa da, Dağlıq Qarabağ məsələsini beynəlxalq təşkilatların gündəmindən çıxartсын, alınmayacaq. Bu, mümkün olan iş deyil. Biz Dağlıq Qarabağ problemini beynəlxalq qaydalara uyğun olaraq dünyaya təqdim edirik. Biz beynəlxalq qanunlardan kənara çıxmırıq. Kənara çıxmırıqsa, deməli, güc bizim tərəfimizdədir, güc bizim tərəfimizdədirsə, erməni bu baxımdan daim bizdən qaçacaq. Amma nə edəsən ki, erməninin

arxasında o boyda güc var, dəstək var.

Milli Məclisin iclaslarının birində çox gözəl bir ifadə işlədildi ki, təəssüflər olsun, bu gün beynəlxalq təşkilatlarda qanunun aliliyi yox, gücün aliliyi var. Bu da beynəlxalq təşkilatları böhran vəziyyətinə gətirib çıxarır. Avropa Birliyi, Avropa Şurası özü və yaxud başqa beynəlxalq təşkilatlar bu gün böhran içərisindədirlər. Bu nöqtəyi-nəzərdən hesab edirəm ki, Avropa Şurasının yaz sessiyasında Dağlıq Qarabağla bağlı çox vacib bir məsələ öz həllini tapdı. Və bu istiqamətdə, əlbəttə, işlər davam etdiriləcək. Bu, bir-iki günlük iş deyil, bu, bir sessiyada yekunlaşan məsələ deyil. Məsələn üçün deyək ki, hətta bu Alt komitəni bağladılar, lakin Dağlıq Qarabağ problemini qapatmaq mümkün deyil. Biz komitənin, hansısa başqa bir qurumun mübarizəsini aparmırıq. Biz Dağlıq Qarabağ haqqında həqiqətlərin mübarizəsini aparırıq. Ona görə bu bağlansa, başqa biri açılacaq. Ancaq AŞ PA-da nə qədər ki, Azərbaycan öz nümayəndə heyəti ilə təmsil olunub və nə qədər ki, Dağlıq Qarabağ problemi öz həllini tapmayıb, parlamentarilərimiz daim bu məsələni qaldıracaqlar.







- Deyilənə görə, AŞ PA-nın yaz sessiyasında Türkiyə nümayəndə heyətindən yalnız bir nəfərin iştirak etməsindən ermənilər “ermənisayaq” yararlanmaq istəyiblər?

- Ermənilər bir məruzəyə xüsusi əlavələr etmək istədilər. Bu məruzə Ukraynada “qolodomor” deyilən “böyük aclıq” məsələsi ilə bağlı hazırlanmışdı. Məruzəçi Mövlud Çavuşoğlu idi. Rusiya bu məsələyə həddindən artıq maraq göstərirdi. Belə desək, söhbət Avropa Şurasında iki qrup arasında mübarizədən gedirdi. Bir qrup təkid edirdi ki, bu “qolodomor” yalnız Ukraynada olub və Ukrayna xalqına qarşı törədilən bir faciədir. O biri qrup isə iddia edirdi ki, bu Stalin tərəfindən törədilmiş bir cinayətdir və yalnız Ukrayna xalqına yox, ruslara, qazax xalqına və digər xalqlara qarşı da bu cür cinayətlər törədilib. Bu ikinci mövqe daha məntiqli idi. Sözün açığı, Prezident Yanukoviç Avropa Şurasına gələrkən bu sualı ona da verdilər. Ukraynanın Prezidenti cənab Yanukoviç birmənalı bildirdi ki, bu, bütün Sovet İttifaqına daxil olan xalqların faciəsidir. Bu, işin mahiyyəti idi. Ancaq bu məsələyə kim müdaxilə etdi - ermənilər. Onlar dörd əlavə ilə müdaxilə etdilər ki, bu soyqırımıdır və bu soyqırımıdırsa və onu tanımaq məsələsi varsa, onda Türkiyənin Ermənistanla qarşı tərəfdə “soyqırımı” da tanınmalıdır və bu məsələyə hüquqi qiymət verilməlidir. Ermənilər gözlənilməyən, lakin əvvəlcədən düşünülmüş əlavələr etdilər. Bu, Azərbaycan və Türkiyə üçün xüsusilə qəbul olunmazdır. Ancaq bu sessiyada obyektiv səbəblərə görə Türkiyə nümayəndə heyəti iştirak etmədi. Sessiyada Türkiyədən yalnız bir millət vəkili iştirak

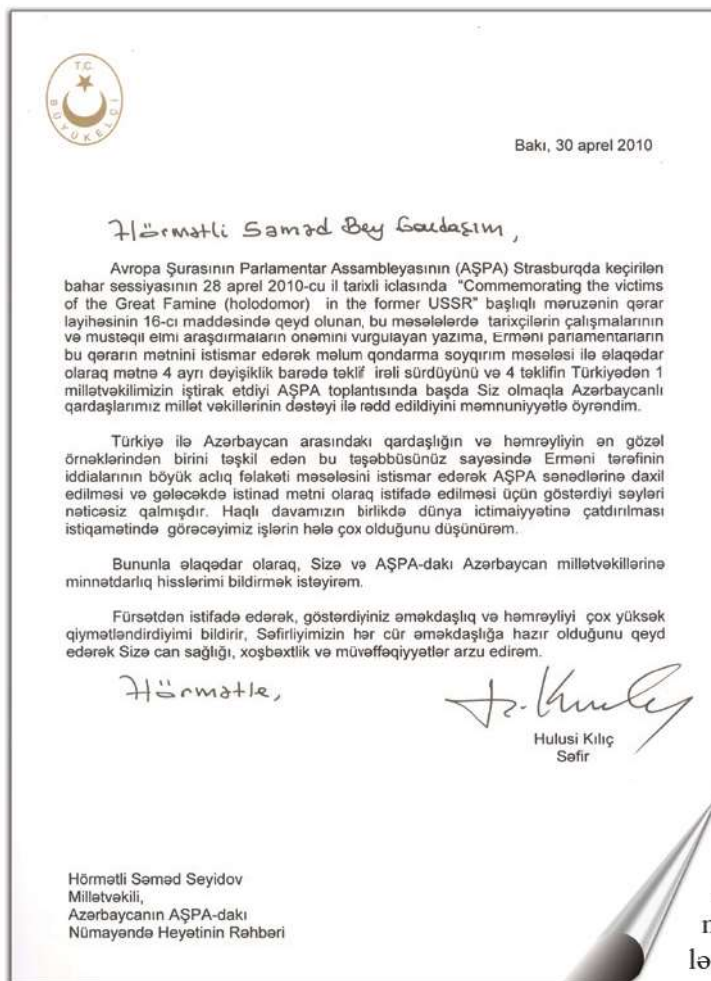
edirdi. Təsəvvür edin, Türkiyə nümayəndə heyəti yox, Ermənistan isə bu dörd əlavəni edirsə, bütün mahiyyət dəyişir, AŞ-ın sənədlərində “erməni soyqırımı” məsələsi öz əksini tapır. Bu, həm Türkiyəni, həm Azərbaycanı pis vəziyyətdə qoyur. Ermənilər belə gözəl fürsəti əldən vermək niyyətində deyildi. Ancaq bizim birliyimiz, Türkiyə ilə əlaqələrimiz, mənəvi öhdəliklərimiz Azərbaycan nümayəndə heyətini bu işdə çox aktiv fəaliyyət göstərməyə vadar etdi. Biz bu dörd əlavənin rədd edilməsi ilə

məsələsi”nin Ermənistan tərəfindən sənədlərə daxil olunmasının qarşısını alan Azərbaycan nümayəndə heyətinə dərin minnətdarlıq bildirilir.

- Azərbaycanda qarşıdan gələn parlament seçkilərini müşahidə edəcək AŞ-ın müşahidəçi missiyası nə vaxt formalaşacaq?

- Bizim üçün ən önəmli məsələlərdən biri də qarşıdan gələn parlament seçkiləridir. İyun ayında qurumun ölkəmiz üzrə növbəti məruzəçisi təyin olunacaq. Seçkilərlə bağlı

AŞ-ın nümayəndə heyəti formalaşmaq üzrədir. Nümayəndə heyətinə müxtəlif partiyaların üzvləri daxil olacaq. Təbii ki, biz istərdik Azərbaycana obyektiv insanlar gəlsinlər və seçkiləri düzgün qiymətləndirsinlər. Biz bilirik ki, seçkilər çox yüksək səviyyədə keçəcək, artıq Azərbaycanda demokratik ənənələr formalaşıb. Yenə də Azərbaycanın “dostları” çalışacaqlar ki, müxtəlif tərzdə ölkəmizi sağa-sola çəksinlər. Amma bunun qarşısını almaq üçün bizə kömək, dəstək lazım deyil, sadəcə, məsələləri obyektiv əks etdirmək, münasibət bildirmək lazımdır. Bu məsələləri həll etmək üçün biz iş aparırıq. Müşahidə heyəti iyun və sentyabr sessiyalarında formalaşacaq. İyun ayında ölkəmizin üzərinə götürdüyü öhdəliklərin yerinə yetirilməsi ilə bağlı məruzə olacaq. Bundan sonra cənab Herkel öz səlahiyyətlərini başa çatdıracaq. Hansı məruzəçinin gələcəyini deyə bilmərəm, bu AŞ-ın məsuliyyətidir.



Hörmətli Səməd Seyidov
Millətvekili,
Azərbaycanın AŞPA-dakı
Nümayəndə Heyətinin Rəhbəri



http://www. **İNTERNETİN** **TƏNZİMLƏNMƏSİ ZƏRURƏTİ**

Son vaxtlar aidiyyəti beynəlxalq təşkilatlarda, dünyanın müvafiq qabaqcıl elmi, siyasi və digər tədqiqat mərkəzlərində mütəxəssislər tərəfindən internetin tənzimlənməsi problemi ciddi şəkildə araşdırılır, müxtəlif həll yolları təklif edilir. İnternet infrastrukturunun inkişaf etdiyi qabaqcıl ölkələrdə İnternetin milli segmentində hüquqi tənzimlənməni həyata keçirmək üçün müvafiq qanunvericilik sistemi formalaşdırılır, təşəbbüslər irəli sürülür, bəyannamələr qəbul edilir.





1969-cu ildə ABŞ-da hərbi məqsədlərə xidmət edən dövlət layihəsi kimi meydana çıxan İnternet çox keçmədən ilkin təyinatından uzaqlaşaraq qlobal informasiya-kommunikasiya sistemi kimi ümumbəşəri sərvətə, əsrlərdən bəri həllini gözləyən problemlərin həlli vasitəsinə çevrildi, dünyanın virtuallaşması və qloballaşmasına səbəb oldu. Eyni zamanda, dövlətlər, xalqlar, ayrı-ayrı insanlar və bütövlükdə bəşəriyyət üçün əvvəllər mövcud olmayan müxtəlif təbiətli təhlükələr gətirdi.

İnternetin qısa müddət ərzində keçdiyi sürətli inkişaf yolu bir çox təzadlarla, siyasi, ideoloji qarşıdurmalarla, mühafizəkar düşüncə tərzindən, mental dəyərlərin itirilmə qorxusundan irəli gələn təhlükələrlə müşayiət olunur. Lakin bütün bunlara baxmayaraq, İnternet dünyanın hər bir tərəfinə yayılmaqda, cəmiyyətin ən müxtəlif fəaliyyət sferalarına getdikcə daha dərin nüfuz etməkdə, insanların gündəlik həyatının ayrılmaz tərkib hissəsinə çevrilməkdədir.

İnternet bəşər tarixində analoqu olmayan, heç bir vasitə ilə müqayisəyə gəlməyən, inkişafını, perspektivlərini, təsirlərini, təhlükələrini dəqiq proqnozlaşdırmaq mümkün olmayan bir fenomendir.

Bu rəqəmsal texnologiya nəhəng informasiya, bilik potensialını özündə cəmləşdirməklə milli-mədəni sərhədləri aşır, bəşəriyyətin vahid qlobal cəmiyyətdə birləşməsinə gətirib çıxarır. İnternet şəbəkəsinin yaratdığı geniş imkanlar insanların düşüncə tərzində, ünsiyyətində, fəaliyyətində və sosial münasibətlərində böyük dəyişikliklərə səbəb olur.



Rasim Əliquliyev

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutunun direktoru, texnika elmləri doktoru, professor

Bütün bunların nəticəsində İnternet coğrafi sərhədlər çərçivəsində tətbiq olunan beynəlxalq hüquq normalarını və ölkə qanunlarını gücsüz vəziyyətə gətirir. İnternet texnologiyalarının imkanları hesabına formalaşan virtual münasibətləri mövcud qanunlarla tənzimləmək xeyli çətinləşir və bəzi hallarda hətta mümkün olmur. Virtual münasibətlərin hüquqi tənzimlənməsi bu mühitə xas olan yeni qanunların, normaların yaradılmasını, tətbiq edilməsini zəruri edir.

Hazırda İnternetin ayrı-ayrı seqmentlərinə münasibətdə dövlət yurisdiksiyasının həddləri ilə bağlı problemlər müasir hüququn ən mühüm və mürəkkəb məsələlərindən biri kimi çıxış edir. İnternetin global xarakteri milli qanunvericilik sistemləri ilə beynəlxalq praktika arasında ziddiyyət yaradır. Məhz buna görə də İnternet vasitəsilə həyata keçirilən çoxaspektli virtual fəaliyyət beynəlxalq ictimaiyyətin dəstəyi ilə yeni tənzimləmə mexanizmlərinin işlənməsini tələb edir.

Bütün bunlar onu göstərir ki, yurisdiksiya İnternetin tənzimlənməsində daha çox diqqət yetirilməli olan





aspektlərdəndir. Belə ki, İnternetlə bağlı münaqişələrin, mübahisələrin sayı durmadan artır. Amma yurisdiksiya məsələsindəki qeyri-müəyyənliklər bir sıra problemlərin yaranmasına gətirib çıxarır: dövlətin öz ərazisində sosial münasibətləri tənzimləməsi üçün hüquqi səlahiyyətlərini yerinə yetirməsi mümkün olmur; ayrı-ayrı fiziki və hüquqi şəxslər məhkəmə hüquqlarından istifadə edə bilmir; elektron kommersiyanın inkişafı ləngiyir və s.

Yurisdiksiyanın müəyyən edilməsi ilə bağlı problem eksteritorial xarakterə malik olduqda, məsələn, münaqişədə müxtəlif dövlətlərin vətəndaşları iştirak etdikdə və ya beynəlxalq tranzaksiya həyata keçirildikdə yaranır. Belə ki, İnternetdə informasiya yerləşdirərkən onun hər hansı bir ölkənin qanunvericiliyini pozub-pozmadığını bilmək çox çətinidir. Çünki İnternetdə yerləşdi-

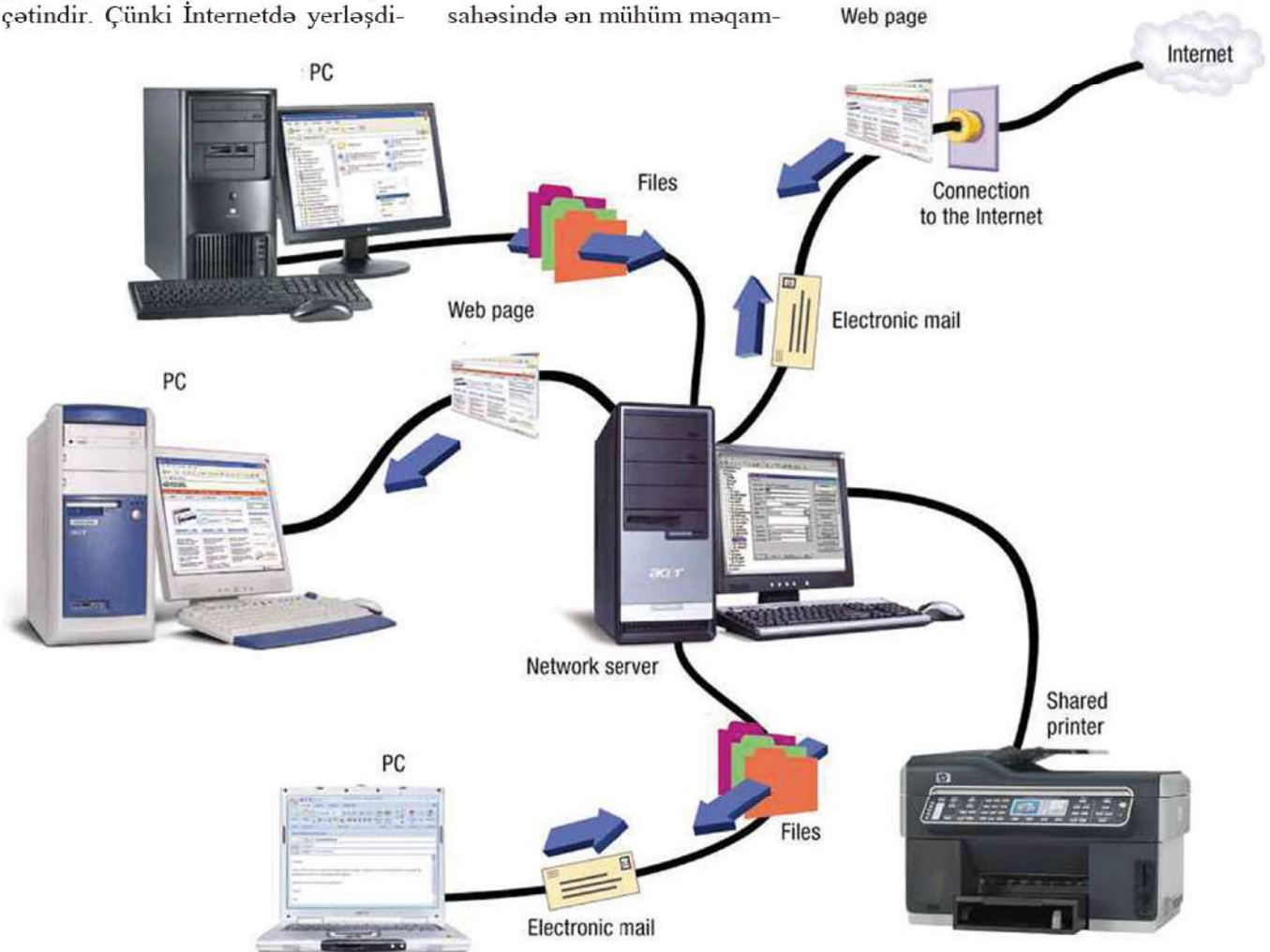
rılan istənilən kontent hər bir ölkədə əlçatan olur. Bu baxımdan, demək olar ki, İnternetdə hər bir fəaliyyət növü beynəlxalq xarakterlidir və müxtəlif yurisdiksiyaların tətbiq edilməsinə səbəb ola bilər.

Qeyd olunan mülahizələri əsas tutaraq, İnternetin fəaliyyətinin tənzimlənməsi istiqamətində praktiki addımlar atan ölkələrin sayı durmadan artır. Buna səbəb kimi müvafiq konvensiyalardan irəli gələn öhdəliklərin yerinə yetirilməsi, virtual məkanda milli təhlükəsizliyin təmin edilməsi, milli-mədəni normaların və dəyərlərin mühafizə edilməsi, uşaqların qorunması, intellektual mülkiyyət hüquqlarının müdafiəsi, beynəlxalq terrorizmlə mübarizə, fərdi və şəxsi həyatla bağlı məlumatların mühafizəsi kimi arqumentlər irəli sürülür.

İnternetin tənzimlənməsi sahəsində ən mühüm məqam-

lardan biri məhz dövlətin, cəmiyyətin və şəxsiyyətin təhlükəsizliyi ilə insan hüquqları arasındakı tarazlığın qorunub saxlanması ilə bağlıdır. İnternetin təhlükəsizliyi və insan hüquqları arasındakı həmin balans daim bu və ya digər tərəfin xeyrinə dəyişir. Təhlükəsizlik məsələlərinə diqqəti artırıqda insan hüquqlarının müdafiəsi zəifləyir. İnsan hüquqlarının çərçivəsini genişləndirdikdə isə dövlətin, cəmiyyətin maraqları təhlükə altına düşür.

Şübhəsiz ki, hər bir mütərəqqi texnologiya insanlara, bəşəriyyətə fayda vermək üçün yaradılır, amma ondan bir sıra hallarda qeyri-qanuni, cinayət məqsədləri üçün də istifadə edilir. Statistik məlumatlar göstərir ki, kibercinayətkarlıq halları digər analoqları ilə müqayisədə daha sürətlə artmaqdadır.





Artıq İnternet-cinayətlərin ənənəvi cinayət hallarını üstələyəcəyi, iqtisadi və siyasi proseslərə daha geniş şəkildə təsir edəcəyi proqnozlaşdırılır. Yalnız beynəlxalq ictimaiyyətin birgə səyi nəticəsində arzu edilən uğurlu tənzimləmə mexanizmlərinin tətbiqi ilə İnternet-cinayətkarlıqla səmərəli mübarizə aparmaq mümkün olacaqdır.

İnternetin tənzimlənməsi sahəsində ən mühüm problemlərdən biri də provayderlərin məsuliyyətinin müəyyən edilməsi ilə bağlıdır. Bir çox dövlətlər provayderlərin məsuliyyətinin müəyyən edilməsi məsələsini təkcə İnternetlə deyil, ümumiyyətlə, milli təhlükəsizlik sferası ilə bağlı çox mühüm problemlərdən biri kimi nəzərdən keçirirlər. Hesab edilir ki, provayderlərin məsuliyyətinin müəyyən edilməsi İnternet istifadəçilərinin hüquq normalarına riayət etmələrinin təmin edilməsinin ən sadə, aşkar mexanizmidir.

Həmçinin İnternetdə domen adlarının qeydiyyatı sahəsində də müəyyən boşluqlar mövcuddur. Bu adları qeydiyyatdan keçirərək və onlardan istifadə edərkən fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqlarının pozulması hallarına da tez-tez rast gəlinir. Beynəlxalq praktikada daha çox mülkiyyət hüququnun obyektləri - firma

adları və əmtəə nişanları ilə bağlı qanun pozuntularına yol verilir.

Bundan başqa, domen adlarının qeydiyyatı və istifadəsi zamanı fiziki şəxslərin, coğrafi obyektlərin, kütləvi informasiya vasitələrinin, yaxud məşhur bədii əsərlərin adları ilə bağlı da hüquq pozuntuları müşahidə olunur.

İnternetin tənzimlənməsi sahəsində meydana çıxan mühüm problemlərdən biri də spamlarla (elektron poçt vasitəsilə kommersiya, siyasi və digər xarakterli reklamın, yaxud başqa növ məlumatların əvvəlcədən müvafiq razılığı alınmayan şəxslərə kütləvi göndərişi) mübarizə məsələsidir. Spamlarla mübarizəni zəruri edən ciddi səbəblər mövcuddur. Birincisi, spamlarda çox vaxt onu qəbul edənə aldadan məlumatlar olur və bütün bunlar qanunsuz məqsədlərə xidmət edir. İkincisi, spamlar kütləvi şəkildə göndərildiyinə görə, informasiya sistemləri və resurslarını lazımsız olaraq yükləməklə onların fəaliyyətini çətinləşdirir. Üçüncüsü, elektron poçt istifadəçiləri spamları qəbul etmələrinə sərf etdikləri resurslara görə provayderlərə pul ödəməli olurlar. Spamlarla mübarizəni çətinləşdirən əsas məqam bu fəaliyyətin transmilli xarakteri ilə bağlıdır. Yeni spamlar bir çox hallar

da İnternet istifadəçilərinə kənar ölkələrdən göndərilir. Qeyd etmək lazımdır ki, hal-hazırda inkişaf etmiş ölkələrin əksəriyyətində spamlarla mübarizə haqqında qanunlar qəbul edilib, bu sahədə praktiki fəaliyyət həyata keçirilir.

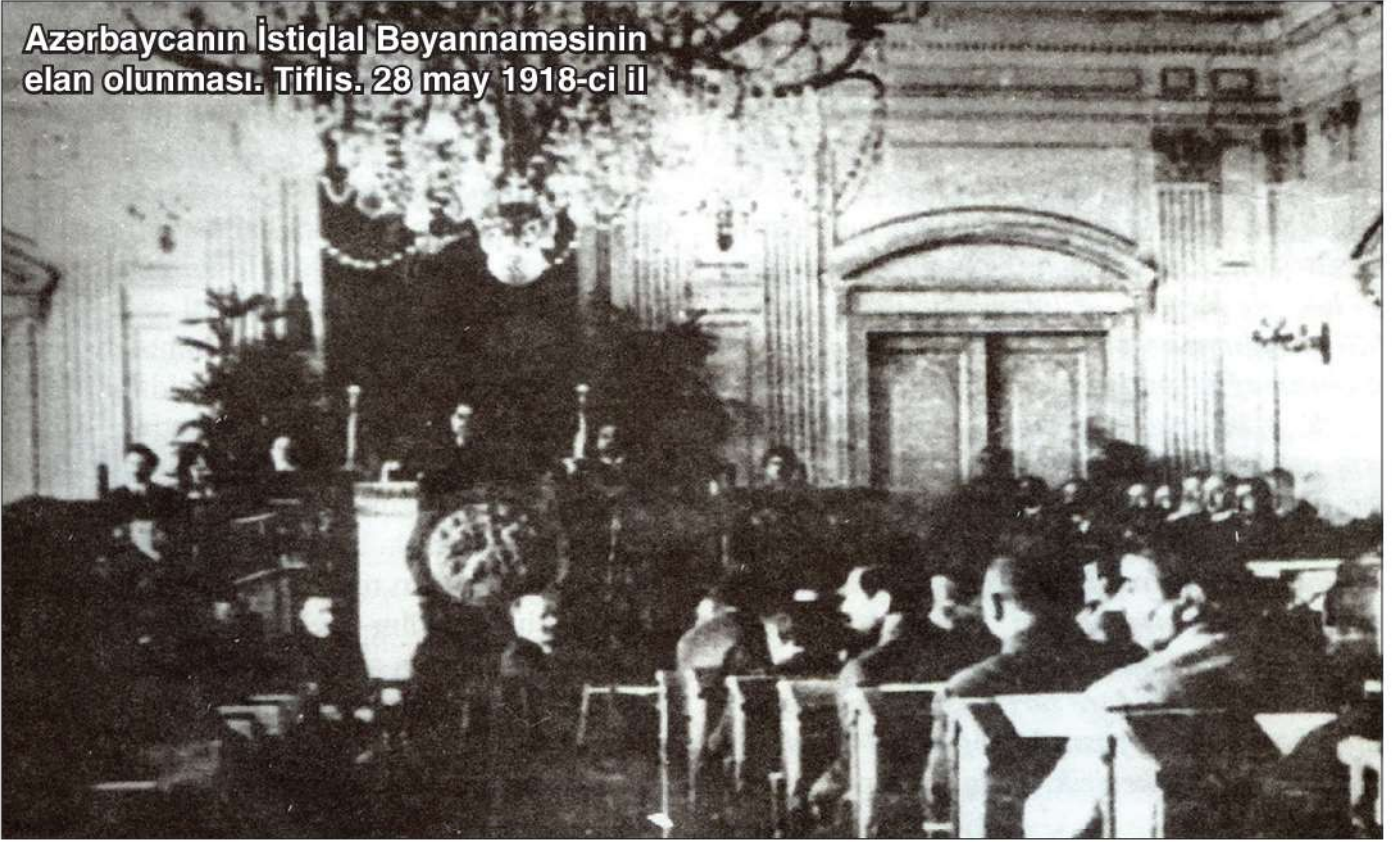
İnternetin fəaliyyəti ilə bağlı vacib məsələlərdən biri də informasiya cəmiyyətində əsas strateji resurs kimi çevrilən, bilik və ideyaların daşıyıcısı olan intellektual məhsullar üzərində mülkiyyət hüquqlarının qorunması məsələsidir. Həmin hüquqların qorunması ilə bağlı məqamlar İnternetin tənzimlənməsinin müxtəlif aspektləri ilə əlaqədardır. Bu məsələlər informasiya, biliklər iqtisadiyyatı formalaşdıqca daha da aktuallaşır, iqtisadi təhlükəsizliyin təmin olunmasının mühüm hədəflərindən birinə çevrilir.

Daha bir problem ondan ibarətdir ki, İnternetin sürətli inkişafı bu sahədə yaranan problemləri tənzimləmək üçün zəruri olan normativ-hüquqi aktların qəbulu prosesini xeyli qabaqlayır. Ona görə də İnternetin tənzimlənməsi sahəsində həllini gözləyən ən mühüm problemlərdən biri də məhz baş verən texnoloji yeniliklərə qanunvericilik sistemlərinin çevik, adekvat hüquqi mexanizmlərini işləyib hazırlamaqdır.





Azərbaycanın İstiqlal Bəyannaməsinin
elan olunması. Tiflis. 28 may 1918-ci il



Milli dövlətçilik tariximizdə ilk demokratik respublika təcrübəsi



Siyavuş Novruzov
Millət vəkili

Azərbaycan dövlətçiliyi öz inkişafı, kəşmə-kəşli və mürekkəb tarixi dövrləri baxımından Cənubi Qafqazın ən unikal dövlətidir. Bir çox əsrlər öncə dövlətçilik ənənələrini qurmaq imkanı qazanmış Azərbaycan xalqı zaman-zaman kənar müdaxilələr nəticəsində bu təcrübəni yetərincə və sonadək təkmilləşdirmək imkanından məhrum olmuşdur. Tarix boyu Azərbaycanın müxtəlif ərazilərini əhatə edən ayrı-ayrı dövlətlər yaradılmış, dövlət idarəetməsinin milli modelinin ilkin rüşeymləri inkişaf etdirilmişdir. Bu coğrafiyada əhali və ərazinin XVI əsrin başlanğıcında vahid mərkəzi dövlətdə - Azərbaycan Səfəvi dövlətində birləşdirilməsi baxımından Səfəvilər dövrünün tarixi əhəmiyyəti olduqca böyükdür. Səfəvilər dövlətinin zəifləməsi nəticəsində XVIII əsrdə Azərbaycan ərazisində yaranan xanlıqlar XIX əsrin əvvəllərindən çar Rusiyasının tərkibinə daxil edilmiş və istər millətin formalaşması, istərsə də yeni tarixi-iqtisadi formasiya dövründə milli dövlətçiliyin inkişafı prosesi xeyli ləngidilmişdir.



Hər bir dövlətin meydana çıxdığı tarixi şərait xeyli dərəcədə həmin epoxanın geosiyasi və hüquqi-mənəvi mənzərəsinin müəyyənləşdirdiyi etnosiyasi fenomen kimi xarakterizə olunur. Bu baxımdan XX əsrin əvvəllərində müstəqil Azərbaycan dövlətinin yaranması və daha sonrakı tarixlərdə bərpası hər zaman azadlıq ideyasının ilkin rüşeymlərinin meydana çıxdığı tarixi yola nəzər salmağı zəruri edir. Belə ki, 1828-ci ildə Azərbaycanın Rusiya tərəfindən işğalı ölkədə və xalqda azadlıq ideyasını, milli dövlətçilik ənənələrini məhv edə bilmədi. Əksinə, Azərbaycanda Avropadakı hakim ictimai-iqtisadi formasiyanın məhsulu olan üstqurum komponentləri - liberalizm, milliyyətçilik və s. kimi o dövrün mütərəqqi ideyaları bərqərar olmağa başladı. Beləliklə, Azərbaycan milli-azadlıq hərəkatının kulminasiya nöqtəsi olan 1918-ci ilə qədərki dövrü bir neçə əsas mərhələyə ayırmaq olar.

İlk mərhələ 1828-ci ildən 1875-ci ilə qədərki kortəbii üsyanlar və kütləvi itaətsizliklər dövrüdür. Belə ki,

Rusiya istilasından sonra ölkədə bərqərar olan işğal rejimi - komendant üsul-idarəsi, çarizmin milli ucqarlarda həyata keçirdiyi cəza əməliyyatları Azərbaycanın bir çox bölgələrində (Quba, Şəki və s.) xalq üsyanları ilə müşayiət olunurdu. Bu üsyanlar xüsusi amansızlıqla yatırıl-sa da, xalqımızın milli-azadlıq ideyasını dinamik və diri saxladı, mübarizənin sonrakı mərhələsi üçün genetik yaddaşda mühüm tarixi izlər buraxdı.

İkinci mərhələ çox mühüm olub, Azərbaycanda maarifçiliyin əsası qoyulan xüsusi dövrüdür. 1875-1905-ci illəri əhatə edən bu dövr ölkəmizin sonrakı taleyinin müəyyənləşməsində həlledici rol oynayan görkəmli fikir adamlarının yetişdiyi və fəal ictimai-siyasi həyatın formalaşdığı mərhələdir. Təsadüfi deyil ki, milli mətbuatımızın və milli teatrımızın əsası da məhz bu dövrdə qoyuldu. M.F.Axundov və H.Zərdabi kimi görkəmli mütəfəkkirlərin parlaq ideyaları istər kapitalist ictimai-iqtisadi münasibətlərin bərqərar olduğu Bakıda, istərsə də feoda-

lizmin hökm sürdüyü əyalətlərdə vahid milli düşüncənin ilkin əsaslarını ortaya çıxardı. Bu dövr həm də əyalətlərdə çarizmin milli-feodal zülmünə qarşı qaçaq hərəkatının güclənməsi ilə əlamətdardır.

Üçüncü mərhələ artıq müstəqil dövlətçilik ideyasının, onun sosial-fəlsəfi bazasının və kadr potensialının formalaşdığı 1905-1917-ci illəri əhatə edir. Bu dövrdə artıq Azərbaycan ictimai-siyasi fikrinin miqyası ölkə hüduqlarını aşaraq, Yaxın Şərq üçün avanqard və nümunəvi mahiyyət kəsb edirdi. Milli oyanışda mühüm rol oynayan milli-demokratik cərəyana mənsub “Molla Nəsrəddin”, türkçülük ideyalarının daşıyıcısı olan “Füyuzat” jurnalları bu dövrdə bütün milli ziyalıları azadlıq məfkurəsi ətrafında səfərbər edə bilmişdi. Formalaşmaqda olan milli burjuaziya milli maarifçilik layihələrini uğurla maliyyələşdirir, yüz-lərlə gənci Avropa ölkələrində təhsil almağa göndərirdi.

I rus inqilabının yaratdığı minimal demokratik ab-havadan öz çirkin məqsədləri üçün istifadə edən ermənilərin Azərbaycan xalqına qarşı təcavüzkar əməlləri də XX əsrdə məhz bu dövrə təsadüf edir. Rusiya tərəfindən dəstəklənən erməni fitnəkarlığına qarşı Azərbaycanda yaranan milli müqavimət hərəkatı istər-istəməz milliyyətçiliyin güclənməsinə və ilk milli təşkilatların, siyasi partiyaların yaranmasına təkan verdi (“Difai”, “Müsəlman ədəmi-mərkəziyyət”, “Müsəvat” partiyası və s.).

Nəhayət, 1917-1918-ci illərdə milli-azadlıq hərəkatı özünün həlledici dövrünə qədəm qoydu. Rusiyada baş verən fevral və oktyabr inqilabları nəticəsində Azərbaycandakı müstəqillik mübarizəsi artıq dönməz xarakter aldı. I Dünya müharibəsində Almaniyaya məğlub olaraq Brest-Litovsk müqaviləsini imzalamağa məcbur olan Rusiya Şərqi Avropadakı bütün ərazilərini itirdi.

Azərbaycan Səfəvi dövləti (Şah İsmayıl dövrü, 1501-1524-cü illər)





Əvvəlcə bütün Cənubi Qafqaz, daha sonra isə 28 may tarixində Azərbaycan öz dövlət müstəqilliyini elan etdi. Azərbaycanın müstəqilliyini çətinləşdirən ən böyük amil isə yenə də xarici havadarlarının direktivi ilə xalqımıza qarşı soyqırımı siyasəti həyata keçirən erməni təcavüzü idi. Bolşeviklərlə əlbir olan ermənilər Bakıda (31 mart), Naxçıvanda, Qubada, Şamaxıda, Zəngəzurda və Qarabağda azərbaycanlılara qarşı əsl milli qırğın həyata keçirirdilər. Belə mürəkkəb tarixi şəraitdə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yeni formalaşan hökuməti yardım üçün Osmanlı imperiyasına müraciət etdi. 4 iyun tarixində imzalanan müqaviləyə əsasən, qardaş türk ordusu Azərbaycan könüllülərinin yardımını ilə ölkəni və onun paytaxtı Bakını erməni-bolşevik güruhundan azad edərək, respublikanın öz suverenliyini bütün ərazisində həyata keçirməyə şərait yaratdı.

1918-ci ildə Azərbaycan xalqını birləşdirən, bu birliyə və coğrafi məkana siyasi-hüquqi mənə verən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin yaradılması böyük tarixi hadisə, taleyüklü bir nailiyyət idi. Belə ki, bu, dünyanın yeni tarixində mürəkkəb siyasi-hərbi vəziyyətdə qurulmuş milli, dünyəvi respublika idi. Ümumiyyətlə, bu hadisənin nəinki tarixi, həmçinin hüquqi, siyasi baxımdan çox böyük əhəmiyyət kəsb etməsi şübhəsizdir. Əvvəla, Azərbaycan sözü müasir siyasi-hüquqi məzmununu, rəsmi dövlət adı statusunu məhz Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti yaranandan sonra aldı.

Azərbaycan Demokratik Cümhuriyyəti Azərbaycan dövlətçiliyinin ilkin əsaslarının formalaşdırılması, o cümlədən Azərbaycan xalqının milli ruhun dirçəldilməsi baxımından qəbul etdiyi tarixi əhəmiyyətli qərar və qanunları ilə milli dövlətçilik tarixində xüsusi yerə malikdir. Bunlara dövlət bayrağının qəbul edilmə-

si (24 iyun, 1918), Azərbaycan Milli ordusunun yaradılması haqqında xüsusi fərmanın verilməsi (26 iyun, 1918), Azərbaycan dilinin dövlət dili elan edilməsi (27 iyun, 1918), Milli Şura tərəfindən "Azərbaycan parlamentinin yaradılması haqqında" qanunun qəbul edilməsi (19 noyabr, 1918), Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında qanunun qəbul olunması (11 avqust, 1919), Bakı şəhərində universitetin açılması haqqında Azərbaycan parlamentinin qanunu (1 sentyabr, 1919), mətbuat sahəsində senzuranın ləğv olunması haqqında Azərbaycan hökumətinin qərarı və digər sahələrdə başlanmış islahatları göstərmək olar. Azərbaycan Milli Şurasının o zamankı mürəkkəb və həlledici tarixi bir məqamda Tiflisdə - Qafqaz canişininin iqamətgahında elan etdiyi İstiqlal Bəyannaməsi Azərbaycan demokratiyası və parlamentarizm ənənələri tarixinin ən parlaq hüquqi sənədi olaraq bu gün də öz tarixi və praktiki əhəmiyyətini saxlamaqdadır.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin parlamenti İstiqlal Bəyannaməsinin müəyyən etdiyi prinsiplərə sadıq qalaraq və konkret tarixi şəraitə nəzərə alaraq ölkənin ərazi bütövlüyünü təmin etmək və müstəqilliyini qoruyub saxlamaq, insan haqları və azadlıqlarının dolğun təmin olunduğu ən müasir hüquqi-demokratik dövlət yaratmaq məqsədi daşıyan çox mühüm qanunlar və qərarlar qəbul etmişdir. Adı çəkilən bu qanun və qərarlar nəticə etibarilə hakimiyyətin üç qolunun - qanunvericilik, icra və məhkəmə orqanlarının, bütövlükdə demokratik dövlətin fəaliyyəti üçün zəruri təsisatların və prinsiplərin formalaşdırılmasına, bərqərar edilməsinə yönəldilmişdi. Bunu tarixdən məlum olan belə bir fakt da sübut edir ki, 1918-ci il Mart soyqırımından cəmi yarım il keçməsinə baxmayaraq, Azərbaycan parlamentində 21 erməni, eləcə də rus

millətinin nümayəndələrinin təmsil olunmasına şərait yaradılmışdır ki, bu da demokratik inkişaf yolunu seçmiş gənc bir dövlətin öz dövrünü xeyli qabaqlayan əsl mütərəqqi, demokratik ruhundan xəbər verirdi. Qeyd etmək lazımdır ki, cəmi 17 ay aramsız fəaliyyət göstərmiş və bu müddət ərzində 155 iclas keçirmiş, 230-a qədər qanun qəbul etmiş parlament müstəqil dövlət quruculuğu təcrübəsi ilə milli parlamentarizm tarixində dərin və zəngin iz qoymuşdur. Hər an yeni xarici işğal təhlükəsinin altında, mürəkkəb daxili və beynəlxalq tarixi şəraitdə fəaliyyət göstərən Azərbaycan parlamentinin əsas fəaliyyəti dövlət müstəqilliyinin qorunub saxlanmasına və ordu quruculuğu məsələlərinə yönəlmişdi. Ölkədə elm və təhsilin inkişafı və milli kadrların yetişdirilməsi məqsədi ilə 100 nəfər azərbaycanlı gəncin xarici ölkələrə dövlət hesabına təhsil almağa göndərilməsi xüsusi əhəmiyyət kəsb edirdi. Həç də sadə olmayan beynəlxalq siyasi şəraitdə gənc və yeni siyasi subyektin yaranması və onun dövrün siyasi "nəhəng"lərinə istər faktiki, istərsə də hüquqi tərəfdən qəbul etdirilməsi ağır və şərəfli bir vəzifə olaraq Şərqdə ilk demokratik respublika qurucularının qarşısında dururdu. Belə bir şəraitdə kiçik bir dövlətin parlament sədri Ə.M.Topçubaşovun heyəti tərəfindən 1919-cu ildə ABŞ Prezidenti V.Vilsonla görüşə nail olunması, bu böyük dövlət tərəfindən rus çarizmi və ruslaşdırma siyasətindən qurtulmuş və milli-azadlıq mübarizəsi ruhu ilə müstəqil dövlət yaratmağa nail olmuş Azərbaycan Demokratik Respublikasının de-fakto olaraq tanınmasına nail olunması mühüm tarixi, siyasi-diplomatik və hüquqi əhəmiyyət kəsb edirdi.

Sovet Rusiyasının beynəlxalq hüquq normalarına məhəl qoymadan həyata keçirdiyi hərbi müdaxilə və qırmızı ordu hissələrinin qanlı



ADR parlamentinin ilk iclası. 7 dekabr 1918-ci il

döyüş əməliyyatları nəticəsində Şimali Azərbaycan yenidən bu dövlətin tərkibinə qatılmağa qadirdir, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin xalqımızın azadlıq hərəkatı tarixində dərin iz qoyması danılmaz və tarixən təsdiqini tapmış fakt olaraq qalmaqdadır. I Dünya müharibəsinin doğurduğu tarixi şəraitdən istifadə edən Azərbaycan xalqı şimalda özünün qədim dövlətçilik ənənələrini yenidən dirçəldə bildi, müstəqil yaşamağa layiq və qadir olan xalq olduğunu sübuta yetirdi. Avropa ölkələrində olduğu kimi Azərbaycanda da parlamentli respublika tipli demokratik idarəçilik qaydalarının tətbiq olunmasına başlandı. Bu, Azərbaycan xalqının çox böyük tarixi nailiyyəti idi.

O da qeyd olunmalıdır ki, hələ Amerika və bir çox Avropa dövlətlərində cəmiyyətin böyük və əhəmiyyətli təbəqəsinə - qadınlara səsvermə

kimi vacib siyasi hüququn tanınmadığı bir dövrdə AXC-də qadınlara dövlət orqanlarının formalaşdırılmasında iştirak etmək, seçmək və seçilmək hüququ verilmişdi.

Azərbaycan xalqının tarixində ilk parlamentli respublika, eyni zamanda, bütün Şərqdə, o cümlədən türk-islam dünyasında ilk demokratik, hüquqi və dünyəvi dövlət nümunəsi olan, istər siyasi quruluşuna, istərsə də həyata keçirdiyi dövlət quruculuğu tədbirlərinə, müəyyən etdiyi vəzifə və məqsədlərin xarakterinə görə Avropanın ənənəvi demokratik respublikalarından geri qalmayan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin dövlətçilik tariximizdəki yeri və roluna dair ən dolğun və düzgün qiyməti məhz Ümummilli lider Heydər Əliyev vermişdir: "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə cəmi 23 ay fəaliyyət göstərsə də, sonrakı nəsillərin yaddaşında xalqımızın tarixinin ən parlaq səhifələrindən biri kimi həmişə qalacaqdır. O, demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, səhiyyə, hərbi quruculuq sahələrində atdığı mühüm addımları başa çatdırma bilməsə də, onun qısa müddətdə həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın tarixində silinməz iz buraxmış, milli dövlətçilik ənənələrimizin bərpası işində böyük rol oynamışdır. Ən əsası odur ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti az yaşasa da, xalqımızda azadlıq, müstəqillik fikirlərini daha da gücləndirmiş oldu. Bu cümhuriyyətin yaradılmasında müstəsna xidmətləri olan M.Ə.Rəsulzadə, Ə.M.Topçubaşov, F.Xoyski, H.Ağayev, N.Yusifbəyov, M.Hacinski, M.Y.Cəfərov, X.Rəfibəyov, Ə.Şeyxülislamov, T.Makinski, S.Mehmandarov, Ə.Şıxlinski, S.M.Qənizadə, X.Xasməmmədov, Ə.Pepinov, Ş.Rüstəmbəyov kimi

lərin yaddaşında xalqımızın tarixinin ən parlaq səhifələrindən biri kimi həmişə qalacaqdır. O, demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, səhiyyə, hərbi quruculuq sahələrində atdığı mühüm addımları başa çatdırma bilməsə də, onun qısa müddətdə həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın tarixində silinməz iz buraxmış, milli dövlətçilik ənənələrimizin bərpası işində böyük rol oynamışdır. Ən əsası odur ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti az yaşasa da, xalqımızda azadlıq, müstəqillik fikirlərini daha da gücləndirmiş oldu. Bu cümhuriyyətin yaradılmasında müstəsna xidmətləri olan M.Ə.Rəsulzadə, Ə.M.Topçubaşov, F.Xoyski, H.Ağayev, N.Yusifbəyov, M.Hacinski, M.Y.Cəfərov, X.Rəfibəyov, Ə.Şeyxülislamov, T.Makinski, S.Mehmandarov, Ə.Şıxlinski, S.M.Qənizadə, X.Xasməmmədov, Ə.Pepinov, Ş.Rüstəmbəyov kimi



Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyev Respublika Günü münasibətilə
İstiqlal Bəyannaməsi abidəsini ziyarət edir (27 may 2010-cu il)

görməli ictimai xadimlərin xatirəsini Azərbaycan xalqı bu gün də böyük ehtiram hissi ilə yad edir". Ulu öndər Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə qəbul edilən "Azərbaycanlıların soyqırımı haqqında" (26 mart, 1998), Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin tarixi adının bərpa olunması, Cümhuriyyətin ildönümlərinin qeyd olunmasına dair sərəncam və bir çox dövlət əhəmiyyətli digər sənədlər xüsusi qeyd olunmalıdır. Həmin müsbət ənənə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti, görkəmli dövlət xadimi, cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla davam etdirilir, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurucularının xatirəsi

ehtiramla yad edilir, dövlətçilik təcrübəsi daim öyrənilir.

Beləliklə, tarixi təcrübə göstərdi ki, AXC-nin yaranması və bütün dünyada tanınması XX əsrin 20-ci illərində Azərbaycanın sovet imperiyasına istənilən halda müəyyən ərazilərə malik olan və siyasi-hüquqi cəhətdən tanınmış dövlət kimi daxil edilməsinə imkan yaratdı. Bunun tarixi, siyasi-hüquqi əhəmiyyəti də odur ki, 1991-ci ildə yenidən müstəqillik qazanmış Azərbaycan hələ XX əsrin əvvəllərində yaradılmış müstəqil demokratik respublikanın varisi olmaq şərəfini qazanmış oldu. Müstəqil Azərbaycan Respub-

likasının banisi, görkəmli dövlət xadimi Heydər Əliyevin milli tariximizdə misilsiz rol oynamış və müasir tarixi dövrdə demokratik inkişaf istiqaməti ilə irəliləyən Azərbaycan Respublikasının önəmli tarixi istinad məqamı olan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti haqqında söylədiyi fikirlər bütün zamanlar üçün aktuallığını saxlayacaqdır: "Bu gün tam qətiyyətlə demək olar ki, Azərbaycan dövləti, müstəqil Azərbaycan Respublikası 1918-ci ildə yaranmış Xalq Cümhuriyyətinin varisidir. Biz bu varislik prinsipini şərəflə, sədaqətlə yerinə yetiririk və yetirəcəyik".



Ulu öndər Heydər Əliyev Tbilisidəki Nəbatat bağında
Fətəli xan Xoyskinin abidəsinin açılış mərasimində. 9 mart 1996-cı il



CÜMHURİYYƏT EVİ

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Milli Şurası və Hökuməti 1918-ci il iyunun 16-da Tiflisdən Gəncəyə köçüb və şəhər bələdiyyəsinin binasında yerləşib. ADR hökuməti 16 iyun 1918-ci ildən 16 sentyabr 1918-ci ilə qədər hazırda Gəncədə Atatürk prospekti 262 ünvanında yerləşən binada fəaliyyət göstərib. Bu gün bina Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin istifadəsindədir.

Xalq arasında “Cümhuriyyət evi”, “Cümhuriyyət binası” kimi tanınan tikili ikimərtəbəlidir. Bir sıra tarixi hadisələrə şahidlik edən bu binanın tikintisi 1897-ci ildə başa çatıb. Gəncənin memarlıq üslubuna uyğun olan bina kərpicdən tikilib. Binada əvvəllər vaxtilə Duma adlandırılan “Zemstvo” idarəsi yerləşib. 1908-ci ildə isə o, Gəncə qubernatorunun iqamətgahına çevrilib. Bu bina Şərqdə yaranmış ilk respublikanın iqamətgahı kimi də tarixə düşüb. Azərbaycan Demokratik Respublikasının yeni hökuməti müvəqqəti paytaxt Gəncəyə köçəndə öz ilk yığıncağını iyunun 17-də həmin binada keçirib və Bakı düşmənlərdən azad olanadək burada yerləşib. Sonrakı illərdə bina təhsil ocağı kimi fəaliyyət göstərməyə başlayıb. Məsələn, 1920-ci il noyabrın 14-də görkəmli dövlət xadimi Nəriman Nərimanovun təşəbbüsü ilə Azərbaycan İnqilab Komitəsinin qərarına əsasən Bakı Politeknik Məktəbinin bazasında Əzizbəyov adına Azərbaycan Politeknik İnstitutu təsis edilib.

1929-cu il mayın 15-də Azərbaycan SSR Xalq Komissarları Soveti Kənd təsərrüfatı fakültəsini Azərbaycan Politeknik İnstitutunun tərkibindən ayıraraq və Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunu Xalq Maarif Komissariatının tabeliyinə vermək haqqında qərar



çıxarılıb.

1931-ci ildə Bakıdakı Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutu və Tbilisidəki Hidromeliorasiya İnstitutu Gəncə şəhərinə köçürülüb. 1933-cü ildə Gəncədə 4 institutu birləşdirən vahid Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutu yaradılıb.

Azərbaycan Dövlət Himninin müəllifi, görkəmli istiqlal şairi Əhməd Cavad Axundzadənin adı Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin salnaməsinə qızıl hərflərlə yazılmışdır. Onun ədəbi-ictimai fəaliyyətinin müəyyən bir dövrü - 1931-1934-cü illər bu qocaman təhsil ocağı ilə bağlı olmuşdur. Bununla yanaşı, sonralar dünya şöhrətli akademiklər Yusif Məmmədəliyev, Çingiz Cuvarlı və Əlisəhbət Sumbatzadə də bu akademiya da çalışmış, mütəxəssis hazırlığında böyük xidmət göstərmişlər. İnstitut 1980-ci ildə “Şərəf nişanı” ordeninə layiq görülmüşdür. 1980-ci il dekabrın 16-da həmin ordeni Sovetlər İttifaqı rəhbərliyi adından institutun kollektivinə o illərdə Azərbaycanın rəhbəri olmuş Ulu öndərimiz Heydər Əliyev təqdim etmişdir. Ümummilli lider demişdir: “Azərbaycan Xalq Təsərrüfatı İnstitutu nəinki yüksək ixtisaslı kadrlar hazırlamalı, həm də respublikada kənd təsərrüfatını daha da inkişaf etdirmək sahəsində elmi tədqiqatların mühüm mərkəzi olmalıdır”.

2009-cu il mayın 25-də Prezident İlham Əliyev 1918-ci ildə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Milli Şurası və Hökumətinin yerləşdiyi binada - Azərbaycan Dövlət Aqrar Universitetinin girişində üzərində “Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Milli Şurası və Hökuməti 16 iyun 1918-ci ildən 16 sentyabr 1918-ci ilə qədər bu binada fəaliyyət göstərüb” sözləri yazılmış xatirə lövhəsinin açılışında iştirak edib.

Hazırda ADR hökumətindən qalan izlər binanın bir hissəsinin “Aqrar elm və təhsil muzeyi”nə çevrildiyi 7 salondan ibarət muzeyində qorunur.



Belə ki, muzeyin beşinci salonu Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin 3 aylıq Gəncə dövrü fəaliyyətinə həsr olunub. Azərbaycan Demokratik Respublikasının ilk Baş naziri Fətəli xan Xoyskinin iş otağında onun şəxsi əşyaları, divan, oturaclar, divar saati və digər əşyalar saxlanılır. Bu otaq 1999-cu ildə təmir olunub. Salonun digər hissələrində cümhuriyyət fədailərindən Məhəmməd Əmin Rəsulzadəyə, Fətəli xan Xoyskiyə, Əlimərdan bəy Topçubaşova, General Səməd bəy Mehmandarova, Əli-

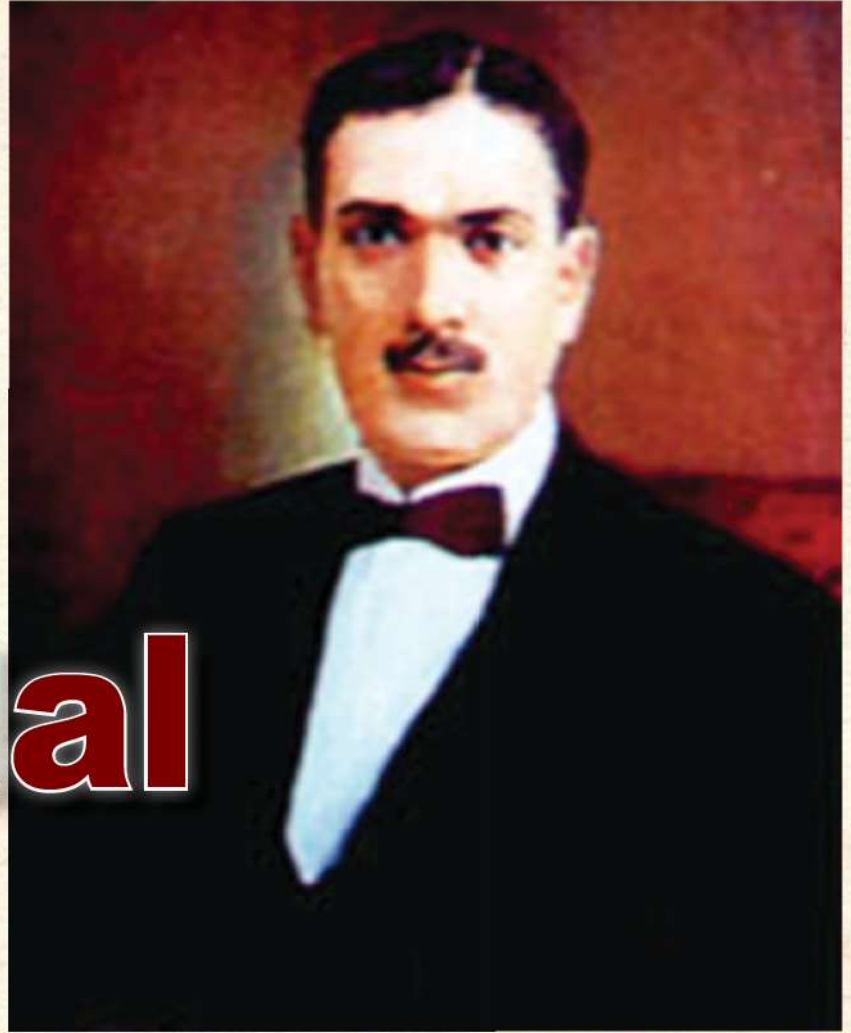
ağa Şıxlinskiyə, Nuru Paşaya məxsus əşyalar da var. Bundan başqa muzeydə Türk-İslam ordusunun Gəncə qərargahına aid foto-stendləri də qorunur.

Muzeyin yeddinci salonunda isə Azərbaycan-Türkiyə münasibətlərinin bugünkü durumunu əks etdirən foto-stend diqqəti cəlb edir. Foto-stenddə iki ölkənin liderləri - Ulu öndər Heydər Əliyev və Atatürkün portretləri və müasir Azərbaycan-Türkiyə əlaqələrini əks etdirən şəkillər var.



Soranlara, bən bu yurdun
Anlatayım nəsiyəm.
Mən çeynənən bir ölkənin
“Haqq!” bağırən səsiyəm!

Milli istiqlal şairi



Azərbaycan dövlətçiliyinin bərpası, milli azadlığa qovuşması, çar rejiminin devrilməsi ilə Rusiyanın imperiya əsarətindən qurtulması və milli təməllər üzərində yeni, azad cəmiyyətin qurulması ideyaları XX əsrin ilk onilliyində böyük inkişaf dövrü keçirən ədəbiyyatımızda tez-tez dilə gətirilirdi. Xüsusən də xalq arasında geniş yayılan, sadə insanlar tərəfindən daha asan qəbul edilən romantik poeziya xalqı milli azadlığa qovuşmağa, mütərəqqi cəmiyyət qurmağa səsləyir və ruhlandırır. Hüseyn Cavid, Abdulla Şaiq, Abbas Səhhət, Məhəmməd Hadi, Əhməd Cavad kimi şairlərin öndərlik etdikləri bu ədəbi cərəyan o dövrdə irticaya, zülmə, əsarətə qarşı mübarizədə böyük uğurlar qazanmışdı. Bu yazı isə onlardan biri - Əhməd Cavad haqqında olacaq. Çünki o, bütün həyatını milli istiqlal ideyalarının gerçəkləşməsinə həsr etmiş, bir əlində qələm, bir əlində silah əsarətə, zülmə, imperializmə qarşı açıq mübarizə aparmışdır. Milli istiqlal şairi kimi tanınan Əhməd Cavad həm də ADR-in qurucularından biri idi.



Ədəbi mühitdə və geniş ictimaiyyətdə həm də cümhuriyyət dövrünün ən parlaq şairi kimi tanınan Əhməd Cavadın bədii, siyasi ideya dünyası təbiət və sevgi lirikası qədər zəngindir. Onun Azərbaycanın müstəqilliyi, dövlət quruculuğu sahəsindəki fəaliyyəti, mövqeyi yeni romantik və vətəndaşlıq poeziyamızın parlaq nümunələrini yaratması ilə xarakterizə olunur. Əhməd Cavad şeir-sənət aləminə qatıldığı ilk günlərdən Azərbaycan türklərinin və türk dünyasının milli şairi kimi sevilmişdir. Təsadüfi deyildir ki, onun “Çırpınırdın, Qara dəniz!” şeirinə dostu dahi Üzeyir bəyin bəstələdiyi musiqi 75 ildən çoxdur ki, dost və qonşu Türkiyənin himni kimi hər səhər, hər axşam radiolarda, televiziyalarda səslənməkdə, rəsmi tədbirlərdə, məclislərdə, mərasimlərdə, təntənəli ziyafətlərdə ifa olunmaqdadır. Bu şərqini dahi Atatürk də çox sevirdi, hətta onu ilk dəfə dinləyərkən gözləri yaşarmışdı...

Əhməd Cavad - Axundzadə Cavad Məmmədli oğlu 1892-ci il mayın 5-də Şəmkir rayonunun Seyfəli kəndində ruhani ailəsində anadan olmuşdur. İlk təhsilini evdə almış, uşaq yaşlarında türk, ərəb, fars dillərini, Şərq ədəbiyyatını öyrənmişdir. O, 6-7 yaşında ikən “Qurani-Kərim”i əzbər bilirdi. 8 yaşında olarkən atasını itirən Cavad 1906-cı ildə daxil olduğu “Cəmiyyəti-xeyriyyə”nin Gəncədə açdığı ruhani seminariyasını (“Məktəbi - ruhaniyyə”) 1912-ci ildə bitirir. Seminariyada oxuduğu illərdə Hüseyn Cavid, Abdulla Sur, İdris Axundzadə, Türkiyədən Gəncəyə gəlmiş Sevad Cavad kimi mütəfəkkirlər onun qəlbində milli istiqlal, müstəqilliyə, türklüyə sevgi oyadırlar. Hətta güman edilir ki, müəllimi Sevad Cavadın qardaşı olduğu fərz edilən Türkiyənin dilçi alimi, şairi Əhməd Cavadın şərəfinə Cavad da Əhməd ismini götürür. Əhməd Cavadın ilk şeiri məhz həmin dövr-

də - 1911-ci ildə nəşr edilir.

Ruhani seminariyasını bitirəndən sonra müəllim işləyən Cavad Axundzadə, eyni zamanda, Gəncənin ədəbi, bir qədər keçəndən sonra isə ictimai-siyasi həyatında yaxından iştirak etməyə başlayır. Balkan və I Dünya müharibələri dövründə şair 3 dəfə (1912, 1916 və 1918-ci illərdə) nümayəndə heyətinin tərkibində (iki dəfə üzv, bir dəfə başçı kimi) Türkiyəyə gedir. Cavad Axundzadə türk xalqına yardıma gələn Qafqaz könüllüləri sırasında Trakya cəbhəsində Abdulla Şaiqlə birlikdə türk əsgərləri ilə 1 il çiyin-çiyinə vuruşur, 1913-cü ilin payızından isə geri dönr.

1914-cü il I Dünya müharibəsi zamanı Türkiyənin şərq hissəsi rus ordusunun işğalına, Qars, Ərzurum və Anadolu türkləri rus və ermənilər tərəfindən soyqırma məruz qalanda Azərbaycan “Cəmiyyəti-xeyriyyə”sinin qardaş ölkəyə yardımını işində Əhməd Cavad da yaxından iştirak edir:

Ziyafət görmədim, yasıdır ellər,
Çoxalmış məzarlar, dərdini söylər,
Talanmış şanələr, pozulmuş tellər,
Olduğunu duydum, imdada gəldim!

Yarılmış qorxudan pəmbə dodaqlar,
Aşıqlar ah çəkir, dərdindən ağlar,
Bax, nələr söyləyir tarlalar, dağlar,
Qardaş səsi duydum, imdada gəldim!

Qarları boyamış məzlumlar qanı,
Ölənələr çox, fəqət, məzarı hanı?
Ayaqlar altında şöhrəti, şanı,
Yerdə qalan görüb, fəryada gəldim!

Türkiyənin şərq hissəsini işğal etmiş rus ordusunun və onların havadarlıq etdiyi ermənilərin Qars və Ərzurum vilayətlərində törətdiyi soyqırımların qurbanı olan yerli türk əhalisinin vəziyyətini Əhməd Cavad 1915-ci il Novruz bayramı günü yazdığı “Nə gördümsə” şerində ürək yanğısı ilə qələmə alıb:

Ərməğanım yaslı nəğmə,
Bir quş oldum, çıxdım yola.
Getdim gördüm dost elində
Nə bir səs var, nə bir layla.

Sordum qərrib minarədən:
“Axşam olmuş, azan hanı?
Bayquş qonmuş minbərlərə,
Deyən hanı, duyan hanı?”

Vicdan mənə ömrə edər ki:
“Belə gündə bayram etmə”.
Quran mənə yol göstərir:
“Yoxsulları məyus etmə”.



Milkan Müşfiq, Əhməd Cavad və Səməd Vurğun



Həmin dövrdə Qarsda rastlaşdığı dəhşətli mənzərələr şairi sarsıdır:

*Qarsın gecələri qandır,
Qarsın gecələrinə baxa bilmirəm.
Qarsın küçələri qandır,
Qarsın küçələrinə çıxma bilmirəm.*

Əhməd Cavad Türkiyənin Qars, Ərdəhan, Ərzurum və sərhəd xətti boyu ərazilərini ziyarət edir, maddi yardımları əhaliyə verir, yaralı və əsir türk əsgərlərinə baş çəkir, onla-

rın ehtiyacları ilə yaxından maraqlanır, bölgə əhalisinin ehtiyaclarının aradan qaldırılması ilə məşğul olur, bu ehtiyaclar barədə “Cəmiyyəti-xeyriyyə”yə vaxtında məlumatlar ötürürdü.

Hələ gənc yaşlarından böyük nüfuz qazanan Əhməd Cavad “Cəmiyyəti-xeyriyyə”yə maddi yardımlar edən məşhur milyonçu Hacı Zeynalabdin Tağıyev dərin inam bəsləyirdi. Yaxın adamlarına belə pul kağızlarına qol çəkdirən H.Z.Ta-

ğıyev Əhməd Cavad imza atdırmadan “Cəmiyyəti-xeyriyyə”nin fəaliyyəti üçün pul verirmiş.

Fədakar şair öz həyatını unudaraq “Cəmiyyəti-xeyriyyə”nin xətti ilə 1914-1918-ci illərdə Gürcüstan, Dağıstan və Türkiyədə yaralıları, əsirlərə, qaçqınlara, kimsəsiz uşaqlara yardım edərkən gəzib-dolaşdığı yerlərin bədii-poetik mənzərəsini cızmış, gördüyü hadisələrin salnaməsini nəzmə çəkmişdir. Şair bu illərdə “Şəhid əsir”, “Mayıs”, “Oyan”, “Yazıq”, “Uf, bu yol” şeirlərində I Dünya müharibəsinin bəla-larını, fəlakətlərini poetik ifadələrlə təsvir etmişdir.

1915-1916-cı illərdə “Cəmiyyəti-xeyriyyə”nin tapşırığı ilə Əhməd Cavad Acaristana gedir. Bir müddət Batumda Süleyman bəyin evində yaşayır və qızı Şükriyyəyə vurulur:

*Şükriyyə taleyim, şükür xudaya!
Gördüyüm doğrumu, yoxsa pək rəya?!
Dolub ürəyimə bu dadlı xülya,
Şirin günlərimi sürmərim sənsiz!*

Süleyman bəy elçiləri əliboş qatdığı üçün Əhməd Cavad Şükriyyəni qaçıdır. Onlar əvvəlcə Gəncədə, sonra isə Bakıda yaşayırlar.

Azərbaycan Cümhuriyyətinin qurulmasını sevinclə qarşılayan Əhməd Cavad gecə-gündüz çalışır, əməli işi, bədii yaradıcılığı ilə xalqın xoşbəxtliyi, azadlığı üçün əlindən gələni əsirgəməirdi.

Türk ordusu qardaş Azərbaycan birlikləri ilə Bakını azad edəndə Əhməd Cavadı yenə “Müqəddəs Məhmədciklə” səngərlərdə düşmənlə vuruşan görürük. Şairin bu döyüş meydanında yazdığı “Bismillah” şəri onun milli ruhlu, dəyərli lirik əsərlərindəndir:

*Atıldı dağlardan zəfər topları,
Yürüdü irəli əsgər, Bismillah.
O, Xan sarayında çiçəkli bir qız,
Bəklilər bizləri zəfər, Bismillah.
Ey hərbin taleyi bizə yol ver, yol.
Sən ey coşan dəniz, gəl türkə ram ol,*



Sən ey sağa, sola qılınc vuran qol,
Qollarına qüvvət gəlir, Bismillah.

Əhməd Cavad xəyanətkar erməni-
daşnak qüvvələrinə kömək edən
ingilislərə üz tutub deyirdi:

Bakiya gəlmisiz salam verməyə,
Ey Xan sarayını tutan ingilis!
Gedirkən Kəbəyə hacı karvanı,
Hacılar yoluna çıxan ingilis!

Əhməd Cavad Qafqaz İslam
Ordusunun hər bir uğuruna sevinir,
ilhama gəlir, onları böyük qələbələ-
rə səsləyirdi:

Bu qarşıdakı duman çıxan bacadan,
Sən gəlmədən iniltilər çıxardı!
Geciksəydin, məzlumların fəryadı,
Yeri, göyü, kainatı yixardı!

Şairin üçrəngli bayrağımıza rəğ-
mən yazdığı şeirlərini nəzərdən
keçirdikcə görürük ki, bayrağa sev-

gi, məhəbbət, hörmət və ehtiram
onun həyatının, ömrünün mənasıdır.
Əhməd Cavad bu bayrağın varlığı
yolunda canından, qanından keçmə-
yə belə hazır olduğunu bildirirdi.
Xalqının haqq səsinə, ölkəsinin müs-
təqilliyinə beşkdəcə boğmaq istə-
yənlərə, millətini kölə vəziyyətinə
salmaq hikkəsində olanlara şeir vasi-
təsilə mesaj göndərirdi:

Bayrağıma xain baxan,
Xain gözə mən tikanım.
Vurulursam kölgəsində,
Halal olsun ona qanım!

Əhməd Cavad ölkədə gedən geniş
dövlət quruculuğunda yaxından iştir-
ak edirdi. Nəsim bəy Yusifbəyli
maarif naziri olarkən mədəni-maarif
quruculuğu işlərində ona yaxından
kömək edirdi. O, Bakı Darülfünun-
unun (Bakı Universiteti) təşkilində də
fəallıq göstərirdi. Ali təhsil müəssi-
sələrində tədris olunmaq üçün 1919-

cu ildə ilk dərslik kimi “Türk dilinin
sərfi və nəhvi” kitabını yazmışdı.

Əhməd Cavad həm də “Müsavat”
Firqəsinə üzv idi. “Müsavat” Firqə-
sinin II Qurultayında (1919-cu il,
dekabr) M.Ə.Rəsulzadənin aqrar
məsələ ilə əlaqədar son dərəcə tən-
qid və mübahisəyə səbəb olan məru-
zəsindən sonra Əhməd Cavad geniş
nitq söyləyir: hökumətin bəyanna-
məsində bəylər və kəndlilər arasın-
dakı münaqişənin ikincinin xeyrinə
həll olunmasını, rəncbərlərə qarşı
insanlıqdan kənar hərəkətlərə son
qoyulmasını tələb edir.

ADR dövründə yazdığı şeirlər
Əhməd Cavad yaradıcılığının zirvə-
sidir. İstiqlal şairinin “Azərbaycan,
Azərbaycan!” və “Canım, gözüm,
gözüm, canım Azərbaycanım” şeir-
ləri isə vətən sevgisi ilə, torpağa
məhəbbət ruhu ilə doludur.

Bütün varlığı və ruhu ilə Azər-
baycan Cümhuriyyətinə bağlı olan



1936-cı il. Əhməd Cavadın ailəsi (soldan): Niyazi, həyat yoldaşı Şükriyyə, qızı Almas, Əhməd Cavad, Aydın və Tukay.
İlmas o zaman bir yaşında idi.



Hüseyn Cavid, Əhməd Cavad və Üzeyir Hacıbəyov

Əhməd Cavadın bu dövrdə yazdığı şeirlər arasında üçrəngli bayrağımıza həsr olunmuş şeirləri xüsusi yer tutur:

*Türküstan elləri öpüb alınını,
Söyləyir dərini sana, bayrağım!
Üç rəngin əksini Qızğın dənizdən
Ərməğan yolla sən yara, bayrağım!*

Azərbaycan Rusiya tərəfindən işğal ediləndən sonra da Əhməd Cavad milli istiqlal ideyalarına sadiq qalır. Sovet dövrü yaradıcılığında rəmlərdən, ezop dilindən istifadə etsə də, rənz və işarələrlə çatdırmaq istədiyi fikir açıqlığı ilə seçilirdi:

*Çoxdan ayrı düşdüm,
Üçboyalı bayraqdan.*

*Ay dostlar, mən yoruldum,
Bu gizli ağlamaqdan...*

1920-1922-ci illərdə şair Quba Xalq Maarif Şöbəsinə işləsə də, mövcud quruluşla heç cür barışa bilmirdi. Ə.Cavad təslim olmayaraq, köləliyə qarşı çıxırdı:

*Namussuzluq çox alçaqlıq,
Bizi haqdan dinləməz!
Qorxaq, alçaq bir millətə
Tanrı da yol göstərməz!*

Şairin bu dövrdə yazılmış şeirlərində qəm, kədər motivləri üstünlük təşkil edirdi. Şeirlərində Əhməd Cavad cənnət kimi ölkəsinin məzarlığa döndüyünə, evlərin yığılıb xanımanların söndüyünə, işlənməmiş bir

cinayətin qalmadığına eyham vurur, azadlıq gətirəcək yeni səhərin intizarından danışdı. Dağların da çəkə bilməyəcəyi bir dərdi vardı Əhməd Cavadın:

*Dəniz dərdə düşsə, dalgalar ağlar,
Dağlar dərdə düşsə, dumana yazıq...*

Buna görə də Əhməd Cavad güclü təqiblərə, hücumlara məruz qalır, əsas tənqid obyektinə çevrilirdi. İlk dəfə onu 1923-cü ildə gizli olaraq nəşr edilən "İstiqlal" qəzetinin həbsə atılmış naşiri Mirzə Bala Məmmədşadani həbsxanadan qaçırmada ittiham edərək tuturlar. Şair 1924-cü ilin yanvarında həbsxanada yazdığı "Ay ellər" şeirində:

*Hanı yaz mövsümü gülüm, çiçəyim?
Tez düşdü yurduma xəzan, ay ellər.
Mən yaza bilmədim, əllərim bağlı,
Yoxmu bu dərdimi yazan, ay ellər?*

- deyə fəryad edirdi. Köhnə iş yoldaşı Qubanın maarif şöbəsinin müdiri vəzifəsində çalışan Hüseyn Musayev Mirzəfər Bağirova dostuna görə ağız açır. O zaman M.Bağırov güzəştə getsə də, Cavadın adını Şura hökumətinin ölüm dəftəri olan "Qırmızı siyahı"ya saldırır.

Əhməd Cavad çıxış yolunu susmaqda görür. 1920-25-ci illərdə mətbuatda cəmi dörd-beş şeiri çap olunur. O zaman onu "səndiq ədəbiyyatının banisi" adlandırır tənqid edirlər. 1925-ci ildə yazdığı "Göygöl" şeiri isə Əhməd Cavadı ciddi problemlər yaradır. Şeirdə işlədilmiş "ulduz", "ay", "yaşıl" sözlərinə görə şairi ittiham etməyə başlayırlar. Deyirlər ki, o, bu şeirində ötən günləri yada salıb, "Müsəvat"ı xatırlayıb:

*Bulunmaz dünyada bənzərin bəlkə,
Zəvvarın olmuşdur bir böyük ölkə.
Olaydı könlümdə bir yaşıl kölgə,
Düşəydi sinəmə yaralı, Göygöl.*

*Sənin gözəlliyin gəlməz ki saya,
Qoynunda yer vardır yıldıza, aya.*



Oldun sən onlara mehriban daya,
Fələk büsatını quralı, Göygöl.

Cavadı yenə həbs edirlər. Ona gah işgəncələr, gah “nəsihətlər” verirlər: “Həqiqəti boynuna al!” - deyirlər. “Göygöl”ü tərcümə edib Moskvaya göndərilir. Moskva şeirdə heç bir siyasi səhv tapılmadığını bildirir. Ancaq Cavadı həbsdən azad etməyə tələsmirlər. Onu hələ iki ay da dustaqxanada saxlayırlar. Şairə “sovet quruluşu ilə barış, quruculuq işlərinə aid şeir yaz”, - deyirlər. Əhməd Cavad isə bu zaman “Pambıq” şeirini yazır. Şeir çap olunur, olunmaz yenidən hay-küy qalxır. Əhməd Cavad yenə sovet quruculuğuna qarşı çıxaraq yazır:

Sən Muğana gələli,
Biz yaylağa kəçmədik.

1928-ci ildə Türkiyədə müsavətlərin nəşr etdikləri “İstiqlal məcmuəsi”ndə Əhməd Cavadın şeirləri işıq üzünə gələndə düz iki il sərasər bəzi şairlər, yazıçılar yorulmaq bilmədən mətbuatda “İstiqlal məcmuəsi”ndə çap olunan şeirlərinə görə onu ittiham edirlər. Əhməd Cavad “Kommunist” qəzetinin 1929-cu il 31 oktyabr tarixli sayında “Şiddətli protesto edirəm” məqaləsində tənqidlərə belə cavab verir: “Aprel inqilabından sonra əlaqədar olmadığım bir təşkilat tərəfindən nəşr edilən bu kitabdan xəbərim olmadığı kimi, hansı parçalarının da oraya düşdüyündən xəbərim yoxdur”. Amma bu etiraz kükrəyən kin-küdurət dalğasının qarşısında bir damla idi. “Yeni yol” qəzetinin 1929-cu il 6 noyabr tarixli sayında “Yeni yol”un müxbirləri” imzası ilə çap olunan “Cavada nifrət” adlı məqalədə də Cavad barəsində şairdən çox qatı cinayətkar kimi danışılırdı.

Yetişib Türkiyəyə yazdığı bir çox əsəri,
Yazdığından özünün yaxşıca vardır xəbəri;
Əyləşib Türkiyədə, dəvət edib dərbədəri
Şeirinə çıxdı yiyə Türkiyə Əhməd Cavadın,
Bicliyi oldu ayan cümləyə Əhməd Cavadın.

Əhməd Cavad şeirlərinin Türkiyədə nəşr olunması ilə bağlı mətbuatda onu ittiham edənlərə “Kommunist” qəzetinin 1929-cu il 19 noyabr tarixli sayında “İzah” adlı məqaləsi ilə cavab verir. Amma elə qəzetin həmin və sonrakı saylarında “Qoy, “cocuq” Cavad bizi cocuq sanmasın” - sözləri ilə bitən “Cavadın yolu” adlı irihəcmli, imzasız redaksiya məqaləsi dərc olunur.



Yazıçı Əbdürrəhim bəy Haqverdiyevlə xalq artisti Hüseynqulu Sarabski o vaxt mətbuatda şairi müdafiə etsələr də, hücumlar onu Bakıdan dərbə-dər salır. Əhməd Cavad Gəncəyə köçür. Gəncədə Azərbaycan Kənd Təsərrüfatı İnstitutunda Azərbaycan və rus dilləri kafedrasında müəllim, dosent, kafedra müdiri (1930-33-cü illər) vəzifələrində çalışır. Amma onu “unutmurlar”.

Böyük şairin 1930-cu ildə yazdığı “Kür” şeiri isə onu yenidən tənqid hədəfinə çevirir. Xüsusən bolşevik məddəhləri Əhməd Cavadın şeirdə

işlətdiyi son misralarını belə qəbul edirlər ki, şair yeni həyatı bəyənmir, bəzi quruculuq işlərindən narazıdır, köhnə dövrəni üstün tutur. Ona görə də Kürə deyir: “Meydan sənə deyil, keç!”:

Dolaşib dağı, daşı,
Qatırım ol, yük daşı.
Əyil Kürüm, əyil, keç!
Meydan sənə deyil, keç!

*İstintaq materiallarının
da Əhməd Cavadın
məhkəməsindən sonra -
oktyabrın 12-dən 13-ə
keçən gecə öldürüldüyü
yazılır. Amma əslində
şair bir gün qabaq -
oktyabrın 11-də istin-
taq zamanı döyülərək
qətlə yetirilib.*

1934-cü ildən Azərbaycan Şura Yazıçılar İttifaqının üzvü olan şair Bakıya qayıdandan sonra Azərbaycan Dövlət Nəşriyyatının tərcümə şöbəsində redaktor (1934), “Azərbaycanfilm” studiyasında sənədli filmlər şöbəsinin müdiri (1935-1936) işləyir. Amma ondan yenə də əl çəkmirlər. Azərbaycan Şura Yazıçılar İttifaqının, Azərbaycan KP MK-nın plenumlarında, iclaslarında yenə də tənqidlərə, təzyiqlərə məruz qalır. Qələmindən çıxan hər sətirdə siyasi mənə, pantürkist düşüncələr axtarırlar. Nəticədə işdən qovulur,



yazdığı əsərlərin qonorarlarını vermirlər, əsərləri, tərcümələri (Ş.Rustavelinin “Pələng dərisi” geymiş qəhrəman” və s.) oğurlanırlar.

1937-ci ilin mart ayında Əhməd Cavad Yazıçılar İttifaqından “xalq düşməni” kimi çıxarılır. 1937-ci ilin iyun gecələrinin birində şairi həbs edirlər. Dustaq sayı 1112 olan şairin istintaq işi 1937-ci ilin 25 sentyabrında başa çatır. 12 oktyabr 1937-ci ildə SSRİ Ali Məhkəmə Hərbi Kollegiyasının Səyyar Sessiyası tərəfindən “Müsavat” Partiyasının üzvü kimi, əksinqilabi millətçilik fəaliyyətinə görə I kateqoriya ilə güllələnməyə məhkum edilir.

İstintaq materiallarında Əhməd Cavadın məhkəməsindən sonra - oktyabrın 12-dən 13-ə keçən gecə öldürüldüyü yazılır. Amma əslində şair bir gün qabaq - oktyabrın 11-də

istintaq zamanı döyülərək qətlə yetirilir.

Böyük şair Əhməd Cavad ömrünün sonuna qədər milli istiqlal ideyalarına sadıq qaldı, çeynənən bir ölkənin haqq səsi oldu. Təqiblər, məhbəsdəki işgəncələr onun iradəsini qıra bilmədi. O, bir dəfə də olsun xalqına və qələminə xəyanət etmədi. Əhməd Cavad son nəfəsinədək Azərbaycanın azadlığına sadıq qalmış və bu yolda şəhid olmuş vətənpərvər kimi, Azərbaycan istiqlalının böyük şairi kimi yaddaşlarımızdan heç zaman silinməyəcək, daim yaşayacaq və var olacaqdır:

**Mən bir aşiqəm ki, bu çaldığım saz,
Dumanlı dağlara səs salacaqdır.
Anlatdığım teldə inləyən avaz,
Elin xatırında çox qalacaqdır...**

Əhməd Cavad

Göygöl

Dumanlı dağların yaşıl qoynunda,
Bulmuş gözəllikdə kamalı, Göygöl.
Yaşıl gərdənbəndi gözəl boynunda,
Əks etmiş dağların camalı, Göygöl.

Yayılmış şöhrətin Şərqə, Şimala,
Şairlər heyrandır səndəki hala.
Dumanlı dağlara gələn suala,
Bir cavab almamış soralı, Göygöl.

Bulunmaz dünyada bənzərin bəlkə,
Zəvvarın olmuşdur bir böyük ölkə.
Olaydı könlümdə bir yaşıl kölgə,
Düşəydi sinənə yaralı, Göygöl.

Sənin gözəlliyin gəlməz ki, saya,
Qoynunda yer vardır yıldıza, aya.
Oldun sən onlara mehriban daya,
Fələk bütatını quralı, Göygöl.

Kəsin eysi-nüşi, gələnələr susun,
Dumandan yorğanı, döşəyi yosun.
Bir yorğun pəri var, bir az uyusun,
Uyusun dağların maralı, Göygöl.

Zümrüd gözlərini görsünlər deyə,
Şamlar boy atmışdır uzanmış göyə.
Keçmişdir onlara qəzəbin niyə,
Düşmüşlərdir səndən aralı, Göygöl.

Dolanır başına göydə buludlar,
Bəzənmiş eşqinlə çiçəklər, otlar.
Öpər ayağından qurbanlar otlar,
Ayrılıq könlünü quralı, Göygöl.

Bir sözün varmıdır əsən yellərə,
Sifariş etməyə uzaq ellərə...
Yayılmış şöhrətin bütün dillərə,
Olursa qoy olsun haralı, Göygöl.

Azərbaycan bayrağına

Türküstan yelləri öpüb alınını,
Söyləyir dərini sənə, bayrağım!
Üç rəngin əksini Quzğun dənizdən
Ərməğan yollasın sana, bayrağım!

Gedərkən Turana çıxdın qarşıma,
Kölgən dövlət quşu qondu başıma.
İzin ver gözümdən axan yaşıma
Dinlətsin dərini sənə, bayrağım!

Qayı xan soyundan aldığın rəngi,
Qucamış Elxanla müsəlman bəyi.
Elxanın övladı-dinin dirəyi.
Gətirdin könlümə səf, bayrağım!

Köksümdə tufanlar gəldim irəli,
Öpüm kölgən düşən müqəddəs yeri.
Allahın yıldızı - o gözəl pəri
Sığınmış qoynunda aya, bayrağım!!!

Bayatılar

Mən aşiq, Gəncədənəm,
Şəmkirdən, Gəncədənəm.
Əslim, köküm türk oğlu,
Soyadca Gəncədənəm.

Eləmi, anmışam mən,
Səni Əsli sanmışam mən.
Qucağında Gəncənin,
Kərəm tək yanmışam mən.

Ağlım başda cəm olub,
Əkdiiyim gül qəm olub.
Bir gözümlə Aşiq Hüseyn,
Bir gözümlə Dilqəm olub.

Gözəl, dayan, sözüm var,
Gözlərində gözümlə var.
Axarcamın, Xoşbulağın
Sinəsində izim var!



Axundzadə Şükriyyə Süleyman qızı

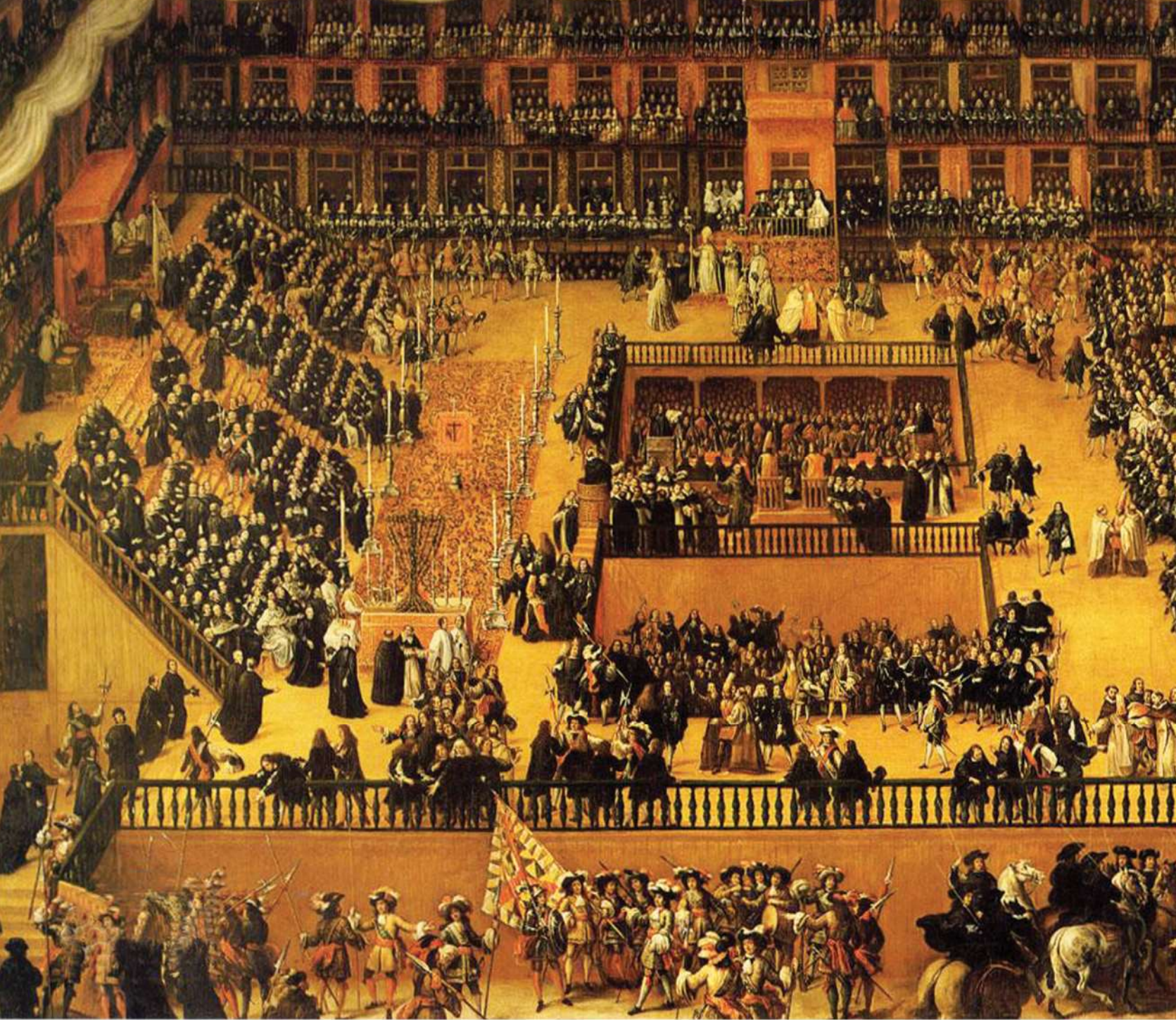
Əhməd Cavadın ailəsi də repressiyaya məruz qalıb. Onun həyat yoldaşı Şükriyyə xanıma təklif ediblər ki, Ə.Cavaddan boşanmaq üçün ərizə versə, balalarına qovuşa bilər. O, mərd, qeyrətli qadının cavabı isə qəti olub: “Mən Şükriyyə Acaristanın ən nüfuzlu adamı olan atam Süleyman bəyi atıb Cavadı tutdum. İndi Cavadımı atacağam? Siz də ərizəni Cavada göstərib ona daha bir əzab verərək öldürməkmi istəyirsiniz?...” Bu sözlərə görə Şükriyyə xanım ömrünün 8 ilini uzaq Qazaxıstanın həbs düşərgələrində keçirməli olub.

Beləliklə, SSRİ XDİK Xüsusi Müşavirəsinin 9 dekabr 1937-ci il tarixli qərarına əsasən (order №1887) Axundzadə Şükriyyə Süleyman qızı vətən xaininin həyat yoldaşı kimi cəzasını islah-əmək düşərgəsində çəkməklə 8 il müddətinə azadlıqdan məhrum edilmişdir. Axundzadə Şükriyyə Süleyman qızı həbsxana illərini əvvəlcə Bakıda Bayıl həbsxanasında, sonra isə Qazaxıstanın Akmolinski və Karaqanda düşərgələrində keçirmişdir.

Oğlanları Az.NKİ-nin tələbəsi olan Niyazi 1938-ci ilin fevral ayında həbs olunmuş, həmin ilin axırlarında azad edilmişdir. Aydın Keşlə həbsxanasına salınmış, 8 aydan sonra azad edilmişdir. Tuqay Novoçerkask şəhər uşaq evinə verilmiş, 1939-cu ilə kimi orada saxlanılmışdır. İlmas isə yaşlı anasının himayəsinə verilmişdir.

1945-ci ildə Axundzadə Şükriyyə Süleyman qızı barəsində nüfuzdansaın məlumat aşkar edilmədiyindən Azərbaycan SSR XDİK onun islah-əmək düşərgəsindən azad edilməsi və cəza müddətinin qalan hissəsinin götürülməsi haqqında qərarı işlə birlikdə baxılmaq üçün SSRİ XDİK Xüsusi Müşavirəsinə göndərmişdir. SSRİ XDİK Xüsusi Müşavirəsi Axundzadə Şükriyyə Süleyman qızının işinə yenidən baxmış və o, qanunsuz həbs edildiyi üçün azad olunmuşdur.





İspaniya kortesləri

Korteslərin yaranması

Orta əsərlərdə İspaniyanın, xüsusən də şəhərlərinin digər Qərbi Avropa ölkələrindən geridə qalması şəraitində şəhər nümayəndələrinin Lion krallığında hələ XII əsrin sonlarında silikli-nümayəndəli orqanın - korteslərin işində erkən iştirakı təəccüb doğurur. Lakin bunun

səbəbləri orta əsr İspaniyasında yaranan özünəməxsus tarixi şəraitlə bağlıdır.

Əsrlər boyu müsəlman idarəçiliyi altında olan İspaniya Lion, Kastiliya, Navarro, Araqon kimi krallıqlardan ibarət idi. XI-XII əsrlərdə İspaniya (xüsusən Lion və Kastilya krallıqları) bütün qüvvələrini rekonkist

(İspaniyanın müsəlmanlardan təmizlənməsi) hərəkətinə yönəlmişdi. Eyni zamanda bu dövlətlər bir-birinə qarşı və digər xristian ölkələri ilə də müharibələr aparırdılar.

İspaniyada şəhərlərin yaranması da özünəməxsus bir proses idi. Belə ki, rekonkist hərəkəti nəticəsində müsəlmanlardan geri alınan torpaq-

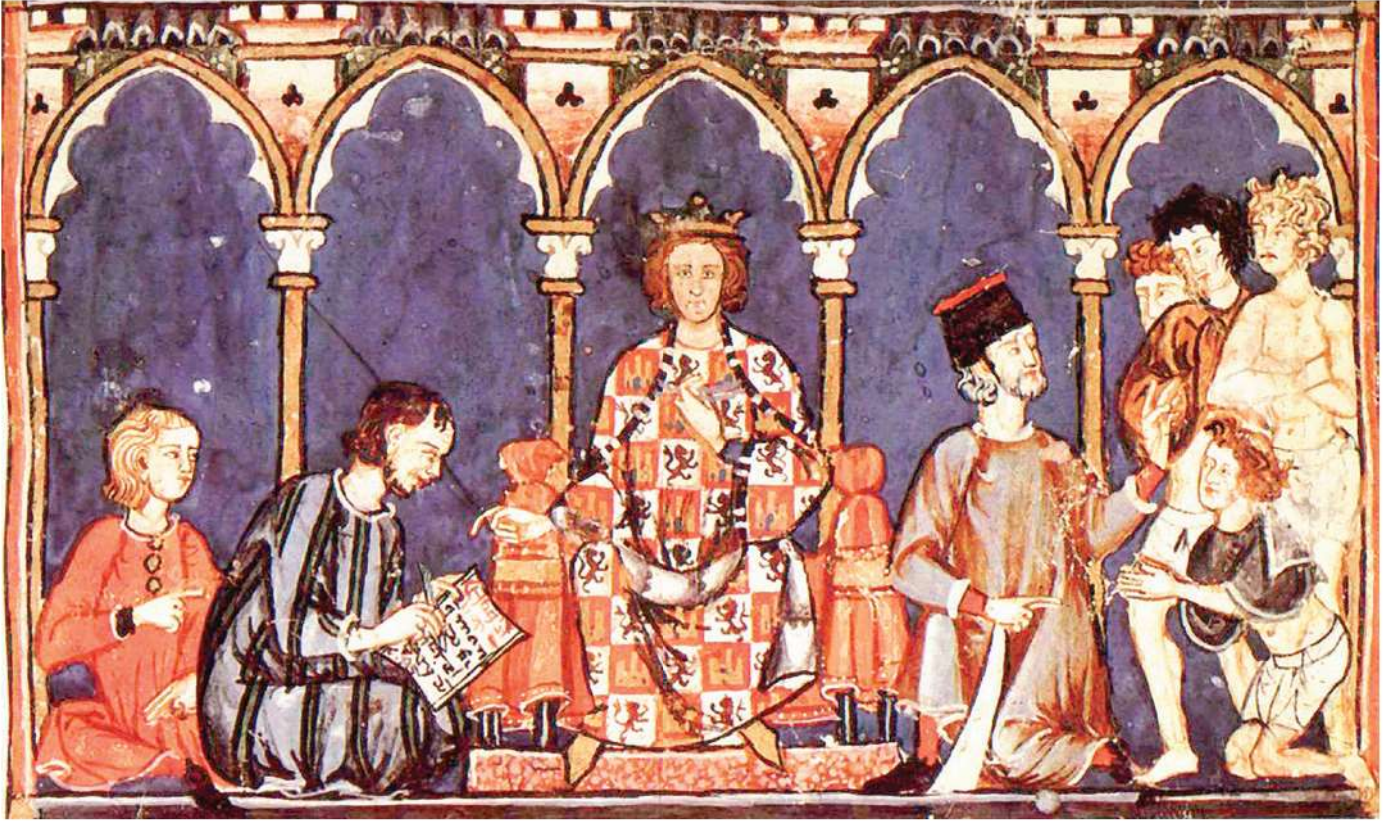


lar kralın mülkiyyəti sayılırdı və bu ərazilərdə digər torpaqlardan gəlmə xristianlar məskunlaşdırılırdı. Yeni məskunlaşan əhalinin feodallardan asılılığı çox zəif idi. Eyni zamanda müsəlmanlardan alınan torpaqlarda salınan şəhərlər də feodallardan asılı deyildi və kral tərəfində onlara geniş hüquqlar (fueros) verilirdi. Çünki İspaniya kralları rekonkist hərəkatında öz mənafeələrini güdən dindarların və zadəganların yox, daha çox şəhərlərin köməyinə ümid bəsləyirdilər.



Krallar ölkənin daxili və xarici siyasətində fəal iştirak edən şəhərlərlə real siyasi qüvvə kimi hesablaşırdılar. Hələ 1170-ci ildə Kastiliya kralı II Fernando məsləhət almaq üçün ali zadəgan və ruhanilərlə yanaşı şəhər əhalisinin yuxarı təbəqəsinə də müraciət etmişdi. Sonra şəhər nümayəndələri 1187-ci ildə imperator Konrad Qoqenstaufenin oğlu ilə şahzadə Berenquelanın nikah müqaviləsi şərtlərini müzakirə etmək üçün kral kuryasına dəvət olundular. Lakin ruhani və zadəgan nümayəndələri ilə 50 şəhərin təmsilçilərinin kral şurasında iştirakı məhdud xarakter daşıyırdı və ancaq yuxarıda göstərilən məsələ ilə bağlı idi. Ona görə də İspaniyada silkli nümayəndəli orqanların çağırılması tarixi Lion kralı IX Alfons tərəfindən 1188-ci ildə hər üç təbəqənin nümayəndələrinin iştirak etdiyi korteslərin çağırılmasından hesablanır. Burada kral IX Alfons Lion şəhərində topladığı yepiskopların, zadəganların və "bəzi şəhərlərin seçmə vətəndaşlarının" yığıncağında dövlətin qanunlarına və adət-ənənələrinə əməl edəcəyinə and içir. Söz verir ki, yepiskopların, zadəganların və "yaxşı insanların" razılığı olmadan müharibəyə başlamayacaq, sülh bağlamayacaq. O, dövlətin idarə olunmasında bu insanların məsləhətlərinə qulaq asacağını da vəd edir. Kral təbəələri tərəfindən ittiham edilərsə, öz kuryasının mühakiməsinə tabe olacağına, şikayətçidən qisas almayacağına söz verir. Öz növbəsində yepiskoplar, zadəganlar və şəhər nümayəndələri də krala sadıq qalacağına, dövlətdə sülhün, ədalətin bərqərar olması üçün əllərindən gələni edəcəklərinə and içirlər.

İspaniyanın digər krallıqlarında şəhər nümayəndələri korteslərdə iştirak hüququnu bir qədər sonra (Kataloniyada 1218-ci ildə, Kastiliyada 1250-ci ildə, Araqonda 1274-cü ildə, Navarroda 1300-cü ildə)



Kral IX Alfons

əldə edirlər. Qeyd edək ki, Kastiliya və Lion krallıqları birləşəndən sonra da bu krallıqların kortesləri bir müddət ayrı-ayrılıqda çağırılır. Beləliklə, şəhər nümayəndələrinin də iştirak etdiyi xalq yığıncaqlarının kralın hüsurunda iclas keçirdiyi ilk Avropa ölkəsi İspaniya, daha doğrusu, Lion krallığıdır.

Korteslərin çağırılma qaydası

İspaniya korteslərində adətən üç təbəqənin - zadəganların, ruhanilərin və şəhərlərin nümayəndələri iştirak edirdilər. Lakin bəzən korteslərin iclaslarında icmaların nümayəndələri kimi zəngin kəndlilər də (məsələn, 1295 və 1299-cu illərdə Valyadoliddə keçirilən korteslərdə) iştirak edirdilər. Lakin Palensiyada korteslərin nümayəndələri krala məktub yazaraq ondan kəndliləri və ümumiyyətlə, fiziki işlə məşğul olanları korteslərə çağırmağa xahiş edəndən sonra kral bir daha

kəndliləri korteslərə çağırmaı.

Zadəganlar iclaslara kral tərəfinəndən dəvət olunurdular. Bu təbəqənin nümayəndələri ilk vaxtlar rikos ombreslərdən ibarət idi. Məsələn, 1241-ci ilin xronikasında deyilir ki, Burqosdakı korteslərdə kral “rikos ombres və torpaqlardan olanlarla” (con sus ricos ombres et con los de la tierra) iclas keçirirdi. Sonuncular şəhər nümayəndələri və özünüidarə hüququna malik kənd icmalarının nümayəndələri idi. Zadəganların aşağı təbəqələri infansonlar, hidalqolar (İspaniyada kiçik zadəganlar) ilk dəfə korteslərdə 1250-ci ildə peyda oldular və bundan sonrakı iclaslarda da daim iştirak etdilər.

Ruhanilər də yuxarı və aşağı təbəqələrə bölünürdülər. Yuxarı təbəqəyə arxiyepiskoplar, yepiskoplar, abbatlar və hərbi ordenlərin magistrələri daxil idi. Ruhanilərin aşağı təbəqəsinin - prixod ruhaniləri, kliriklər, prelatlar və digərlərinin seçdikləri nümayəndələr isə kortes-

lərdə ilk dəfə 1295-ci ildə iştirak ediblər və sonrakı iclaslarda da qeyri-müntəzəm görünürdülər.

Üçüncü təbəqənin - şəhər nümayəndələrinin (“homes bonos”, “alcaldes”, “cavalleros”, “de la tierra”, 1255-ci ildən “procuradores”) korteslərin işində iştirak etmək hüququ isə dərhal təsdiqlənmədi. Belə ki, 1207-ci ildə Toroda, 1215-ci ildə Burqos və Valyadoliddə keçirilən korteslərdə şəhər nümayəndələrinin iştirak etmədikləri qeyd olunur. Yalnız şəhər şurası olan şəhərlər korteslərdə iştirak edə bilirdi. Məsələn, İspaniyanın qədim paytaxtı olan Toledo şəhəri yalnız 1348-ci ildən korteslərdə təmsil olunmaq hüququ əldə edib. Tacirlərin yalnız bir dəfə - 1268-ci il korteslərində iştirakı barədə məlumat var.

Korteslər adətən kralın göstərişi ilə çağırılırdı. Kral tərəfindən gəndərilən dəvətnamələrdə korteslərin yığılacağı yer və müzakirə olunacaq məsələlər göstərilirdi. Şəhər şurala-



rına və zadəganların aşağı təbəqəsinə kollektiv dəvətnamələr yazılırdı. Lakin bəzən korteslər kralın dəvəti olmadan da yığılırdı. Məsələn, 1282-ci ildə silklərin nümayəndələri taxt-tacın varisliyi məsələsini müzakirə etmək üçün Valyadoliddə kral X Alfonsun iradəsinə zidd olaraq yığılmışdılar.

Eyni zamanda Palensiyada 1313-cü ildə keçirilən iclasda qərara alınmışdı ki, çağırılan bütün adamların iştirak etməsi vacibdir. Əgər tutarlı səbəblər olarsa, iştirakçı korteslərə öz nümayəndəsini göndərə bilər. Səbəb kimi adətən daşqınlar, yolların keçilməzliyi, çağırışçının ağır xəstə olması, hətta məhkum olması da göstərilirdi.

Korteslərə göndəriləcək şəhər nümayəndələri ya seçki, ya da püşkatma yolu ilə təyin edilirdi. Adətən hər şəhərdən 4 nəfərdən

artıq deputat olmurdu. Şəhər şurası deputatlara qaldırılacaq məsələlərin siyahısını təqdim edirdi.

Korteslərin iclaslarının keçirilmə qaydası

Korteslərin çağırılmasında ardıcılıq yox idi və onların sessiya müddəti də bəlli deyildi. 1313-cü ildə Palensiyada keçirilən iclasda korteslərin hər iki ildən bir çağırılması qərara alınsa da, kral hakimiyyəti güclənəndə bu qaydaya çox vaxt əməl edilmirdi.

Korteslərin iclaslarının açılış və bağlanma günləri bayram kimi qeyd olunurdu. Belə günlərdə korteslərin iclaslarına kral, adi günlərdə isə kralın təyin etdiyi adam sədrlik edirdi. Birinci iclasda kral açılış nitqi ilə toplantı iştirakçılarını salamlayı, nümayəndələri öz vəzifələrini ləyaqətlə yerinə yetirməyə çağırırdı.

Sonra isə katiblər (adətən kral möhürünün qoruyucusu katib olurdu) vasitəsi ilə kortes iştirakçılarına yazılı və ya şifahi olaraq gündəlikdə duran məsələlər haqqında məlumat verilir. Bu zaman çıxışlara çox az vaxt ayrılırdı.

Korteslərin iclasları qapalı keçirilirdi. Hər silk ayrı-ayrılıqda məsləhətləşmələr aparırdı. İclas iştirakçıları ilə kral arasında əlaqə xüsusi elçilər və komissiyalar vasitəsilə saxlanılırdı. Bu elçilər kral və təbəqələrin nümayəndələri tərəfindən seçilirdi.

Fransadan fərqli olaraq korteslərdə ali təbəqə dindarlar deyil, zadəganlar sayılırdı (rikos ombres). Birinci səsvərmə onlardan başlayırdı. Vəziyyətdən asılı olaraq, kral bəzən dindarlarla zadəganları, bəzən də şəhərliləri müdafiə edirdi. XII əsrin ikinci yarısından şəhər nüma-





yəndələrinin krala olan təsiri artmağa başladı. Bəzən isə zadəganlar krala öz tələblərini məcburən qəbul etdirirdilər. Məsələn, 1271-ci ildə maqnatlar X Alfonsa qarşı üsyan qaldıraraq ondan hidalqoların hüquqlarını məhdudlaşdıran şəhər azadlıqlarını ləğv etməyi, hidalqoların krala xidmət müddətini azaltmağı tələb etmişdilər. Buna baxmayaraq, əksər hallarda korteslərdə şəhərlilər daha nüfuzlu təbəqə sayılırdı. Onlar həm də daha fəal idilər. Dindarlarla zadəganlar petisiyalarını vaxtaşırı krala təqdim edirdilərsə, şəhər nümayəndələri demək olar ki, hər iclasda petisiya ilə çıxış edirdilər. Bu petisiyalarda dindarlar, zadəganlar və şəhər nümayəndələri öz istəklərini, şikayətlərini, bəzi hallarda isə məsləhətlərini krala təqdim edirdilər. Petisiyalarla tanış olan kral da öz qərarını verirdi. Təbii ki, bu qaydalar heç də həmişə kralın ürəyinə olmurdu. Bu zaman kral susmağı üstün tuturdu ki, bu da rədd cavabı sayılırdı.

Korteslərin birinci hissəsi plenar iclasdan ibarət idi. Bu zaman iştirakçılar qanunları müzakirə edir, vergiləri tənzimləyirdi və s. İkinci hissə isə korteslərdə şikayətlərin baxılmasına həsr edilirdi.

Kortes iclaslarının bir neçə ay davam etməsi iştirakçıların yerləşdirilməsində böyük problemlər yaradırdı. Kral bu problemlərin həll olunmasını şəhər merinə tapşırırsa da, sakinlərlə kortes iştirakçıları arasında toqquşmalar baş verirdi. Nümayəndələr adətən monastırlarda və ya şəhər otellərində pulsuz yerləşdirilirdilər. Şəhər sakinlərindən özlərini müdafiə etmək üçün onlar iclaslara silahlı dəstələr ilə gəlirdilər. Onların əsas tələblərindən biri də korteslərin şəhərdən kənarda keçirilməsi ilə bağlı idi. 1272-ci ildə keçirilən korteslərin qərarına görə, kral iclasdan 3 həftə əvvəl və 3 həftə sonra iclas iştirakçılarının müdafiəsini öz üzərinə götürməli idi.



Korteslərin İspaniyanın xarici siyasətində rolu

İspaniya korteslərini Fransa Baş Statları və Britaniya parlamenti ilə müqayisə etmək düzgün olmazdı. Çünki İspaniyada dindarlar və zadəganlar korteslərdə Fransa və Britaniyadan fərqli olaraq təbəqələri deyil, siyasi aparatı təmsil edirdilər. Şəhər nümayəndələri krala deyil, dindarlara, zadəganlara və siyasi aparatın təmsilçilərinə qarşı mübarizə aparırdılar. Kortestlərin fəaliyyətinin ana xəttini krala tövsiyələr vermək, lazım gələrsə yardım etmək təşkil edirdi. Avropa parlamentlərindən fərqli olaraq İspaniya korteslərinin fəaliyyəti kral hakimiyyətini məhdudlaşdırmağa yönəlməmişdi.

Korteslər daha vacib bir funksiyanı da həyata keçirirdilər. Belə ki, onlar lazım olanda kralı səssvermə yolu ilə seçir, kral hakimiyyətinin irsən keçmə qaydalarını müəyyənləşdirirdilər. Həmçinin regent şurasının çağırılması qaydaları, vergilərin təyini kimi bir sıra daxili siyasət məsələlərini də həll edirdilər. Kral

taxta çıxandan sonra korteslərin qarşısında ölkə qanunlarına və adət-ənənələrinə sadıq qalacağına and içirdi.

Korteslərin İspaniyanın xarici siyasətində oynadığı rol haqqında tarixçilərin mübahisələri hələ də davam etməkdədir. İspan tarixçisi Martines Marin hesab edir ki, korteslər ölkənin xarici siyasətini daim nəzarət altında saxlayırdılar. Onun fikrincə, Kastiliya korteslərinin dövlətin xarici siyasətinə, habelə sülh və hərbi məsələləri ilə bağlı qərarlar qəbul etməyə hüquqları var idi. Kəlməyir isə hesab edir ki, xarici siyasətdə korteslər yalnız məşvərətçi orqan xarakterini daşıyırdılar. Onların çağırılması əsasən müharibələrin aparılması üçün lazım olan məbləğləri vergilərin artırılması yolu ilə təmin etmək zərurətindən irəli gəlirdi. Doğrudan da bəzi hallarda kral müharibəni başlayandan və ya sülhü bağlayandan sonra korteslərə bu barədə məlumat verirdi.

Düzdür, İspaniya kortesləri qanunvericilik hakimiyyətinə malik

olmasalar da, krallar qanunları təsdiq edərkən onların iradəsi ilə hesablaşmağa məcbur idilər. Xüsusən əsas vergilərin təyində bu razılıq mütləq xarakter daşıyırdı. Taxt-tac varisliyi və yeni kralın taxta çıxması kimi məsələlərdə korteslər mühüm rol oynayırdılar.

Krallar deputatlar qarşısında şəhərlərə verilən imtiyazları və azadlıqları qoruyacağına da and içirdilər. Kortestlərdə silklərin krala petisiya təqdim etmək hüququ bu orqanı hökmdarla xalq arasında birbaşa əlaqə yaradan və xalqın ehtiyaclarını, tələblərini qanunlar şəklində salan orqana çevirirdi.

Təəssüf ki, korteslər öz inkişafını davam etdirə bilmədi. Mütləq monarxiyanın bərqərar olması ilə XVIII əsrin sonlarında korteslər İspaniyanın tarix səhnəsindən çəkildi. O, İspaniya tarixində bir də XIX əsrin burjuva inqilabları dövründə görünməyə başladı. Bu zaman korteslər tarix səhnəsində artıq burjuva parlamenti kimi çıxış edirdi.





Ceyms Rassel

Uğursuzluq cinayət deyil, əsl cinayət məqsədinə çatmaq üçün öz imkanlarından aşağıda durmağındır.

QƏRİBƏ

QANUNLAR

ABŞ-ın Mobil şəhərində canavar kimi ulamaq qadağan olunub. Bunun isə öz tarixçəsi var. Vaxtilə bu şəhərdə yerləşən hərbi hissənin əsgərlərinin geyimlərinin qollarında canavar emblemi var imiş və onlar hər axşam yerli barlara yığılaraq canavar kimi ulayırmışlar. Bu isə öz növbəsində yerli əhalini hövsələdən çıxarırdı... Hərbi hissə bağlansa da, qanun hələ də öz qüvvəsini itirməyib.



İngiltərənin paytaxtı Londonda avtobusda yatmaq qadağan olunub. Belə ki, Londonun avtobus kampaniyası bir qadına qarşı iddiaçı kimi çıxış edərək bildirib ki, qadın avtobusda yuxulayaraq öz dayanacağı-
nı ötüb keçmişdir. Bu səbəbdən də onun aldığı bilet vaxtı keçmiş hesab edilməlidir. Qeyd etmək lazımdır ki, Londonda avtobuslara biletin qiyməti gediləcək məsafədən asılıdır.



ABŞ-ın Kaliforniya ştatının qanununa görə hərəkət edən nəqliyyat vasitəsindən vəhşi heyvanlara atəş açmaq qadağandır. Lakin bu qanun okeanlarda balina ovu ilə məşğul olanlara şamil edilmir. Məsələ burasındadır ki, bu qanun qəbul edilməmişdən əvvəl (XIX əsrin ikinci yarısında) amerikalılar qatarla savannadan keçərkən pəncərədən bizon sürülərinə heç bir ehtiyac olmadan atəş açdılar. Bizonların nəslinin kəsildiyini gören hökumət bu qanunun qəbul edilməsinə nail olur.



Braziliyanın qanunvericiliyinə görə poçt vasitəsilə binaların göndərilməsi qadağandır. Çünki 1916-cı ildə bir braziliyalı sökdüyü binanı başqa bir vilayətə köçürərkən daşınma xərclərindən qurtulmaq üçün poçt xidmətinə müraciət etmişdir. Fərasətli vətəndaş 400 000 tonluq kərpic binanı poçtla bir vilayətdən digərinə göndərəndən sonra bu qanun qəbul edilmişdir.



Yeni Zelandiyada ər öz arvadının saçlarının sahibi sayılır. Buna görə də ərinin razılığı olmadan qadın saçlarını kəsdirə bilməz.

Meksikada bir adamın digərini dişləməsi yüngül xəsarət kimi qiymətləndirilir. Əgər dişləyən adamın dişləri protezdirsə, bu ağır fiziki xəsarət sayılır.



